АСПЕКТИ СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

МАТЕРІАЛИ XIX МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
27 ТРАВНЯ 2024 Р.

УДК 330(063)
А90

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського національного університету садівництва (протокол № 6 від 21.05.2024 року)

Редакційна колегія:

О. О. Непочатенко – доктор економічних наук (відповідальний редактор);
Ю. О. Нестерчук – доктор економічних наук (заступник відповідального редактора);
Paweł Kaczmarczyk – PhD, the Dean of the Faculty of Social Sciences the Mazovian Academy in Plock, Poland;
Vitalii Rybchak – Associate Professor, Ignacy Mościcki University of Applied Sciences in Ciechanów, faculty of Engineering and Economics, department of Economics and Management, Poland
М.І. Мальований – доктор економічних наук;
Л. Ю. Мельник – доктор економічних наук;
С. Ю. Соколюк – доктор економічних наук;
О. Г. Пенькова – доктор економічних наук;
Р. П. Мудрак – доктор економічних наук;
О. Т. Прокопчук – доктор економічних наук;
Ю. В. Уланич – кандидат економічних наук (відповідальний секретар).

Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

А90 **Аспекти** стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин, матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції. 27 травня 2024 р. Умань : 2024. 235с.

ISBN 978-966-304-263-3

Збірник містить доповіді викладачів та вчених, які були розглянуті на XIX Міжнародній науково-практичній конференції «Аспекти стабільного розвитку економіки», що відбулася 27 травня 2024 року в м. Умань. У наукових матеріалах висвітлюються питання стабільного розвитку економіки в умовах ринкових відносин.

Розраховано на аспірантів, викладачів, наукових співробітників та фахівців, які займаються питаннями розвитку економіки.

УДК 330(063)

ISBN 978-966-304-263-3

©Уманський національний університет садівництва, 2024

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

Антонюк А.С. Оцінка ліквідності банків з державною часткою 9

Бадін М.Д. Інформаційні технології як фактор розвитку фінансового сектора 11

Барабаш Л.В. Поведінкові фактори впливу на ефективність податкової системи 13

Бондаренко Н.В., Мігур І.О. Роль банків у протидії фінансовим кризам 15

Бондаренко Н.В., Холявіцька К.С., Лиманюк В.В. Інструменти комунікації органів влади та територіальної громадськості 17

Боровик П.М., Кисельов Ю.О., Удовенко І.О., Шемякін М. В., Кирилюк В.П. Екологічний моніторинг – невід'ємна передумова належного фінансування відновлення екологічної безпеки України в повоєнний період 19

Буняк Н. М., Середа І. В. Особливості управління фінансовими результатами підприємства в умовах невизначеності 21

Ткачук Н. В., Бурець О. І. Динаміка валютного ринку в Україні в умовах війни 22

Власюк С.А., Полишвайко С.С.,Єсіпчук Б.І. Особливості розвитку світового ринку Fintech в сучасних умовах 25

Власюк С.А., Ролінський О.В., Ніколаєнко І.Л. Інструменти управління кредитною діяльністю банку щодо виявлення та оцінки кредитного ризику 27

Власюк С.А., Ролінський О.В., Ніколаєнко С.С. Теоретичні аспекти залучення іноземних інвестицій в Україну 29

Власюк С.А., Тиховський М.І., Алєксєєнко Р.В. Особливості державної підтримки аграрного сектору в умовах сьогодення 31

Власюк С.А., Ясінський О.Р., Лищук В.В. Особливості функціонування страхового ринку в умовах воєнного стану 33

Жарун Р.Ф., Жарун О.В. Система соціального страхування України в умовах війни 34

Гузар Б.С., Закамарко В.В. Роль і види контролю у забезпеченні фінансової безпеки субєктів господарювання 37

Колотуха С.М. Сучасні форми комерційного кредиту в аграрному секторі економіки 40

Кошкіна О. В. Вплив фінансової поведінки та прийняття рішень на інвестиційні результати 42

Куліченко Р.В. Ефекти податку на доходи фізичних осіб в системі поведінкових фінансів 44

Мельник К.М. Кредитування банками аграрного сектора в екстремальний період 46

Пономаренко О.В. Кіберстрахування як відповідь на сучасні виклики цифрового простору 48
Прокопчук О.Т. Маркетингові інновації у страховій галузі 51
Рибак С.В. Аналіз тенденцій змін у фінансовій системі України 53
Савчук І.І. Теорії оцінки ефективності фінансового ринку 54
Цимбалюк Ю.А., Драчук О.В., Мороз С.С. Тенденції розвитку валютного ринку України 56
Щербань С.А. Механізми функціонування податкової системи 60
Уляніч Ю.В., Рибчак В.І., Дяченко М.О. Інтернетизація як напрям цифровізації страхового ринку 62

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ.

Мазур Е.В. Міжнародні стандарти у сфері соціального забезпечення 64
Баришева М.В., Попова М.Є. Самоконтроль: ключ до успіху особистості та розвитку суспільства 65
Безверхня Д. Політика соціального захисту населення в умовах війни 67
Країло С.В., Блищик В.А. Сучасні проблеми соціального забезпечення населення України 69
Valentyn V.D. Integration into european agricultural markets: prospects for Ukraine 71
Дереляк Р. Особливості надання соціальних послуг в Україні 73
Зубанов І. Основні функції соціального захисту населення України 75
Колодка А. В. Феномен позитивної дискримінації та його роль в зебезпеченні соціальної справедливості на сучасному етапі функціонування суспільних відносин 78
Країло С.В., Блищик В.А. Сучасні проблеми соціального забезпечення населення України 80
Чернега І.І., Могильницька О.М. Соціальна адаптація військовослужбовців 82
Непочатенко О.А., Лебідь І.Ю. Сутність дефініції «інвестиційний розвиток» 84
Осіпова А.А. Оцінка впливу війни на систему соціального забезпечення в Україні 86
Рибак С.В. Аналіз актуальних проблем соціального забезпечення населення України та стратегії їх вирішення 88
Урбанська Н. Удосконалення системи соціального захисту населення 90
Цистанов В.В. Класифікація потреб людини: психологічний, фізіологічний і соціальний виміри 92

СЕКЦІЯ 3. СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Paweł Kaczmarczyk. The polish ICT sector expenditures on research and development. Data analysis for the period 2015-2022 95
Бабій М.М. Виклики воєнного часу перед елеваторним господарством України 96
Гузар Б.С., Бондаренко В.С. Інвестиційна стратегія розвитку агарного сектору України в післявоєнний період 99
Гаркуша Ю.О. Державне фінансування розвитку вітчизняних підприємств в сучасних умовах 102
Грабек Я.А. Українсько-європейська торгівлі м'ясом та м'ясопродуктами 104
Грама А.В. Адаптація логістичної складової системи розподілу продукції українських товаровиробників до реалей воєнного стану 107
Гузар Б.С., Кісільов І.І. Сусасний стан фінансової стійкості підприємств аграрного бізнесу України та шляхи її підвищення 109
Yevtushenko N., Tereshchuk S. Foreign investments and their role in the restored economy of Ukraine 112
Карась О. Сплім-скрін: взаємозвязок соціальних та економічних вимірів у концепції сталого розвитку 114
Кучерук В.Ю. The concept of industry 5.0 as the further development of information technologies 116
Матузка. А.С. Роль соціальних інновацій у сталому економічному становищі 118
Mogylnytska O. Social planning as a component of social management 120
Мудрак Р.П. Соціальна сталість аграрного виробництва 122
Пенькова О.Г. Оцінки перспектив нарощування обсягу виробництва олійних і зернових культур в Україні 123
Прус Д.А. Застосування хмарних технологій в діяльності територіальних громад 126
Ревуцька А.О. Соціальні та економічні аспекти сталого розвитку України в умовах війни 128
Рябокучма В.С., Штельмах О.В. Суть поняття економічної безпеки 130
Смолій Л.В. Пріоритети та виклики сталого розвитку аграрного сектору 132
Тимчук С.В. Соціальне підприємництво в туристичному секторі: інноваційні моделі, виклики та перспективи 134
Харенко А.О. Окремі аспекти формування позитивного корпоративного іміджу суб'єктів аграрного бізнесу в сучасних умовах 136
Чернега І.І., Панахно Р.В. Основи формування поняття соціального підприємництва 138
Швець О.А. Вплив воєнних дій в Україні на рівень та спрямованість конкурентної боротьби між аграрними 140

товаровиробниками
Шпичко Д.О. Сучасний стан ринку грибів в Україні 142

СЕКЦІЯ 4.РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Liudmyla Krachok. The accounting and analytical aspects of sustainable production 145
Аніщенко Г.Ю., Коказей В.Р. Обліково-аналітичне забезпечення розвитку логістичної діяльності сільськогосподарських підприємств 147
Балазюк М.О. Використання інноваційних технологій в бухгалтерському обліку 150
Грибовська Ю. М. Компенсація за дні невикористаної відпустки 152
Данилюк А.О. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства 154
*Іванова Н.А.*Удосконалення аудиторської практики у контексті фінансового шахрайства 156
Кірбай Т.В. Ключові аспекти та перспективи державного сприяння розвитку підприємництва 158
Кірбай Т.В. Застосування міжнародних програм розвитку малого та середнього бізнесу в Україні: сприяння інноваціям та підтримка підприємництва 160
Книхута К. А., Терентьєва Н. В. Стратегічний та оперативний бренчмаркінг: поняття та відмінності 162
Крочак О.І. Організація обліку готівкових коштів у бюджетних установах 164
*Кучеренко Т.Є. І*нституційна роль фінансової звітності 166
Матрос О.М. Сімейний бюджет та бухгалтерія: ключ до фінансової стабільності 167
Mykhailovyna S.O. Leave: grounds for granting and types 169
Оляднічук Н.В. Облік електронних грошей 171
Поліщук О.М. Управління витратами аграрного підприємства 174
Ратушна О.П. Вплив обсягу реалізації на обсяг капітальних інвесицій в галузі промисловості України 176

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

*Kravchenko S. A.***,** *Malik L.M., Bezhenar I.M.* Development of cooperation in the village in wartime conditions 178
Моісєєнко Д.М. Вплив польських фермерських протестів 2023 року на перетин вантажного транспорту через українсько-польський кордон: економічні наслідки та виклики для вітчизняних підприємств 180
Blenda N.O. Impact of the crisis on the innovative activities of enterprises 182

Веремйова Ю.Р., Шкробот М.В. Оптимізація маршрутів вантажних перевезень 184
Гайдей В. П., Рабовський Д.Л. Інноваційні практики розвитку електронної комерції в агробізнесі 186
Гудзь О.Є. Стратегічні орієнтири розвитку екосистеми стартапів в IT сфері 188
Дубель М.О. Стратегічна важливість управління ризиками в організаційних процесах 190
Чернега І.І., Дюкарев А.О. Значення засобів захисту рослин для ефективного ведення сільського господарства 192
Зайцев С.В., Кобзар Б.В. Перспективи диверсифікації аграрного сектору на засадах циркулярної економіки 194
Мельниченко М.В., Крочак Є.І. Місце України на світовому ринку автомобілів 196
Пільник В.О., Крочак О.І. Складові механізму реалізації підприємницької діяльності 198
Семенда Д.К., Семенда О.В. Підприємництво у воєнний час: виклики та можливості адаптації 200
Maksymenko S.M. Current state and trends of the development of trade spheres of Ukraine 202
Соколюк С.Ю., Уланчук В.І. Особливості ведення інноваційної діяльності під час воєнного стану 203
Sokolyuk S.Yu., Maksymenko S.M. Increasing the efficiency of the commercial enterprise 206
*Темченко О.П.*Основні аспекти управління товарним асортиментом підприємства 207
Тома О.С., Крочак О.І. Місце України на світовому ринку зерна 209
Тупчій О.С., Мовсесян А.Г. Обґрунтування основних етапів еволюції теорії модернізації 211
Цимбалюк Ю.А., Кравець Є.П., Кузло І.О. Біржовий товар, його особливості та класифікація у світовій біржовій торгівлі 214
Чернега І.І., Дюкарев А.О. Значення засобів захисту рослин для ефективного ведення сільського господарства 216
Штаба К.В. Ефективність процесу управління збутовою діяльністю для підприємства 218
Нестерчук Ю.О., Синенко І.М. Переваги та недоліки використання інформаційних систем і технологій в життєдіяльності підприємства 221

СЕКЦІЯ 6. СОЦІАЛЬНІ, ІНФОРМАЦІЙНІ, ФІЛОСОФСЬКІ ТА ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В УМОВАХ ВІЙНИ

Kulakov Pavlo. Detection of water content in milk during milking 223
Костюк В.С. Криза людського капіталу під час російської агресії та шляхи її подолання 225

Кучерук В.Ю. The concept of industry 5.0 as the further development of information technologies 227
Стульківський І.В. Розробка інформаційної підсистеми для безпечної автентифікації користувачів 229

СЕКЦІЯ 7. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ.

Корман І. І. Електронна комерція та її значення для бізнесу 232
Makushok O.V. Current issues of the development of creative entrepreneurship in Ukraine 234

СЕКЦІЯ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ

ОЦІНКА ЛІКВІДНОСТІ БАНКІВ З ДЕРЖАВНОЮ ЧАСТКОЮ

Антонюк Анастасія Сергіївна
студентка 43 групи факультету Фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет

Банківська система виконує важливі функції для економічного розвитку країни, своєчасність і повнота виконання яких залежить від стану її ліквідності, достатній рівень якої є одним із важливих умов фінансової стабільності, надійності, конкурентоспроможності та фінансової безпеки [1, с. 276]. Протягом останніх десяти років вітчизняні банки функціонують в умовах нестабільності та невизначеності, навіть, в умовах дії воєнного стану, що значно впливає на їх спроможність залучати ресурси та трансформувати їх в якісні активи.

Нестабільність та невизначеність економічного середовища, спровоковані повномасштабним вторгненням, вимагають додаткової уваги до процесу управління банківської діяльності, в тому числі ліквідності. Банківська ліквідність є ознакою фінансової стійкості, надійності, можливості активно працювати на ринку банківських послуг не зважаючи на несприятливі умови розвитку.

Характерні ознаки діяльності банків, як перебувають у державній власності, є трендом розвитку всієї банківської системи та відображають стан грошово-кредитного ринку країни. Державні банки виконують додаткове завдання щодо забезпечення фінансової стабільності країни, фінансової стійкості банківської системи, акумуляції вільних коштів та трансформації їх у активні операції, з метою підтримання розвитку реального сектора економіки, його пріоритетних галузей, а також населення як споживачів фінансових послуг особливо в умовах дії воєнного стану [2, с. 100].

До переліку банків з державною часткою сьогодні відносяться АТ «Ощадбанк», АТ КБ «Приват Банк», АТ «Укрексімбанк», АТ «УКРГАЗБАНК», АТ «СЕНС БАНК». Слід додати, що націоналізація АТ «СЕНС БАНК» відбулася у грудні 2022 р. Динаміка нормативів ліквідності банків з державною часткою за період 2019-2024 рр. зображені в табл. 1.

Оцінка динаміки показників нормативів ліквідності банків з державною часткою (табл. 2.2) демонструє дотримання нормативних значень пруденційних нормативів протягом досліджуваного періоду. Найвищі показники нормативу ліквідності LCRвв демонструє АТ КБ «Приват Банк». За період 2019-2024 рр. перевиконання оптимального значення відбувається у 2,5-4 р.

Таблиця 1

Динаміка нормативів ліквідності банків з державною часткою за період 2019-2024 рр., %

Нормативи ліквідності	Період (роки)						Нормативне значення станом на 2024 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	2024'	
АТ КБ «Приват Банк»							
LCRвв	268,26	360,03	258,8487	311,0103	462,8319	388,9066	> 100%
LCRів	307,71	232,97	200,3644	260,1445	266,0898	249,9948	> 100%
NSFR	-	-	156,5656	182,2410	185,2109	162,3003	> 100 %
АТ «Ощадбанк»							
LCRвв	295,98	278,23	257,9796	312,4279	280,2822	315,0884	> 100%
LCRів	157,37	218,18	149,6169	241,3965	314,6141	469,8160	> 100%
NSFR	-	-	180,2006	177,3917	199,4815	188,0921	> 100 %
АТ «Укрексімбанк»							
LCRвв	839,04	342,83	193,2113	193,2113	271,6170	416,8984	> 100%
LCRів	567,70	370,85	163,3814	163,3814	488,1999	229,8889	> 100%
NSFR	-	-	122,0130	122,0130	202,2366	214,3323	> 100 %
АТ «УКРГАЗБАНК»							
LCRвв	199,01	226,99	166,0401	166,0401	189,7836	199,1982	> 100%
LCRів	143,77	151,72	146,6489	146,6489	217,6919	195,7290	> 100%
NSFR			129,7397	129,7397	139,1796	146,5282	> 100 %
АТ «СЕНС БАНК»							
LCRвв	-	-	-	311,2750	432,1447	460,0616	> 100%
LCRів	-	-	-	471,6743	635,4579	526,3534	> 100%
NSFR	-	-	-	109,2852	180,3417	186,8926	> 100 %

' станом на 01.04.2024 р.

Джерело: розраховано автором за матеріалами [3]

Також високі значення показника демонструють АТ «Ощадбанк», АТ «СЕНС БАНК». Найнижчий рівень коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами демонструє АТ «УКРГАЗБАНК». Щодо коефіцієнт покриття ліквідністю за іноземними валютами ($LCR_{ІВ}$), то тут лідером за останні три роки є АТ «СЕНСБАНК», значення нормативу якого перевищує оптимальне у 5-6 р. Найнижчі показники, хоча також з перевиконанням оптимального значення має АТ «УКРГАЗБАНК». Динаміка коефіцієнт покриття ліквідністю за період 2019-2024 рр., говорить про достатність запасів ліквідності у банків з державною часткою на випадок відтоку коштів з їх рахунків. Динаміка, коефіцієнта чистого стабільного фінансування (NSFR), обов'язкове виконання якого з 01 квітня 2021 р., вказує про зростання значення показника даного пруденційного нормативу протягом 2021-2024 рр. та свідчить про зростання стабільного фінансування банків, що досліджуються.

Отже, за результатами аналізу пруденційних нормативів можна зробити висновок про високий рівень ліквідності банків з державною часткою, що вказує на здатність їх забезпечити своєчасне виконання грошових зобов'язань. Важливим також є ефективність управління

ліквідністю банків, що залежить від вдало обраних методів відповідно від особливостей макроекономічних умов функціонування банку, рівня розвитку фондового ринку, стану конкуренції, регулювання з боку держави, стратегічних цілей та задач, розміру банку, особливостей діяльності тощо.

Список використаних джерел:

1. Тарасевич Н.В. Окремі аспекти регулювання ліквідності банків. Вісник соціально-економічних досліджень. 2014. № 3(54). С. 276-282.

2. Гладчук О., Марич М. Тенденції функціонування державних банків України в сучасних умовах. Галицький економічний вісник. 2023. №5 (84). С. 99-106. URL: https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/84/1217.pdf

3. Офіційний сайт Національного банку України URL: https://bank.gov.ua/

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА

Бадін Максим Дмитрович
студент 43 групи Факультету фінансів та банківської справи
Одеський національний економічний університет

Інноваційні технології стали рушійною силою, яка здійснює революційні зміни у фінансовому секторі. Вони трансформують роботу фінансових установ, покращують якість та ефективність послуг і продуктів, які пропонуються споживачам. Серед цих технологій виділяються блокчейн, штучний інтелект (ШІ), великі дані, фінтех і мобільні платежі, що не тільки змінюють спосіб функціонування фінансових установ, але й підвищують безпеку та доступність фінансових послуг.

До переліку основних інноваційні технології відносяться:

1) Блокчейн і криптовалюти

Блокчейн-технологія дозволяє здійснювати децентралізовані транзакції без необхідності посередників, забезпечуючи високий рівень безпеки та прозорості. Використання криптовалют, таких як Bitcoin та Ethereum, відкриває нові можливості для інвестування та проведення транзакцій. Крім того, блокчейн використовується для створення смарт-контрактів, які автоматизують виконання договірних зобов'язань, що значно спрощує їх реалізацію.

2) Штучний інтелект та машинне навчання

Штучний інтелект та машинне навчання відіграють важливу роль у аналізі великих обсягів даних, що дозволяє фінансовим установам прогнозувати ринкові тренди, оцінювати кредитні ризики та виявляти шахрайські дії. Алгоритми машинного навчання автоматизують процес обробки даних і прийняття рішень, що підвищує точність і швидкість виконання фінансових операцій.

3) Великі дані (Big Data)

Великі дані допомагають фінансовим установам отримувати цінну інформацію про поведінку клієнтів, ринкові тренди та операційні ризики. Аналітика великих даних дозволяє проводити персоналізований маркетинг і пропонувати клієнтам індивідуальні фінансові продукти і послуги, що значно покращує взаємодію з клієнтами та підвищує їх задоволеність [1].

4) Фінтех (Fintech)

Фінтех-компанії активно впроваджують інновації, які змінюють традиційні банківські послуги. Мобільні платежі, онлайн-банкінг, краудфандинг та P2P-кредитування є лише деякими прикладами фінтех-інновацій. Вони забезпечують зручність, швидкість і доступність фінансових послуг.

Інноваційні технології сприяють підвищенню ефективності роботи фінансових установ, знижуючи витрати та покращуючи якість послуг. Застосування ШІ, великих даних та блокчейну дозволяє оптимізувати внутрішні процеси, підвищуючи продуктивність та зменшуючи операційні ризики [2].

Окрім того, інноваційні технології змінюють взаємодію фінансових установ з клієнтами. Цифровізація банківських послуг дозволяє клієнтам здійснювати фінансові операції з будь-якого місця та у будь-який час, підвищуючи їх зручність та доступність. Фінтех-компанії створюють конкуренцію для традиційних банків, стимулюючи їх до впровадження інноваційних рішень. Це веде до загального підвищення рівня послуг у фінансовому секторі та розширення спектру доступних продуктів і послуг [3].

Впровадження інноваційних технологій у фінансовому секторі супроводжується певними викликами та ризиками. Одним з основних є кібербезпека, оскільки зростає кількість та складність кібератак. Фінансові установи змушені інвестувати значні ресурси у забезпечення захисту даних та інформаційних систем. Також національні регулятори повинні адаптуватися до швидкої зміни технологічного середовища, забезпечуючи баланс між інноваціями та захистом прав споживачів. Це вимагає розробки нових підходів та стандартів регулювання. Інноваційні технології в фінансовому секторі відіграють ключову роль у трансформації галузі, забезпечують підвищення ефективності, безпеки та доступності фінансових послуг, відкриваючи нові можливості для клієнтів та фінансових установ. Водночас, впровадження цих технологій супроводжується викликами, які потребують належної уваги та відповідних заходів для їх подолання. В майбутньому інноваційні технології продовжуватимуть змінювати фінансовий сектор, стимулюючи подальший розвиток та прогрес.

Список використаних джерел:

1. McKinsey & Company: How financial services can use fintech. URL: https://www.mckinsey.com/featured-insights/mckinsey-explainers/what-is-fintech

2. Deloitte: Fintech by the numbers. URL: https://www2.deloitte.com/tr/en/pages/financial-services/articles/fintech-by-the-numbers.html.

3. PwC: Financial services technology 2020 and beyond. URL: https://www.pwc.com/gx/en/financial-services/assets/pdf/technology2020-and-beyond.pdf

ПОВЕДІНКОВІ ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Барабаш Леся Віталіївна, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Податкова система, що часто розглядається виключно крізь призму економічних і політичних міркувань, насправді є багатогранним механізмом, що як формує, так і формується суспільними думками, пріоритетами та поведінкою. Її ефективність значною мірою залежить від людської поведінки, зумовленої запитами та цілями, традиціями й упередженнями, прихильностями й уподобаннями. А відтак ставлення платників до податків і їх сплати, дотримання норм податкового законодавства, що, в свою чергу, здійснює вплив на ефективність реалізації податкової системи.

Психологічні теорії формують уяву про розуміння процесу прийняття рішень платником податків. Однією з них є теорія перспектив, започаткована Д. Канеманом і А. Тверскі, що з'ясовує асиметричність зважження потенційних прибутків і втрат людьми під час прийняття рішень щодо участі в податковій системі. Вона припускає, що платники податків можуть бути більш неприхильними до уявних втрат, таких як сплата податків, ніж мотивовані еквівалентними прибутками. Відтак і податкова система, у якій зосереджуються на перевагах дотримання податкового законодавства, а не штрафних санкціях за його невиконання, є дієвішою для сприяння добровільній участі в податковій системі, сприяючи зростанню ефективності функціонування податкової системи. І в даному контексті головну роль відіграють когнітивні упередження у поведінці платників податків.

Зокрема, упередженість підтвердження спонукає людей шукати інформацію, що свідчить про актуальність їхніх попередніх переконань і потенційно посилює стратегії ухилення від сплати податків, якщо такі раніше використовувалися та не мали наслідком покарання. Подібним чином ефект накопичення може сприяти небажанню платників податків розлучатися зі своїми доходами, що призводить до уникнення оподаткування.

Важливу роль у формуванні ставлення платників до податків та їх поведінки під час процесу оподаткування відіграє соціальний контекст. Зокрема, експериментальні дослідження, проведені Е. Кірхлером і його колегами засвідчили, що люди з ймовірніше будуть виконувати податкові зобов'язання старанніше, якщо вони бачать, що це роблять інші в мережі їхніх соціальних контактів, що відображає норму взаємності та справедливості. І навпаки: уявлення про поширене ухилення від сплати

податків можуть підірвати довіру до системи та сприяти збільшенню кількості проблем із дотриманням податкового законодавства.

Саме тому важливо сформувати позитивне уявлення платників податків про справедливість і довіру до державних установ. Це доводять і дослідження податкової моралі, проведені Б. Торглером і Л. Фелдом, відповідно до результатів яких, якщо платники податків сприймають податкову систему як справедливу, вони більш схильні виконувати свої податкові обов'язки. А розуміння оподаткування як несправедливого або випадки корупції в уряді можуть знизити мораль платників податків і підірвати рівень дотримання податкового законодавства.

Дослідження поведінкових факторів доводять потенційно широкі можливості та глибокі наслідки під час розробки механізмів реалізації податкової системи. Зокрема, підштовхування, концепція, яку популяризували Р. Талер і К. Санстайн, передбачає структурування вибору, щоб вплинути на поведінку без обмеження самого вибору чи нав'язування певних умов. В контексті оподаткування це доводить, що стимули можуть сприяти дотриманню податкових зобов'язань за допомогою спрощених процесів подання податкових декларацій, своєчасних нагадувань про граничні терміни сплати податків і персоналізованих відгуків про дотримання податкового законодавства.

Окремо аналіз поведінки платників податків на певний момент розвитку економіки країни може сприяти розробці стратегій застосування податкового законодавства, що перешкоджають ухиленню від сплати податків і водночас мінімізують податкове навантаження на платників, які дотримуються податкового законодавства. А цільові перевірки, засновані на поведінкових показниках, таких як відхилення або грубі порушення під час формування та подання податкової звітності, можуть підвищити ефективність податкового адміністрування.

Сучасні наукові дослідження надають переконливі докази впливу поведінкових факторів на сферу функціонування податкових систем. Відтак під час розробки стратегії її реалізації слід враховувати психологічний і соціальний контексти, маючи на меті розвиток податкової культури в суспільстві через прозорість податкового процесу та підзвітність податкових органів, цілеспрямовані втручання, такі як соціальна реклама, що підвищують податкову грамотність і формують почуття громадянського обов'язку тощо. Інтегруючи зазначені чинники у практичну площину можна підвищити ефективність і справедливість податкової системи, водночас сприяючи її фіскальній стійкості і соціальній справедливості.

Список використаних джерел

1. Kahneman, D., & Tversky, A. (1979). Prospect theory: An analysis of decision under risk. *Econometrica, 47*(2), 263-291.

2. Kirchler, E., Hoelzl, E., & Wahl, I. (2008). Enforced versus voluntary tax compliance: The «slippery slope» framework. *Journal of Economic Psychology, 29*(2), 210-225.

3. Torgler, B., & Feld, L. P. (2007). Tax morale and fiscal policy. *Fiscal Studies, 28*(2), 171-188.

4. Санстейн К., Талер Р. Поштовх. Як допомогти людям зробити правильний вибір. Наш формат. 2017. 312с.

РОЛЬ БАНКІВ У ПРОТИДІЇ ФІНАНСОВИМ КРИЗАМ

Бондаренко Н.В., кандидат економічних наук
Мігур І.О., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Банки, як невід'ємні елементи фінансової системи, відіграють фундаментальну роль у протидії фінансовим кризам. Їхня діяльність охоплює широкий спектр заходів, спрямованих на превенцію, реагування та посткризове відновлення. Можна зазначити основні способи, якими вони можуть вплинути на стабільність фінансової системи та допомогти у подоланні криз – це ліквідність, регулювання ризику, кредитування економіки, система гарантій депозитів, участь у врегулюванні кризових ситуацій.

Зазвичай банківську діяльність розглядають як виконання набору посередницьких операцій на грошовому ринку, що здійснюються спеціальними інститутами, які функціонують на основі закону та перебувають під увагою державних регулювальних органів. Кредити рефінансування призначені для забезпечення ліквідності банків у випадку непередбачуваного та тимчасового дефіциту ресурсів, викликаного, наприклад, непередбаченим зменшенням депозитів або неповерненням коштів у визначений строк від активних операцій, таких як кредитування чи цінні папери. Отримуючи кредити рефінансування, банки отримують можливість вчасно виконувати свої зобов'язання, що сприяє стабільності банківської системи та збалансованості грошово-кредитного ринку [1]. Під час фінансових криз банки можуть зіткнутися з нестачею ліквідності через масові вилучення депозитів або обмежений доступ до ринків капіталу. Рефінансування дозволяє банкам отримати необхідні кошти для підтримання своїх операцій і виконання зобов'язань перед клієнтами. Також коли центральний банк активно рефінансує комерційні банки, це демонструє готовність підтримати фінансову систему. Така підтримка допомагає відновити довіру інвесторів, вкладників та інших учасників ринку до банківської системи.

Наступним способом є управління ризиками в банках, який є важливим аспектом та відіграє критичну роль у протидії фінансовим кризам. Ефективне управління ризиками допомагає банкам зменшити ймовірність виникнення проблем, що можуть призвести до кризи, та підвищує їх стійкість у разі настання кризових ситуацій. Можна визначити основні методи управління

ризиками: оцінка кредитного ризику (кредитний скоринг, рейтингові системи); диверсифікація портфелю (різноманітність активів, географічна диверсифікація); управління ринковим ризиком (хеджування, BaP (Value at Risk); управління ліквідністю (резерви ліквідності, стрес-тестування); управління операційним ризиком (системи внутрішнього контролю, страхування); управління репутаційним ризиком (прозорість та комунікація, соціальна відповідальність). Загалом, ефективне управління ризиками є фундаментальним елементом стратегії банків для забезпечення їхньої стійкості та здатності протидіяти фінансовим кризам.

Надання кредитів підприємствам під час фінансових криз також займає місце у стабілізації економіки та протидії кризовим явищам. Основним є те, що завдяки кредитам підприємства можуть продовжувати виробництво товарів і послуг, що сприяє уникнути масових зупинок виробництва та втрати робочих місць та допомагає підприємствам утримувати своїх працівників навіть під час фінансових труднощів, що запобігає зростанню безробіття. Кредити банків дозволяють підприємствам виконувати свої зобов'язання перед постачальниками та клієнтами, за допомогою яких підтримується стабільність ланцюгів постачання та зменшуються ризики збоїв у постачанні товарів і послуг. Також допомагають уникнути затримок у розрахунках між контрагентами, що є важливим для підтримання фінансової стабільності на всіх рівнях.

Система гарантій депозитів забезпечує захист вкладів клієнтів банків, що сприяє збереженню довіри до фінансової системи навіть під час криз. Цей механізм запобігає масовим вилученням депозитів, які можуть дестабілізувати банківську систему. Відновлюючи довіру вкладників, система гарантій допомагає підтримувати ліквідність банків та їх здатність надавати кредити. Це, своєю чергою, сприяє стабілізації економіки і швидшому подоланню фінансової кризи. В Україні цю функцію реалізує Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. Першорядною задачею Фонду є забезпечення діяльності системи гарантування вкладів фізосіб та вилучення неплатоспроможних банків з ринку і їх ліквідації [2].

Участь банків у врегулюванні кризових ситуацій допомагає стабілізувати фінансову систему, підтримати економічну активність і відновити довіру до банківської системи. Це є невід'ємною частиною стратегії протидії фінансовим кризам, яка включає широкий спектр заходів, від забезпечення ліквідності та кредитування до реструктуризації боргів і міжнародної співпраці.

Отже, банки відіграють ключову роль у боротьбі з фінансовими кризами, забезпечуючи ліквідність, управляючи ризиками, кредитуючи економіку та гарантуючи вклади. Це важливо для стабілізації економіки та відновлення довіри до фінансової системи.

Список використаних джерел:

1 Підтримка ліквідності банківської системи Національним банком України. URL: https://bank.gov.ua/ua/archive-news/all/84310-pidtrimka-likvidnosti-bankivskoyi-sistemi-natsionalnim-bankom-ukrayini# (дата звернення

18.05.2024р.)
2. Фонд гарантування вкладів фізичних осіб. URL: http://surl.li/ttcpk (дата звернення 17.05.2024р.)

ІНСТРУМЕНТИ КОМУНІКАЦІЇ ОРГАНІВ ВЛАДИ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ

Бондаренко Н.В., кандидат економічних наук
Холявіцька К.С., викладач
Лиманюк В.В., здобувач третього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Комунікація між органами влади та територіальною громадськістю є критично важливою для ефективного управління, підвищення прозорості та залучення громадян до прийняття рішень. Вона забезпечує необхідний зворотний зв'язок між адміністративними структурами та громадянами, сприяючи демократизації суспільного життя. Використання різноманітних інструментів комунікації, таких як публічні зустрічі, цифрові платформи та інтерактивні методи, підвищує ефективність взаємодії та сприяє розвитку територій.

Комунікація між органами влади та територіальною громадськістю є критично важливою для забезпечення ефективного управління, підвищення прозорості та залучення громадян до процесу прийняття рішень.

Місцевий розвиток виник унаслідок процесів глобалізації, що стають головними чинниками в майбутньому розвитку територій. У національному законодавстві поняття «місцевий розвиток» не зустрічається, замість нього використовується «регіональний розвиток». Дане поняття трактується, як процес соціальних, економічних, екологічних, гуманітарних та інших позитивних змін у регіонах. В свою чергу місцевий розвиток – спільна робота місцевих людей заради досягнення сталого економічного зростання, котре принесе економічні вигоди та покращення якості життя для всіх членів громади. Це пояснюється тривалим періодом централізації влади і обмеженими можливостями органів місцевого самоврядування впливати на розвиток територій. Перетворення системи місцевого самоврядування в Україні, її інтеграція в міжнародний управлінський простір, необхідність відповідати на постійні виклики зовнішнього середовища та науково-технічного прогресу вимагає від органів місцевого самоврядування в управлінській діяльності все частіше спиратися на сучасні моделі економічного зростання та концепції розвитку [1].

Варті уваги і принципи комунікації, що визначають етику у публічному управлінні та допомагають у формуванні інструментів, а саме: законність – це діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України; доброчесність – це спрямованість на захист публічних інтересів та відсутність приватного інтересу під час

здійснення комунікацій; оперативність – це вчасне інформаційне реагування на події в державі, упередження негативних наслідків через комунікаційну бездіяльність відповідальних осіб; відповідальність – це персональна відповідальність представників органів публічного управління за зміст інформаційних повідомлень, що безпосередньо стосуються діяльності держави; правдивість – це недопустимість дезінформації на всіх рівнях комунікаційної діяльності в публічному управлінні; повнота – це інформаційні повідомлення повинні повною мірою розкривати зміст події, що відбулася чи може відбутися в державі, демонструвати позицію органів влади, вжиті та заплановані заходи, а також не створювати можливостей для інформаційних маніпуляцій; політична неупередженість – це недопущення демонстрації політичних поглядів в інформаційних повідомленнях; доступність – це подання інформації зрозумілою для цільової аудиторії мовою, обрання відповідних комунікаційних каналів [2].

Існує багато інструментів, які можуть бути використані для покращення цієї комунікації. Ось кілька основних з них: публічні зустрічі та обговорення (збори громадян, громадські слухання); цифрові платформи (офіційні веб-сайти, соціальні мережі); онлайн-консультації; ЗМІ (газети та журнали, радіо та телебачення); електронні послуги (електронне урядування, електронні петиції); інтерактивні методи (опитування та анкети, фокус-групи); освітні та інформаційні кампанії (семінари та тренінги, інформаційні буклети та листівки); прямі канали зв'язку (гаряча лінія, електронна пошта та месенджери).

Впровадження підходів та інструментів органів влади та територіальної громадськості до комунікаційної діяльності передбачає визначення принципів та засад інформаційної взаємодії суб’єктів публічного управління та громадян. Це, у свою чергу, вимагає формування гендерно орієнтованих професійних компетентностей у посадових осіб місцевого самоврядування, підвищення рівня їхньої кваліфікації щодо врахування гендерних аспектів під час підготовки та реалізації управлінських рішень.

Комунікація між органами влади та територіальною громадськістю є критично важливою для ефективного управління, підвищення прозорості та залучення громадян до прийняття рішень. Вона забезпечує необхідний зворотний зв'язок між адміністративними структурами та громадянами, сприяючи демократизації суспільного життя. Використання різноманітних інструментів комунікації, таких як публічні зустрічі, цифрові платформи та інтерактивні методи, підвищує ефективність взаємодії та сприяє розвитку територій.

Література:

1. Драгомирецька Н. М., Кандагура К. С., Букач А. В. *Комунікативна діяльність в державному управлінні : навч. посібник.* Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2017. 180 с.

2. Трещов М., Мунько А. Сучасні інструменти розвитку громад. *Навчальний посібник*. Дніпро. 2023. С. 204.

ЕКОЛОГІЧНИЙ МОНІТОРИНГ – НЕВІД'ЄМНА ПЕРЕДУМОВА НАЛЕЖНОГО ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Боровик Петро Миколайович, к. е. н., доцент,
Кисельов Юрій Олександрович, д. географ. н., професор,
Удовенко Ірина Олександрівна, к. е. н., доцент,
Шемякін Михайло Васильович, к. с.-г. н., доцент,
кафедра геодезії, картографії і кадастру,
Уманський національний університет садівництва;
Кирилюк Володимир Петрович, к. с.-г. н., доцент,
кафедра географії, геодезії та землеустрою,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Результати вивчення наукових і навчально-методичних джерел а також проведених досліджень та дали змогу виокремити такі основні види негативних наслідків війни для природного середовища:

- знищення гумусного шару агроугідь та ґрунтового покриву природних ландшафтів в результаті бойових дій, пожеж, різноманітних бомбардувань, мінувань, дронових атак, ракетних і артилерійських обстрілів;
- винищення окремих видів рослин і тварин (іноді – віднесених до Червоної книги) завдяки будівництву оборонних споруд та укріплень;
- забруднення окремих територій від хімічних атак та як наслідок інших військових дій;
- забруднення водойм, прибережних територій та земель хімікатами дизпаливом, бензином, мазутом та іншими речовинами, які в звичайному порядку використовує армія;
- забруднення агроландшафтів, природних та сформованих людиною екосистем завдяки руйнуванню споруд для зберігання індустріальних відходів, гербіцидів, пестицидів, отрутохімікатів, а також промислових споруд, що внаслідок військових дій стають джерелами забруднення [2; 3].

Звернувши увагу виключно на описані нами впливи війни на навколишнє середовище, зазначимо, по-перше, що негативних наслідків для екосистем та екобезпеки України від московитської агресії значно більше, а по-друге, що повномасштабне відновлення екологічного балансу на територіях які постраждали від війни буде можливим лише після припинення військових дій.

Поряд з цим, дефіцит бюджетних коштів, що їх держава матиме змогу у поствоєнний період використати з метою відновлення екологічної безпеки території нашої країни, загострює проблему пошуку джерел фінансування навіть найнактуальніших екологічних проєктів [1; 2]. В той же час, практика постконфліктних співвідношень держав, які пережили війни, свідчить, що фінансування відновлення екологічного балансу їх територій у світі проводиться за кошти країн-агресорів [3].

Поряд з цим, для формування надійного джерела фінансування виконання робіт, пов'язаних з відновленням екологічного балансу у повоєнній Україні актуальним завданням є створення державного фонду відновлення екологічної безпеки України (за аналогією з Фондом для здійснення заходів щодо ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та соціального захисту населення, чи Державним інноваційним фондом). Основним джерелом доходів зазначеного фонду мають бути саме екологічні репарації від країни-агресора. Поряд з цим, з метою обґрунтування розмірів таких платежів, актуальним для України, як демонструє світова практика поствоєнного врегулювання конфліктів, є виконання таких завдань:

- моніторинг екологічного стану територій, що постраждали від війни, а також оцінка розмірів збитків, завданих як армією агресора, так і ЗСУ, які змушені були будувати військові укріплення і обороняти українські території;
- розроблення та затвердження державної стратегії відновлення екологічної безпеки України та оцінювання фінансових затрат, необхідних для повноцінної реалізації такої стратегії;
- позов держави Україна через Міжнародний суд у Гаазі до російської федерації, чи її правонаступника стосовно екологічних репарацій, розміри яких мають відповідати повному розміру витрат на відновлення екологічної безпеки українських територій.

Резюмуючи результати дослідження, зауважимо, що російська навала вкрай негативно вплинула на екологічну безпеку України. Саме тому, актуальним завданням для нашої держави є позов до Міжнародного суду в Гаазі стосовно відшкодування країною-агресором повного розміру витрат України на відновлення екологічного балансу всієї території держави. Передумовою подання такого позову є всеосяжний екологічний моніторинг та оцінювання реального розміру збитків, завданих Україні в результаті війни. До проведення такого моніторингу, на наше переконання, потрібно залучити як вітчизняних фахівців-екологів, так і міжнародних експертів.

Список використаних джерел:

1. Третяк А.М., Будзяк О.С., Третяк В.М. та ін. Екологія землекористування : навч. посіб. К. : Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 178 с.
2. Сплотидель А., Голубцов О., Чумаченко С. та Сорокіна Л. Забруднення земель внаслідок агресії росії проти України: навч. посіб. URL: https://ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2023/03/zabrudnennia-zemel-vid-rosii1.pdf. (дата звернення: 10.05.2024).
3. Природа та війна: як військове вторгнення Росії впливає на довкілля України. URL: https://ecoaction.org.ua/pryroda-ta-vijna.html?gad_source. (дата звернення: 10.05.2024).

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ

Буняк Надія Михайлівна, кандидат економічних наук
Середа Іванна Василівна, здобувачка вищої освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Фінансова діяльність підприємств в умовах невизначеності, обумовленої воєнним станом, насамперед орієнтована на забезпечення регулярного надходження, ефективного розподілу та використання фінансових ресурсів, дотримання розрахункової дисципліни, оптимізацію структури капіталу, а також досягнення фінансової стійкості. Ефективність функціонування будь-якого суб'єкта господарювання визначається його фінансовими результатами. Водночас швидка зміна бізнес-середовища провадження діяльності, погіршення соціально-економічної ситуації в країні, ускладнення логістики обумовлюють необхідність трансформації підходів до управління ними.

Діяльність будь-якого комерційного підприємства пов'язана з отриманням фінансового результату, який є визначальним індикатором результативності його функціонування, основним джерелом фінансування діяльності, передумовою майбутнього розвитку. Управління ним варто розглядати як:

- сукупність принципів, методів, технологій прийняття та реалізації управлінських рішень щодо всіх аспектів його планування, формування, розподілу й використання з метою забезпечення стійкого розвитку;
- важливу складову загальної системи управління підприємством, яка забезпечує ефективність всіх сфер його діяльності.

Заразом варто зазначити, що механізм управління фінансовими результатами є унікальним для кожного суб'єкта господарювання, що обумовлено насамперед необхідністю врахування особливостей його діяльності та ринкового середовища функціонування [1].

Сьогодні, в умовах невизначеності, управління фінансовими результатами підприємства вимагає значних зусиль від його керівництва у сфері розуміння та організації цього процесу й прийняття ефективних управлінських рішень [2].

На нашу думку, підвищити ефективність управління фінансовими результатами підприємства в умовах невизначеності можна шляхом: проведення детального аналізу та оптимізації внутрішніх бізнес-процесів підприємства, що сприятиме зменшенню зайвих витрат та підвищенню продуктивності праці; запровадження дієвих методів вчасного виявлення ризиків та їх нівелювання або зменшення, що, зі свого боку, дозволить зменшити ймовірність необґрунтованих фінансових втрат та гарантуватиме фінансову стійкість підприємства; вдосконалення систему обліку та звітності для отримання більш точної та своєчасної інформації щодо фінансової діяльності підприємства; вивчення та впровадження сучасних інноваційних

підходів до управління підприємством загалом, що сприятиме розширенню його можливостей щодо нарощення прибутковості та фінансової стійкості; розробки та впровадження ефективних стратегій контролю витрат для підтримки фінансової дисципліни та забезпечення оптимального використання фінансових ресурсів.

Отже, ефективне управління фінансовими результатами не лише дозволяє оптимізувати використання фінансових ресурсів та приймати обґрунтовані управлінські рішення, але й забезпечує фінансову стійкість підприємства, сприяє його адаптації до змін на ринку та забезпеченню стабільного розвитку в умовах мінливого зовнішнього середовища.

Список використаних джерел:

1. Гайбура Ю. А. Аналітичний інструментарій управління фінансовими результатами підприємства в умовах кризи. Ефективна економіка. 2021. №5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/105.pdf (дата звернення: 24.05.2024).

2. Погріщук Г. Б., Волощук Р. Є. Управління фінансовими результатами як складник фінансового менеджменту підприємства. Інфраструктура ринку. 2019. Вип. 32. С. 348-355. URL: http://www.market-infr.od.ua/journals/2019/32_2019_ukr/53.pdf (дата звернення: 24.05.2024).

ДИНАМІКА ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ткачук Н. В., к.е.н., старший викладач
Бурець О. І., здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Війна в Україні стала детермінантом для валютних коливань, спричиняючи значні зміни на фінансовому ринку та впливаючи на курс гривні. У цьому контексті важливо проаналізувати, як саме військовий конфлікт впливає на валютні процеси в Україні та як цей вплив може бути використаний для розуміння загальної економічної ситуації країни.

Функціонування ринку іноземної валюти в країні, де йде масштабна війна, формує попит та особливе регулювання з боку монетарної та економічної політики, яка має забезпечити фінансову стабільність, а також можливість безперебійних розрахунків для підтримки експорту та імпорту товарів і послуг [3, с. 1].

Після повномасштабного вторгнення з метою забезпечення макроекономічної стабільності у період воєнних дій Національний банк України вніс зміни до принципів валютного регулювання та курсової політики. Попередні обмеження на валютні операції та капітальні потоки були пом’якшені, щоб адаптуватися до умов воєнного часу та забезпечити стабільність валютного курсу. Також було прийнято рішення що фіксації курсу - як стабільний пункт відліку для прогнозування та як засіб контролювання інфляції. Власне, офіційний курс гривні до долара США

зафіксований, тоді як офіційний курс інших валют змінюється відповідно до коливань їхнього курсу відносно долара.

Запроваджені заходи на валютному ринку мали на меті забезпечити максимальну узгодженість між цілями по сприянню економічній діяльності, та цілями по запобіганню непродуктивному відпливу капіталу [1].

З жовтня 2023 р. Нацбанк запровадив режим керованої гнучкості обмінного курсу. Його особливість полягала в тому, що НБУ компенсуватиме структурний дефіцит валюти і курс зможе змінюватися в обидві сторони: зростатиме та знижуватиметься. Також головний банк країни застеріг, що суттєво обмежуватиме курсові зміни, не допускаючи як значного ослаблення гривні, так і суттєвого зміцнення.

Передумовами щодо переходу до керованої гнучкості курсу стала низка причин таких як: сталий прогрес у зниженні інфляції; накопичення значного рівня міжнародних резервів; збільшення привабливості гривневих депозитів та ОВДП як інструментів захисту заощаджень від інфляційного знецінення [4].

Новий курсовий режим сприяв стабільності української економіки та валютного ринку, дозволяючи їм ефективніше адаптуватися до змін у внутрішніх та зовнішніх умовах. Цей підхід також допоміг зменшити ризики накопичення валютних дисбалансів, які могли б виникати при тривалому утриманні фіксованого курсу.

Український та світовий досвід свідчить, що тривала фіксація обмінного курсу може призвести до виникнення негативних наслідків як для економіки, так і для фінансової системи країни. Цей підхід може призвести до дисбалансів у зовнішньоекономічних відносинах, вичерпання міжнародних резервів та нестабільності на валютному ринку. Це може не тільки послабити економіку та фінансову систему зараз, а й ускладнити відновлення ділової активності на етапі відбудови України [4].

Уникнення таких наслідків передбачає гнучкий та адаптивний підхід до управління обмінним курсом, який враховує зміни на міжнародних ринках та внутрішню економічну ситуацію.

Наприкінці квітня 2024 р. Національний банк України оголосив про запровадження наймасштабнішого пакету послаблень валютних обмежень з моменту початку воєнного стану. Одним із ключових аспектів цього рішення є дозвіл для бізнесу проводити розрахунки за їхніми зовнішніми позиками. Зокрема, там передбачені наступні кроки: надання можливості часткової репатріації «нових» дивідендів – тобто дозвіл іноземним інвесторам, які вкладуть кошти в Україну зараз, без перешкод виводити доходи від них; пом’якшення обмежень в частині погашення «нових» кредитів; зняття обмежень для імпорту послуг, а також оплати лізингу та оренди; забезпечення можливості погасити відсотки за «старими» кредитами [2].

Такі реформи дозволять бізнесу в Україні використовувати ширший спектр фінансових інструментів, що сприятиме залученню нових інвестицій та розвитку підприємництва. Це може стимулювати створення нових робочих

місць, збільшення обсягів виробництва та загальне покращення економічної ситуації в країні.

Послаблення валютних обмежень також сприятиме зниженню бар'єрів для зовнішньої торгівлі та сприяти розвитку міжнародних бізнес-відносин. Це в свою чергу призведе до модернізації економіки та підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств на світовому ринку.

Покращення у відновленні валютної виручки експортерів в Україну дозволило здійснити нові валютні послаблення для бізнесу. Це стало можливим після того, як Національний банк України скоротив термін розрахунку за операціями з експорту агропродукції з 180 днів до 90 днів у листопаді 2023 р.

Крім дозволів для бізнесу НБУ анонсував низку послаблень для громадян. Однак вони стосуватимуться переважно волонтерів та військовослужбовців, а також представників дипломатичних відомств [2].

Впровадження заходів валютної лібералізації, як заплановано Національним банком України, може призвести до зменшення золотовалютних резервів на понад 5 мільярдів доларів у 2024 р. Збільшений попит на долари внаслідок цих заходів посилить коливання курсу гривні.

Упродовж перших двох місяців поточного року Україна зазнала значного зниження фінансування від своїх основних партнерів, що становлять основне джерело коштів для невійськових видатків. Це призвело до введення строгого режиму економії урядом, який передбачав призупинення видатків на проекти, фінансування яких можна було тимчасово відкласти.

Після отримання довгоочікуваного фінансування уряд пом'якшив свій підхід до економічних заходів, і фінансування непріоритетних видатків, які не є критичними для виживання країни, було відновлено.

Збільшення видатків бюджету вплинуло на співвідношення попиту і пропозиції на (валютному) ринку і зумовило девальваційні процеси. Поряд з цим, ситуація на валютному ринку залишається контрольованою [2].

Під час початку російської агресії в Україні виник значний дисбаланс на валютному ринку через неочікуваний попит на іноземну валюту з боку громадян.

Дефіцит валюти в перші місяці війни змусив монетарну владу в Україні піти на девальвацію гривні до долару США та євро. Темпи такої девальвації зараз виглядають дещо завищеними, але головне, що в 2022 р. НБУ забезпечив українцям можливість доступу до своїх карт міжнародних платіжних систем та можливість конвертації безготівкової гривні в іноземну валюту про прийнятному курсу [3, с. 8].

Важливою складовою ефективного управління валютним ринком є вчасне реагування на зміни у внутрішній та зовнішній ситуації, а також врахування макроекономічних факторів. Національний банк має велику відповідальність у забезпеченні стабільності фінансової системи країни, тому важливо, щоб будь-які зміни були добре прораховані та спрямовані на досягнення цих стратегічних цілей.

Таким чином, при правильному плануванні та впровадженні заходів, які не порушують макрофінансову стабільність, Національний банк може сприяти збереженню стійкості валютного ринку та ефективному функціонуванню фінансової системи країни.

Список використаних джерел

1. Валютне регулювання та курсова політика в період війни та після перемоги. URL: Національний банк України (bank.gov.ua) (дата звернення: 13.05.2024).

2. Нацбанк планує наймаштабніші валютні послаблення. Як це вплине на курс гривні? URL: https://www.epravda.com.ua/ (дата звернення: 13.05.2024).

3. Шарпан Н. С. Тенденції розвитку валютного ринку України в період війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57. С. 1–8.

4. Щодо режиму керованої гнучкості обмінного курсу – від НБУ. URL: https://medoc.ua/ (дата звернення: 13.05.2024).

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ СВІТОВОГО РИНКУ FINTECH В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Власюк С.А., кандидат економічних наук
Полишвайко С.С., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)
Єсіпчук Б.І., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Глобальний ринок FinTech став свідком значної еволюції з широким впровадженням цифрових платіжних рішень [1]. Однією з помітних тенденцій у галузі фінансових технологій є перехід до цифрових транзакцій, спричинений дедалі більшим використанням мобільних пристроїв і онлайн-платформ для фінансової діяльності [2]. Рішення для цифрових платежів пропонують користувачам зручність, швидкість і безпеку, змінюючи спосіб здійснення транзакцій як фізичними особами, так і компаніями в усьому світі. Ключові моменти, які слід враховувати під час впровадження цифрових платіжних рішень, включають: Безконтактні платежі - Мобільні гаманці - Програми для однорангових платежів. Ця тенденція не лише оптимізувала фінансові процеси, але й проклала шлях до фінансової інклюзії, надаючи доступ до банківських послуг для населення, яке недостатньо обслуговується.

Ще одна помітна тенденція, яка формує глобальний ринок фінансових технологій, – швидке зростання платформ однорангового кредитування [3]. Однорангове кредитування, також відоме як кредитування P2P, з'єднує позичальників безпосередньо з кредиторами через онлайн-платформи, минаючи традиційні фінансові установи. Ця модель пропонує такі переваги,

як нижчі відсоткові ставки для позичальників і вищі доходи для інвесторів, що руйнує звичайний ландшафт кредитування.

Ключові аспекти зростання платформ однорангового кредитування включають: диверсифікацію інвестиційних можливостей; підвищення прозорості процесів запозичень і кредитування; зменшення кредитного ризику за допомогою вдосконалених алгоритмів і аналітики даних.

Розширення платформ однорангового кредитування відображає перехід до децентралізованого фінансування та альтернативних механізмів кредитування в секторі FinTech.

В останні роки світовий ринок FinTech пережив значне розширення технологій блокчейн і криптовалют [4]. Технологія блокчейн, базова технологія, що лежить в основі таких криптовалют, як Bitcoin та Ethereum, революціонізувала спосіб проведення фінансових транзакцій, забезпечивши безпеку, прозорість і незмінність. Специфічні особливості розширення технологій блокчейн і криптовалют включають: розумні контракти для автоматизованих і безпечних транзакцій; програми децентралізованого фінансування (DeFi) для запозичень, позик і торгівлі; стайблкойни, прив'язані до традиційних активів для зниження волатильності.

Отже, інтеграція технологій блокчейн і криптовалюта у фінансову екосистему не тільки підвищує ефективність, але й сприяє інноваціям і відкриває нові шляхи для фінансових послуг і продуктів.

Список використаних джерел

1. Коваленко Ю.М. Тенденції розвитку FinTech на міжнародних і національних фінансових ринках в умовах цифровізації економіки. 2022. С. 64-87. URL: http://baltijapublishing.lv/omp/index.php/bp/catalog/view/304/8436/17851-1

2. Ставерська Т., Лисак Г., Приходько В. Фінтех і майбутнє фінансових послуг: інновації у фінансовому секторі. *Economics. Finances. Law.* 2023. № 10. URL: http://efp.in.ua/en/journal-article/1175

3. World Fintech Report 2018. Capgemini LinkedIn and Efma, 2018. URL: https://www.capgemini.com/wp-content/uploads/2018/02/world-fintech-report-wftr2018.pdf

4. Шевченко О. М. Світові тенденції розвитку ринку фінансових технологій та особливості його функціонування в Україні. *Ефективна економіка*. 2021. № 6. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8976 DOI: 10.32702/2307-2105-2021.6.86

ІНСТРУМЕНТИ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ БАНКУ ЩОДО ВИЯВЛЕННЯ ТА ОЦІНКИ КРЕДИТНОГО РИЗИКУ

Власюк С.А., кандидат економічних наук
Ролінський О.В., кандидат економічних наук
Ніколаєнко І.Л., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Кредитні установи швидко адаптуються до швидких змін у власному середовищі. Впровадження новітніх методик дає можливість швидко візуалізувати і ефективно аналізувати потенційні небезпеки. Перш за все банківські установи повинні визначити та оцінювати ризики, перш ніж їх можна буде вирішити.

Загалом, ризик усюдисущий, багатогранний, він торкається всіх: співробітників компанії, загального керівництва, і звичайно, засновників (акціонерів) з точки зору загального ризику компанії. Тому боротьба з ним торкається кожного учасника процесу.

Саме тому, банківські установи повинні масово мобілізуватись у загальних інтересах установи. Кредитним установам вкрай необхідно знати джерела ризику, щоб передбачити їх.

Для мінімізації кредитного ризику, варто розглянути банківські стратегії, щоб своєчасно визначити та кваліфікувати джерела ризику.

1) Стратегія ризику кредитних установ відповідно до економічної ситуації.

За останні роки банківське середовище кардинально змінюється. Зараз важко передбачити майбутнє банківського сектора через швидкі і непередбачувані зміни у цій сфері. Кредитні установи зобов'язані адаптуватися до численних змін на фінансовому ринку.

Стратегії банку повинні враховувати багато змінних:

- конкурентне середовище на кредитному ринку;
- дедалі більш обмежувальні норми;
- надзвичайно низькі процентні ставки, що впливають на прибутковість;
- фактор ризику, що швидко зростає, створює витрати.

Щоб залишатися конкурентоспроможними, кредитні установи повинні зробити стратегічний вибір, тому що поточна ситуація загрожує кредитній маржі.

Скорочення приросту капіталу безпосередньо впливає на прибутковість банків. Управління ризиками – це важливий та вирішальний крок, оскільки кредитні установи зможуть оптимізувати прибутковість та економію часу.

В операційній діяльності банки повинні враховувати безліч загроз, які впливають на кредитний ризик (табл. 1.).

Табл. 1. Представлення загроз кредитного ризику

Фінансові ризики	Оперативні ризики	Операційні ризики	Випадкові ризики
- Кредит - Ліквідність - Платоспроможність - Адекватність власного капіталу - Валюта балансу - Рентабельність - Валюта	- Внутрішнє шахрайство - Зовнішнє шахрайство - Клієнти, продукти, послуги - Політика зайнятості і безпеки - Технологічний ризик - Зменшення активів - Процес управління	- Ризик країни - Фідуціарний ризик - Репутація - Регулювання - Навколишнє макроекономічне середовище - Цивільна відповідальність	- Політичні - Криза банківської справи - Пошкодження - Екзогенний ризик

Кредитний ризик є основним пунктом, який вимагає якісних управлінських ресурсів, щоб уникнути значних втрат. Важливо розуміти елементи, з яких складається банківська ставка. Традиційна банківська ставка, що пропонується клієнтам, об’єднує наступні змінні: Банківська ставка = Вартість рефінансування + Рентабельність капіталу + Вартість ризику + Вартість управління + Маржа.

Банки не створюють значної доданої вартості за наданими кредитами. Однак необхідно враховувати, що встановлення позики, створює лояльність клієнтів, які потім можуть споживати більш прибуткові послуги.

2) Аналіз та ідентифікація кредитного ризику

Ризик, пов'язаний з кредитною діяльністю, може залежати від позичальника або кредитора. Якщо ризик походить від боржника, це випадок неплатоспроможності. У випадку зовнішнього ризику банк не несе відповідальності за погіршення становища клієнта. Якщо ризик надходить від кредитора, проблема полягає в політиці розподілу кредиту банку. У цьому контексті внутрішнього ризику банк відповідає за розповсюдження кредити на ринку. Цей крок розкриває множину загроз як для банку, так і для клієнта.

Перш ніж керувати ризиками, їх необхідно ідентифікувати відповідно до джерел або факторів ризику, пов'язаних з кредитною діяльністю. Цей аналіз дозволяє перевірити досягнення, переслідувані цілі та запровадити заходи виправлення, якщо це необхідно. Для проведення цього дослідження банк перевірить усі дані, що стосуються клієнта, а також затребуваний кредит.

3) Рейтинг або VAR

Рейтинг є дуже цікавим інструментом, який дає загальне бачення ситуації організації або продукту в певний час.

VAR (вартість під загрозою) – це простий інструмент, який дозволяє легко інтерпретувати рівень ризику. Для того, щоб виміряти частку загрози, потрібен певний рівень ймовірності на основі статистики. VAR визначено як метод, який визначає максимальні потенційні втрати на основі тривалості і ступеня довіри.

Отже, банківські установи мають пріоритет у передбаченні ризиків, які стосуються кредитів. Аналіз дає змогу визначити потенційні ризики до їх виникнення. Як ми бачили, багато технік дозволяють це зробити кількісно визначивши та оцінивши небезпеку кожного портфеля. Банк отримує обидва інструменти – час і гроші для усунення ризиків серед своїх клієнтів. Дійсно, як тільки ризик виявляється, ним потрібно керувати швидко, що мобілізує людські ресурси, а також фінансові. Коли ситуація клієнта погіршується, банк ніколи не впевнений, що всі інвестиції окупляться. Прогнозування через попередній аналіз ризиків дає змогу заповнити частину цього невизначеного майбутнього та забезпечити кредитну діяльність.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В УКРАЇНУ

Власюк С.А., кандидат економічних наук
Ролінський О.В., кандидат економічних наук
Ніколаєнко С.С., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Залучення іноземних інвестицій є критичним аспектом економічного розвитку будь-якої країни. Для України, яка прагне інтегруватися у глобальну економіку, іноземні інвестиції є важливим інструментом для забезпечення економічного зростання, модернізації виробництва, створення робочих місць та підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку.

Розглянемо теоретичні аспекти залучення іноземних інвестицій в Україну, аналізуючи основні теорії, фактори впливу та можливі стратегії.

Теорія міжнародної торгівлі, зокрема модель Хекшера-Оліна [1], пояснює залучення іноземних інвестицій через різницю у факторній забезпеченості між країнами. Відповідно до цієї теорії, інвестиції направляються в країни з порівняльними перевагами у певних факторах виробництва, таких як робоча сила, капітал або природні ресурси.

Теорія життєвого циклу продукту, запропонована Раймондом Верноном [2], передбачає, що іноземні інвестиції спрямовуються в країни з низькими витратами виробництва на пізніх стадіях життєвого циклу продукту. Це дозволяє компаніям зменшити витрати та збільшити прибутковість.

Джон Даннінг у своїй теорії еклектичної парадигми (OLI Framework) [3] зазначає, що іноземні інвестиції залежать від трьох основних факторів: переваг власності (Ownership), переваг місця розташування (Location) та інтерналізації (Internalization). Ця теорія пояснює, чому компанії вибирають іноземні інвестиції замість експорту або ліцензування.

Основними факторами, що впливають на залучення іноземних інвестицій є:

– економічна стабільність, рівень розвитку інфраструктури, наявність кваліфікованої робочої сили та рівень податків є ключовими економічними

факторами, що впливають на привабливість країни для іноземних інвесторів;

– політична стабільність, правова система, захист прав власності та відсутність корупції є критично важливими для створення сприятливого інвестиційного клімату, адже, інвестори віддають перевагу країнам із стабільним політичним середовищем та надійними правовими інститутами;

– соціально-культурні фактори, такі як рівень освіти, культура бізнесу та соціальна стабільність, також впливають на рішення іноземних інвесторів, адже, відповідність культурним нормам та цінностям може сприяти успішній інтеграції інвестора в нове середовище;

– рівень технологічного розвитку та інноваційної активності країни можуть значно впливати на рішення інвесторів, так як, країни, що активно впроваджують новітні технології та підтримують інновації, є більш привабливими для інвесторів, які прагнуть отримати конкурентні переваги.

Для залучення іноземних інвестицій Україна повинна зосередитися на створенні сприятливого інвестиційного клімату. Це включає стабілізацію економічної та політичної ситуації, реформування правової системи та боротьбу з корупцією. Забезпечення прозорості та передбачуваності регуляторних процедур є ключовим елементом у цьому процесі.

Інвестори часто обирають країни з розвиненою інфраструктурою, яка включає транспортні мережі, енергетичні ресурси та телекомунікації. Інвестиції в інфраструктуру сприятимуть покращенню логістики та доступності ринків, що, у свою чергу, підвищить привабливість України для іноземних інвесторів.

Стимулювання інновацій та технологічного розвитку є важливим чинником для залучення іноземних інвестицій. Україна повинна сприяти створенню інноваційних кластерів, науково-дослідних центрів та підтримувати стартапи. Це дозволить залучити інвесторів, які орієнтовані на високотехнологічні галузі.

Інтеграція у глобальні економічні структури, такі як Європейський Союз, сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості України. Це забезпечить доступ до нових ринків, підвищить довіру інвесторів та створить нові можливості для співпраці.

Залучення іноземних інвестицій є важливим елементом економічного розвитку України. Теоретичні аспекти, такі як теорія міжнародної торгівлі, теорія життєвого циклу продукту та теорія внутрішньофірмових інвестицій, допомагають зрозуміти механізми, що впливають на інвестиційні рішення. Економічні, політичні, соціально-культурні та технологічні фактори відіграють ключову роль у створенні привабливого інвестиційного клімату. Розробка та впровадження стратегій покращення інфраструктури, підтримки інновацій та інтеграції у глобальні економічні структури можуть сприяти значному зростанню обсягу іноземних інвестицій в Україну.

Список використаних джерел

1. Босак А.О., Найчук-Хрущ М. Модель Хекшера-Оліна-Самуельсона: теоретичний базис і умови застосування. SMEU. 2022. Т.4, №2. С.156-168

2. Міжнародний бізнес: навч. посібник. / під заг. ред. Т. В. Орєхової. –

Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса, 2017. – 425 с.

3. Рамський А. Ю., Соболєв Ю. М., Жильцов М. О. Застосування еклектичної парадигми даннінга при здійснення прямих іноземних інвестицій. Ефективна економіка. 2020. № 11. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8338

ОСОБЛИВОСТІ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ АГРАРНОГО СЕКТОРУ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Власюк С.А., кандидат економічних наук
Тиховський М.І., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)
Алєксєєнко Р.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Сучасна ситуація як в світі, так і в Україні визначає нагальну потребу у розгляді теми державної підтримки аграрного сектору. Збереження стабільності та розвиток цього ключового сектору є важливим завданням з економічних, соціальних та екологічних поглядів. У сучасних умовах, коли аграрний сектор України стикається з численними викликами та можливостями, розвиток фінансового інструментарію державної підтримки набуває великого значення. Нижче наведено кілька ключових причин, які підкреслюють актуальність:

– **Стимулювання ефективності та конкурентоспроможності**: Розвиток фінансових інструментів дозволить аграрному сектору збільшити ефективність виробництва, впроваджуючи сучасні технології та підвищуючи якість продукції. Це сприятиме підвищенню конкурентоспроможності на внутрішніх та зовнішніх ринках.

– **Забезпечення стійкості у виробництві:** Фінансова підтримка дозволить аграрним підприємствам забезпечити стабільне виробництво навіть у випадку фінансових труднощів або змін на ринку.

– **Підтримка молодих фермерів та інноваційних проектів:** Розвиток фінансового інструментарію сприятиме підтримці початківців у сфері агробізнесу та стимулюванню інноваційних проектів у сільському господарстві.

– **Забезпечення сталого розвитку:** Фінансова підтримка може бути спрямована на впровадження екологічно чистих технологій та практик, що сприятимуть сталому розвитку аграрного сектору та збереженню природних ресурсів.

– **Реагування на зовнішні виклики:** У зв'язку з глобальними викликами, такими як зміна клімату та пандемія, фінансовий інструментарій може стати ефективним засобом реагування на непередбачувані ситуації та забезпечення стабільності аграрного сектору.

2024 рік приносить хвилю фінансових ініціатив у

сільськогосподарському секторі, спрямованих на активізацію їх діяльності та підвищення продуктивності [1]. Одним із ключових підходів до державної підтримки аграріїв є розширення фінансової допомоги зареєстрованим у Державному аграрному реєстрі зі збільшенням розміру виплат [2]. Ці заходи є частиною Програм підтримки аграрного сектору на 2024 рік, які включають: – компенсація вартості сільськогосподарської техніки на суму 1 млрд грн – підтримка сільгоспвиробників для підвищення їх виробничих можливостей Надаючи фінансову допомогу фермерам, держава не лише забезпечує сталість аграрного сектору, а й сприяє економічному зростанню та стабільності сільських громад [3].

Відповідно до технологічного прогресу та інновацій, сільськогосподарський сектор у 2024 році готовий стати свідком значного прогресу завдяки впровадженню передових технологій і практик [4]. Очікується, що широке впровадження інновацій у різні види сільськогосподарської діяльності сприятиме зростанню продуктивності праці, оптимізації використання ресурсів і сприятиме співпраці між державними, приватними та державними структурами[5]. Ці досягнення узгоджуються з метою ефективного розвитку аграрного сектору та підтримки сільгоспвиробників шляхом інтеграції найсучасніших рішень. Крім того, зусилля будуть зосереджені на вдосконаленні механізмів управління економікою для досягнення стабільних темпів виробництва сільськогосподарської продукції та підвищення загальної ефективності форм сільського господарства.

Сталі практики та збереження навколишнього середовища – в авангарді ініціатив державної підтримки агросектору у 2024 році. Наголошуючи на важливості збереження родючості ґрунтів, сприяння органічному сільському господарству та збільшенню виробництва продукції рослинництва, держава прагне сприяти екологічно чистим практикам у цій галузі. Крім того, буде впроваджено довгострокову політику для підтримки розвитку малих і середніх підприємств у сільській місцевості, забезпечуючи збалансований підхід до економічного зростання та стійкості. Пропагуючи стійкі практики та збереження навколишнього середовища, держава прагне створити стійкий сільськогосподарський сектор, який не тільки процвітає економічно, але й сприяє збереженню навколишнього середовища та довгостроковій життєздатності.

Отже, розвиток фінансового інструментарію державної підтримки аграрного сектору України стає критично важливим для забезпечення стійкого розвитку сільського господарства, збереження продовольчої безпеки та здійснення переходу до сталого та інноваційного агробізнесу.

Список використаних джерел

1. Висоцький Т. Урядові ініціативи з підтримки аграріїв будуть корисними для виробників Кіровоградщини. МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ. URL: https://minagro.gov.ua/news/uriadovi-initsiatyvy-z-pidtrymky-ahrariiv-budut-korysnymy-dlia-vyrobnykiv-kirovohradshchyny-taras-vysotskyi

2. Уряд розширив напрями підтримки для фермерських господарств. Урядовий портал. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/uriad-rozshyryv-napriamy-pidtrymky-dlia-fermerskykh-hospodarstv

3. Програми підтримки аграрного сектору на 2024 рік. URL: https://agro.od.gov.ua/2024/03/21/programy-pidtrymky-agrarnogo-sektoru-na-2024-rik/

4. Відбулись комітетські слухання на тему: «Державна підтримка аграрного сектору 2024. Державні та недержавні фонди і механізми». Верховна Рада України. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/247281.html

5. Опружак С. С. Інноваційна діяльність в сільському господарстві. Восьма всеукраїнська практично-пізнавальна конференція. URL: https://naukam.triada.in.ua/

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СТРАХОВОГО РИНКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Власюк С.А., кандидат економічних наук
Ясінський О.Р., здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії)
Лищук В.В., здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

В умовах сучасних глобальних викликів, зокрема військових конфліктів, страховий ринок зазнає значних змін. Воєнний стан створює додаткові ризики та невизначеність для учасників страхового ринку, що впливає на попит на страхові послуги, фінансову стабільність страхових компаній, умови страхування та перестрахування. Важливим є дослідження особливостей функціонування страхового ринку в таких умовах, щоб розробити ефективні стратегії управління та підтримки цього важливого сектора економіки.

Воєнний стан негативно впливає на фінансову стабільність страхових компаній. Зростання страхових виплат та ризиків змушує страхові компанії переглядати свої резерви та стратегії управління ризиками. Багато страхових компаній стикаються з фінансовими труднощами через збільшення кількості заявок на відшкодування збитків.

Нині, страхові компанії змушені адаптувати свої продукти до нових реалій, впроваджуючи спеціальні умови страхування для покриття воєнних ризиків. Це призводить до змін у тарифах та умовах страхування. Багато компаній вводять нові страхові продукти, що враховують специфічні ризики, пов'язані з військовими діями.

Перестраховики часто відмовляються від покриття ризиків, пов'язаних із військовими діями. Це змушує місцеві страхові компанії шукати альтернативні рішення для забезпечення власної фінансової стабільності.

Деякі компанії змушені створювати власні резерви для покриття воєнних ризиків. Відмова від перестрахування призводить до збільшення фінансового навантаження на національні страхові компанії, що вимагає впровадження нових механізмів ризик-менеджменту.

У відповідь на виклики воєнного стану, державні регулятори впроваджують нові правила та механізми підтримки страхового ринку. Це включає субсидії, гарантії та програми рекапіталізації страхових компаній. Державна підтримка є ключовим фактором для забезпечення стабільності страхового ринку в умовах кризи.

Для забезпечення безперервності обслуговування клієнтів у складних умовах, страхові компанії активно впроваджують цифрові технології. Це дозволяє здійснювати дистанційне укладання договорів та врегулювання збитків. Цифровізація стала ключовим фактором успішного функціонування страхового ринку під час кризи. Державні органи можуть також впроваджувати тимчасові регулювання для зниження навантаження на страхові компанії та забезпечення їхньої ліквідності. Використання інноваційних технологій, таких як блокчейн та штучний інтелект, сприяє підвищенню ефективності та прозорості страхових операцій.

Отже, в умовах воєнного стану страховий ринок стикається з численними викликами, що вимагають адаптації та впровадження нових підходів. Зростання попиту на страхові послуги, фінансові труднощі, проблеми з перестрахуванням та необхідність цифровізації є основними особливостями, що визначають функціонування страхового ринку в цей період. Воєнний стан впливає на психологічний стан населення, що відображається на рівні довіри до страхових компаній. Страховики повинні працювати над підвищенням прозорості та надійності своїх послуг для збереження клієнтів.

СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Жарун Р.Ф. здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти (доктор філософії), Жарун О.В. к.е.н., доцент

Соціальне страхування є важливим елементом соціальної політики країни, який спрямований на захист населення від різних ризиків, забезпечення соціальної підтримки та рівних можливостей для всіх громадян [1]. В умовах війни, такі системи набувають особливої уваги, оскільки вони мають допомагати тим, хто зазнав збитків від збройного конфлікту, забезпечувати їм необхідну допомогу та підтримку в складний період. Україна знаходиться в умовах збройного конфлікту на сході країни з 2014 року. Цей конфлікт, відомий як війна на Сході України, призвів до серйозних соціально-економічних наслідків для країни та її населення. У таких

непростих умовах система соціального страхування України має важливе значення для забезпечення захисту прав та інтересів громадян, які постраждали внаслідок війни.

Одним з ключових аспектів системи соціального страхування в умовах війни є соціальне страхування військовослужбовців та ветеранів. Українські військовослужбовці, які беруть участь у забезпеченні національної безпеки та оборони, віддають свої життя та здоров'я на захист країни. Відповідно, система соціального страхування надає їм певні пільги та підтримку. Це може включати матеріальну допомогу, компенсації за втрату здоров'я, пенсії, медичне страхування та інші види підтримки, які сприяють соціальному забезпеченню військовослужбовців та ветеранів. Такі заходи сприяють забезпеченню належних умов життя та реабілітації для осіб, які постраждали внаслідок війни, та відображають визнання та вдячність за їхню важливу роль у захисті країни.

Окрім військовослужбовців та ветеранів, система соціального страхування в умовах війни також передбачає підтримку інших категорій населення, які можуть постраждати внаслідок конфлікту. Наприклад, це можуть бути громадяни, які переселені внаслідок війни, постраждалі від обстрілів або мають пошкодження майна. Система соціального страхування може надавати їм допомогу в оформленні житла, матеріальну допомогу, медичну та психологічну підтримку, тимчасову підтримку при втраті засобів до існування та інші види допомоги, спрямовані на полегшення їхнього соціального становища в умовах війни [2]. Проте, варто відзначити, що система соціального страхування в умовах війни може зіткнутися з рядом викликів та обмежень, зокрема забезпеченням фінансування, адекватністю рівня допомоги, ефективністю механізмів її надання та врахуванням специфічних потреб військових та ветеранів.

Одним з викликів є забезпечення достатнього фінансування системи соціального страхування в умовах війни [3]. Військовий конфлікт може призвести до збільшення потреб у соціальній підтримці, зокрема медичній, психологічній та матеріальній допомозі. Однак, фінансування цих заходів може бути обмеженим в умовах війни, коли державні ресурси вже напружені через витрати на оборону та військову діяльність. Тому важливо забезпечити стабільне та адекватне фінансування системи соціального страхування в умовах війни, зокрема шляхом залучення додаткових ресурсів, таких як міжнародна допомога, спеціальні фонди та інші джерела. Також не менш важливим аспектом є дотримання принципів соціального страхування в умовах війни (рис. 1).

Система соціального страхування в умовах війни є важливим і необхідним механізмом соціального захисту військових, ветеранів та їхніх сімей. Вона має забезпечувати військовим адекватний рівень соціального захисту, включаючи медичну допомогу, психологічну підтримку, компенсацію за втрату здоров'я та втрату працездатності, а також підтримку сімей військових та ветеранів [4].

Однак, впровадження та реалізація системи соціального страхування в умовах війни може стикатися з рядом викликів, таких як фінансові обмеження, бюджетні обмеження, доступність медичної допомоги та інші економічні труднощі. Тому важливо забезпечити ефективне фінансування та управління системою соціального страхування, забезпечити якість та доступність медичної допомоги, реабілітації та психологічної підтримки, зокрема у віддалених районах, а також враховувати особливості сімей військових та ветеранів.

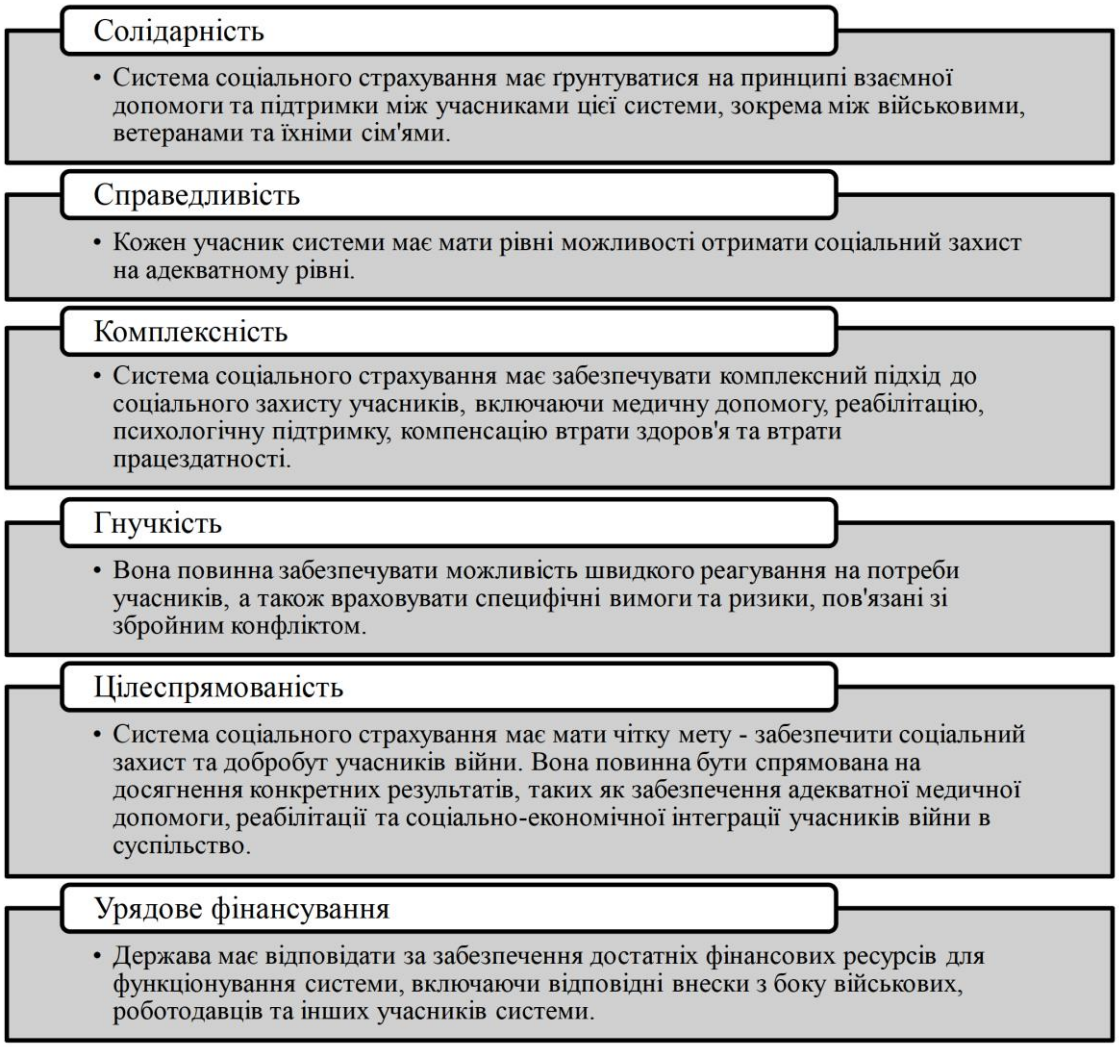

Рис.1. Принципи системи соціального страхування в Україні в умовах війни

Держава має приділяти належну увагу розробці, впровадженню та вдосконаленню системи соціального страхування в умовах війни і забезпечувати необхідні ресурси.

Список використаних джерел:

1. Безугла В., Загірняк Д., Шаповал Л. Соціальне страхування. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 208 с.

2. Офіційний сайт Фонду соціального страхування України - URL: http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index (дата звернення: 13.05.23).

3. Noghanibehambar H., Salari M. Health benefits of social insurance. Health Economics.2020. Vol. 29. P. 1813–1822.

4. Коверза В.С. Соціальне страхування в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 5 (22). С. 85–89.

РОЛЬ І ВИДИ КОНТРОЛЮ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Гузар Богдан Степанович, к.е.н., доцент
Закамарко Василь Васильович,
здобувач вищої освіти третього ступеня
Уманський національний університет садівництва

Одна із важливих управлінських функцій держави - контрольна функція фінансів набуває неабиякої актуальності для розвитку ринкової економіки, адже ця специфічна діяльність має вагомий вплив на певні економічні процеси та їх управління, особливо в умовах війни і післявоєнний період..

Значною мірою ефективність роботи органів виконавчої влади і місцевого самоврядування залежить від належної його організації за виконанням законів, рішень, розпоряджень та інших документів.

Сутність контролю полягає у здійсненні цілеспрямованого впливу на об'єкти управління, який передбачає систематичний нагляд, спостереження за їх діяльністю для виявлення відхилень від встановлених норм, правил, вимог чи завдань у процесі їх виконання.

Як зазначено в останніх законодавчих документах щодо подолання кризового стану та боротьби з корупційними явищами, саме систематичний , дієвий та ефективний державний фінансовий контрль має забезпечити належний рівень фінансової безпеки через, з одного боку, законне, доцільне та ефективне формування, розподіл й використання державних фінансових ресурсів), а з іншого боку - створення прозорої та результативної системи державного управління фінансовими ресурсами, спрямованої на підвищення добробуту українських громадян .

Ефективне здійснення фінансового контролю забезпечує прискорення соціально- економічного розвитку країни, збереження загальнодержавної і комунальної власності та організацію використання всіх наявних ресурсів із забезпеченням принципу раціоналізації.

Основними завданнями органів контролю за державними і місцевими фінансами є контроль за дотриманням законодавства та контроль правильності фінансового управління, бухгалтерського обліку та звітності.

Правові та організаційні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні визначаються Законом України «Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні»[5].

Державний фінансовий контроль в Україні здійснюють Рахункова Палата Верховної Ради, Міністерство Фінансів, Державна фінансова інспекція, Державна фіскальна служба, Державна казначейська служба.

Окремо виділяється відомчий фінансовий контроль, який застосовується лише по відношенню до підвідомчих підприємств та організацій і проводиться контрольно-ревізійними підрозділами міністерств і відомств.

В останні роки у зв'язку з ліквідацією великої кількості міністерств, появою підприємств нових форм власності масштаби відомчого фінансового контролю значно скоротилися.

Державний фінансовий контроль забезпечується органом державного фінансового контролю (Державною аудиторською службою України) через проведення державного фінансового аудиту, інспектування, перевірки закупівель та моніторингу закупівлі.

Державний фінансовий аудит є різновидом державного фінансового контролю і полягає у перевірці та аналізі органом державного фінансового контролю фактичного стану справ щодо законного та ефективного використання державних чи комунальних коштів і майна, інших активів держави, правильності ведення бухгалтерського обліку і достовірності фінансової звітності, функціонування системи внутрішнього контролю.

Інспектування здійснюється органом державного фінансового контролю у формі ревізії та полягає у документальній і фактичній перевірці певного комплексу або окремих питань фінансово- господарської діяльності підконтрольної установи, яка повинна забезпечувати виявлення наявних фактів порушення законодавства, встановлення винних у їх допущенні посадових і матеріально відповідальних осіб.

Контроль за дотриманням бюджетного законодавства спрямований на забезпечення ефективного і результативного управління бюджетними коштами та здійснюється на всіх стадіях бюджетного процесу його учасниками відповідно до Бюджетного кодексу та іншого законодавства.

До повноважень Рахункової палати належить здійснення контролю за надходженням та використанням коштів Державного бюджету України, у тому числі за утворенням, обслуговуванням і погашенням державного боргу, ефективністю управління коштами державного бюджету, використанням коштів місцевих бюджетів у частині трансфертів, що надаються з державного бюджету, а також за надходженням закріплених за місцевими бюджетами загальнодержавних податків і зборів.

.Міністерство фінансів України здійснює контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу як щодо державного бюджету, так і місцевих бюджетів;

Місцеві фінансові органи здійснюють контроль за дотриманням бюджетного законодавства на кожній стадії бюджетного процесу щодо місцевих бюджетів.

До повноважень органів Державної казначейської служби України з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення

попереднього і поточного контролю всіх бюджетних операцій за дотриманням бюджетного законодавства та бюджетної дисципліни.

До повноважень органів державного фінансового контролю (державна аудиторська служба України) з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за цільовим, ефективним та результативним використанням коштів державного бюджету та місцевих бюджетів (включаючи проведення державного фінансового аудита) та інших повноважень.

До повноважень місцевих рад з контролю за дотриманням бюджетного законодавства належить здійснення контролю за виконанням рішень про місцевий бюджет та інші повноваження, передбачені рішенням про місцевий бюджет.

Наявність порушень та зловживань у сфері державних і місцевих фінансів свідчить про низьку ефективність системи державного фінансового контролю.

Регулярно з'являється інформація щодо фінансових порушень, що призвели до втрат фінансових і матеріальних ресурсів, до недоотримання коштів; затверджуються рішення з порушенням законодавства, що має наслідком нецільові та незаконні витрати державних ресурсів, появу недостач.

Громадський фінансовий контроль залишається одним із способів мінімізувати ризик подальшого ускладнення ситуації.

Тому за сучасних кризових умов та воєнного стану значно зросла роль громадського фінансового контролю, який здійснюють громадські організації, партії, рухи, профспілкові організації, які зацікавлені в запобіганні чи протидії корупції. Як правило, ці структури у своїй діяльності використовують методи журналістських розслідувань, антикорупційної експертизи чи інформаційно-роз'яснювальної роботи.

Основними формами здійснення громадського контролю є: соціологічні та статистичні дослідження; громадські слухання (зокрема, звіти посадових осіб, обговорення проблем місцевого значення, розгляд ініціатив, обговорення проектів нормативно-правових актів), громадська експертиза актів органів публічної влади та їх проектів; публікації в пресі, випуски на радіо, телебачення, оприлюднення в мережі Інтернет; участь громадськості в роботі колегіальних органів влади; перевірка діяльності будь-якої організації або відповідальної особи; аналіз звернень громадян, результатів діяльності тощо.

Вирішення проблем контролю за державними і місцевими фінансами в Україні, підвищення прозорості при прийняття рішень та забезпечення доступу до інформації сприятимуть уникненню порушення соціальної справедливості в країні, мінімізації втрат ресурсів державних і місцевих бюджетів та до відновлення довіри громадян до інститутів влади.

Список використаних джерел

1. Бюджетний кодекс України зі змінами 2024 рік №2456-VI від 08.07.2010, редакція від 01.01.2022. URL: https://urst.com.ua/act/bku (дата звернення: 05.05.2024).

2.Деякі питання здійснення державного фінансового контролю в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 07.05.2022 №561. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/561- 2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 10.05.2024).

3.Владімірова Н. П. Напрями реформування державного фінансового контролю задля забезпечення фінансової безпеки суб'єктів господарювання *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 17. С. 44-54.

4.Колпакова А. Державний фінансовий контроль на сучасному етапі: огляд концептуальних засад. International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol.2, №. 1, 2023, pp. 9-18.

5.Про основні засади здійснення державного фінансового контролю в Україні: Закон України від 26.01.1993 № 2939-XII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-12#Text (дата звернення: 08.05.2024).

СУЧАСНІ ФОРМИ КОМЕРЦІЙНОГО КРЕДИТУ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

Колотуха С. М., к.е.н., доцент кафедри фінансів, банківської справи та страхування
Уманський національний університет садівництва

Розвиток сільського господарства в Україні надзвичайно важливий, і він в значній мірі залежить від ефективності кредитування в цій галузі. Ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств не можлива без постійного залучення позикових коштів. Це зумовлює до пошуку та розвитку нових форм кредитних відносин в контексті сучасних умов.

В умовах економічної нестабільності для аграрної галузі є актуальним розвиток комерційного кредиту.

Комерційний кредит - це угода, в якій одна сторона передає грошові кошти або речі іншій стороні у власність за певними умовами, які можуть включати авансування, попередню оплату, відстрочену або розстрочену оплату товарів, робіт або послуг, якщо це не суперечить закону. Такий кредит може бути наданий у формі фірмового кредиту, вексельного (облікового) кредиту, відкритого рахунку, факторингу або форфейтингу.

Однією з форм комерційного кредиту може бути надання авансів, що є актуальним для аграрних підприємств

Аванс – це важливий елемент позичкового капіталу підприємства.

Аванси можуть бути як коротко-, так і довгостроковими.

Одним з чинників виникнення поточної заборгованості за одержаними авансами є уникнення ризику неплатежів за поставлені товари.

Довгострокові аванси часто використовуються для виконання великих замовлень, особливо в переробній промисловості та інших галузях. Аванси від замовників виконують кілька функцій: фінансують та забезпечують ліквідність позичальника, перевіряють платоспроможність замовника та гарантують, що замовник придбає товар у разі його готовності. Для зменшення ризику невиконання замовлення замовники часто вимагають банківських гарантій. Наприклад, для аграрних підприємств такою гарантією може бути майбутній урожай або поголів'я тварин. Строки, на які надаються аванси, залежать від умов оплати та виконання замовлення, а частина суми може бути сплачена після підписання контракту, виконання певних етапів або підписання акту приймання-здачі. Для збереження економічних меж кредиту, може бути запропоновано нараховувати невеликий відсоток на наданий аванс до отримання першої партії продукції.

Одним із інструментів комерційного кредиту для аграрної галузі в сучасних умовах може стати аграрна розписка.

Аграрна розписка - це документ, який фіксує безумовне зобов'язання боржника здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошову суму на визначених умовах. Цей вид документа використовується в операціях з сільськогосподарською продукцією і може бути виданий особами, які мають право власності на сільськогосподарську земельну ділянку або право користування такою ділянкою на законних підставах для виробництва сільськогосподарської продукції.

Існують два види аграрних розписок: товарна і фінансова.

Товарна аграрна розписка встановлює зобов'язання боржника здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції з урахуванням умов, визначених у розписці.

Фінансова аграрна розписка встановлює зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою формулою з урахуванням цін на продукцію.

Першу розписку в Черкаській області оформили «Сінгента» та СТОВ «АгроКо». «АгроКо» об'єднує в собі 4 господарства в Чорнобаєвському районі Черкаської області. На 11 тис. га обробляють пшеницю, кукурудзу, сою, соняшник, рапс. Аграрна розписка і є тим інструментом, який має підтримувати малих та середніх фермерів в умовах, коли банківська система пропонує достатньо дорогі кредити[3].

В контексті сучасних умов актуальним є розвиток нових форм комерційного кредиту.

Президент України 5 березня 2024р, підписав Закон України «Про аграрні ноти» (№ 9266),який запроваджує в обіг електронних аграрних розписок , як неемісійних цінних паперів в електронній формі. При цьому не скасовується дія Закону України «Про аграрні розписки», а запроваджується , поряд з традиційними паперовими розписками, новий фінансовий інструмент кредитування.

Електронна аграрна розписка є самостійним інструментом обігу на ринках капіталу, може бути об'єктом купівлі-продажу, джерелом прибутку.

Тобто аграрна розписка є неемісійним цінним папером. Електронні аграрні розписки будуть існувати у формі електронного документу в Реєстрі електронних аграрних розписок

Список використаних джерел

1.Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15

2. Про аграрні розписки: Закон України від 2 червня 2016 року N 1404-VIII URL: https://tax.gov.ua/zakonodavstvo/podatkove-zakonodavstvo/listi-dps/print-69924.html

3.На Черкащині оформили першу аграрну розписку URL: https://minagro.gov.ua/news/na-cherkashchini-oformili-pershu-agrarnu-rozpisku

ВПЛИВ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ТА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ІНВЕСТИЦІЙНІ РЕЗУЛЬТАТИ

Кошкіна О. В. - студентка Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник: Ткачук Н. В. – кандидат економічних наук, старший викладач.

Інвестування є поширеним способом накопичення багатства та забезпечення майбутнього. Однак, не всі інвестори досягають успіху. Деякі люди втрачають гроші, інші отримують лише скромну прибутковість, тоді як треті здобувають значні статки. Чому ж результати інвестування у людей настільки різняться? Відповідь на це питання лежить не лише у виборі інвестицій, але й у фінансовій поведінці та прийнятті рішень.

Фінансова поведінка - це те, як люди думають і діють у питаннях, пов'язаних з грошима. Це включає такі аспекти, як: фінансова грамотність, психологічні фактори, поведінкові фактори. Фінансова грамотність є одним з найважливіших факторів, що впливають на інвестиційні результати. Люди з більш високим рівнем фінансової грамотності, як правило, краще розуміють ризики та можливості, пов'язані з інвестуванням, і тому приймають більш раціональні фінансові рішення. Психологічні фактори також відіграють важливу роль у прийнятті інвестиційних рішень. Такі фактори, як надмірна впевненість, страх втрат та схильність до ризику, можуть призвести до нераціональних фінансових рішень та погіршити інвестиційні результати. Поведінкові фактори також можуть значно впливати на інвестиційні результати. Такі фактори, як стадний інстинкт, упередження підтвердження та помилка якоря, можуть призвести до нераціональних фінансових рішень та погіршити інвестиційні результати.

Прийняття рішень це дуже важливий процес, який прямо впливає на інвестиційні результати вибору з доступних альтернатив. У контексті інвестування це включає такі аспекти, як: вибір інвестицій, розподіл активів,

час інвестування та торгівля. Вибір інвестицій є одним з найважливіших рішень, які приймає інвестор. Різні активи мають різні ризики та можливості, тому важливо вибрати активи, які відповідають інвестиційним цілям та наявній стійкості до ризиків інвестора. Розподіл активів також є важливим фактором, який впливає на інвестиційні результати. Диверсифікація портфеля шляхом інвестування в різні активи може допомогти знизити рівень ризику. Час інвестування також може значно впливати на інвестиційні результати. Купівля активів під час ринкового спаду може призвести до значного зростання капіталу, тоді як продаж активів під час ринкового спаду може призвести до значних втрат. Торгівля може бути ризикованою стратегією, якщо вона не ґрунтується на ґрунтовному аналізі. Використання технічного та фундаментального аналізу може допомогти інвесторам приймати більш обґрунтовані торгові рішення.

На основі проаналізованої інформації ми визначили основні можливості для оптимізації і покращення фінансової поведінки та прийняття рішень. Перш за все, це підвищення фінансової грамотності. Люди повинні прагнути підвищити свій рівень знань про фінансові поняття та принципи. Це можна зробити за допомогою читання актуальних економічних книг та статей, відвідування курсів та семінарів, а також консультацій з фінансовими консультантами. Наступна можливість це – управління емоціями**.** Люди повинні навчитися керувати своїми емоціями, коли приймають фінансові рішення, це допоможе їм уникнути нераціональних рішень, які можуть призвести до втрат. Важливі фінансові рішення варто приймати тільки зваживши всі варіанти і на «холодну голову». Дуже важливо дотримуватися інвестиційного плану, оскільки це допоможе їм залишатися на правильному шляху та уникати імпульсивних рішень. Необхідним для більшості інвесторів є консультація з фінансовим консультантом**.** Фінансовий консультант може допомогти розробити інвестиційний план, який відповідає їхнім цілям та ризикостійкості, а також він надасть найактуальнішу фінансову інформацію і проконсультує з інших фінансових питань.

Розуміння впливу фінансової поведінки та прийняття рішень на інвестиційні результати є ключовим фактором для досягнення успіху в інвестуванні. Застосування вищезазначених рекомендацій обов’язково допоможе людям покращити свої інвестиційні результати та досягти своїх фінансових цілей.

Список використаних джерел:

1) Стойко О. Я., Дема Д. І. Фінанси : підручник за ред. О. Я. Стойка. 2-ге вид., переробл. і допов. Житомир. Поліський університет. 2024. 350 с.

2) Романюк М. Ю. Моделювання прийняття рішень економічними агентами фінансового ринку в умовах впливу поведінкових факторів : кваліфікаційна робота магістра спеціальності 051 "Економіка", наук. керівник С. В. Солодухін. Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 111 с.

3) Шишкіна О. і Борисенко І. Типи і принципи поведінки інвесторів на фінансових ринках в умовах цифрової економіки. *Проблеми і перспективи*

економіки та управління. 2023. С. 101–114. URL: https://doi.org/10.25140/2411-5215-2022-2(30)-101-114 (дата звернення: 20.05.2024).

ЕФЕКТИ ПОДАТКУ НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ В СИСТЕМІ ПОВЕДІНКОВИХ ФІНАНСІВ

Куліченко Р.В., 11-дф-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.

Податок на доходи фізичних осіб один з найстарших у податкових системах країн світу. Він відзначаються сталістю доходів за умови неглибоких кризових економічних явищ, доволі гарною прогнозованістю та визначальною роллю для бюджетів органів місцевого самоврядування.

У західній фінансовій науці податок на доходи фізичних осіб характеризують низкою акцентних рис:

- Прогресивна податкова структура, за якої ставки податку зростають у міру зростання рівня доходу. Це означає, що люди з вищими доходами сплачують більшу частку своїх доходів у вигляді податків порівняно з тими, хто має нижчі доходи. Прогресивний характер податку на доходи фізичних осіб спрямований на досягнення більшого перерозподілу доходів і соціальної справедливості [1];
- Компоненти оподатковуваного доходу: податок на доходи фізичних осіб розглядає різні джерела доходу, включаючи заробітну плату, зарплату, відсотки, дивіденди, приріст капіталу та дохід від оренди, серед іншого. Однак не всі доходи оподатковуються за однаковою ставкою, оскільки певні види доходів можуть підлягати пільговому режиму оподаткування або мати право на відрахування та кредити [2];
- Податкові пільги: податок на доходи фізичних осіб передбачає низку пільгових інструментів, як-от відрахування, кредити та звільнення, що можуть зменшити оподатковуваний дохід і податкові зобов’язання. Відрахування можуть включати такі витрати, як іпотечні відсотки, благодійні внески та медичні витрати. Кредити безпосередньо зменшують податкові зобов’язання, тоді як звільнення від оподаткування виключає певні види доходів, наприклад доходи від муніципальних облігацій [3];
- Звітність і дотримання податкового законодавства: фізичні особи зобов’язані щорічно подавати податкові декларації, щоб звітувати про свої доходи, вимагати відрахувань і кредитів, а також розраховувати свої податкові зобов’язання. Платники податків повинні дотримуватися встановлених податковими органами термінів подання декларацій та вимог до звітності. Недотримання податкового законодавства, зокрема заниження прибутку або завищення відрахувань, може призвести до штрафів і юридичних наслідків [4].

Податок на доходи фізичних осіб відіграє важливу роль у поведінкових фінансах, впливаючи на індивідуальні фінансові рішення та поведінку. Одним з базових ефектів даного податку у поведінковій площині є стимулюючий. Він реалізовується через ставки податку, що безпосередньо впливають на стимули людей працювати, заощаджувати, інвестувати та споживати. Вищі ставки податку на зароблений дохід можуть зменшити стимули працювати довше або на більш високооплачуваній роботі і навпаки.

Ще один поведінковий ефект, який провокує податок на доходи фізичних осіб – розвиток здатності до податкового планування й оптимізації витрат. Так, фізичні особи часто використовують стратегії податкового планування, щоб мінімізувати свої податкові зобов'язання в рамках закону. Це може включати розподіл доходів або витрат, щоб скористатися перевагами сприятливого податкового режиму, максимізацію відрахувань і кредитів або структурування інвестицій для зменшення оподатковуваного доходу. Поведінкові упередження, такі як неприйняття втрат або поточне упередження, можуть впливати на те, як люди сприймають і реагують на можливості податкового планування.

Характерною поведінковою особливістю податку на доходи фізичних осіб є також евристика прийняття рішень: поведінкові упередження, зокрема ефект фреймінгу або ментальний облік, можуть впливати на те, як люди сприймають вплив податків на їхні фінансові рішення. Тобто люди можуть більше зосереджуватися на прибутках до оподаткування, коли оцінюють варіанти інвестування, не звертаючи уваги на потенційні податкові наслідки свого вибору. Подібним чином ментальний облік може змусити людей по-різному ставитися до несподіваного доходу на основі його податкового режиму, впливаючи на їхні рішення щодо витрат або заощаджень.

Ще один ефект податку на доходи фізичних осіб у поведінковій площині – це загальний психологічний вплив. Складність і уявна справедливість податкової системи можуть впливати на ставлення та поведінку людей до оподаткування. Висока сприймана складність може призвести до плутанини, розчарування або поведінки уникнення, тоді як уявна несправедливість може підірвати довіру до податкової системи та готовність виконувати податкові зобов'язання. Окремо поведінкові знання можуть інформувати політиків про те, як скорегувати податкову політику у векторі прозорості та зрозумілості, що сприйматиметься громадськістю як справедлива.

Таким чином, податок на доходи фізичних осіб перетинається з поведінковими фінансами, формуючи стимули окремих осіб, впливаючи на процеси прийняття ними рішень і викликаючи психологічну реакцію на оподаткування. Розуміння цієї динаміки поведінки має важливе значення для розробки ефективної податкової політики та сприяння бажаним економічним результатам.

Список використаних джерел

1. Rosen, Harvey S., and Ted Gayer. Державні фінанси. Нью-Йорк: McGraw-Hill Education, 2010.

2. Хаббард, Р. Гленн та Ентоні П. О'Брайен. Макроекономіка. Бостон, Массачусетс: Pearson, 2016.
3. Gruber, Jonathan. Державні фінанси та державна політика. Нью-Йорк: Worth Publishers, 2019.
4. Стігліц, Джозеф Е. і Джей К. Розенгард. Економіка державного сектора. Нью-Йорк: W.W. Norton & Company, 2015.

КРЕДИТУВАННЯ БАНКАМИ АГРАРНОГО СЕКТОРА В ЕКСТРЕМАЛЬНИЙ ПЕРІОД

Мельник К.М., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Кредит для аграріїв є одним із найважливіших зовнішніх джерел інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств. За оцінками експертів галузь сільського господарства не отримує достатній обсяг кредитів для фінансування оборотного капіталу та інвестицій. Російське військове вторгнення не могло не позначитися на фінансовій підтримці аграрного сектору. Цей вплив виразився у зменшенні державних квот, значному диспаритеті цін на виробничі ресурси та реалізовану сільськогосподарську продукцію, скороченні фінансування аграрного сектору і, як наслідок, стало неможливим забезпечення самоокупності виробництва.

Нині банки кредитують сільськогосподарські підприємства на такі потреби: поповнення обігових коштів та інвестиційний кредит на купівлю техніки, будівництво елеваторів. Також надають послуги лізингу, факторингу. Процентні ставки за кредитами підприємствам АПК, порівняно з кредитуванням інших галузей економіки, є вищими.

Однак, сільське господарство отримує невелику частку наявного обмеженого кредиту, по-перше, у зв'язку з тим, що банки відносять цю галузь до категорії високого ризику, і, по-друге, тому, що лише деякі сільськогосподарські підприємства одержують достатні прибутки для обслуговування боргу.

Згідно даних Кабінету міністрів України, з початку 2024 року 5 556 сільськогосподарських підприємств отримали 36,1 млрд гривень банківських кредитів на розвиток. З них за державною програмою «Доступні кредити 5-7-9» – 3 222 підприємств профінансовано на 14,5 млрд гривень.

Станом на кінець квітня 2024 року до топ-5 регіонів за обсягом кредитів для сільського, лісового та рибного господарств увійшли наступні: Київська область (11,6 млрд грн виділено коштів для 515 підприємств); Тернопільська область (2,28 млрд грн для 221 підприємства); Кіровоградська область (2,2 млрд грн для 68 підприємств), Львівська область (2,2 млрд грн для 334

підприємств); Дніпропетровська область (1,98 млрд грн для 409 підприємств).

Пільгове фінансування сільгоспвиробників за Програмою «Доступні кредити 5-7-9» за період 2024-2025 років можливе завдяки підтримці Світового банку в рамках «Екстреного проєкту надання інклюзивної підтримки для відновлення сільського господарства України (ARISE)». Програма спрощує доступ до банківських кредитів для мікро- та малого бізнесу. Всі підприємства аграрної галузі можуть отримати кредит у розмірі до 90 млн грн. Кредити надаються під 5–9% річних, залежно від категорії кредиту та суб'єкта господарювання [1].

Незважаючи на поступове відновлення кредитування аграріїв, наразі існує об'єктивна потреба, вдосконалення існуючої системи фінансової підтримки аграрного бізнесу фінансовими ресурсами для забезпечення його безперервного функціонування в майбутньому. Водночас необхідно зазначити, що можливості банківського кредитування наразі є обмеженими. Причиною цього є загальне зниження обсягів міжбанківського кредитування Національним банком України, який проводить жорстку монетарну політику для стримування інфляції, а також зменшення доступу до дешевих коштів на зовнішніх ринках через підвищений ризик таких операцій.

До факторів, що стримують кредитування сільського господарства можна віднести:

- слабкі фінансові інститути;
- слабкий досвід кредитування
- слабка підтримка інституційного розвитку всередині банківського сектора за допомогою таких заходів, як створення банківських асоціацій для обміну досвідом і знаннями та створення кредитних бюро для поліпшення управління ризиками;
- слабка законодавча база та відсутність належної застави для здійснення угод під заставне забезпечення;
- обмежений набір фінансових інструментів (лізинг, факторинг);
- високі процентні ставки [2].

Ефективний розвиток сільськогосподарської галузі потребує фінансової підтримки з боку банківської системи та держави. Удосконалення механізму кредитування сільськогосподарських підприємств, зниження відсоткових ставок і розширення сфери кредитних банківських послуг за програмою міжбанківського кредитування від НБУ, дозволить мінімізувати ризики та отримати максимальний ефект від співпраці банків з позичальниками, що безумовно позитивно позначиться на вітчизняній економіці.

Список використаних джерел

1. 36 млрд грн банківських кредитів отримали аграрії на розвиток господарств. URL: https://www.kmu.gov.ua/news/36-mlrd-hrn-bankivskykh-kredytiv-otrymaly-ahrarii-na-rozvytok-hospodarstv.

2. Андрос С.В., Герасимчук В.Г. Фінансування сільського господарства і роль банків у кредитному забезпеченні аграрного сектора України.URL: https://economics.net.ua/ejopu/2023/No3/5.pdf.

КІБЕРСТРАХУВАННЯ ЯК ВІДПОВІДЬ НА СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ЦИФРОВОГО ПРОСТОРУ

Пономаренко Ольга Володимирівна
викладач, здобувач третього освітньо-наукового рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Зростаюча залежність сучасного суспільства від цифрових сервісів змушує організації вкладати значні кошти в адміністративні та технічні заходи щодо запобігання випадковим або зловмисним інцидентам кібербезпеки. Однак реальність сучасних кібератак та інцидентів кібербезпеки із серйозними наслідками засвідчила, що управління кібербезпекою організації не може покладатися лише на заходи зі зниження ризиків [1].

Кіберстрахування, також відоме як страхування кібервідповідальності або страхування кібербезпеки, - це поліс, який компанії можуть придбати для зниження фінансових ризиків, пов'язаних із веденням бізнесу в Інтернеті. Поліс передає частину ризику страховику в обмін на щомісячну або щоквартальну премію [2]. Такі поліси можуть змінюватися з місяця в місяць, враховуючи динамічний і мінливий характер пов'язаних з ними кіберризиків. На відміну від усталених страхових планів, андеррайтери полісів кіберстрахування мають обмежену кількість даних для формулювання моделей ризиків з метою визначення страхового покриття, тарифів і премій.

Кіберстрахування з'явилося наприкінці 1990-х років як відповідь на зростання залежності від технологій і збільшенням кількості кіберзагроз. Спочатку воно охоплювало витік даних і комп'ютерні атаки, але згодом розширилося і стало охоплювати широкий спектр кіберзлочинів, зокрема здирництво, кіберздирництво, атаки соціальної інженерії, збої в роботі систем і переривання бізнесу внаслідок інцидентів, пов'язаних із кібербезпекою [3].

Кіберстрахування походить від страхування помилок і упущень (E&O) - окремої форми страхування, що захищає від помилок і дефектів у послугах, які надають компанії. Страхування помилок і упущень аналогічно страхуванню відповідальності за якість продукції для компаній, що продають фізичні або цифрові товари. Деякі поліси кіберстрахування містять окремі

пункти про страхування відповідальності за підприємницькі ризики, але більшість провайдерів продають їх як окремий поліс. Поліси страхування відповідальності не покривають втрату даних третіх осіб, наприклад, номерів кредитних карт клієнтів. Клієнти, яким необхідний такий захист, можуть придбати таке кіберстрахування.

Останніми роками кіберстрахування привертає увагу вчених і страхової індустрії як бізнес, що розвивається. Купуючи кіберстрахування, страховики прагнуть захистити себе від кіберзагроз, передаючи кіберризики третім особам. На відміну від традиційних страхових продуктів, кіберстрахування виходить за рамки компенсації фінансових втрат. Бізнес-модель, що лежить в основі кіберстрахування, передбачає комплекс послуг, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків для організації від кіберінцидентів [1].

Кіберстрахування надає ряд переваг, включаючи захист від кіберризиків, фінансовий захист, юридичну підтримку, відчуття безпеки і акцент на прихильності до безпеки. Кіберстрахування визнано важливим інструментом захисту бізнесу від кіберподій, включаючи кібератаки та інциденти, пов'язані з тероризмом. Фінансовий захист, який забезпечує кіберстрахування, включає компенсацію витрат на розслідування, правову допомогу та інші витрати, пов'язані з витоком даних, а також компенсацію за втрату доходів і відновлення комп'ютерних систем. Крім того, кіберстраховий захист надає компаніям відчуття безпеки та спокою, що дозволяє їм зосередитися на своїй основній діяльності. Нарешті, відображає прихильність компанії до захисту даних і може підвищити її репутацію та довіру до неї з боку зацікавлених сторін [4].

У США існує низка великих страхових компаній, які пропонують своїм клієнтам кіберстрахування. Залежно від вартості та змісту полісу, клієнти можуть розраховувати на покриття додаткових витрат, пов'язаних з фізичним знищенням або крадіжкою ІТ-активів. Ці витрати можуть включати:

- виконання вимог зловмисників в результаті атаки програм-вимагачів;
- повідомлення клієнтів про порушення безпеки;
- оплата судових витрат і витрат, понесених у зв'язку з порушенням конфіденційності;
- залучення експертів з комп'ютерної криміналістики для відновлення скомпрометованих даних;
- відновлення персональних даних клієнтів, чиї персональні дані були скомпрометовані.
- відновлення змінених або викрадених даних.
- ремонт або заміна пошкоджених або скомпрометованих комп'ютерних систем.

Оскільки традиційні страхові поліси зазвичай не включають покриття кібер-ризиків, страхування кібер-безпеки стає все більш популярним як окремий вид захисту. Потенційними клієнтами є компанії, які здійснюють цифрові транзакції або зберігають персональні дані клієнтів, включаючи медичну та фінансову інформацію [5].

У сучасному цифровому світі кіберзагрози стають дедалі серйознішим викликом для організацій у всіх секторах. З огляду на постійно зростаючий ризик кібератак і витоку даних, кіберстрахування стає важливим інструментом захисту компаній від цих загроз. Хоча профіль ризиків кожної організації відрізняється, більшість компаній можуть отримати вигоду від кіберстрахування. Галузі, які підходять для кіберстрахування, включають підприємства різного масштабу, постачальників медичних послуг, фінансові установи, державні установи, навчальні заклади. Кіберстрахування корисне для широкого спектру галузей, від малого та середнього бізнесу до великих корпорацій та державних установ. Захист від кіберзагроз є важливим аспектом сучасного ризик-менеджменту, а кіберстрахування - ефективним інструментом забезпечення фінансової стабільності та безпеки організацій у цифровому середовищі.

Список використаних джерел

1. Schütz F., Rampold F., Kalisch A., Masuch K. (2023). Consumer Cyber Insurance as Risk Transfer: A Coverage Analysis. Procedia Computer Science 219. 521–528.

2. International Telecommunication Union (ITU). Measuring digital development: Facts and figures 2021. Режим доступу: https://www.itu.int/en/ITU-D/Statistics/Documents/facts/FactsFigures2021.pdf;

3. European Insurance and Occupational Pensions Authority (EIOPA). Understanding Cyber Insurance: A Structured Dialogue with Insurance Companies. Luxembourg: Publications Office of the EU; 2018.

4. Risk Management Solutions. Managing Cyber Insurance Accumulation Risk: Report prepared in collaboration with and based on original research by the Centre for Risk Studies. University of Cambridge; 2016

5. Martin Lee (2022). Cyber insurance: The good, the bad and the ugly. Режим доступу: https://www.computerweekly.com/opinion

МАРКЕТИНГОВІ ІННОВАЦІЇ У СТРАХОВІЙ ГАЛУЗІ

Олена ПРОКОПЧУК, доктор економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Страхова галузь переживає період інтенсивних змін та трансформацій у сучасному світі. Зростання конкуренції, швидкий темп технологічних інновацій, а також зміна уявлень споживачів щодо послуг страхування вимагають від страхових компаній постійного вдосконалення своїх стратегій та підходів.

У цьому контексті маркетинг виступає як ключовий фактор успіху для страхових компаній, що прагнуть забезпечити стабільний розвиток та конкурентоспроможність на страховому ринку. Маркетингові інновації стають важливим інструментом для досягнення цих цілей, дозволяючи страховим компаніям адаптуватися до змін у споживчих уподобаннях, впроваджувати нові технології та розробляти ефективні стратегії залучення та утримання клієнтів.

Наразі важливим постає дослідження ключових аспектів маркетингових інновацій у страховій галузі, основних тенденцій та викликів, з якими стикаються страхові компанії, а також аналіз ефективних практик та стратегій, що дозволяють їм досягати успіху в умовах сучасного ринкового середовища.

Страховий бізнес, як і будь-який інший вид бізнесу, використовує різноманітні маркетингові інструменти для просування своїх послуг та продуктів в розрізі окремих маркетингових лінійок. Сімку ключових таких інструментів виокремлено та представлено на рис. 1.

Означені інструменти можуть бути використані окремо або в поєднанні один з одним для створення комплексної маркетингової стратегії для страхового бізнесу.

Отже, впровадження новітніх технологій, персоналізація послуг, а також активна комунікація зі страхувальниками стають ключовими елементами ефективного маркетингу в страховій галузі. Такі стратегії дозволяють страховим компаніям бути більш гнучкими та адаптивними до змін у споживчих уподобаннях та технологічних трендах.

Таким чином слід зауважити, що інноваційний маркетинг стає необхідною складовою успішної стратегії для страхових компаній у сучасному світі.

Його впровадження дозволяє не лише забезпечити зростання конкурентоспроможності та підвищення рівня задоволеності клієнтів-страхувальників, але й зберегти лідерські позиції на ринку страхових послуг та забезпечити стійкий розвиток у майбутньому.

Реклама Рекламні кампанії в мас-медіа, соціальних мережах, радіо, телебаченні та Інтернеті є важливим маркетинговим інструментом. Реклама дозволяє страховим компаніям досягати своєї аудиторії та привертати увагу до своїх послуг та продуктів.
Прямий маркетинг Відправка рекламних листівок, брошур, електронних листів та інших матеріалів напряму страхувальникам або потенційним клієнтам.
Участь у виставках та конференціях Страхові компанії можуть виставляти свої продукти та послуги на різноманітних виставках, конференціях або семінарах, щоб привернути увагу нових клієнтів-страхувальників та розширити свою клієнтську базу.
Партнерські програми Співпраця з іншими компаніями (наприклад, банками, автосалонами тощо), для пропозиції страхових продуктів їхнім клієнтам або спільні пакетні пропозиції.
Спонсорство Страхові компанії можуть спонсорувати спортивні події, культурні заходи або інші громадські заходи для підвищення свого іміджу та реклами.
Контент-маркетинг Створення корисного контенту, такого як блоги, відео, інфографіка та інші матеріали, які демонструють експертність страхової компанії та допомагають клієнтам зрозуміти їхні потреби стосовно страхування.
Клієнтське обслуговування та взаємодія з клієнтами Якісне обслуговування клієнтів, розуміння їх потреб і відповідне реагування на їх запити та скарги також є важливим маркетинговим інструментом, оскільки задоволені клієнти можуть рекомендувати компанію своїм знайомим та родичам.

Рис. Маркетингові інструменти для просування страхових послуг

[Авторське узагальнення на основі джерел: 1-3.]

Список використаних джерел

1. Крючко Л. С., Кравченко Ю. В., Локоткова А. І. Управління рекламною діяльністю та напрями її вдосконалення. *Економіка та держава*. 2019. № 11. С. 92–95. DOI: 10.32702/2306-6806.2019.11.92.

2. Прокопчук О. Т., Пенькова О. Г., Харенко А. О. Теоретичні засади управління маркетинговою діяльністю у страховому бізнесі. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О.

Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 101. Ч. 2 : Економічні науки. С. 120-130. DOI: 10.32782/2415-8240-2022-101-2-120-130.

3. Прокопчук О.Т. Особливості цифровізації страхового бізнесу в Україні. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва /* Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.»,2023. Випуск 103, Ч. 2 : Економічні науки, С. 6-16. DOI: 10.32782/2415-8240-2023-103-2-6-16.

АНАЛІЗ ТЕНДЕНЦІЙ ЗМІН У ФІНАНСОВІЙ СИСТЕМІ УКРАЇНИ

Рибак Софія Василівна, студентка
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Сучасний стан фінансової системи України характеризується загостреним проходженням складних економічних та соціально-політичних процесів. Насамперед, пандемія 2020 р. та повномасштабне вторгнення, що триває дотепер, нанесли незворотний негативний вплив на функціонування фінансової системи України.

Згідно з статистичним аналізом економічних показників, погіршенням економічної стабільності призводить до негативних змін у тенденції розвитку фінансової системи України [1].

До проблем економіки нашої держави також доречно віднести активний розвиток тіньової економіки, що зберігся ще з кінця минулого століття. Ця проблема не тільки спричиняє недоотримання державою податків, а й приховує реальну ситуацію фінансової системи. Недостатня кількість даних для аналізу у свою чергу призводить до вибору не найбільш коректної стратегії розвитку економіки.

Колосальний вплив на зміни у фінансовій системі країни має рівень дефіциту держбюджету. Фактичний дефіцит бюджету у 2021 р. становив 197,9 млрд грн, тобто 3,8 % ВВП. Це свідчило про певні фінансові проблеми в країні, але в допустимих межах. Адже навіть у країнах ЄС допускається дефіцит бюджету, проте тільки у межах 6 %.

У 2022 р. із початком повномасштабного вторгнення ситуація кардинально змінилася, адже в рази збільшились видатки на оборону. За цей рік дефіцит державного бюджету зріс майже у 5 разів та становив 911,1 млрд грн. У 2023 р. ця негативна тенденція збереглась, тому дефіцит сягнув 1,33 трлн грн. Ця сума являється на 418,9 млрд грн більше, ніж за попередній рік [2].

На розвиток фінансової системи України зокрема, та світу в цілому, в XXI ст. дуже впливає рівень використання інформаційних технологій та впровадження штучного інтелекту. Впровадження інтернет-банкінгу на криптовалютного ринку внесли свої корективи у банківську систему і

фондову біржу. За статистикою з кожним роком зростає кількість операцій за допомогою інтернет-банкінгу. Криптовалюта була легалізована в Україні ще у 2021 р. згідно із законом ВРУ «Про віртуальні активи» [3].

Негативний вплив на зміни в зміни в фінансовій системі несе недостатня кількість контролю з боку держави за обігом фінансів. На жаль, в Україні спостерігається високий рівень корупції та розкрадання бюджетних коштів. Ці факти відлякують іноземних інвесторів, як наслідок, уповільнюється темп розвитку фінансової системи України.

Позитивно на подальший розвиток фінансової системи вплинув перехід на плаваючий курс валют. Хоча з кінця липня 2022 р. був запроваджений фіксований курс гривні, з 3 жовтня 2023 р. Україна знову повернулась до гнучкого валютного курсу.

Отже, повномасштабне вторгнення та вірогідність глобальної економічної кризи призводить до негативних змін у фінансовій системі України. Проте доволі високий рівень цефалізації фінансової системи приваблює іноземних інвесторів, допомога яких може врятувати Україну від кризових явищ.

Список використаних джерел:

1. Кравчук Н. Фінансова система держави: теоретична концептуалізація та проблеми структурування. *Світ фінансів.* 2006. С. 80–94;

2. *Міністерство фінансів України:* офіційний веб-портал. URL: https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov;

3. Власюк О.С. Фінансова система інформаційної економіки. *Стратегічна панорама.* 2017. №2. С. 46–55.

ТЕОРІЇ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Савчук І.І., 11 дф-ф, факультет економіки та підприємництва
Науковий керівник – доцент, к.е.н., Барабаш Л.В.

Економічний розвиток будь-якої країна залежить від ефективного функціонування фінансового ринку, основне завдання якого полягає у перерозподілі фінансів між всіма сферами його діяльності та забезпеченню фінансовими ресурсами суб’єктів господарювання. І в сучасних умовах економічних криз, спричинених, зокрема, веденням військових дій, як в Україні, вплив фінансового ринку на реальний сектор економіки з кожним днем зростає. У зв’язку з цим виникає необхідність у чіткому розумінні поняття «ефективного фінансового ринку» та методів його оцінювання.

Наразі остаточного й однозначного визначення дефініції «ефективний фінансовий ринок» немає. Хоча дослідженнями даного питання займалась низка як вітчизняних, так і зарубіжних вчених, а саме: Дж. Акерлоф, Ж. Гарбар, С. Еш, В. Корнєєв, Г. Марковіц, М. Міллер, О. Мозговий, М. Спенс, Н. Рязанова Дж. Стігліц, Дж. Тобін, В. Шарп, та іншими.

Досліджуючи ефективний фінансовий ринок, науковці висували різноманітні гіпотези. Зокрема, гіпотеза ефективного ринку Ю. Фата, в якій він стверджував, що ефективності ринку можна досягти тільки при умові, що інформація, яка відображається на ринку, відразу і повністю відображається у ціні активі, у зв'язку з чим дана інформація стає непридатною для отримання надприбутків [1].

У теорії інвестиційної вартості цінного паперу В. Шарпа йдеться мова про те, що при використання отриманої інформації можна одержати тільки відмінний від нормального прибуток [2].

Згідно концепції витрат фінансового посередництва К. Ерроу, ефективність фінансового ринку розглядають як величину, обернену різниці відсоткових ставок по кредитах і депозитах у банківській системі [2].

Проаналізувавши висвітлені вище гіпотези ефективного фінансового ринку, можемо дійти до висновку, що ефективність фінансового ринку залежить від інформації, яка надходить і обробляється на фінансовому ринку, тобто той нематеріальний ресурс, якою володіє ринок. І саме від правильного та вчасного оброблення інформації залежить ефективність фінансового ринку. Водночас ідеального варіанту функціонування та досягнення ефективності фінансового ринку немає, оскільки всі умови ефективності на практиці не дотримуються. Так, для отримання й опрацювання, потрібен час, хтось швидше опрацьовує інформацію, хтось повільніше, одні раніше отримує інформацію за інших. «На економічно ефективному ринку ціни не можуть негайно реагувати на появу нової інформації, однак за умови елімінування інформаційних і трансакційних витрат надприбутки відсутні і на цьому ринку» [2].

Також слід відзначити, що ефективність фінансового ринку досягається через державний нагляд, а саме впровадження низки різноманітних реформ здійснюється для стабілізації фінансового ринку. Зазначена мета досягається при дотриманні певних принципів, а саме:

- стримування утворення монополій;
- подолання наслідків криз;
- регулярне проведення оцінки ризиків;
- прозорість інформації;
- захист прав суб'єктів ринку.

На сьогодні в Україні яскраво проявляється державний нагляд за банківською системою, оскільки остання знаходиться на досить хорошому рівні і, зважаючи на ситуацію, що склалася в країні, держава впровадила певні обмеження в роботу банків, а саме:

- стали жорстокіші умови, щодо кредитування;
- впровадження фіксованого курсу валют на початку повномасштабного вторгнення;
- поступова реалізація Стратегії пом'якшення валютних обмежень, тобто переходу до більшої гнучкості обмінного курсу та повернення до інфляційного таргетування за формування належних передумов.

- впровадження державних програм кредитування для фізичних осіб;
- можливість отримання грантів на створення та розвиток малого та середнього бізнесу;
- підвищення відсоткових ставок по депозитах в національній валюті, а також зменшення відсоткових ставок по депозитах в іноземній валюті.

Механізм державного регулювання діяльності на фінансових ринках в Україні нині далекий від досконалого. Відсутня єдина узгоджена політика щодо регулювання кожного сектору ринку, функціонують цілих три державних органи, кожен з яких уповноважений регулювати певний сегмент ринку.

Список використаних джерел

1. Fama E. F. Market efficiency, long-term returns, and behavioral finance. Journal of financial economics. 1998. Т. 49. PP. 283-306.
2. Ніколаєва А.М. Теоретико-методологічні аспекти оцінки ефективності фінансового ринку. *Економічний форум 3/2021*. Url: ecfor_2021_3_20.pdf

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

Цимбалюк Ю.А., к.е.н., доцент
Драчук О.В., здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Мороз С.С., здобувач освіти першого (бакалаврського) рівня
Уманський національний університет садівництва

Валютний ринок є одним із ключових складових глобальної фінансової системи і відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності та функціонування міжнародної торгівлі та фінансового ринку. Цей ринок створює можливість для обміну різних національних валют, що відображається в їхніх валютних курсах, і є важливим фактором у визначенні вартості грошей та у міжнародних економічних відносинах. Валютний ринок є одним із найбільших та найбільш ліквідних фінансових ринків у світі, і він регулюється складною мережею учасників, правил і факторів [1].

Валютний ринок – це фінансовий ринок, на якому торгують валютами та валютними інструментами. Він виконує важливу роль у світовій економіці, дозволяючи компаніям, інвесторам і урядам обмінювати одну валюту на іншу та відкривати позиції на міжнародному валютному ринку.

Протягом останніх років, з 2020 по 2023, в Україні спостерігалися істотні зміни як у структурі валютного ринку, так і в механізмах проведення операцій на цьому ринку. Цей період відзначився політичними, економічними та геополітичними змінами, які суттєво вплинули на динаміку та характер операцій на валютному ринку України [2].

Механізм функціонування валютного ринку включає в себе безліч фінансових і економічних чинників, що взаємодіють між собою та впливають на долю кожної національної валюти. Він є важливою складовою фінансової

системи кожної країни та світової економіки в цілому. Уряди та центральні банки відіграють ключову роль у регулюванні валютного ринку через монетарну політику, валютні резерви та інші інструменти. Вони намагаються забезпечити стабільність валютного курсу, захистити економіку від зайвих коливань і сприяють міжнародній торгівлі.

Валютний ринок дозволяє різним господарським суб'єктам, таким як уряди, банки, інвестори та корпорації, обмінювати одну валюту на іншу з різною метою, зокрема, такою як здійснення міжнародної торгівлі, інвестицій та ризик-менеджменту. Валютний ринок надає можливість покупцям та продавцям національних валют здійснювати операції з обміну валют на основі попиту та пропозиції. Він дозволяє гарантувати ліквідність та доступність валют для тих, хто потребує їх у міжнародних фінансових операціях [3].

Глобальний щоденний оборот на валютних ринках (FOREX), вже в 2001 році становив 1,24 мільярда доларів США. Проте, лише за 20 років, у 2023 році, цей показник виріс до 10,62 мільярда доларів США. Збільшення в 8,34 рази цих показників свідчить про активний розвиток валютних ринків у всьому світі та підкреслює важливість їх вивчення. Розрахунки також демонструють, що загальна вартість індустрії Forex зросла з 1,934 квадрильйона доларів у 2016 році до 3,409 квадрильйона доларів у 2023 році. З цього можна впевнено зробити висновок, що це найбільший фінансовий ринок у світі [4].

Розпочате рф повномасштабне вторгнення суттєво вплинуло на розвиток та хід багатьох процесів в Україні. Специфіка валютного ринку та макроекономічної стабільності виявила їхню чутливість до політичних збурень, що призвело до необхідності оперативних змін в курсі валютного регулювання в Україні. Такі заходи були вжиті для попередження негативних наслідків, аналогічних тим, що виникли під час анексії Криму та розпочатого конфлікту на сході України [5].

Початково оголошені на державному рівні принципи ліберального валютного регулювання, які запровадив Національний банк України (НБУ) і були впроваджені в дію ще у 2019 році за Законом України "Про валюту і валютні операції", стали потребувати перегляду під час початку повномасштабної війни. Зокрема, режим плаваючого обмінного курсу, валютні інтервенції для згладжування курсових коливань та лібералізація валютних обмежень були замінені обмеженнями на валютні операції та рух капіталу з метою підтримки фіксованого курсу, запровадженого як антиінфляційний захід, а також валютними інтервенціями, спрямованими на балансування ринку.

З метою стабілізації фінансової системи та забезпечення утримання капіталу на місці, НБУ вживав різні заходи. Один з прикладів – 24 лютого 2022 року офіційний курс гривні до долара США було закріплено на рівні 29,2549 грн за долар. Крім того, для фізичних та юридичних осіб встановлено обмеження на зняття готівкових коштів в іноземній валюті з рахунків клієнтів, призупинено міжбанківські валютні операції, а також введено

мораторій на міжнародні валютні платежі (за винятком стратегічно важливих операцій) [5].

В цілому, ці заходи демонструють необхідність та готовність влади та фінансових органів діяти відповідно до змінної ситуації, адаптуючи стратегії розвитку валютного ринку до вимог часу та політичних викликів.

Навіть за умов тривалого військового конфлікту в Україні, завдяки впровадженим заходам та підтримці з боку зовнішніх партнерів, фінансовий сектор держави зберігає стійкість перед зовнішніми загрозами та продовжує свій розвиток (згідно зі звітом Національного банку України про фінансову стабільність за 2023 рік). У завершенні 2023 року можна виділити кілька ключових тенденцій:

- підтримка довіри до банківської системи України, яка в цілому залишається високоліквідною з моменту початку війни;
- банки приймають активні кроки для забезпечення безперебійної роботи навіть у випадку екстрених відключень електроенергії;
- відбувається зменшення кредитного портфеля банків через формування резервів на кредити та погашення раніше виданих позик, що вважається пріоритетом над новими видачами;
- залишаються ризики кредитних втрат для фінансового сектору;
- незважаючи на підтримку та поповнення резервного капіталу банками, що перевищує мінімальні вимоги, перевищення буде зменшуватися;
- відміна різних обмежень на валютні операції буде враховувати не просто графіки, але і макроекономічні обставини в країні [6].

Крім того, роль Національного банку України на валютному ринку залишається вагомою. Звернемо увагу на наступні показники таблиці 1.

Таблиця 1

Структура попиту та пропозиції на безготівкову валюту в України за 2022 - 2023 рр [7]

<table>
<tr><td colspan="3">2022 рік</td><td colspan="3">2023 рік</td></tr>
<tr><td colspan="6">Структура пропозиції на безготівкову валюту</td></tr>
<tr><td colspan="2">Продаж НБУ валюти 38% (115 млн. $)</td><td>Продаж клієнтам 62% (186 млн. $)</td><td colspan="2">Продаж НБУ валюти 36% (104 млн. $)</td><td>Продаж клієнтам 64% (187 млн. $)</td></tr>
<tr><td colspan="6">Структура попиту на безготівкову валюту</td></tr>
<tr><td>Платіжні системи сальдо</td><td>Власні операції банків</td><td>Купівля клієнтами</td><td>Платіжні системи сальдо</td><td>Власні операції банків</td><td>Купівля клієнтами</td></tr>
<tr><td>23% (70$ млн.)</td><td>4% (13$ млн.)</td><td>68% (205$ млн.)</td><td>13% (38 $ млн.)</td><td>6% (16$ млн.)</td><td>81% (236$ млн.)</td></tr>
<tr><td colspan="3">Купівля валюти НБУ 4% 12$ млн.</td><td colspan="3">Купівля валюти НБУ 0,3 % 1$ млн.</td></tr>
</table>

В 2023 році в структурі загального попиту на валюту помітно виросла частка попиту клієнтів, натомість пішла на спад частка купівлі валюти для банківських розрахунків в рамках міжнародних платіжних систем.

Структура пропозиції валюти не зазнала суттєвих змін – значну роль в балансуванні валютного ринку продовжують відігравати операції з продажу валюти Національним банком, що відбиває залежність економіки в цілому та валютного ринку, зокрема від фінансової допомоги з боку міжнародних партнерів [7].

З огляду на викладене, усі ці аспекти вказують на значущі виклики та можливості, які виникали на валютному ринку України. Перед владними органами та фінансовими інституціями стоїть завдання балансування потреб економіки, забезпечення стабільності на валютному ринку та підтримки макроекономічної стабільності країни.

Україна стоїть перед низкою складних та важких проблем у функціонуванні свого валютного ринку, і їх вирішення є надзвичайно важливим завданням для забезпечення стабільності та розвитку країни. Проблеми, такі як валютні коливання, фінансова нестабільність, інфляція, політична нестабільність, стан макроекономіки та зовнішні фактори, потребують комплексного та координаційного підходу для їх вирішення. Шляхи вирішення цих проблем включають в себе забезпечення макроекономічної та фінансової стабільності, розвиток ефективного валютного контролю, політичну стабільність та створення ефективного регулювального фреймворку.

Список використаних джерел:

1.Богацька Н.М. Регулювання валютного ринку національним банком України // Ефективна економіка. 2018. № 3.

2. Журавка Ф.О. Сучасні тенденції розвитку валютного ринку України / Ф.О. Журавка, І.О. Школьник // Європейський вектор економічного розвитку: збірник наукових праць. Випуск 1 (4). Д. : Вид-во ДУЕП, 2018. С. 16–21.

3. Бодрова Н.Е. Валютний ринок України: стан, проблеми й перспективи / Н.Е. Бодрова // Вісник СумДУ. Серія «102 Економіка». 2012. № 1. С. 102–114.

4. Основи економічної теорії: навч. посіб / І.В. Кокарєв. Дніпро: ДДУВС, 2020. 100 с.

5. Сидоров О.А. Світова економіка та міжнародні економічні відносини: підручник / О.А. Сидоров, Н.О. Фісуненко, Т.В. Альошина; ред. П.А. Фісуненко. Дніпро: Арт-Прес, 2023. 400 с.

6. Лавров Р.В., Садчикова І.В., Середюк І.О. Сучасні тенденції валютного регулювання в Україні. Економіка та держава. 2019. № 8. С. 4–11.

7. Валютний ринок, основні тенденції (Департамент відкритих ринків НБУ, Київ, листопад 2023) – URL: https://new.bank.gov.ua/admin_uploads/article/FX_market_15.11.2023.pdf?v=6

МЕХАНІЗМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ

Щербань С.А., 21-дф-ф групи, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н., доцент Барабаш Л.В.

Податкова система – явище в економічному середовищі, що характеризується своєю неоднозначністю та багатоаспектністю. Зокрема, у «Державних фінансах» Річарда А. Масгрейва та Пеггі Б. Масгрейва «…Податкова система охоплює структуру податків, що встановлюються урядом, включаючи види стягуваних податків, ставки, за якими вони нараховуються, бази, до яких вони застосовуються, та адміністративні процедури, пов'язані з їх збором» [1]. Відповідно до твердження, наведеного в «Принципах економіки» Н. Грегорі Манківа, «…Податкова система країни стосується набору правил, положень та інститутів, які визначають, як накладаються та збираються податки. Це включає типи податків (наприклад, податок на прибуток, податок з продажу), ставки, за якими вони стягуються, та способи примусового виконання» [2]. А от «Державні фінанси та державна політика» Джонатана Грюбера висвітлює наступний підхід: «Податкова система містить правову основу та адміністративний механізм, за допомогою якого уряди встановлюють і стягують податки з фізичних осіб і підприємств. Вона охоплює податкові закони, нормативні акти, процедури та установи, які формують діяльність уряду щодо збору доходів» [3].

Вітчизняні науковці, зосереджуючись на характеристиці податкової системи як складової економічного світу, трактують її як: «…складну систему з багаторівневою структурою, що на глибинному рівні становить сукупність податкових відносин, регламентовану нормами фінансового права, закріпленими в податкових законах та інших нормативно-правових актах з питань оподаткування» [4, с. 33]; «…Механізм певних, законодавчо закріплених, важелів акумуляції доходів держави, що реалізуються через сукупність податків зборів і платежів» [5, с. 107–108]; «багаторівневу систему розподільчих відносин між платниками податків і фінансовими інституціями держави, яка базується на законодавчо регламентованих нормах і реалізується через сплату податків з метою досягнення оптимального та своєчасного рівня наповнення бюджетів» [6].

Тобто трактування економічної сутності податкової системи у західних джерелах охоплює траєкторію від структурного елемента економічної системи до самостійного, розгалуженого та потужного механізму.

Відтак на сьогодні західна наукова фінансова думка виокремлює такі механізми функціонування податкової системи, як:

- Законодавчий: податкові системи впроваджуються через законодавчу базу, що складається з податкових законів, прийнятих урядом певної держави. Ці закони визначають види податків, податкові ставки, податкові бази, звільнення, відрахування та інші істотні елементи оподаткування. При цьому законодавчий процес передбачає розробку,

обговорення й ухвалення податкового законодавства, яке забезпечує правову основу для збору податків і примусового виконання [1];

- Податкове адміністрування: податкові системи покладаються на адміністративні органи у стягненні податків і зборів й оцінці ефективності їх функціонування. Ці органи слідкують за дотриманням податкового законодавства, ведуть обробку податкових декларацій, здійснюють перевірку діяльності платників податків та реалізовують різні заходи, спрямовані на забезпечення дотримання норм податкового законодавства. Саме податкове адміністрування відіграє вирішальну роль в управлінні податковою системою та підтримці її цілісності [2];

- Податковий комплаєнс: податкові системи включають механізми звітування платниками податків про свої доходи, порядок обчислення податкових зобов'язань та їх сплати до бюджетів різних рівнів. Зазвичай це передбачає подання податкових декларацій, у яких фізичні та юридичні особи декларують обсяги одержаних доходів, що підлягають оподаткуванню, висвітлюють суми одержаних відрахувань або кредитів і визначають суму податкової заборгованості. Платники податків зобов'язані дотримуватись вимог щодо складання та термінів подання звітності, встановлених податковими органами, для забезпечення точної та своєчасної сплати податків [3].

У вітчизняному середовищі науковців-фінансистів виокремлюють ще один механізм реалізації податкової системи – когнітивний [7]. Даний механізм вибудовується на перетині згаданих вище законодавчого, адміністративного та комплаєнсного механізмів і впливає на динаміку й обсяги ухилення / уникнення оподаткування внаслідок складності податкового процесу.

Список використаних джерел

1. Musgrave, Richard A., and Peggy B. Musgrave. Public Finance. New York: McGraw-Hill Education, 1989.
2. Mankiw, N. Gregory. Principles of Economics. Mason, OH: South-Western Cengage Learning, 2018.
3. Gruber, Jonathan. Public Finance and Public Policy. New York: Worth Publishers, 2019.
4. Соколовська А. М. Податкова системи держави: теорія і практика становлення. К.: Знання-Прес, 2004. 454 с.
5. Кучерявенко М. П. Податкове право України: академічний курс: підручник: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. 701 с.
6. Барабаш Л.В. Теоретичні основи механізмів практичної реалізації податкової системи держави. Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва: збір. наук. досліджень / Редкол. : О.О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань: ВПЦ «Візаві» (Видавець «Сочінський»), 2014. Вип. 85. С. 235–242.
7. Бакурова А.В., Діденко А.В. Когнітивні моделі впливу податкової системи на показники динаміки підприємництва в Україні. *Ефективна*

економіка. № 6. 2017. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6016 (дата звернення 20.04.2024).

ІНТЕРНЕТИЗАЦІЯ ЯК НАПРЯМ ЦИФРОВІЗАЦІЇ СТРАХОВОГО РИНКУ

Уляніч Ю.В. к.е.н., доцент
Рибчак В.І., к.е.н., доцент
Дяченко М.О., здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня доктор філософії

Основними напрямами цифровізації страхового ринку нині виступають кілька феноменів: інтернетизація, індивідуалізація і діджіталізація страхової діяльності (табл. 1.)

Таблиця 1

Характеристика основних напрямів цифровізації страхового ринку

Напрям	Характеристика
Інтернетизація	Використання мережі Інтернет, нових виробничих технологій, технологій бездротового зв'язку та хмарних технологій у бізнес-процесах страхової компанії як із зовнішньою аудиторією – страхувальниками, так і з працівниками та страховими агентами
Індивідуалізація	Розроблення індивідуальної пропозиції щодо страхування (за тарифами, ризиками й іншим умовами) за допомогою використання великих баз даних, нових виробничих технологій та технологій бездротового зв'язку на основі отримання максимально широкого набору даних про страхувальника (у тому числі потенційного) і об'єкт страхування
Діджіталізація	Використання цифрових технологій (оцифровування) у внутрішніх і зовнішніх бізнес-процесах страхової компанії

Інтернетизація як напрям цифровізації страхового ринку здійснюється за допомогою використання мережі Інтернет, нових виробничих технологій, технологій бездротового зв'язку та хмарних технологій у бізнес-процесах страхової компанії як із зовнішньою аудиторією – страхувальниками, так і з працівниками та страховими агентами. Найбільш поширений нині термін «Інтернет-страхування», який має більш вузький зміст і має на увазі продаж страхових послуг через Інтернет.

Інтернетизація страхової діяльності реалізується у страхових компаніях за допомогою не тільки Інтернет-продажу страхових послуг, а й збором інформації про страхувальників через Інтернет, а також врегулювання страхових випадків через Інтернет.

Чинниками, що сприяють розвитку інтернетизації страхового ринку, є:

– збільшення кількості користувачів Інтернету й осіб, які здійснюють операції Інтернет-комерції;

– поява законодавчих норм, що регулюють взаємодію страховика і страхувальника через Інтернет;

– більш висока рентабельність Інтернет-продажів страхових послуг і врегулювання страхових випадків через Інтернет;

– більш активне використання страховиками технологій Big Data, спрямованих на персоналізацію страхових послуг, їх пропозиція і врегулювання збитків.

СЕКЦІЯ 2. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Е.В. Мазур, здобувач вищої освіти
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

У сучасному світі, де глобалізація стає все більш відчутною, питання соціальної справедливості виходить на перший план. Міжнародні стандарти відіграють ключову роль у цій сфері, визначаючи мінімальний рівень соціального захисту та гарантуючи гідні умови життя для людей по всьому світу. Дослідження у сфері міжнародної стандартизації соціальних послуг видаються достатньо актуальними.

Міжнародні стандарти – це загальні правила, які є уніфікованими та застосовуються до конкретних сфер правозастосування та регулювання, і вони вважаються правовим рівнем, нижче якого державам не дозволяється опускатися.Міжнародні соціальні стандарти – це сукупність правил, записаних у міжнародних законах, які гарантують хороші умови життя, особистісне зростання та соціальний захист людей. Законодавство кожної держави повинно прийняти ці стандарти шляхом підписання та ратифікації міжнародних договорів, а також вони повинні бути оновлені та модифіковані відповідно до поточної ситуації в цій країні.

Процес вибору групи глобальних соціальних норм пов’язаний з такими факторами: – постійним розвитком значення і ролі соціальної стандартизації для становлення демократичної правової держави та міжнародного співтовариства впливає визнання та захист прав людини; – декларацією на міжнародному рівні важливості соціальних прав; – об’єктивною вимогою узгодження світових і національних соцстандартів прав людини тощо.

Загальноприйнятий у світі рівень застосування прав у сферах праці, соціального захисту і освіти визначається міжнародно-правовим документом (угодою). У науці права соціального забезпечення не існує єдиного способу розуміння терміну «міжнародні соціальні стандарти». Вважається, що міжнародні соціальні стандарти – це сукупність норм, закріплених у міжнародно-правових актах, які визначають гідні умови життя людей та забезпечують розвиток особистості та соціальну безпеку. Ці стандарти повинні бути прийняті національним законодавством шляхом підписання та ратифікації міжнародних договорів, а також повинні бути сформульовані та скориговані в майбутньому відповідно до існуючих умов країни.

У сфері соціального забезпечення стандарти є керівними принципами щодо надання конкретних видів соціальних послуг, передбачених міжнародними угодами, які пропонують державі їх реалізувати. Норми та нормативи, що стосуються мінімального розміру окремого виду соціальної підтримки, не можуть бути меншими розміру, встановленого міжнародним

договором. Міжнародні соціальні стандарти – це не просто правила, а й індикатори, стандарти чи параметри, які допомагають їх вдосконалювати та захищати.

Таким чином, міжнародні соціальні стандарти вистувпаютьважливим інструментом, що допомагає державам розробляти та впроваджувати ефективні та справедливі системи соціального захисту. Вони сприяють зниженню нерівності, підвищенню якості життя людей, захисту прав людини, згуртованості та стабільності в суспільстві. Розуміння міжнародних соціальних стандартів – це необхідна умова для розробки ефективної соціальної політики на національному та міжнародному рівні.

Список літератури:

1. Грановська І. В., Макарчук І. М. Інституційні засади фінансового забезпечення соціальних стандартів.*Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 3(2). С. 122–128.

2. Опішняк С. О. Міжнародні соціальні стандарти: порівняльно-правовий аналіз.*Право і суспільство*. 2020. № 2. С. 58–63.

3. Чорна Є. В., Кошова С. П. Державне управління соціальним розвитком та впровадження міжнародних соціальних стандартів.*Інвестиції: практика та досвід*. 2021. № 19. С. 115–122.

4. Khachatrian, V., Nepytaliuk, A., Pasichnyi, M., Nasibova, O., &Tabenska, J. (2023). Demographics' impactoneconomicgrowthinCentral Europe and the Baltic states. *Economics – Innovative and Economics Research Journal, 11*(Special issue 1), 37–54. https://doi.org/10.2478/eoik-2023-0062.

САМОКОНТРОЛЬ: КЛЮЧ ДО УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ ТА РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Баришева Марія Владиславівна, студентка, факультет міжнародної торгівлі та права Державного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

Попова Марія Євгеніївна, студентка, факультет міжнародної торгівлі та права Державного торговельно-економічного університету, м. Київ, Україна

У динамічному та мінливому світі, де спокуси чатують на кожному кроці, а виклики постають щодня, самоконтроль стає не просто корисною навичкою, а й ключем до успіху. Ця дивовижна сила, що дозволяє нам володіти собою, своїми емоціями, думками та поведінкою, веде до особистого розквіту та гармонізації суспільства.

На рівні особистості самоконтроль творить справжні дива. Він дарує нам стійкість перед негативними емоціями, допомагаючи не піддаватися гніву, страху чи тривозі. Завдяки йому ми робимо обдумані та раціональні рішення, не ведучись на спокуси; ведемо здоровий спосіб життя, уникаючи ризикованої поведінки та зловживань.

Вплив самоконтролю на суспільство складно переоцінити. Уявіть світ, де люди володіють собою: рівень злочинності різко падає, адже спокуса вчинити злочин стає значно меншою. Працездатність зростає, адже люди краще концентруються на завданнях, не відволікаючись на сторонні речі. Згуртованість та співпраця стають нормою, адже люди з високим самоконтролем є більш терплячими, вміють слухати і йти на компроміси.

Розвиток самоконтролю – це подорож, що потребує зусиль, але винагорода за неї сягає далеко за межі особистого успіху. Сім'я, де панують самоконтроль та відповідальність, стає осередком виховання нових поколінь з цією цінною навичкою. Школа, де вчителі роблять акцент на розвитку самоконтролю, дає учням ключ до успішного навчання та майбутнього життя.

Звичайно, на шляху до розвитку самоконтролю існують виклики. Сучасне суспільство часто спонукає до імпульсивної поведінки, реклама та соціальні мережі роблять свою справу. Стрес, що став невід'ємною частиною життя сучасної людини, також негативно впливає на цю навичку. І все ж таки, завдяки свідомому вибору та впровадженню спеціальних методів, таких як медитація, спорт, ведення щоденника, візуалізація та позитивне мислення, кожна людина може оволодіти самоконтролем.

Пам'ятаймо: самоконтроль – це не просто навичка, це ключ до успішного життя, гармонійних стосунків та процвітаючого суспільства. Зробивши його своїм пріоритетом, ми творимо кращу долю для себе та для світу навколо.

На жаль, можна привести один з найреалістичних прикладів нашого часу- самоконтроль під час воєнних дій в Україні. Щодня ми стикаємося з низкою жахливих подій, новин і трагедій. Кожний ракетний удар, вибух неабияк вибиває з почуття спокою і переносить у паніку, але в гру вступає самоконтроль, який дозволяє не тільки згуртуватися і діяти по алгоритму заходів безпеки, а й в першу чергу зберігти своє життя і життя рідних.

Згадуючи перший день повномасштабного вторгнення - повний хаос, при цьому необхідно було рятуватися, тому самоконтроль - це дійсно ключ успіху в будь яких аспектах життя.

Холодний розум, раціональна оцінка, згуртованість, витримка і усвідомлення наслідків за відсутності цієї риси - перші кроки до поліпшення такої корисної і необхідної навички.

Список використаних джерел:

1. https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%A1%D0%B0%D0%BC%D0%BE%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%82%D1%80%D0%BE%D0%BB%D1%8C
2. https://moyezdorovya.com.ua/8-porad-shhob-navchitisya-samokontrolyu/ https://ukr.media/medicine/256770/

ПОЛІТИКА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВІЙНИ

БЕЗВЕРХНЯ ДАРІЯ, студентка 11 м-сз групи
Науковий керівник, доцент Олена ЖАРУН

Соціальний захист – система суспільно-економічних заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття, нещасний випадок на виробництві тощо). З макроекономічної точки зору соціальне забезпечення – це система управління соціальними ризиками з метою компенсації шкоди, зниження або запобігання їх дії на процес розширеного відтворення населення.

Як соціально-економічна категорія соціальне забезпечення є відносинами щодо перерозподілу національного доходу з метою забезпечення встановлених соціальних стандартів життя для кожної людини в умовах дії соціальних ризиків [3, с. 7]. Провівши аналіз літературних джерел, можна дійти висновку, що під терміном «соціальний захист» варто розуміти своєрідний комплекс заходів суспільно-економічного характеру, які мають на меті забезпечення матеріального захисту суспільства від результатів соціальних ризиків (захворювання, непрацездатність, старість, втрата роботи та годувальника, нещасний випадок у виробничому процесі тощо). Крім цього, при суттєвому погіршенні фінансово-економічного становища, введенні воєнного стану, країна може певним чином перерозподілити власні видатки задля збереження рівноваги між особистими та суспільними інтересами. В той же час, держава не повинна застосовувати будь-які обмеження, які ведуть до недотримання конституційних прав людини, прямо пов’язаної з обов’язком країни у будь-якій ситуації забезпечувати достатній добробут населення.

На сьогоднішній день становище установ соціального захисту населення на територіях України, де точаться бойові дії, слід вважати досить катастрофічним. Загалом, під наданням соціальних послуг, на нашу думку, слід розуміти фахову діяльність, яка вимагає використання виважених підходів до ухвалення рішень стосовно надання подібних послуг та деталізованого дослідження становища кожної особи, а також передбачає діяльність тільки при тісній комунікації з кожною людиною, задля якомога кращого її залучення до розв’язання особистих проблем.

Надання соціальних послуг регулюється Законом України «Про соціальні послуги», яким встановлено, що надання соціальних послуг здійснюється шляхом ведення випадку, що включає низку етапів (аналіз заяви, оцінювання потреб, визначення середньомісячного сукупного доходу заявника, прийняття рішення, розроблення індивідуального плану, укладення договору, виконання договору, здійснення моніторингу) і за терміном займає до 10 робочих днів (в мирний час) [4].

Надання соціальних послуг здійснюється за рахунок коштів місцевих бюджетів. Це довгий алгоритм дій, на який в умовах воєнного стану не має часу. Адже кожен день, кожна година може бути вирішальною для життя і здоров'я людини. Наприклад, вдома самотніми залишились громадяни похилого віку, рідні яких виїхали до відносно безпечних територій, і, відповідно, ці громадяни потребують допомоги соціальних працівників [1].

Право на соціальний захист віднесено до основоположних прав і свобод та гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел. Закріплюючи на конституційному рівні право на соціальний захист кожного громадянина, без будь-яких винятків, держава реалізує положення ст. 24 Конституції України, відповідно до яких громадяни мають рівні конституційні права і не може бути обмежень за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками [2, с. 12].

Крім цього, соціальний захист відіграє також важливу роль не лише для військовослужбовців та роботи критичної інфраструктури, але й для забезпечення суспільної життєдіяльності в цілому. Через це в умовах війни державна соціальна політика спрямована на залучення міжнародної допомоги і сприяння розташуванню переміщених суб'єктів господарювання, що виступають в ролі головного осередка додаткових надходжень до бюджету. Слід зазначити, що соціальний захист військовослужбовців та працівників правоохоронних органів, а також їхніх сімей, зумовлений особливістю професійних обов'язків не залежить від розміру доходів цих осіб, чи наявності фінансування з бюджету, а має безумовний характер. Ці гарантії не можуть бути скасовані чи знижені без відповідної компенсації. Громадяни України, які захищають Вітчизну, незалежність та територіальну цілісність України, виконують конституційно значущі функції, тому держава повинна надавати їм і членам їхніх сімей особливий статус та забезпечувати додаткові гарантії соціального захисту відповідно до ч. 5 ст. 17 Конституції України як під час проходження служби, так і після її закінчення. Закріплення в Конституції України обов'язку держави щодо забезпечення соціального захисту громадян України, які захищають Вітчизну, суверенітет і територіальну цілісність України, є запорукою його реалізації державою та недопущення зниження рівня соціального захисту цих осіб та членів їхніх сімей [2, с. 13].

Список літератури:

1. Головко В.В. особливості державної політики соціального захисту населення в умовах воєнного стану в Україні. URL: http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream/123456789/16874/1/Golovko.pdf

2. Кадикало О.І. Актуальні питання соціального захисту населення України в умовах воєнного стану. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. 2022. № 2. С. 10–14.

3. Стащук О.В., Гергола С.В., Комар-Стаховська К.П. Стан соціального захисту та соціального забезпечення населення України в умовах війни. Економіко-правовий розвиток сучасної України: матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, що присвячена 25-ій річниці з дня заснування Національного університету «Одеська юридична академія», м. Одеса, 25 листопада 2022 р. Одеса, 2022. С. 6-8.

4. Про соціальні послуги: Закон України від 17.01.2019 р. № 2671-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/2671-19#Text.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Країло Софія Вікторівна, Блищик Вікторія Анатоліївна
здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ

Соціальне забезпечення – це система заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття тощо). Сюди належать різноманітні виплати незахищеним верствам населення, малозабезпеченим громадянам, сім’ям з дітьми, інвалідам, реабілітованим тощо. [4]

Нині проблеми соціального забезпечення населення України розглядаються крізь призму стану суспільства та ринкових відносин, коли нові реалії громадського та економічного життя замінюють старі. Особливістю цього періоду є відставання у розвитку нормативно-правової бази та стандартів правового регулювання повсякденних потреб суспільства. Це відставання є найбільш суттєвим у порівнянні з соціальними стандартами (нормативами) Європейських країн. Саме тому правова система не завжди демонструє готовність до швидшого запровадження та ефективного регулювання нових процесів, у тому числі в галузі соціального захисту населення. За відсутності належного правового регулювання реформи, навіть у найкращому випадку, здійснюються повільно, формально та безсистемно. Це спричиняє різні соціальні, економічні та соціально-психологічні наслідки реформування, що пов'язані із забезпеченням правового та соціального захисту населення в умовах здійснюваних перетворень. [1]

Однією з першочергових проблем є впровадження повномасштабної реформи пенсійної системи. Згідно з аналізом, ця реформа має здійснюватися за трьома рівнями:

•Солідарна система пенсійних виплат (перший рівень) – базується на принципі взаємодопомоги поколінь, де нинішні працівники фінансують пенсії нинішнім пенсіонерам.

•Система накопичувальних індивідуальних пенсійних рахунків у рамках загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (другий рівень) – передбачає накопичення пенсійних коштів на особистих рахунках працівників, що забезпечує їх майбутнє пенсійне забезпечення.

•Система недержавного пенсійного страхування (третій рівень) – забезпечує виплату додаткової пенсії внаслідок добровільних пенсійних внесків громадян. Ця система покликана стимулювати особисті заощадження та відповідальність за своє пенсійне майбутнє. [1]

Поєднання цих трьох рівнів має на меті збалансувати пенсійну систему, посилити її фінансову стійкість, а також підвищити розмір майбутніх пенсійних виплат. Її ключовими завданнями є детінізація заробітних плат та максимальне обмеження розміру пенсій, що дозволить збільшити базу для нарахування пенсійних внесків і зменшити видаткову частину Пенсійного фонду України. [2]

Іншими важливими проблемами є низька адресність соціальних пільг та відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. Пропозиції щодо їх вирішення включають:

- Відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. З'ясування рівня доходів людини, яка претендує на пільгу, і надання пільги тільки у разі, якщо її дохід є нижчим за середній.

- Заборона на ведення нових пільг, законодавче встановлення конкретного джерела фінансування для кожного виду пільг, ведення обмеження «одна людина – одна пільга». [2]

Розглянемо ці проблеми з економічної та демографічної точки зору.

Економічні труднощі, такі як інфляція, безробіття та низький рівень заробітної плати, суттєво ускладнюють функціонування цієї систем. Недостатнє фінансування соціальних програм часто призводить до затримок виплат та зниження їх розмірів, що, своєю чергою, погіршує якість життя соціально незахищених верств населення.

Серйозною проблемою є демографічні зміни, зокрема старіння населення. Зростаюча кількість пенсіонерів при одночасному зменшенні чисельності працездатного населення створює значне навантаження на солідарну систему пенсійних виплат, що може призвести до її колапсу без відповідної реформи. [3]

Отже, сучасні проблеми соціального забезпечення населення України є складними та багатогранними. Їх вирішення потребує системного підходу, що включає комплекс реформування пенсійної системи, розробку сучасної нормативної бази та економічну стабілізацію. Лише за умови системних, науково обґрунтованих змін можна досягти суттєвого покращення рівня життя вразливих верств населення та забезпечити соціальну згуртованість в Україні.

Список використаних джерел:

1. Балашов А. М. Сучасні проблеми соціального захисту населення в Україні. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 82–84. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/22.pdf

2. Social Protection of the Population at the Present Stage: State and Problems in Ukraine / I. Smyrnova et al. *Economic Herald of the Donbas*. 2021. No. 2 (64). P.201–208. URL: http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/266/267

3. СУЧАСНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ | С І Бичков | Державне управління: удосконалення та розвиток №12 2011. *Журнал Державне управління: удосконалення та розвиток - наукове фахове видання з питань державного управління*. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=377

4. БУЛАВИНЕЦЬ В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ. *DSpace at West Ukrainian National University: Головна сторінка*. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25934/1/Булавинець%20В..pdf

INTEGRATION INTO EUROPEAN AGRICULTURAL MARKETS: PROSPECTS FOR UKRAINE

Valentyn Valentynovych Dekarchuk, Postgraduate Student
Uman National University of Horticulture

Agricultural policy in Ukraine is a crucial component of the national economy, playing a key role in the process of European integration. In the current context of economic and geopolitical challenges, Ukraine has already taken several important steps towards integration with the European Union. However, these steps are often unsystematic or incomplete. The main goal of this article is to identify the strategic priorities for the development of the country's agricultural sector in the context of Ukraine's global and European integration.

Ukraine received the status of a candidate country for EU membership on June 23, 2022, marking an important milestone in the process of European integration [5]. The main task is to harmonize national legislation and agricultural policy with European standards [2]. For this, it is important to have highly qualified personnel and a wide range of professional specialists in the field of agricultural policy.

Main Challenges and Problems of the Agricultural Sector:

Limited Financial and Credit Resources: Insufficient funding limits access to modern technical means and innovations for most producers. This hinders the development of the agricultural sector and its competitiveness in the international market [3].

Corporatization of Agroholdings: A significant share of production is concentrated in the hands of agroholdings specializing in export-oriented raw products, limiting the development of small and medium-sized producers [3].

Non-Compliance with European Standards: Much of Ukrainian agricultural production does not meet international market quality and safety requirements, complicating its export to EU countries [2].

Lack of Strategic Vision for Rural Development: Discrepancies in the legal regulation of economic freedom between the corporate and private sectors, as well as ignoring small-scale farming, are particularly relevant for rural areas [4].

Strategic Directions for the Development of Ukraine's Agricultural Policy:

Legislation Harmonization: Implementation of European standards in production and management of the agricultural sector, including the adaptation of national regulations to EU requirements [6][7][8].

Support for Small Producers: Encouraging the development of family farms and agricultural cooperatives through state support, including financial and advisory assistance [3].

Development of Organic Production: Increasing areas under organic farming and boosting the export of organic products that meet European quality and safety standards [3].

Education and Qualification of Personnel: Training highly qualified specialists proficient in modern methods and technologies, as well as foreign languages for effective communication with international partners [2].

Thus, Ukraine's agricultural policy requires systematic reforms and state support to ensure sustainable agricultural development. The implementation of European standards, support for small producers, development of organic production, and enhancement of personnel qualifications are key directions for successful integration into the European Union [1]. The realization of these strategic directions will allow Ukraine to strengthen its position in the international market and ensure the stable development of the agricultural sector.

References:

1. Rural development // European Commission. – 2020. – URL: https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/rural-development_en

2. Starikova L. The Common Agricultural Policy of the EU and the tasks of Ukraine in the context of European integration / Larisa Starikova // Analytical Center of the Agrarian Union of Ukraine. – 2022. – URL: http://www.auu.org.ua/media/publications/1894/files/CAP_2023_02_10_12_36_02_818740.pdf.

3. Project of Ukraine's Recovery Plan // National Recovery Council from the Consequences of the War. – 2022. – URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/new-agrarian-policy.pdf.

4. Development of rural areas in the system of European integration priorities of Ukraine: [monograph] / NAS of Ukraine. Institute of Regional Research; scientific editor V. V. Borshchevsky. – Lviv, 2012. – 216 p. (Series “Problems of Regional Development”).

5. Free trade agreements (FTA). Ministry of Foreign Affairs of Ukraine, 2019. URL: https://mfa.gov.ua/en/about-ukraine/economic-cooperation/free-trade-agreements-fta.

6. Regulation (EU) 2021/2115 of the European Parliament and of the Council. URL: https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A02021R2115-20230101&qid=1713342842112.

7. Regulation (EU) 2021/2116 of the European Parliament and of the Council. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2116.

8. Regulation (EU) 2021/2117 of the European Parliament and of the Council. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2021/2117

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

ДЕРЕЛЯК РОМАН, студент 11 м-сз групи
Науковий керівник, доцент Олена ЖАРУН

Система соціальних послуг у сучасній Україні має складну організацію, що забезпечує виконання низки завдань соціального захисту та соціальної підтримки, що, згідно з Конституцією України, покладаються на державу в особі відповідних уповноважених органів. Складність побудови цієї системи обумовлена як історичними особливостями розвитку Української держави, так і соціально-економічними факторами, що були задіяні у процеси її формування на кожному етапі її еволюційного становлення. Діючі на різних етапах становлення України підходи до державного управління соціальною сферою також мали вагомий, навіть переважний вплив на становлення структури цієї системи, наділення її основними та додатковими, специфічними функціями.

Всі ці фактори визначають структурно-функціональні особливості побудови та функціонування вітчизняної системи соціальних послуг. На сьогодні вона є досить складною та заплутаною, увібравши в себе особливості радянської системи, доповнені здобутим досвідом організації управління соціальною сферою за часи незалежності України. Необхідність визначення подальших напрямів реалізації курсу реформ обумовлює актуальність проведеного автором дослідження.

Незважаючи на проведені за останні 25 років незалежності держави перетворення у системі соціального захисту та соціального забезпечення населення України, структура системи надання соціальних послуг залишається громіздкою та досі характеризується високим рівнем централізації владних повноважень щодо здійснення управління нею (рис. 1).

Принцип побудови цієї складної системи історично базувався на використанні та розвитку всіх форм власності, тому нині вона складається з державного та недержавного секторів. При цьому питома вага державного сектора значно вища за відповідну частку недержавного сектора у розвиткові цієї системи, що, безумовно, не може вважатися виразником активізації

процесів децентралізації державного управління соціальною сферою в Україні.

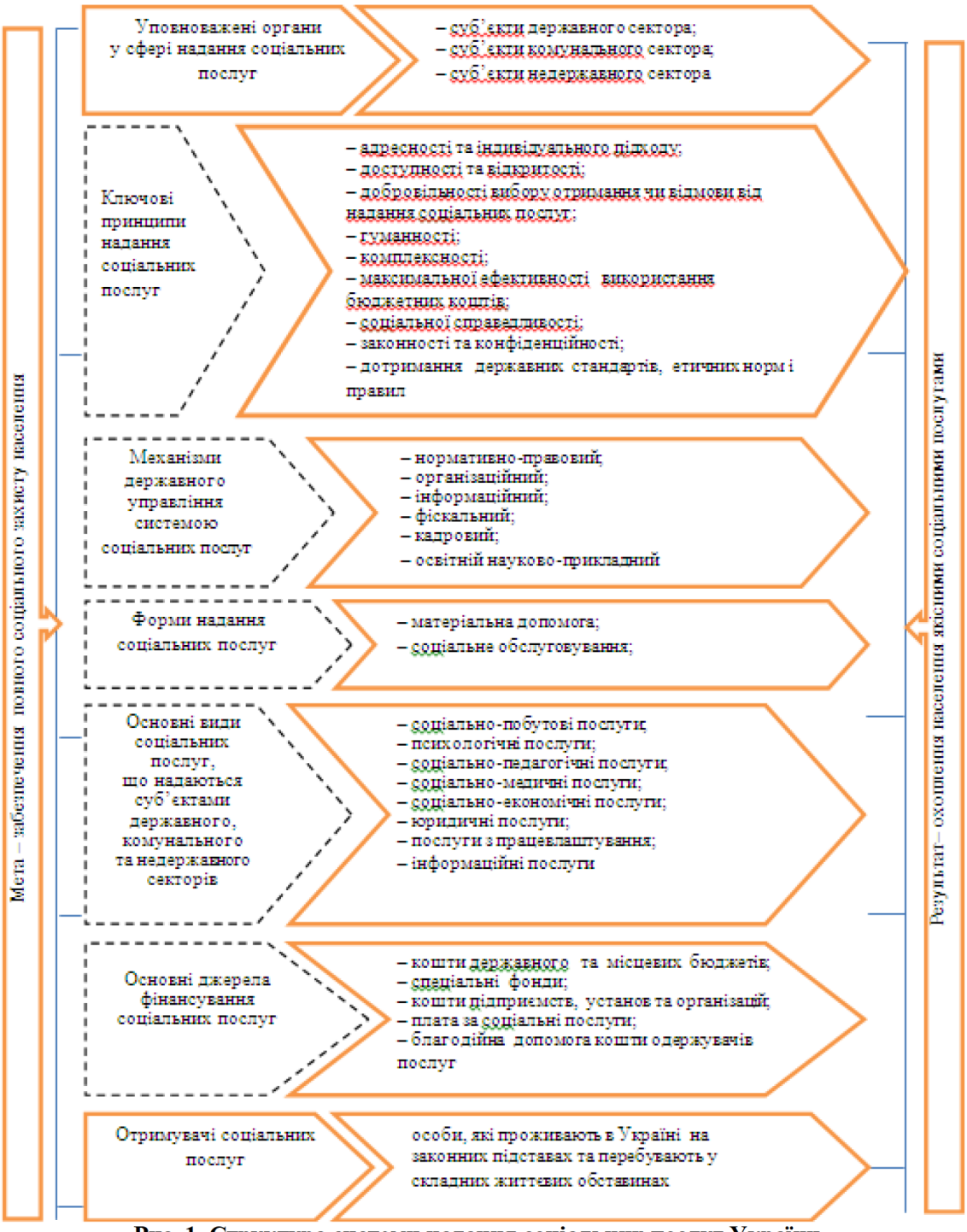

Рис. 1. Структура системи надання соціальних послуг України

Що стосується багаторівневості цієї структури, то на вищому рівні традиційно знаходяться суб'єкти державного сектора, що надають соціальні послуги, управління якими здійснюється центральними органами виконавчої влади [1]. На наступному рівні розміщується комунальний сектор, який включає в себе мережу установ та закладів комунальної власності, які

надають соціальні послуги. Такі заклади знаходяться у підпорядкуванні органам місцевого самоврядування.

Управління державним та комунальним секторами здійснюється відповідними органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування.

Найнижчий рівень – недержавний сектор, представлений громадськими, благодійними, релігійними організаціями та фізичними особами, діяльність яких пов'язана із наданням соціальних послуг. Управління цим сектором здійснюється в порядку, визначеному законодавством України та відповідними установчими документами (статутами) [2].

Модернізація мінімального переліку соціальних послуг потребує чіткого визначення основи реформування – того, що доцільно буде зробити основою нової, більш досконалої та ефективної системи, того, на що надавачі послуг мають орієнтуватися. Як таке парадигмальне ядро реформи, можна розглядати найбільш загальні (розповсюджені або традиційні) потреби отримувачів, перелік яких визначено на основі об'єктивних статистичних даних та експертних оцінок. З іншого боку, можна розглядати в його якості потреби держави в економії бюджетних ресурсів із метою їх інвестування у більш прибуткові сектори для досягнення довготривалого позитивного економічного ефекту. Тоді потреби населення відійдуть на другий план, поступившись місце стратегічним орієнтирам розвитку окремих секторів економіки, промислового, оборонного комплексів держави тощо.

Список використаних джерел:

1. Підтримка реформи соціального сектору в Україні [Текст] : звіт за результатами аналізу діяльності надавачів соціальних послуг (персоналу) / Проект ПРООН. [Б. м. : б. в.], 2022. С. 5.16. Мережа центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді м. Києва.

2. Виконавчий комітет Київської міської ради. Київський міський центр соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді Електронний ресурс]. Режим доступу : http://www.ssm.kiev.ua/index.php/merega-rcsssdm.html

ОСНОВНІ ФУНКЦІЇ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

ЗУБАНОВ ІГОР, студент 11 м-сз групи
Науковий керівник, професор Сергій СОКОЛЮК

Соціальна країна має брати деякі функції загальнодержавного характеру на себе, такі, як освіта, культура, охорона здоров'я, пенсія та інші напрями соціального забезпечення та захисту. Ці напрями мають бути пріоритетними у соціально направленій державі де вектор розвитку направлений на підтримку громадян та людського капіталу. Є держави в яких ці функції вважаються найголовнішими, такі країни вважаються соціально орієнтованими за шляхом розвитку. На практиці країна буде соціально

орієнтованою тільки в тому випадку коли її напрями повернуті у бік забезпечення та реалізації гарантій та прав, які надані громадянам за Конституцією та законами країни.

Коли в державі дотримуються демократичних принципів та впроваджується соціальна політика, яка має забезпечити достатній рівень життя та різносторонній, та різнобічний розвиток людей. Функції це окремі та близько зв'язані між собою типи діяльності стосовно соціального захисту, під час реалізації функцій і наповнення їх новим змістом. Це порівняно самостійні та близько зв'язані між собою сфери діяльності громадян. Важливим з них є:

- економічна;
- господарська;
- побутова;
- психологічна;
- педагогічна;
- соціальна;
- медична;
- юридична;
- культурна;
- організації праці.

Розглянути основні функції соціального захисту населення в Україні можна на рис 1.

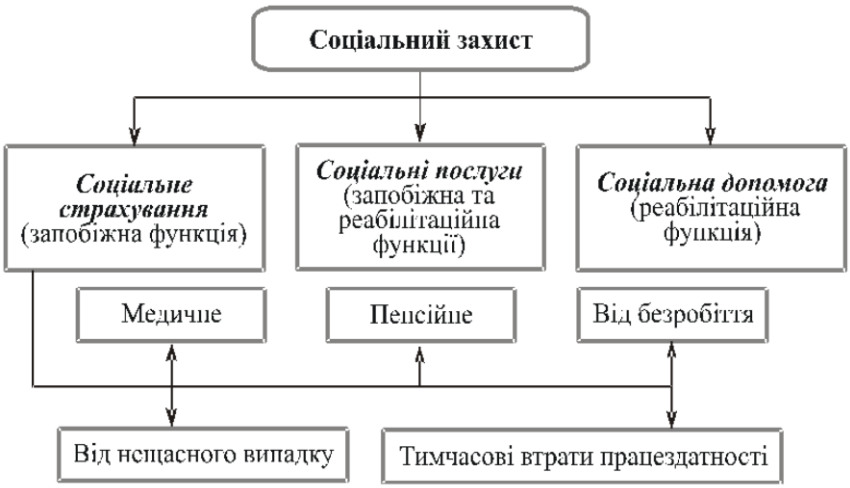

Рис. 1.1. Основні функції соціального захисту[1]

Під функціями соціального захисту маємо на увазі:

- систему векторів діяльності сукупності соціально-економічних відносин у напрямах гарантій належних соціальних та економічних відносин у системі надання гідних соціально-економічних умов для громадян внаслідок проявів ризиків соціального характеру;

- систему правових, освітніх та економічних, освітніх, психологічних, реабілітаційних та медичних заходів призначених для різних категорій громадян, які перебувають в складних життєвих обставинах та вимагають стороннього втручання та допомоги, завдання тих хто допомагає поліпшити

або реабілітувати їх спосіб життя, допомогти інтегруватися та повернутися до якісного життя;

- систему заходів, які направлені на виділення грошової допомоги та допомоги в натуральному вигляді, який більше фінансується з бюджету та інших не заборонених законодавством джерел та виплачуються громадянам, які потребують цієї допомоги, за висновками перевірки їхніх доходів та ресурсів для життя за деякими показниками не перевіряючи доходну частину[3].

Держава, яка має соціально орієнтований напрям надає комфортний простір для можливостей всього суспільства, дотримується політики комфортної взаємодії всіх груп та категорій соціальної сфери та різних елементів структури соціального простору держави. В європейських країнах на даний час спостерігається орієнтація на високий рівень соціальної орієнтації та практичної захищеності громадян стосовно цього напрямку особливо це чітко проявляється в таких країнах як Німеччина, Франція, країни Скандинавського півострова ще в Канада та Ізраїль показують такий рівень соціальної направленості. Подібну мету розвитку проявляють багато інших держав, там гарантуються громадянам грошове забезпечення гідних умов праці та життя. Такі принципи розвинених країн є соціальними[2].

Основні функції соціального захисту показав П. Спікер в таблиці 1.

Таблиця 1.

Функції соціального захисту за П.Спікер

Функція	Індивіди	Суспільство
Підтримання фактичного рівня життя	Захист	Соціальна інтеграція, відновлення
Покращення умов	Задоволення потреб, надання можливостей	Економічний розвиток
Погіршення добробуту	Покарання	Соціальний контроль

Соціальна робота, її організація та подальша діяльність будується за допомогою принципів, які перетворюються під час педагогічної практики та будуються на розумінні поняття принципів, які об’єднують велику кількість явищ. На даний час принципами діяльності громадян, які працюють в соціальній сфері є правила, цілі та завдання, які направлені на конкретні потреби. Система соціального захисту створюється на основі наступних принципах комплексності та системності.

Список використаних джерел:

1. Скуратівський В. А. Соціальна політика / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. К. : Вид-во УАДУ.2023. 365 с.

2. Дехтяренко Ю. Ф. Концептуальні засади розвитку регіональної системи соціального захисту населення в Києві // Упр. сучас. містом. 2022. № 7–9 (7). – С. 140–143. 2

3. Соціальний захист населення України / за заг. ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого. К. : НАДУ; Фенікс, 2020. 212 с.

ФЕНОМЕН ПОЗИТИВНОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ ТА ЙОГО РОЛЬ В ЗЕБЕЗПЕЧЕННІ СОЦІАЛЬНОЇ СПРАВЕДЛИВОСТІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Колодка Анна Василівна, бакалавр,
Вінницький торговельно-економічний інститут ДТЕУ

Феномен позитивної дискримінації, також відомий як афірмативна дія або позитивна дія, є одним із найбільш дискусійних та водночас важливих інструментів у досягненні соціальної справедливості в сучасному суспільстві. Ця концепція передбачає надання переваг або додаткової підтримки тим групам, які історично зазнавали дискримінації та нерівності, з метою вирівнювання їхніх можливостей та забезпечення рівного доступу до ресурсів. У сучасних умовах глобалізації та різноманітності, питання соціальної справедливості стає все більш актуальним, а позитивна дискримінація виступає важливим механізмом для досягнення цієї мети.

Перед тим як розглядати феномен позитивної дискримінації та його роль в забезпеченні соціальної справедливості на сучасному етапі функціонування суспільних відносин, слід з'ясувати, що таке позитивна дискримінація загалом.

Позитивна дискримінація – це соціально-політичні заходи з підвищення представництва груп людей, дискримінованих у суспільствах за певною ознакою, як-то стать, раса, етнос, конфесія, сексуальна орієнтація. Такі групи називаються захищеними. Позитивна дискримінація застосовується для подолання нерівностей з яких люди багатьох груп були історично виключені, а також подолання і компенсацію нанесених їм кривд, несправедливостей і перешкод, з кінцевою метою досягнення та підтримки розмаїття.

Роль позитивної дискримінації в сучасному суспільстві дозволяє вирівняти можливості та створити рівні умови для всіх членів суспільства. Позитивна дія допомагає забезпечити представництво меншин та маргіналізованих груп у політичних, економічних, соціальних та культурних сферах. Це сприяє більшій різноманітності та інклюзивності у прийнятті рішень. Запровадження афірмативної дії може зменшити соціальну напругу та конфлікти, пов'язані з дискримінацією та нерівністю, створюючи відчуття справедливості та рівності в суспільстві. Така дискримінація сприяє соціальній єдності та інтеграції, допомагаючи створити більш гармонійне суспільство, де всі громадяни відчувають себе цінними та включеними у суспільне життя.

Прикладом позитивної дискримінації є квоти для представництва жінок та меншин в урядових органах, щоб забезпечити їхню участь у прийнятті рішень. За даними із 47 країн, де торік обирали парламент, жінки отримали в середньому 25,8% місць, що на 2,3% більше, ніж під час попередніх виборів. Загалом на початку 2023-го року частка жінок у всіх парламентах світу становить 26,5%. За кількістю жінок у рейтингу МПС лідирують парламенти

Руанди, Нової Зеландії, Куби, Мексики, Нікарагуа, ОАЕ. У цих країнах відзначається гендерний паритет у законодавчій владі. Перше місце належить Руанді, де жінки займають трохи більш як 60% місць у нижній палаті та 34,6% – у верхній [1].

Деякі країни, такі як США, мають закони, які забороняють дискримінацію, але також дозволяють позитивну дискримінацію в певних випадках. Верховний суд США 29 червня 2023 року ухвалив рішення про те, що треба скасувати позитивну дискримінацію під час вступу до вищих навчальних закладів. Це означає, що коледжі та університети країни більше не зможуть розглядати расу абітурієнта як фактор, який впливає на його вступ.

Формально рішення ухвалено проти Гарвардського університету та Університету Північної Кароліни, але решта навчальних закладів відтепер зобов'язані брати його до уваги. Позивачем у справі виступила організація «Студенти за справедливий вступ», яку створив юрист та консервативний активіст Едвард Блюм. Він, як зазначає «Reuters», бореться із позитивною дискримінацією вже багато років.

У своєму позові Блюм наполягав на тому, що наявна схема позитивної дискримінації враховує права афроамериканців, але водночас дискримінує абітурієнтів із білих та азійських родин [3]. Інші країни, такі як Франція, також мають закони, які забороняють позитивну дискримінацію на расовій або етнічній основі.

Позитивна дискримінація відіграє важливу роль у забезпеченні соціальної справедливості на сучасному етапі функціонування суспільних відносин, сприяючи подоланню історичної нерівності та створенню інклюзивного суспільства, де всі мають рівні шанси на розвиток та реалізацію свого потенціалу. Водночас важливо забезпечити баланс між підтримкою вразливих груп і дотриманням принципів справедливості та меритократії, щоб політики позитивної дискримінації не перетворювалися на нові форми несправедливості.

Список використаних джерел:

1. Ukrinform. Уперше в історії жінки представлені в усіх парламентах світу - ООН. *Укрінформ - актуальні новини України та світу*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3677977-uperse-v-istorii-zinki-predstavleni-v-usih-parlamentah-svitu-oon.html.

2. У США заборонили позитивну дискримінацію в освіті. Що це означає - BBC News Україна. *BBC News Україна*. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cn42ld2enpvo.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Країло Софія Вікторівна, Блищик Вікторія Анатоліївна
здобувачі вищої освіти ОС Бакалавр
Державного торговельно-економічного університету,
м. Київ

Соціальне забезпечення – це система заходів, спрямованих на матеріальне забезпечення населення від соціальних ризиків (хвороба, інвалідність, старість, втрата годувальника, безробіття тощо). Сюди належать різноманітні виплати незахищеним верствам населення, малозабезпеченим громадянам, сім'ям з дітьми, інвалідам, реабілітованим тощо. [4]

Нині проблеми соціального забезпечення населення України розглядаються крізь призму стану суспільства та ринкових відносин, коли нові реалії громадського та економічного життя замінюють старі. Особливістю цього періоду є відставання у розвитку нормативно-правової бази та стандартів правового регулювання повсякденних потреб суспільства. Це відставання є найбільш суттєвим у порівнянні з соціальними стандартами (нормативами) Європейських країн. Саме тому правова система не завжди демонструє готовність до швидшого запровадження та ефективного регулювання нових процесів, у тому числі в галузі соціального захисту населення. За відсутності належного правового регулювання реформи, навіть у найкращому випадку, здійснюються повільно, формально та безсистемно. Це спричиняє різні соціальні, економічні та соціально-психологічні наслідки реформування, що пов'язані із забезпеченням правового та соціального захисту населення в умовах здійснюваних перетворень. [1]

Однією з першочергових проблем є впровадження повномасштабної реформи пенсійної системи. Згідно з аналізом, ця реформа має здійснюватися за трьома рівнями:

- Солідарна система пенсійних виплат (перший рівень) – базується на принципі взаємодопомоги поколінь, де нинішні працівники фінансують пенсії нинішнім пенсіонерам.
- Система накопичувальних індивідуальних пенсійних рахунків у рамках загальнообов'язкового державного пенсійного страхування (другий рівень) – передбачає накопичення пенсійних коштів на особистих рахунках працівників, що забезпечує їх майбутнє пенсійне забезпечення.
- Система недержавного пенсійного страхування (третій рівень) – забезпечує виплату додаткової пенсії внаслідок добровільних пенсійних внесків громадян. Ця система покликана стимулювати особисті заощадження та відповідальність за своє пенсійне майбутнє. [1]

Поєднання цих трьох рівнів має на меті збалансувати пенсійну систему, посилити її фінансову стійкість, а також підвищити розмір майбутніх пенсійних виплат. Її ключовими завданнями є детінізація заробітних плат та

максимальне обмеження розміру пенсій, що дозволить збільшити базу для нарахування пенсійних внесків і зменшити видаткову частину Пенсійного фонду України. [2]

Іншими важливими проблемами є низька адресність соціальних пільг та відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. Пропозиції щодо їх вирішення включають:

- Відхід від категоріального принципу надання пільг і орієнтація пільг на конкретну людину. З'ясування рівня доходів людини, яка претендує на пільгу, і надання пільги тільки у разі, якщо її дохід є нижчим за середній.
- Заборона на ведення нових пільг, законодавче встановлення конкретного джерела фінансування для кожного виду пільг, ведення обмеження «одна людина – одна пільга». [2]

Розглянемо ці проблеми з економічної та демографічної точки зору.

Економічні труднощі, такі як інфляція, безробіття та низький рівень заробітної плати, суттєво ускладнюють функціонування цієї систем. Недостатнє фінансування соціальних програм часто призводить до затримок виплат та зниження їх розмірів, що, своєю чергою, погіршує якість життя соціально незахищених верств населення.

Серйозною проблемою є демографічні зміни, зокрема старіння населення. Зростаюча кількість пенсіонерів при одночасному зменшенні чисельності працездатного населення створює значне навантаження на солідарну систему пенсійних виплат, що може призвести до її колапсу без відповідної реформи. [3]

Отже, сучасні проблеми соціального забезпечення населення України є складними та багатогранними. Їх вирішення потребує системного підходу, що включає комплекс реформування пенсійної системи, розробку сучасної нормативної бази та економічну стабілізацію. Лише за умови системних, науково обґрунтованих змін можна досягти суттєвого покращення рівня життя вразливих верств населення та забезпечити соціальну згуртованість в Україні.

Список використаних джерел:

1. Балашов А. М. Сучасні проблеми соціального захисту населення в Україні. *Економіка та держава*. 2010. № 1. С. 82–84. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/1_2010/22.pdf

2. Social Protection of the Population at the Present Stage: State and Problems in Ukraine / I. Smyrnova et al. *Economic Herald of the Donbas*. 2021. No. 2 (64). P.201–208. URL: http://evd.luguniv.edu.ua/index.php/evd/article/view/266/267

3. СУЧАСНА СИСТЕМА СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ В УКРАЇНІ | С І Бичков | Державне управління: удосконалення та розвиток №12 2011. *Журнал Державне управління: удосконалення та розвиток - наукове фахове видання з питань державного управління*. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=377

4. БУЛАВИНЕЦЬ В. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ. *DSpace at West Ukrainian National University: Головна сторінка*. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/25934/1/Булавинець%20В..pdf

СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Чернега І.І.
професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Могильницька О.М.
студентка 11 м - сз групи
Уманський національний університет садівництва

Одним із головних викликів спричинених війною для українського суспільства є повноцінна адаптація військовослужбовців, ветеранів та членів їх родин до цивільного життя. Війна на сході країни спричинила появу нових, раніше невідомих для нашого суспільства викликів. 4,4 млн. людей на сході України є враженими наслідками конфлікту, а 3,4 млн. із них «терміново потребують гуманітарної допомоги». 2 500 цивільних громадян, включно із дітьми та жінками було вбито, а ще 9 000 поранено [1]. 1,5 млн. громадян офіційно стали внутрішньо переміщеними особами. Наразі 346 340 осіб одержали статус учасника бойових дій та потребують соціального захисту і адаптації [2]. Між тим фінансові ресурси є обмеженими. Україна втратила від 10 до 20 відсотків свого ВВП у результаті зовнішньої агресії. Економічні втрати країни оцінено приблизно у 98,4 млрд. доларів США [3].

Під соціальною адаптацією розуміється пристосування індивіда до умов, соціального середовища, інтеграція індивіда в соціальну групу, формування відповідної системи взаємин з іншими індивідами, усвідомлення цінностей і норм конкретного соціального середовища [1].

Проблеми адаптації військовослужбовців є наслідком того, що процес соціальної адаптації військовослужбовців відбувається до певної міри поза контекстом загального розвитку суспільства, не має чітко визначених соціальних функцій та цілей. Саме тому вкрай актуальним є вивчення існуючих підходів, що розглядають процес адаптації військовослужбовців не як ізольований процес, а як інтегрований до соціальної структури інститут, який виконує важливі для всього суспільства функції.

Незважаючи на суттєві розбіжності у визначенні поняття адаптації, суспільствознавці схиляються до того, що адаптація – це складний процес соціалізації особистості, який складається з основних дій, пов’язаних із взаємовідносинами, у тому числі внутрішнім аспектом – зміною внутрішнього світу особистості, а зовнішня форма - варіація умов середовища. Проте аналіз підходів до визначення поняття адаптації ще не

завершений. Тому, якщо говорити про соціальну адаптацію, то мається на увазі процес пристосування особистості до вимог соціального середовища, в тому числі інтеграція в соціальні групи, формування системи взаємовідносин відповідно до вимог соціального середовища, а також сприйняття цінностей і стандарти соціального середовища. Існує також поняття психологічної адаптації, ці терміни пов'язані, оскільки це початок тривалого процесу, оскільки психологічна адаптація індивіда містить чинники, необхідні для соціальної адаптації.

Слід зазначити, що послуги ветеранам надаються на місцях, а тому роль локальних розвідок, на рівні організації, установи, громади, регіону, набувають не меншого значення. Публікації організацій громадянського суспільства, включно з об'єднаннями ветеранів, зазвичай містять аналіз реального стану реалізації програм з соціальної адаптації в Україні. Наприклад, в Аналітичному звіті, Громадської організації «Всеукраїнська правозахисна організація «Юридична сотня» досліджено виконання кожного напрямку та визначено стан завершеності кожного з 55 заходів офіційного Плану заходів щодо медичної, психологічної, професійної реабілітації та соціальної адаптації учасників антитерористичної операції [4]. Важливе значення для розуміння природи процесу соціальної адаптації, його складових, цілей, основних викликів та соціальних наслідків мають роботи зарубіжних дослідників.

Отже, загальний рівень розвитку українського суспільства, ступінь інституалізації його основних інститутів, зумовлює існування в країні моделі соціальної адаптації військовослужбовців, яку можна віднести радше до частково інституційних. При цьому переважає уявлення про процес соціальної адаптації як, в першу чергу, пристосування до умов ринкової економіки шляхом професійної підготовки (перепідготовки) та забезпечення зайнятості.

В сфері практичної реалізації соціальної адаптації військовослужбовців найбільш критичним моментом залишається відносно низький рівень охоплення ветеранів. Навіть досвід країн з міцною інституційною моделлю соціальної адаптації військовослужбовців вказує на те, що розбудови самої системи не достатньо. Потрібні нові підходи до організації процесу.

Список використаних джерел:

1. Абрамов Є.В. Адаптація військовослужбовців, звільнених в запас як інструмент забезпечення їх конкурентоспроможності на ринку праці // Економіка і організація управління, 2016. №2 (22). С. 259-265.

2. Агаєв Н. А., Скрипкін О. Г., Дейко А. Б., Поливанюк В. В., Еверт О. Алгоритм роботи військового психолога щодо психологічного забезпечення професійної діяльності особового складу Збройних Сил України (методичні рекомендації). Міністерство оборони України, Наук.-дослід. центр гуманітар. проблем Збройних Сил України. Київ: НДЦ ГП ЗС України, 2016. 147 с.

3. Березделька Л. Особливості користування державними програмами демобілізованими учасниками АТО в українському суспільстві // Вісник

НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право, 2016. Випуск 1/2 (29-30). С. 30-38.

4. Åslund, Anders. 2018. *Kremlin Aggression in Ukraine: the Price Tag*. Washington: Atlantic Council. Accessed October 23. http://www.atlanticcouncil.org/images/ publications/Kremlin_Aggression_web_040218_revised.pdf.

СУТНІСТЬ ДЕФІНІЦІЇ «ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК»

Непочатенко Олександр Анатолійович, кандидат економічних наук, доцент
Лебідь Іван Юрійович, здобувач освіти третього (доктор філософії) освітньо-наукового рівня
Уманський національний університет садівництва

Особливістю сучасного стану та перспективного розвитку національного господарства держави в цілому й аграрного сектору економіки зокрема є сталий прогрес, що базується на умовах залучення коштів інвесторів. Так, зокрема, у рамках Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD) було зауважено, що інвестиційний розвиток стосується політики та дій, що вживаються урядами для залучення та сприяння інвестиціям у продуктивні сектори економіки з метою підтримки сталого економічного зростання, створення можливостей для працевлаштування та підвищення добробуту населення [1].

Згідно твердження, наведеного у документах Світового банку, інвестиційний розвиток охоплює зусилля урядів та інших зацікавлених сторін щодо створення середовища, сприятливого для залучення коштів сторонніх осіб і організацій, зокрема шляхом створення надійної правової та нормативної бази, забезпечення інфраструктури та сприяння розвитку людського капіталу з метою сприяння розвитку приватного сектору, забезпечення економічного зростання та зменшення бідності [2].

Міжнародний валютний фонд трактує інвестиційний розвиток як заходи державної політики, спрямовані на мобілізацію як внутрішніх, так і іноземних фінансових ресурсів для підтримки економічної диверсифікації, підвищення продуктивності та сприяння інклюзивному зростанню, зосереджуючись при цьому на покращенні інфраструктури, зміцненні державних інституцій та сприянні інноваціям [3].

А от в Організації економічного співробітництва та розвитку вважають, що інвестиційний розвиток передбачає комплексний підхід, що об’єднує заходи для покращення інвестиційного клімату, зменшення регуляторних бар’єрів, розширення доступу до фінансування та сприяння підприємництву з

метою максимізації вкладу інвестицій для сталого економічного розвитку та добробуту [4].

Вітчизняна ж спільнота науковців і практиків, досліджуючи поняття «Інвестиційний розвиток», зосереджується переважно на можливостях регіонів [5] й інвестиційному потенціалі об'єкта залучення коштів [6].

Зокрема, розглядаючи інвестиційний розвиток як наслідковий результат проваджуваної інвестиційної політики, Л. Пронь наголошує на врахуванні додаткового фактору – максимальна сприятливість у розвитку як регіонів, так і держави. Тобто прослідковується потреба у якомога активнішому поєднанні всіх можливих інструментів для забезпечення запитів учасників: інвесторів і безпосередньо цільового об'єкту інвестиційних ресурсів. Окремо науковець наголошує на тому, що інвестиційний розвиток все ж таки має стати результативним і навіть показником інвестиційної діяльності, оскільки в подальшому слугуватиме базисом для соціально-економічного розвитку держави. І, підсумовуючи дослідження, доходить до висновку, що «інвестиційний розвиток…» є «…процесом залучення інвестицій в потенціал … для отримання прибутку, економічно-соціального ефекту на рівні органів влади» [5]. Тобто, з даного твердження, можемо узагальнити, що «інвестиційний розвиток» – це процес, метою реалізації якого є досягнення визначених цілей господарювання на певному рівні.

На противагу попередньому досліднику, В. Здреник поєднує поняття «інвестиційний розвиток» з інвестиційним потенціалом, поділяючи його на зовнішній (залучення інвесторів зі сторони) і внутрішній (спрямування власних коштів), а також зосереджуючись на тому, що він може бути основою «інноваційної стратегії» та забезпечувати інноваційну діяльність [6]. Тобто, виходячи з даної позиції, інвестиційний розвиток є результативним показником, досягнення якого забезпечується наявними та потенційними можливостями залучення на різночасову перспективу коштів як із зовнішніх джерел, так і власних.

Відтак можемо узагальнити, що поняття «інвестиційний розвиток» є надзвичайно об'ємним та структуризованим за обсягом охоплення, напрямами взаємодії з елементами державної політики та безпосередньої реалізації відносно об'єкта інвестиційної діяльності. А його загальне спрямування передбачає досягнення сталих позитивних результатів діяльності на основі інноваційності та забезпечення інтересів учасників з метою формування сприятливого середовища для розбудови соціально-економічної сфери держави.

Список використаних джерел

1. UNCTAD Investment Policy Framework for Sustainable Development. United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD). United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) URL: https://investmentpolicy.unctad.org/publications/149/unctad-investment-policy-framework-for-sustainable-development (дата звернення 13.05.2024)

2. Investment Climate. Worldbank URL: https://www.worldbank.org/en/topic/investment-climate (дата звернення 13.05.2024)
3. Annual Report Of The Executive Board. International Monetary Fund. URL: https://www.imf.org/en/Publications/AREB (дата звернення 13.05.2024)
4. The Policy Framework for Investment (PFI). OECD. URL: https://www.oecd.org/investment/pfi.htm (дата звернення 13.05.2024)
5. Пронь Л.М. Інвестиційна політика та інвестиційний розвиток регіону: сутність та характеристика. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування. 2022. № 6. Том 33 (72). С. 143–148.
6. Здреник В.С. Інвестиційний потенціал: сутність поняття та проблеми оцінки. Науковий вісник Ужгородського університету. 2016. Серія Економіка. Випуск 1 (47). Т.1. С. 363–367.

ОЦІНКА ВПЛИВУ ВІЙНИ НА СИСТЕМУ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Осіпова Алла Анастасіївна, к.е.н.,
Уманський національний університет садівництва

Система соціального забезпечення відіграє ключову роль у стабілізації та підтримці населення, надаючи доступ до важливих ресурсів. В Україні війна порушує нормальне функціонування системи соціального забезпечення, впливаючи на інфраструктуру та призводячи до переміщення населення й виснаження фінансових ресурсів. Ситуація ускладнюється тривалістю та інтенсивністю воєнних дій, що створює виклики для адміністрування та надання соціальних послуг. Тому важливим є не лише вивчення викликів, але й розробка стратегічних заходів, які могли б зміцнити систему соціального забезпечення та забезпечити її підготовленість до подолання кризових явищ.

Війна призвела до перебоїв у виплаті пенсій, що є критично важливим компонентом системи соціального забезпечення країни. Виплата пенсій, яка традиційно залежала від фізичних пунктів видачі та банківських відділень, багато з яких були зруйновані або недоступні через збройних напад, зіткнулася зі значними перешкодами. Уряду та соціальним службам довелося швидко адаптуватися, перейшовши на цифрові методи оплати та мобільні служби доставки пенсій, щоб охопити тих, хто перебуває в зонах бойових дій або є переміщеними особами. Крім того, було адаптовано законодавство, щоб забезпечити більшу гнучкість у пенсійних вимогах і вимогах до документації, визнаючи виклики, з якими зіштовхується переміщене населення, яке може не мати доступу до стандартних документів, що посвідчують особу або місце проживання.

Доступ до медичних послуг стає дедалі складнішим, особливо в постраждалих регіонах, де медичні заклади часто стають мішенями для обстрілів, пошкоджуються або руйнуються. Порушення поширилися на фармацевтичний ланцюжок постачання, що призвело до нестачі лікарських засобів. У фінансовому плані на сектор охорони здоров'я вплинуло відволікання державних коштів на оборону та реагування на надзвичайні ситуації, що обмежило ресурси, доступні для надання медичних послуг. У відповідь на це Україна звернулася за міжнародною допомогою та грантами для зміцнення своєї системи охорони здоров'я, але прогалини залишаються великими, а система перевантажена.

Війна також призвела до різкого зростання безробіття, численні підприємства були зруйновані або змушені закритися, а економічна діяльність серйозно порушена. Проблема надання допомоги із безробіття зросла не лише в масштабах, але й у складності, оскільки уряд намагається задовольнити потреби як довготривалих безробітних, так і тих, хто був змушений покинути свої домівки. Програми сприяння зайнятості відіграють ключову роль у цьому питанні, адаптуючись до надання не лише фінансової підтримки, але й послуг з перекваліфікації та переїзду. Однак ці програми зазнають значного навантаження через зростання попиту та логістичні проблеми з охопленням переміщеного населення.

Міжнародна допомога та організації відіграли вирішальну роль у підтримці соціального забезпечення в Україні під час війни. Ця підтримка надавалася в різних формах – від прямої фінансової допомоги уряду до конкретних проектів, спрямованих на відновлення зруйнованої інфраструктури, наприклад, лікарень і шкіл. Крім того, міжнародні організації сприяли гуманітарній допомозі постраждалому населенню, включаючи продовольство, медикаменти та тимчасове житло. Такі зусилля мали вирішальне значення для заповнення прогалин, залишених напруженими національними системами, гарантуючи, що найбільш вразливі верстви населення продовжуватимуть отримувати необхідну підтримку.

Водночас оцінка ефективності урядових і міжнародних заходів реагування виявляє складну картину. З одного боку, швидкі законодавчі зміни та приплив міжнародної допомоги, безперечно, стали рятівним кругом для багатьох постраждалих від війни, забезпечивши базовий соціальний захист для мільйонів людей, з іншого – масштаби і тривалість війни постійно випробовують межі цих заходів на міцність.

Для захисту та посилення соціального забезпечення, Україна могла б розглянути можливість створення децентралізованої системи управління соціальними послугами, що дозволило б регіонам адаптувати підходи, виходячи з місцевих потреб та умов. Крім того, створення резервного фонду спеціально для надзвичайних ситуацій у сфері соціального забезпечення може забезпечити фінансовий буфер, який дозволить швидко реагувати без негайної потреби у зовнішній допомозі. Інтеграція технологій та інновацій відіграє вирішальну роль у підвищенні ефективності та охоплення систем соціального забезпечення. Впровадження цифрових платформ для розподілу

соціальних виплат, таких як пенсії та допомога по безробіттю, може зменшити затримки та проблеми з доступністю. Крім того, використання аналітики даних для прогнозування та підготовки до потреб у соціальному забезпеченні на територіях, що постраждали від війни, може значно підвищити оперативність реагування.

Таким чином, планування та оцінка ризиків, мають важливе значення для підготовки системи соціального забезпечення до протистояння кризам і реагування на них. Слід також підкреслити важливість міжнародного співробітництва не лише з точки зору отримання допомоги, але й обміну знаннями та найкращими практиками управління соціальним забезпеченням в умовах війни. Співпраця з міжнародними організаціями та країнами з подібним досвідом може зміцнити систему соціального забезпечення в Україні, надаючи цінні ресурси та підходи.

Список використаних джерел

1.Мікуляк К. А., Красноноженко В. О. Вплив війни на реалізацію соціального захисту громадян України. *Modern Economics*. 2023. № 42(2023). С. 85–90. DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-12.

2.Грень Т. Я. Особливості реалізації політики соціального захисту територій в умовах війни. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Т. 33 (72). № 6. 2022. С. 80–84.

АНАЛІЗ АКТУАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Рибак Софія Василівна, студентка
Волинський національний університет імені Лесі Українки

З початком повномасштабного вторгнення в Україні загострилась проблема соціального забезпечення населення. Держава, усвідомлюючи, що повинна забезпечити громадянам належний рівень життя, старається будувати свою стратегію економічної політики на основі соціальної.

Базовою основою соціальної політики виступає соціальне страхування. В Україні існує 5 видів соціального страхування, таких як: на випадок безробіття, у зв’язку з тимчасовою втратою працездатності, у разі нещасного випадку, медичне та пенсійне [1].

Основної соціальною проблемою населення України являється бідність. Уряд намагається подолати даний виклик шляхом збільшення мінімальної заробітної плати. Детальна динаміка змінити мінімальної заробітної плати за період 2018–2023 рр. наведена на рис. 1.

Дуже велику роль у якості забезпечення соціальних послуг відіграє витрати на соціальний захист у відсотковому відношенні до ВВП. Детальна динаміка зміним витрат на соціальний захист наведена на рис. 2.

До основних актуальних проблем соціального забезпечення в Україні можна віднести наступні:

– нераціональне використання державою фінансових ресурсів, призначених для соціального забезпечення;

– недостатнє фінансування соціального забезпечення;

– зростання вартості соціальних послуг [2].

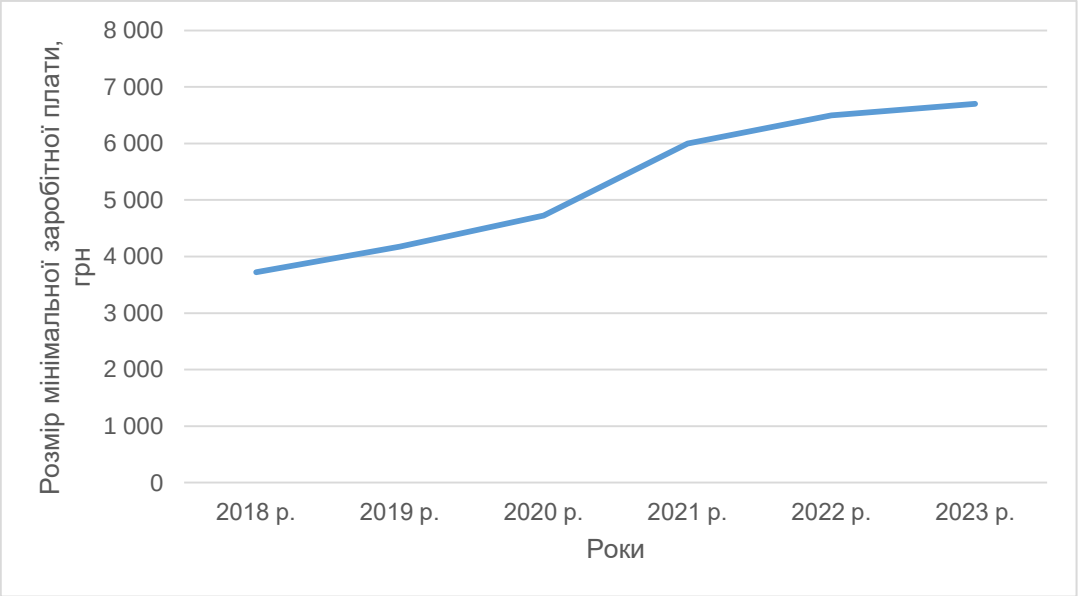

Рис. 1. *Динаміка зміни мінімальної зарплати за період 2018–2023 рр.*
Джерело: [3].

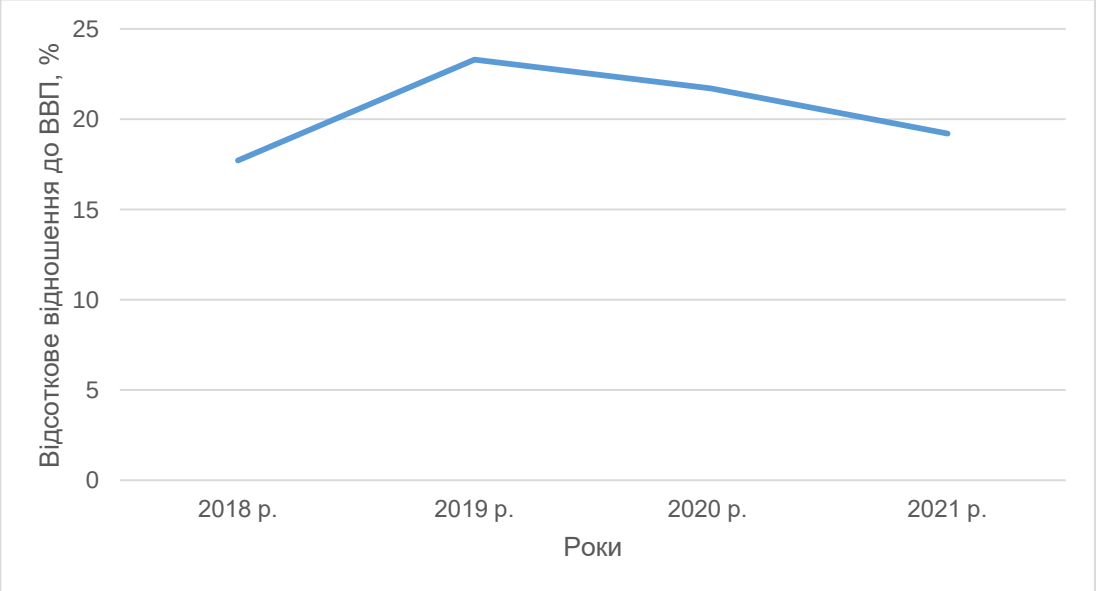

Рис. 2. *Динаміка зміни витрат на соціальний захист у відношенні до ВВП*
Джерело: [3].

Аналізуючи вищенаведені проблеми соціального забезпечення, можна припустити наступні стратегії їх вирішення:

– Оновлення кадрів, що працюють в сфері соціального забезпечення;

– Детальне відстеження обігу коштів в сфері соціального забезпечення;
– Модернізація та цефалізація системи соціального забезпечення [4].

Підсумовуючи вищенаведене, варто відмітити, що соціальний захист повинен стати ключовим критерієм плану розвитку держави. Різноманітні виклики сучасності, дефіцит бюджетних коштів спричиняють безліч проблем у сфері соціального забезпечення та провокують бідність населення України. Саме тому держава повинна перейти до більш радикальних методів подолання проблем у сфері соціального захисту та забезпечення.

Список використаних джерел:

1. Калашников С. В. Теоретичні аспекти формування соціальної сфери в сучасних економічних умовах. *Ефективна економіка.* 2016. № 1.

2. Балашов А. М. Сучасні проблеми соціального захисту населення України. *Економіка та держава.* 2013. № 1. С. 82–84.

3. *Державна служба статистики України:* офіційний веб-портал. URL: https://www.ukrstat.gov.ua;

4. Демчак Р. Є. Соціально-економічний захист населення: теоретичний аспект. *Теоретичні та прикладні питання економіки.* 2011. С.144–150.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

УРБАНСЬКА Наталія, студентка 11 м-сз групи
науковий керівник, доцент ОЛЕНА ЖАРУН

З кожним днем у системі соціального захисту України з’являються нові досягнення, процес розвитку набуває все більш широких масштабів, запроваджуються реформи та збільшується кількість наукових досліджень і підходів до вирішення проблемних питань, визначення суті впровадження інноваційних заходів у сфері соціального захисту населення в Україні.

Розвиток системи соціального захисту населення необхідно втілювати на засадах партнерства та у результаті спільних дій між державою, органами місцевого самоврядування громадськими організаціями та самими громадянами, які потребують соціального захисту.

Ефективне надання соціальної допомоги може здійснюватися шляхом досягнення чіткого виконання обов’язків суб’єктами забезпечення соціального захисту населення в Україні за напрямами:

- реформування пенсійного забезпечення;
- створення системи соціальних послуг, яка задовольнить потреби населення;
- реформування, а точніше оновлення системи адресного підходу до громадян, які опинились в складних життєвих обставинах;

- детальне вдосконалення нормативно-правової бази по різним напрямам системи соціального захисту населення;

- впровадження сучасних методів та методик підходу до надання кваліфікованої допомогою громадянам, які опинились в складних життєвих обставинах[1].

Виходячи з викладеного, з метою вдосконалення системи соціального захисту населення в Україні виникає необхідність практичних кроків[2]:

1. Етап вдосконалення системи соціального захисту населення в розділі реформування пенсійного забезпечення передбачає реформування механізмів, які відповідають за захист доходів пенсіонерів, інвалідів, одиноких громадян похилого віку (надання безоплатних соціальних послуг, субсидій, медичного обслуговування), з детальним моніторингом якості їх реалізації.

2. Етап створення системи соціальних послуг, яка задовольнить потреби населення має складатися з декількох напрямів:

- захист материнства та дитинства, шляхом розроблення програм з підвищення батьківського потенціалу та підготовки фахівців, які зможуть донести мету цих програм до різних категорій громадян;

- захист молоді у різних сферах життя шляхом активізації внутрішніх здібностей молодої людини та мотивації її до активного громадського життя;

- протидія домашньому насильству шляхом створення спеціальних підрозділів, центрів та підготовці кадрів, які зможуть якісно навчити особу жити без насильства;

- створення мультицентрів, в яких різні категорії громадян, такі як внутрішньо переміщені особи, учасники АТО/ООС зможуть отримати безоплатні послуги з правової допомоги, психологічної, гуманітарної та інших видів натуральної допомоги.

3. Етап оновлення системи адресного підходу буде працювати ефективніше при створенні у кожній громаді та в кожному районі міста комісії, яка буде моніторити потреби громадян та перенаправляти їх за місцями надання конкретної соціальної допомоги потрібної саме цій особі, також детальний моніторинг рівня фінансового забезпечення особи або родини допоможе перерозподілити кошти соціальної допомоги та визначити пріоритетом допомогу для найменш захищених верств населення.

4. Етап вдосконалення нормативно-правової бази передбачає здійснення за кількома напрямками шляхом підвищення ступеню відповідальності отримувачів соціальної допомоги за недостовірні данні про рівень фінансового забезпечення та посадових осіб за неналежне виконання посадових обов’язків.

5. Етап впровадження сучасних методів та методик підходу до надання кваліфікованої допомогою громадянам, які опинились в складних життєвих обставинах має відбуватись шляхом залучення фахівців з соціально розвинених країн, які мають позитивний досвід у мінімізації або подоланні негативних обставин в яких опиняються їх громадяни, для надання

практичних рекомендацій фахівця з України, які працюють у системі соціального захисту.

Тож, визначивши етапи розвитку системи соціального захисту населення в Україні, стає очевидним, що реформування системи соціального захисту населення в Україні забезпечується правовим, методологічним, інформаційним, організаційним та реорганізаційним механізмами.

Саме в такий спосіб система соціального захисту населення в Україні має розвиватися та служити на користь громадянам держави та будувати сприятливі умови для досягнення максимально сучасних умовах.

Список використаних джерел:

1.Новіков В. Формування і прогнозування доходів населення // Україна: аспекти праці. 2022. №гідного рівня життя громадян в

3. С. 26-28.

2. Шклярський Ю. Соціальний захист в економічній структурі суспільства // Соціальний захист.2008. №748. С. 33-40.

КЛАСИФІКАЦІЯ ПОТРЕБ ЛЮДИНИ: ПСИХОЛОГІЧНИЙ, ФІЗІОЛОГІЧНИЙ І СОЦІАЛЬНИЙ ВИМІРИ

Цистанов В.В., 11-ф група, факультет економіки і підприємництва
Науковий керівник – к.е.н. доцент Барабаш Л.В.

Потреби – це стан організму людини, що виражає необхідність в будь-чому та залежність від умов життя, а також служить рушійною силою її діяльності. Відтак потреба – це усвідомлене відчуття того, що чогось не вистачає.

Важливою характеристикою потреб є їх вплив на поведінку людини. У сучасному світі важливо підтримувати баланс між різними видами потреб. Це тому, що надмірне задоволення одних може призвести до знецінення інших, створюючи дисбаланс і нестабільність у житті людини. Тому важливо розуміти та визнавати власні потреби та гармонійно їх задовольняти [1].

Фізіологічний вимір включає в себе потреби, пов’язані з фізіологічними процесами в організмі людини. Вони необхідні для життя та виживання, а важливою рисою є природний інстинкт, що змушує до їхнього задоволення заради виживання та добробуту.

Основні фізіологічні потреби – у харчуванні (організм потребує постійного дозаправлення енергією та поживними речовинами, що необхідні для підтримки життєдіяльності та росту), диханні (кисень є необхідним для життєдіяльності та вироблення енергії), сні (сон необхідний для відновлення та відпочинку організму, підтримки нормального функціонування нервової та імунної систем) та русі (фізична активність необхідна для підтримки м’язів, кісток та суглобів, а також для підтримки загального здоров’я та психічного самопочуття). Низький рівень задоволення цих потреб може

призводити до стресу, напруги та роздратування, що в свою чергу може впливати на рішення, які приймає людина, та на її загальний стан здоров'я [2].

Психологічний вимір відображає потребу людини в задоволенні психологічних аспектів її життя, таких як: самовизначення, відчуття контролю, душевний спокій, впевненість у собі, самореалізація й інші аспекти, пов'язані зпсихічним та емоційним благополуччям.

Симптоми психологічної потреби можуть проявлятися як потреба в реалізації власного потенціалу, відчуття сенсу та цінності життя, а також контролю над ним. Вплив психологічних потреб на стан людини полягає в тому, що їх задоволення може призвести до покращення емоційного та психічного благополуччя. Якщо ці потреби не задовольняються, це може призвести до стресу, тривоги, невпевненості в собі та інших негативнихумов.

Роль самореалізації у задоволенні психологічних потреб полягає в тому, вона дозволяє людині рости та відчувати емоції від досягнення цілей, що відповідає потребі в саморозвитку та самовдосконаленні. Самореалізація допомагає людям почуватися задоволеними та щасливими, що позитивно впливає на їхній психічний стан та загальне самопочуття. Таким чином, психологічні потреби відіграють важливу роль у формуванні психічного стану та емоційного благополуччя людини [3].

Соціальний вимір відображає потребу людини у взаємодії з іншими членами суспільства та участі в соціальних процесах. Він об'єднує потребу в спілкуванні, взаємодії, приналежності до соціальних груп, визнанні, повазі, безпеці й інших аспектах, пов'язаних з соціальними відносинами та становищем у суспільстві.

Соціальні потреби визначаються потребою людини взаємодіяти з іншими, брати участь у соціальних групах і спільнотах, а також отримувати визнання та підтримку з боку інших. Також вони можуть проявлятися у бажанні мати друзів, сім'ю та партнера, у прагненні до вищого соціального статусу, впливу та успіхув спілкуванні з іншими [4].

Зв'язок між соціальними потребами та соціальними цінностями полягає в тому, що вони визначаються соціальними нормами, прийнятими в конкретному суспільстві. Наприклад, в одних культурах цінуються сімейні стосунки і традиції, а в інших – індивідуальність і незалежність.

Соціальні потреби мають важливий вплив на формування індивідуальної та колективної ідентичності. Вони визначають, як людина бачить себе в суспільстві, яку роль відіграє, які цінності приймає. Задоволення соціальних потреб сприяє формуванню позитивного самовизначення та почуття приналежності до соціальних груп, що, в свою чергу, позитивно впливає на психічний та емоційний стан людини.

Відтак варто підсумувати, що незадоволені фізіологічні потреби можуть призвести до фізичних дисбалансів – втоми та хвороби, соціальні – до дисгармонії у соціумі через почуття відчуженості та самотності, а ігнорування психологічних потреб провокує особисту психоемоційну розбалансованість через стрес, депресію та втрату впевненості в собі.

Список використаних джерел

1. Психологічне трактування потреб людини. Освіта.UA. 27.09.2010. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/psychology/9860/ (дата звернення 17.04.2024)

2. Піраміда потреб Абрагама Маслоу. Uk.Wikipedia.org. 27.03.2024. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9F%D1%96%D1%80%D0%B0%D0%BC%D1%96%D0%B4%D0%B0_%D0%BF%D0%BE%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%B1_%D0%90%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B3%D0%B0%D0%BC%D0%B0_%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%BE%D1%83 (дата звернення 17.04.2024)

3. Підкасистий П.І. Базові властивості і класифікація потреб. Stud.com.UA. 2015. URL: https://stud.com.ua/38816/psihologiya/bazovi_vlastivosti_klasifikatsiya_potreb (дата звернення 17.04.2024)

4. Класифікація потреб і мотивацій з біологічної точки зору. Освіта.UA 05.12.2011. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/biolog/26435/ (дата звернення 17.04.2024)

THE POLISH ICT SECTOR EXPENDITURES ON RESEARCH AND DEVELOPMENT. DATA ANALYSIS FOR THE PERIOD 2015-2022

Paweł Kaczmarczyk, PhD
The Mazovian Academy in Plock, Poland
Faculty of Social Sciences

The aim of the article is to assess the Polish ICT sector expenditures on research and development in the period 2015-2022. A systematic increase in value of the Polish ICT sector expenditures on R&D can be observed in the years 2015-2022 (Figure 1). Within the framework of ICT production rather not significant increase can be noticed. In 2016 and 2022, a decrease was even identified in terms of ICT production.

Figure 1. Value of the Polish ICT sector expenditures on R&D in million PLN

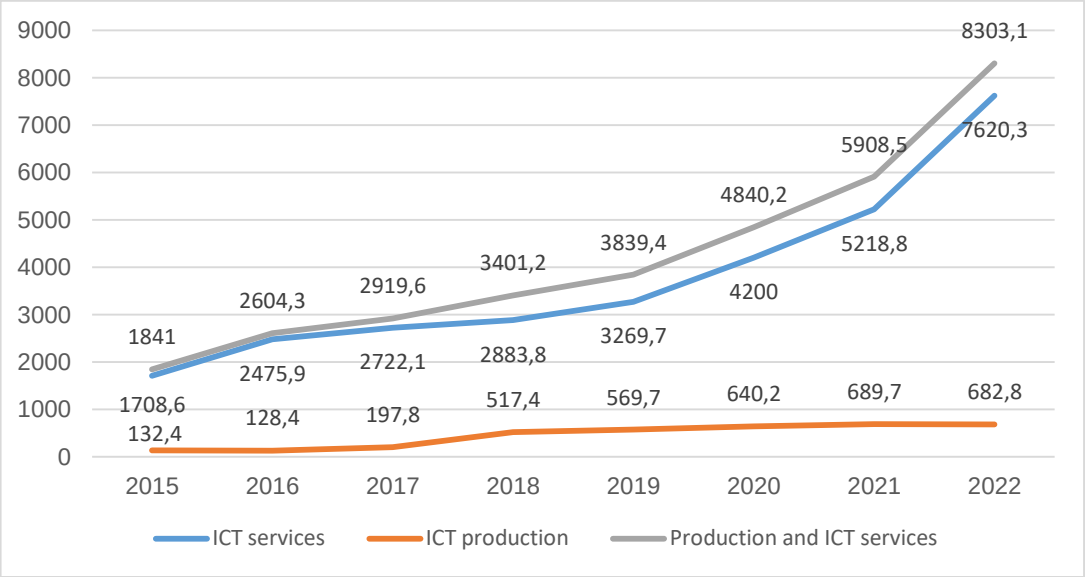

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 35; Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 37.

The share of the Polish ICT sector expenditures on research and development in expenditures on research and development of total production and service increased in the analysed period (Figure 2). However, during the period under study, declines could be observed in all categories examined (ICT production, ICT services, ICT sector). The dominant share in expenditures on research and development in selected economic sectors is taken by ICT services.

Source: Information society in Poland in 2023, Statistics Poland, p. 35; Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland, p. 37.

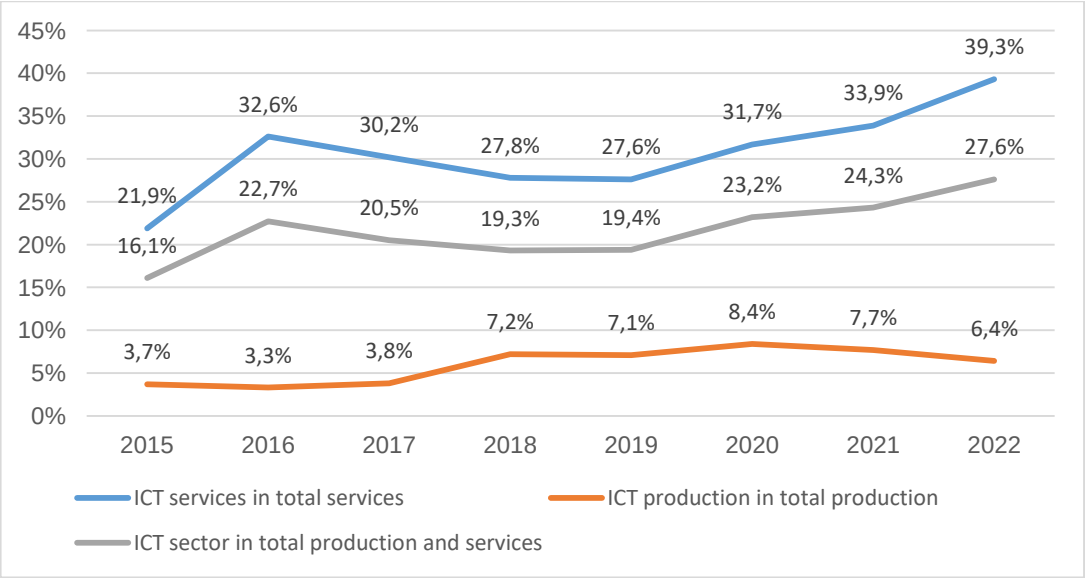

Figure 2. The Polish ICT sector expenditures on R&D as the share of Polish expenditures on R&D in selected economic sectors

References:

Information society in Poland in 2023, Statistics Poland.
Information society in Poland. Results of statistical surveys in the years 2015-2019, Statistics Poland.
Kaczmarczyk P., Ekonometryczna analiza rozwoju działalności badawczo-rozwojowej polskiego sektora ICT w latach 2007-2014, Zeszyty Naukowe PWSZ w Płocku, Nauki Ekonomiczne, tom XXIII, Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, Płock 2016, s. 55-70.

ВИКЛИКИ ВОЄННОГО ЧАСУ ПЕРЕД ЕЛЕВАТОРНИМ ГОСПОДАРСТВОМ УКРАЇНИ

Бабій М.М., здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Початок третього десятиліття 21 століття в Україні ознаменувався активним розвитком елеваторного господарства, в основі якого лежало нарощування обсягів виробництва зернових та олійних культур аграрними товаровиробниками країни, що призвело до зростання наявного дефіциту на потужності для зберігання та доведення збіжжя до необхідних кондицій. Причому приріст спостерігався як в сегменті спеціалізованих комерційних структур так і в намаганнях сільськогосподарських підприємств наростити власні можливості, особливо це стосувалося середніх за земельним банком суб'єктів аграрного бізнесу.

Неспровокована агресія рф проти України в 2022 році призвела за перші десять місяців війни до втрати понад 15 % сертифікованих потужностей галузі, що перед вторгненням оцінювалися на рівні 56,6 млн. т одночасного

зберігання (загальна сума збитків 1,1 млрд. доларів США) [1]. Особливо великі втрати припали на прифронтові регіони, а саме Луганську, Донецьку, Запорізьку, Дніпропетровську, Миколаївську та Херсонську області. Пошкоджень зазнала велика кількість дрібних та середніх зерносховищ, а також деякі припортові термінали. В поєднанні з блокуванням морських експортних шляхів, рекордним урожаєм 2021 року це спровокувало на передодні жнив 2022 року побоювання експертів щодо появи критичного дефіциту відповідних потужностей. Проте, спільні зусилля уряду України, міжнародних організацій, зернотрейдерів сприяли налагодженню альтернативних логістичних маршрутів експорту, що позитивно позначилося на забезпеченні доступу товаровиробників до одержання необхідних послуг. Крім того, продовжувалося будівництво нових та нарощування потужностей існуючих зерносховищ (в цілому протягом року 32 об'єкти на території центральних та західних регіонів). Найбільш активну участь в даному процесі взяли середні за розміром підприємства, оскільки, на думку експертів, саме вони консолідували наступні чинники : наявність власних ресурсів, підтримку держави, оперативність прийняття необхідних рішень та достатню мотивацію, що пов'язана із гострою потребою вище вказаних потужностей. Стосовно масштабних проектів, то вони мали місце на західних кордонах країни у вигляді розбудови сухих портів, що повинні сприяти перевалці збіжжя на зовнішні ринки за допомогою залізничного та автомобільного транспорту. Негативним моментом при цьому стало припинення дії державної програми компенсацій 25 % вартості придбаної вітчизняними аграріями техніки і обладнання виробництва українських підприємств (для дрібних господарств – 40%), що реалізувалася з 2017 року та дала значний поштовх розвитку національного елеваторного господарства [2]. Однак у 2024 році на неї знову було передбачено 1 млрд. грн в державному бюджеті, що має позитивно вплинути на подальший розвиток галузі.

Позитивно на здатність товаровиробників зберегти вирощений урожай 2022 року вплинуло рішення Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН передати на безоплатній основі вітчизняним аграріям спеціальні рукави для зберігання загальним обсягом 4 млн. т зерна, що становило близько 25 % від дефіциту потужностей. Особливо важливим це виявилося в контексті масових вимкнень електроенергії у осінньо-зимовий період 2022/2023 років внаслідок масованих обстрілів об'єктів відповідної інфраструктури російським агресором. Крім порушення виробничого циклу елеваторів, щодо доведення збіжжя до необхідних кондицій, виникли також проблеми і в сфері логістики (вантажно-розвантажувальні роботи, зважування та ін.). Вирішення даної проблеми здійснювалося через пошук можливостей оснащення зерносховищ автономними джерелами живлення на альтернативних енергоносіях. Це відбувалось за рахунок самих підприємств протягом всього періоду блекауту і до його завершення більшість з них стали енергонезалежними [3].

Характерною особливістю елеваторної галузі України є її спрямованість

на обслуговування ланцюгів експортного руху збіжжя, що призвело до орієнтації більшості суб'єктів не на довготривале зберігання зерна, а на забезпечення його оборотності. Тобто основні доходи зерносховища одержували від операцій пов'язаних з прийняттям, доробкою і відвантаженням, а тривалість зберігання напряму залежала від маркетингової політики власника збіжжя. В ході воєнних дій ситуація дещо змінилася через значне збільшення тривалості одного обороту, що негативно позначилося на прибутковості підприємств [4]. Також змін зазнала і структура напрямів руху потоків збіжжя в середині країни. Так, у довоєнний період левова частка його експортувалася (крім нішевих культур призначених для європейського ринку) морським шляхом через термінали в Миколаївській та Одеській областях, проте, протягом останніх двох років, спостерігається диверсифікація, що пов'язана з активним використанням південно-західного та західного напрямів. Такий стан справ призвів до перегляду логістичних ланцюгів зернотрейдерами із врахуванням потреби в тому чи іншому експортному каналі.

Ще одним викликом для підприємств галузі став критичний дефіцит кваліфікованих кадрів (фахівці оцінюють втрати на рівні 90 % від загальної кількості представників робітничих спеціальностей на початок 2022 року [5]) спричинений міграційними процесами та мобілізацією до лав ЗСУ. Вирішити проблему менеджмент зерносховищ намагався за рахунок повернення на роботу осіб пенсійного віку та залучення до співпраці ВПО призовного віку із необхідними навичками. Проте, остання категорія, в більшості випадків, неохоче сприймала таку пропозицію через небажання ідентифікуватися в місцевих ТЦК і СП через загрозу подальшої мобілізації, а механізми бронювання не забезпечували можливості зробити це на рівні 100 % від потреби в трудових ресурсах.

Підводячи підсумок, слід відмітити, що військова агресія рф проти України призвела до появи негативних явищ у стані елеваторного господарства країни. Останні пов'язані із великою втратою виробничих потужностей (зруйновані, пошкоджені, знаходяться на окупованих територіях) та кваліфікованих трудових ресурсів, проблемами в забезпеченні енергетичними ресурсами, змінами у логістичних ланцюгах руху збіжжя та ін. Проте, галузь, в цілому, змогла адаптуватися до нових реалій та продовжує активно розвиватися відновлюючи пошкоджені об'єкти та будуючи нові.

Список використаних джерел:

1. Гайдук О. Підсумки 2022 року : руйнування і будівництво елеваторів. URL: https://elevatorist.com/spetsproekt/185-pidsumki-2022-ruynuvannya-i-budivnitstvo-elevatoriv

2. Валерія Калашник: ринок елеваторного обладнання був і залишається конкурентним. URL: https://latifundist.com/interview/736-valeriya-kalashnik-rinok-elevatornogo-obladnannya-buv-i-zalishayetsya-dosit-konkurentnim

3. Бєлявцев М. Чи дочекаються вітчизняні елеватори державної

підтримки у відновленні зруйнованих підприємств і повоєнному розвитку галузі. URL: https://agrotimes.ua/article/chy-dochekayutsya-vitchyznyani-elevatory-derzhavnoyi-pidtrymky/

4. Левицький Я. Експортна логістика у воєнний час. URL: https://agrotimes.ua/article/eksportna-logistyka-u-voyennyj-chas/

5. Сирота М. Під час війни елеватори втратили до 90 % спеціалістів. URL: https://kurkul.com/news/33944-pid-chas-viyni-elevatori-vtratili-do-90-spetsialistiv

ІНВЕСТИЦІЙНА СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ АГАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Гузар Богдан Степанович,к.е.н.,доцент,
Бондаренко Віталій Сергійович,
здобувач вищої освіти третього ступеня
Уманський національний університет садівництва

Завдяки традиційно потужному продовольчому експорту Україна є одним з гарантів продовольчої безпеки у світі. До повномасштабної війни за обсягами експорту Україна входила до п’ятірки найбільших експортерів зернових у світі, експортували ¾ від того, що виробляли, внутрішнє споживання зернових становило лише 20–25 %. Україна постачала 10 % світового експорту пшениці, понад 14 % кукурудзи і понад 47 % соняшникової олії [1]. Наразі завдяки допомозі партнерів Україна залишається ключовим постачальником на світових ринках зерна та соняшникової олії, з часткою понад 10 % міжнародної торгівлі. 2023 р. експортовано 16,1 млн т пшениці до 65 країн, 26,2 млн т кукурудзи до 80 країн і 5,7 млн т соняшникової олії до 130 країн світу [2].

До війни, в 2021 році, за даними Міністерства аграрної політики, валовий внутрішній продукт вітчизняного аграрного сектору становив понад 10% від загального ВВП країни, а вартість експорту сільськогосподарської продукції - близько 22 млрд доларів США. Україна впевнено претендувала на статус одного із найбільших гарантів світової продовольчої безпеки.

Водночас у надзвичайно складному 2022 році аграрний сектор також залишився локомотивом вітчизняної економіки, забезпечивши 35% від усього експорту, а інвестиційний потенціал аграрного сектору становить щонайменше 34 млрд доларів. Разом з цим, воєнні дії, які відбуваються в Україні внаслідок широкомасштабної агресії Російської Федерації, призвели до погіршення продовольчої безпеки в Україні, яке спричинене, зокрема, порушеними логістичними ланцюгами, зруйнованими інфраструктурою, господарствами та виробництвами, зменшенням кількості виробленого продовольства на працюючих підприємствах. На червень 2023 р. сума прямих збитків, завданих агропромисловому комплексу України, складає 8,7 млрд дол. США (втрати, пов’язані зі знищенням та пошкодженням

сільськогосподарської техніки, складають понад 4,7 млрд дол. США; втрати через знищення та крадіжки виробленої продукції оцінюються в 1,9 млрд дол. США). Непрямі втрати агропромислового комплексу оцінюються в 40,3 млрд дол. США [3].

За оцінками FAO, через війну сільські домогосподарства в Україні зазнали близько 2,25 млрд дол. США збитків. З них близько 1,26 млрд дол. США збитків завдано в галузі рослинництва та 0,98 млрд дол. США – тваринництва. В Україні 25 % сільськогосподарських домогосподарств зупинили або зменшили обсяги виробництва продукції через війну, у прифронтових областях – 38 % [4].

Також значно зменшився загальний обсяг прямих іноземних інвестицій в економіку України та аграрний сектор за останні роки і становить у 2023 році 4247 млн.дол. США, тоді як в 2021 році вони складали 6687 млн.дол. США., проте в порівнянні з 2022 роком вони зросли на 3095 млн. дол. США.

В свою чергу все це свідчить про те, що рівень привабливості сільського господарства України для іноземних інвесторів за сучасних умов досить низький: високі інвестиційні ризики, недостатня прибутковість на вкладений капітал.

Необхідно відмітити, що іноземних інвесторів цікавлять підприємства, які можуть забезпечити за короткий час повернення вкладеного капіталу з отриманням найбільшого прибутку. З огляду на це, більш перспективними у вітчизняній економіці для них є не виробництво сільськогосподарської продукції, а її переробка.

Тому на сьогодні важлива увага повинна акцентуватися на необхідності диверсифікації всіх джерел інвестиційного забезпечення аграрної сфери. З цією метою необхідно розробити і обгрунтувати стратегічну спрямованість залучення іноземних інвестицій в аграрний сектор економіки України.

Недостатня ступінь довіри іноземних інвесторів до України і високий рівень інвестиційного ризику зумовлюють низький рівень надходжень інвестицій, а інвестиційний клімат в свою чергу безпосередньо впливає на основні показники соціально-економічного розвитку держави.

В умовах повоєнного відновлення важливим є абезпечення диверсифікації розвитку аграрного виробництва на основі підвищення капіталізації та інвестиційної привабливості агропідприємств, формування ринкових інститутів, що передбачатиме підвищення ефективності використовуваних у сільському господарстві ресурсів, зміцнення продовольчої безпеки держави, розвиток багатоукладності, нарощування експорту товарів з більшою доданою вартістю, забезпечення комфортних умов проживання на селі. Виникає потреба формування нової повоєнної моделі розвитку аграрного сектора зі збалансуванням його економічних та екологічних компонентів, що відповідатиме цілям сталого розвитку.

Першочерговим завданням державної аграрної політики у післявоєнний період є відновлення аграрного виробництва на деокупованих територіях,

що продиктовано потребою якнайшвидшого забезпечення продовольчих потреб населення, можливостей самозайнятості, а отже і створення умов для повернення людей до громад, у яких відновлено базову безпеку. Відповідно, найпершими завданнями є розмінування сільськогосподарських угідь, об'єктів інфраструктури аграрного сектора й територій особистих господарств, визначення завданої шкоди та започаткування рекультивації земель, постраждалих унаслідок бойових дій.

За сучасних умов потрібно сприяти рівноправному розвитку всіх організаційно-правових форм господарювання**.** Державна політика щодо стимулювання інклюзивного та багатоукладного розвитку в аграрному секторі України повинна ґрунтуватися насамперед на розв'язанні питання дальшого функціонування малих форм господарювання на селі. Це потребує інституційної та фінансової підтримки середніх і малих виробників сільськогосподарської продукції.

Важливою складовою стратегії розвитку в післявоєнний період являється диверсифікація сфер та видів офіційної зайнятості населення, поширення несільськогосподарських видів діяльності на сільських територіях для зниження бідності та зростання доходів сільського населення. Все це вимагає створення умов для поширення в Україні новітніх світових тенденцій у розвитку сільської економіки: підтримки дрібнотоварного виробництва сільськогосподарської продукції з високою доданою вартістю; формування коротких споживчих ланцюгів; сприяння просуванню в сільську місцевість виробництва енергії з відновлюваних джерел. Це потребує прискорення темпів відновлення дорожньо-транспортної інфраструктури на селі, формування сучасних телекомунікаційних мереж і цифрової інфраструктури.

Також важливою складовою стратегії розвитку аграрного сектору є розширення асортименту експорту аграрної продукції. Насамперед це стосується збільшення частки готових харчових продуктів та напівфабрикатів у структурі вітчизняного експорту. Для цього доцільно збільшити обсяги перероблення сільськогосподарської сировини в Україні, залучаючи інвестиції в створення переробних підприємств. Збільшення частки агропродукції, яку переробляють на території України та експортують як готові харчові продукти, дасть можливість знизити потенціал конфліктності з країнами-партнерами, які регулюють насамперед ввезення аграрної сировини. Репозиціювання України в глобальній продовольчій системі означає її перехід з позиції експортера сировинної продукції до постачальника високоякісної та безпечної продукції з більшим вмістом доданої вартості.

Відновлення аграрного сектора на сучасних засадах стане рушієм значної активізації розвитку суміжних секторів економіки, до яких належать перероблення агропродукції та харчова промисловість, виробництво добрив, аграрне машинобудування, біоенергетика, сегменти ІТ-індустрії, задіяні в цифровізації аграрного виробництва та логістики. Важливими є відповідне інформування потенційних інвесторів про інвестиційні можливості й

привабливість цих галузей, а також моніторинг, визначення потреб агропідприємств, у т. ч. в товарах та послугах суміжних галузей. Оптимізації міжсекторної взаємодії слугуватимуть формування агропродовольчих кластерів, залучення інвестицій в горизонтальну диверсифікацію агробізнесу, створення умов для локалізації суміжних виробництв на території України.

Список використаних джерел

1.Загроза продовольчій безпеці світу / Міністерство закордонних справ України. 2023. 23 листоп. URL: https://mfa.gov.ua/zagroza-prodovolchij-bezpeci-svitu(дата звернення : 15.05.24).

2.На розмінованих землях України вже можна виростити 1 млн т зерна / Прес-служба Апарату Верховної Ради України. 2024. 17 січ. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/245689.html(дата звернення : 15.05.24).

3.Звіт про прямі збитки інфраструктури та непрямі втрати економіки від руйнувань внаслідок військової агресії Росії проти України станом на червень 2023 року. KSE. Липень 2023. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2023/09/June_Damages_UKR_-Report.pdf (дата звернення : 15.05.24).

4.Ukraine: Impact of the war on agriculture and rural livelihoods in Ukraine. Findings of a nation-wide rural household survey, December 2022. FAO. URL: https://doi.org/10.4060/cc3311en (дата звернення : 15.05.24).

ДЕРЖАВНЕ ФІНАНСУВАННЯ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Гаркуша Юлія Олександрівна, к.е.н
Одеський національний економічний університет

Матеріальною основою механізму розширеного відтворення являються фінансові ресурси підприємств, що забезпечують їх поточне господарювання, розрахунки з контрагентами, модернізацію основних фондів, розвиток господарської діяльності, розширення зайнятого сегменту ринку, покращення конкурентних переваг [1]. Також досить важливим є структура фінансових ресурсів підприємств, адже достатність власних коштів є запорукою фінансової стійкості суб’єкта господарювання, натомість незначна частка запозичених вказує на недостатній розвиток підприємства.

Залежно від джерел формування фінансові ресурси підприємства поділяються на власні, залучені та запозичені. Грошові кошти засновників та учасників є власним капіталом. До залучених фінансових ресурсів відносяться, грошові кошти, що тимчасово та на безоплатній основі знаходяться в його обороті (кредиторська заборгованість, доходи майбутніх періодів). Запозичені фінансові ресурси акумулюються на принципах

повернення, платності, цільового використання, застави та мобілізовані на фінансовому ринку [2, с. 37].

Одним із способів фінансового забезпечення є державне фінансування. Тож в умовах невизначеності важливим для суб'єктів господарювання є розробка та реалізація різноманітних програм фінансування розвитку підприємницької діяльності. Підтримка Уряду може бути реалізована за допомогою створення спеціальних державних установ для кредитування і фінансування представників бізнесу, а також за рахунок сприяння розвитку кредитних відносин банків та господарюючих суб'єктів.

У разі створення спеціальних державних установ чи неприбуткових організацій для фінансово-кредитного забезпечення вартість кредиту може залежати від різних факторів, зокрема від виду економічної діяльності, територіальної приналежності, важливості для розвитку держави тощо. На основі такого підходу є можливість створити більш сприятливі умови для фірм, які нещодавно створені, представників певної галузі, а також реалізувати загальнонаціональну стратегію економічного розвитку чи розвитку певних регіонів [3]. До таких проектів можуть долучатися міжнародні фінансові організації або окремі країни.

За умови стимулювання розвитку корпоративного кредитування для можливості бізнесу відновити чи модернізувати власні потужності Урядом країни реалізуються спеціальні стимулюючі програми. Як, приклад, можна назвати програми підтримки малого, середнього та великого бізнесу «5-7-9», а також програма надання фінансової державної підтримки підприємництва за договорами фінансового лізингу [4].

Державна підтримка господарюючим суб'єктам надається Фондом розвитку підприємництва за участю банків, що відповідають визначеним критеріям, у наступних формах: часткова компенсація відсотків за кредитами; надання Фондом розвитку підприємництва гарантій уповноваженим банкам на забезпечення виконання кредитних зобов'язань [5].

Кредити надаються на інвестиційні цілі, зокрема на придбання або модернізацію основних засобів, будівництва тощо. Максимальний строк кредиту в даному випадку складає п'ять років. Також кредит можна отримати з метою фінансування оборотного капіталу, строком до трьох років, з можливістю пролонгації ще на рік. Строк кредитів, наданих торгівельним компаніям, не перевищує одного року. Слід зауваження, що кредитування сільськогосподарських підприємств є пріоритетним. Процентна ставка за кредитом, наданим суб'єкту великого підприємництва без урахування компенсації відсотків складає не більше Індексу UIRD (Український індекс ставок за депозитами фізичних осіб) за трьох місячними депозитами плюс сім процентних пунктів.

Надання державної підтримки суб'єктам підприємництва за договорами фінансового лізингу здійснюється на такі цілі як: придбання чи модернізація основних засобів, купівля транспортних засобів, придбання нерухомості для проведення господарської діяльності. Договір фінансового лізингу не

повинен перевищувати п’яти років. Винагорода уповноваженого банку або уповноваженого лізингодавця без урахування часткової компенсації Фондом винагороди для суб’єктів великого підприємництва становить не більше Індексу UIRD (три місяці) плюс вісім процентних пунктів [5].

Нестабільність та невизначеність, спричинені дією воєнного стану, в умовах яких перебуває економіка країни, вимагає ґрунтовної оцінки впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на ведення господарської діяльності та розроблення ефективних механізмів фінансово-кредитного забезпечення безперебійного функціонування та відновлення економічного розвитку.

Список використаних джерел:

1. Нечипоренко А.В., Рибалкіна А.О. Теоретичні аспекти формування та використання фінансових ресурсів підприємства. Ефективна економіка. 2020. №11. URL: http://surl.li/mfpow

2. Аніловська Г.Я., Висоцька І.Б. Фінанси підприємств: навч. посібник. Львів: ЛьвДУВС. 2018. 440 с. URL: http://surl.li/grawi

3. Мельник Т.Ю. Державна підтримка та стимулювання розвитку бізнесу в Україні під час дії воєнного стану. Економіка управління та адміністрування. 2022. №2 (100). С. 3-11.

4. Про надання фінансової державної підтримки : постанова КМУ № 28 від 24.01.2020 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text

5. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України щодо надання фінансової державної підтримки суб’єктам підприємництва : постанова КМУ №229 від 14.03.2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/229-2023-%D0%BF#Text

УКРАЇНСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКА ТОРГІВЛІ М’ЯСОМ ТА М’ЯСОПРОДУКТАМИ

Грабек Я.А., викладач-стажист
Уманський національний університет садівництва

Доступ української м’ясної продукції на ринок ЄС сильно обмежений – розміри безмитних квот по основних видах м’яса не перевищують 10% від обсягів внутрішнього виробництва, а все що надходить поза квотами обкладається, по суті, заборонними митами (табл. 1).

В даному контексті найперспективнішим сегментом м’ясопереробної промисловості України є переробка продукції птахівництва та, відповідно, експорт в ЄС м’яса птиці.

Найбільшим попитом в країнах ЄС користується куряче філе з грудинки. Фактично квота у розмірі 70 тис. т заповнюється саме цією продукцією. Додаткова квота в обсязі 20 тис. т українськими виробниками майже не використовується оскільки – це заморожена продукція, що не користується попитом на ринку ЄС.

Таблиця 1

Можливості та обмеження експорту української м’ясної продукції на ринок ЄС в рамках ПВЗВТ*

Продукція	Розмір квоти, тис. т	Обсяги виробництва, тис. т**	Квота до виробництва, %	Ставка ввізного мита поза квотою
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці***	70	1373	6,6	32,5 €/100 кг/нетто***** 60,2 €/100 кг/нетто******
М'ясо птиці та напівфабрикати з м'яса птиці (додаткова)****	20			
М'ясо баранини***	2,25	12,2	18,4	12,8 + 171,3 €/100 кг/нетто*******
Яловичина***	12	311	3,9	12,8 + 176,8 €/100 кг/нетто*******
Свинина (основна)***	20	724	5,5	53,6 €/100 кг/нетто*******
Свинина (додаткова)****	20			

*розраховано автором за даними [1, 2, 3]; **2021р.; ***свіжа або охолоджена продукція; ****морожена продукція; *****обскубані, патрані, без голови, лапок, шиї, серця, печінки та шлунка, так звані «65% курчата», або в іншому вигляді туші та половини туш; ******грудинки та їх частини; ******* туші та половини туш

Мають місце нерівні умови доступу до ринків м’ясної продукції України та ЄС в рамках ПВЗВТ – європейські виробники мають кращі умови, ніж їх українські візаві. Наприклад, ставка імпортного мита на європейську яловичину становить 0%, свинину поза тарифною квотою – 12%, м’ясо птиці – 0%, поза тарифною квотою – 12% і т. д. [2].

Ріст імпорту до ЄС української агропродукції, в тому числі м’яса і м’ясопродуктів, в 2022-2023 роках пояснюється тимчасовою відміною з 2022 року імпортних квот і мит для підтримки економіки України в умовах повномасштабної війни з росією. Режим безмитної торгівлі Євросоюзу з Україною діє до 6 червня 2024р. Учасники ринку очікують, що він буде продовжений до середини 2025 року, але з обмеженнями для цукру, курятини, курячих яєць і яєчних продуктів. Через масові протести європейських фермерів проти імпорту в Євросоюз української агропродукції в червні 2024 року буде введено квоти на чутливі для європейських фермерів товари: цукор, м’ясо птиці (переважно курятину) і яйця. Запропоноване Єврокомісією рішення значно погіршує умови торгівлі, які діяли протягом 2022-2023 років. Аналізуючи попередній досвід, коли до 2022 року, коли ЄС квотував та обкладав митами увесь імпорт з України, маємо визнати: після того, як вичерпувалися квоти на ці продукти, вони до Європи не їхали. Очевидно, так буде і цього разу [4].

В 2023 році змінився рейтинг ключових країн-імпортерів м'яса українських виробників, оскільки з нього зникли африканські країни. Нідерланди очолювали топ-10 у період 2017-2019 років і в 2022 році повернули собі лідерство. Більше 29% вітчизняного експорту м'ясної продукції в 2023 році експортували в цю країну, що принесло 262 млн. дол. [5]. Разом з тим, сальдо торгівлі України з ЄС м'ясом та їстівними субпродуктами в 2021р. було негативним – 6 млн. дол., скоротившись порівняно із попереднім роком у 3,5 рази. Необхідно сказати, що результати українсько-європейської торгівлі м'ясом є мінливими. Наприклад, в 2019р. сальдо такої торгівлі було на користь України - +51,3 млн. дол. У зв'язку із проблемами по просуванню української зернової продукції на зовнішній ринок, можна очікувати збільшення її використання на внутрішньому ринку. Насамперед, в якості кормів в тваринництві. Що сприятиме насиченню внутрішнього ринку м'ясною продукцією вітчизняного виробництва та збільшенню потенціалу її експорту на зовнішній ринок, в тому числі і європейський. З точки зори нагальної потреби формування й розвитку ланцюга вартості в аграрному секторі економіки України – це позитивне очікування.

Список використаних джерел:

1. Статистичний збірник «Сільське господарство України» [Електронний ресурс]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/Arhiv_u/07/Arch_sg_zb.htm; https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf
2. Представництво України при Європейському Союзі. *Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС*. 15.04.2021, 19:20. URL: https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/centr-pidtrimki-eksporteriv/torgovelni-rezhimi/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes
3. Міністерство економіки України. *Обсяги тарифних квот у 2016-2021 роках в рамках ПВЗВТ* [URL]: https://me.gov.ua/Files/GetFile?lang=uk-UA&fileId=ca8522ae-60ec-4c9e-889b-9fc8edc45f90
4. ЄС може обмежити імпорт українського цукру, курятини і яєць: чи чекати на закриття заводів. *Qdpro*. 15.02.2024, 09:28. URL: https://www.qdpro.com.ua/uk/news/ies-mozhe-obmezhiti-import-ukrayinskogo-cukru-kuryatini-i-yaiec-chi-chekati-na-zakrittya
5. Україна наростила експорт м'яса до ЄС, але отримала менше грошей. *AgroPolit*. 26.02.2024, 08:30. URL: https://agropolit.com/news/27707-ukrayina-narostila-eksport-myasa-do-yes-ale-otrimala-menshe-groshey

АДАПТАЦІЯ ЛОГІСТИЧНОЇ СКЛАДОВОЇ СИСТЕМИ РОЗПОДІЛУ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ ДО РЕАЛЕЙ ВОЄННОГО СТАНУ

Грама А.В., здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Ефективність ведення будь-якого бізнесу в значній мірі визначається не лише здатністю підприємства виготовляти продукцію з якісними параметрами, що задовольняють потенційних покупців, а й тим як воно змогло забезпечити її рух до них. В даному контексті мова йде про систему розподілу продукції, що передбачає органічне поєднання в діяльності різних каналів, які використовуються, а також інших елементів за сприяння яких реалізується збутова політика.

Виходячи з аграрного профілю України та її позицій на міжнародному ринку продовольства (мова йде про зернові та олійні культури і продукти їх переробки) в країні сформувалася відповідна система розподілу з необхідними для її функціонування інституціями. Вона умовно складається з двох блоків: експортного і внутрішнього. Перший, у довоєнний період, покликаний був забезпечити логістичні ланцюги руху продукції до чорноморських портів (Херсонська, Миколаївська і Одеська області) та, в незначних обсягах, – сухопутних кордонів країни. Завданням другого став рух агропродукції до споживачів на території України (переробні підприємства, населення). Пропускна спроможність такої побудови становила, в місячному розрізі до 2022 року, близько 7 млн. т збіжжя за зовнішньоекономічними угодами та 100% обсягу за контрактами з вітчизняними контрагентами.

Довоєнна логістична складова системи розподілу в середині країни реалізувалась за допомогою автомобільного, залізничного та річкового транспорту, кожний з яких займав відповідну нішу. Так, перший із них використовувався, в основному, для транспортування збіжжя до місць зберігання або перевантаження у вагони-зерновози чи річкові судна (у тих випадках коли мова йде про фермерські елеватори або інші типи зерносховищ, що знаходяться безпосередньо на території виробника, але на відстані, в більшості випадків, до 400 км). Залізничний транспорт покликаний був забезпечити перевалку збіжжя до морських портів із глибини країни. Аналогічну функцію виконували і річкові судна (акваторія річки Дніпро). За результатами 2021 року в обсягах внутрішнього транспортування сільськогосподарської продукції лідером виявилася залізниця (73 %), автотранспорт із показником 20 % зайняв другу позицію, відповідно на річковий – припало 7 % (на перспективу експерти визначали його потенціал у 10-12 млн. т щороку). Ключовим гравцем в даному аспекті стосовно експорту виступали морські перевезення.

Початок гарячої фази російсько-української війни в лютому 2022 року призвів до колапсу експортного блоку розподілу через агресивні дії

окупантів у акваторії Чорного моря (обсяги перевезень агропродукції зменшилися в місячному еквіваленті у понад шість разів). Проте система проявила гнучкість і почала пропонувати альтернативні варіанти. Так, на перших порах відбулась активізація (за обсягами перевезень) логістичних маршрутів на річці Дунай та західному кордоні. Проте, як показав подальший розвиток подій, такий варіант вирішення проблеми не зміг перекрити в повному обсязі втрачених можливостей (близько 60 % від довоєнного рівня). Стосовно дунайських портів це пояснювалося відсутністю достатніх потужностей для перевантаження збіжжя, а також завантаженістю необхідної інфраструктури в Румунії. Схожа проблема виявилася і на кордоні з Польщою та іншими країнами, оскільки ширина залізничної колії різнилася, що потребувало переобладнання вагонів-зерновозів або перевантаження збіжжя. Стосовно автомобільного транспорту спостерігалося зростання його ролі в перевезеннях, але негативним аспектом виявилася висока собівартість таких дій (крім вартості пального та інших витрат зросла відстань перевезень до 1 тис. км). Західні партнери України докладали зусиль щоб сприяти вирішенню наявних проблем, що вилилося у створення на їх території так званих «шляхів солідарності», а на українській – «сухих портів».

Розуміючи необхідність відновлення морських перевезень для покриття потреб експортерів та недопущення продовольчої кризи в світі, керівництво країни за допомогою Туреччини та ООН, які заключили договір із рф, домоглося відкриття «зернового коридору». Проте, подальші воєнні невдачі російської армії на Чорному морі підштовхнули її до виходу з неї (сталося 17.07.2023 року). Досягнення ЗСУ на той час дозволили запропонувати експортерам альтернативний морський логістичний маршрут, що ефективно працює і по нині. Таким чином, станом на 2024 рік, українському аграрному експорту завдяки диверсифікації маршрутів вдалося практично вийти на довоєнні обсяги.

Отже, не дивлячись на складні умови функціонування система розподілу аграрної продукції українських товаровиробників проявила свою гнучкість, адаптивність та змогла забезпечити подальшу доцільність ведення ними господарської діяльності. Актуальним завданням для неї залишається пошук можливостей здешевлення вартості логістичного ланцюга, що позитивно вплине на прибутковості товаровиробників, оскільки трейдери пропонуючи внутрішні закупівельні ціни на збіжжя, відмінусовують від цін зовнішніх ринків дані витрати та свою маржу. Крім того, на нашу думку, доцільно продовжувати в майбутньому політику диверсифікації, особливо в контексті вступу України до ЄС.

СУСАСНИЙ СТАН ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

Гузар Богдан Степанович, к.е.н., доцент
Кісільов Іван Іванович,
здобувач вищої освіти третього ступеня
Уманський національний університет садівництва

Агропромисловий комплекс України є чи не головним джерелом формування ресурсів, що забезпечують продовольчу безпеку держави, сприяють розвитку внутрішнього та зовнішнього ринків продовольства і поліпшенню життєвого рівня населення. Та, оскільки для галузі сільського господарства притаманні сезонність виробництва і уповільнений оборот капіталу, більшість аграрних підприємств перебувають у скрутному становищі.

Важливу роль у забезпеченні розширеного відтворення та прибутковості у майбутньому відіграє фінансова стійкість. Це здатність підприємства здійснювати свою діяльність в напрямі розвитку, при цьому зберігати рівновагу власних активів і пасивів у середовищі, яке постійно змінюється. Фінансової стійкості можна досягти, здійснюючи ефективне та оптимальне управління грошовими коштами, запасами, основними засобами, а також джерелами їх забезпечення власним та позиковим капіталом. Беззаперечно, сьогодні фінансова стійкість є комплексною категорією, яка вивчає ресурсний потенціал підприємства, його фінансовий стан, залежність від впливу внутрішніх і зовнішніх факторів та спроможність забезпечити ефективну діяльність при збереженні платоспроможності. Фінансова стійкість є ключовим орієнтиром при плануванні діяльності, при впровадженні інноваційних технологій на підприємство, загалом її показники відображають рівень ризиковості функціонування. За таких умов діяльності питання зміцнення та підвищення фінансової стійкості підприємства набуває особливої актуальності та є одним із ключових факторів забезпечення успішності його розвитку. Будучи фінансово стійким підприємство отримує певні переваги перед своїми конкурентами при залученні інвестицій, отриманні кредитів, співпраці з постачальниками та підборі кваліфікованих кадрів.

Високий рівень фінансової стійкості зменшує вплив зовнішніх негативних факторів на підприємство, наприклад, різкої зміни кон’юнктури ринку, що у свою чергу знижує ймовірність банкрутства.

Питаннями фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств та пошуком шляхів її підвищення займається чимало науковців, серед яких слід виділити наукові дослідження О.Я. Базілінської, М.Д. Білика, І.О. Бланка, К.В. Ізмайлової, В.В. Ковальова, Л.А. Лахтіонової, Г.В. Савицької, Р.С. Сайфуліна, А.Д. Шеремета.

Проблему фінансової стійкості підприємства, на наш погляд, найповніше розкрила науковець Г.В. Савицька: «Фінансова стійкість

підприємства - це здатність суб'єкта господарювання функціонувати і розвиватися, зберігати рівновагу своїх активів і пасивів в мінливому внутрішньому й зовнішньому середовищі, що гарантує його постійну платоспроможність та інвестиційну привабливість у межах допустимого рівня ризику» [4].

В цілому необхідно відмітити, що фінансова стійкість підприємства це здатність здійснювати основні та інші види діяльності в умовах підприємницького ризику та змін середовища бізнесу з метою максимізації економічної вигоди власників і зміцнення конкурентних переваг підприємства з урахуванням інтересів суспільства та держави.

У підприємств, що мають низький рівень фінансової стійкості, спостерігається спад ділової активності, рентабельності й віддачі наявних активів. Фінансова стійкість тісно пов'язана з кредитоспроможністю, яка характеризується тим, на скільки сумлінно (тобто в повному обсязі та у встановлений строк) підприємство розраховується з раніше одержаними кредитами, на скільки виявляється його здатність за необхідності мобілізувати грошові засоби із різних джерел на прийнятних умовах тощо.

На рівень фінансової стійкості сільськогосподарських підприємств впливають різні фактори. Більшість дослідників розділяють їх на зовнішні (економічні, політичні, правові, технолого-іноваційні, екологічні, соціально-культурні, ґрунтово- кліматичні) та внутрішні (фінансово-економічні, виробничі (операційні), комерційно-збутові, підприємницькі (управлінські), соціальні тощо).

Стає очевидним, що мати тільки передову виробничу технологію, найдешевшу робочу силу або успішно діючу службу реалізації продукції на сучасному етапі господарюючим суб’єктам вже недостатньо. Зовнішнє середовище для них часто змінюється. При цьому, кожна зміна несе не тільки загрози, але і нові можливості для досягнення майбутньої економічної вигоди. У зв'язку з цим, підприємство повинно своєчасно виявляти зовнішні та внутрішні фактори нестійкості фінансового стану, проводити стратегічні та оперативні зміни для збереження фінансової стійкості.

Важливим напрямом зміцнення фінансового стану є його фінансове планування, бюджетування та прогнозування.

Щоб ефективно управляти виробництвом, активно впливати на формування показників фінансово-господарської діяльності, необхідно постійно використовувати дані про його майновий та фінансовий стан, а також зміни, які в ньому відбуваються за допомогою цих важливих складових забезпечення фінансової стійкості підприємств аграрного бізнесу.

Важливим індикатором забезпечення фінансової стійкості підприємств аграрного бізнесу є їх фінансовий стан.

Проте фінансовий стан підприємства не може бути стійким, якщо воно не отримує прибутку у розмірах, що забезпечують необхідний приріст фінансових ресурсів, спрямованих на зміцнення матеріально-технічної бази підприємства та їх соціальної сфери.

Основним напрямом забезпечення досягнення точки фінансової рівноваги підприємством є зменшення обсягів використання фінансових ресурсів. Також неефективність їх використання призводить до низької платоспроможності підприємства і, як наслідок, до можливих перебоїв у постачанні, виробництві та реалізації продукції; до невиконання плану прибутку, зниження рентабельності підприємства, до загрози економічних санкцій. Проте попередити такі негативні наслідки можна. Для цього потрібно систематично аналізувати й глибоко оцінювати фінансовий стан підприємства з використанням різних методів та прийомів економічного аналізу [4].

В цілому необхідно відмітити, що поняття фінансової стійкості є досить широким та багатогранним поняттям, а перелік заходів із покращення фінансового стану є індивідуальним для кожного з підприємств та залежить від сфери господарювання, видів продукції, кон'юнктури ринку, регіональної інфраструктури, системи управління підприємством, структури витрат на виробництво та управління, техніко - технологічних особливостей та інших факторів.

Проте в сьогоднішніх умовах господарюючим суб'єктам доволі важко підтримувати достатній рівень фінансової стійкості та забезпечити ефективне впровадження інновацій.

З метою її підвищення та стабілізації потрібно збільшити обсяг власних фінансових ресурсів, розробити оптимальне співвідношення елементів капіталу, при якому у підприємства буде можливість вільно використовувати грошові кошти, при цьому буде забезпечено безперебійне виробництво та реалізація продукції в період війни та післявоєнний період.

Список використаних джерел

1.Бугай В. З., Рєзанов Е. О. Основні напрями збереження фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 112–122.

2.Другова О. С., Фень В. А. Теоретичні аспекти формування фінансової стійкості підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. №34. С. 138–142.

3.Ковальчук Н. О., Руснак Т.В. Фінансова стійкість вітчизняних підприємств як передумова їх стабільного функціонування. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. В.11. С. 368-371.

4.Савицька Г. В. Економічний аналіз діяльності підприємства: навч. посіб. 3-є вид., перероб. та доп. К.: Знання, 2010. 654 с.

5.Савельєва А.О. Фінансова стійкість підприємства та фактори, що впливають на неї. Матеріали XLVII науково-технічної конференції підрозділів ВНТУ, Вінниця, 14–23 березня 2018 р. URL: https://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-fm/allfm-2018/paper/view/3806 (дата звернення: 28.04.2024)

6.Токарєв О.М., Гук О.В. Фінансова стійкість підприємств як передумова його інноваційного розвитку. Сучасні підходи до управління підприємством: зб. наук. праць. Київ, 2018. С. 284-291.

FOREIGN INVESTMENTS AND THEIR ROLE IN THE RESTORED ECONOMY OF UKRAINE

Yevtushenko Natalia,
Doctor of Economics, professor
State University of Information and Communication Technologies
Sergii Tereshchuk, postgraduate
State University of Information and Communication Technologies

Russia's invasion of Ukraine will continue to cause enormous humanitarian, social and economic damage to Ukraine and have serious global consequences. This affected the development of domestic enterprises. The main negative consequences were a decrease in demand for enterprise products; lack of funding; logistical problems.

According to research by the international consulting, company Deloitte: 40% of Ukrainian enterprises need working capital, which they lack due to the almost complete cessation of bank lending. 36% of Ukrainian enterprises are actively looking for financing. 4% of Ukrainian enterprises in 2022 used the Program "Affordable loans 5-7-9%» [1].

It is impossible not to agree that in today's conditions, the real source of financial support for the domestic economy is direct foreign investment as the most desirable form of capital investment in the country's economy. With their help, it is possible to implement large investment projects on the territory of Ukraine with the aim of restoring the country after the war.

According to the Ministry of Economy of Ukraine, the amount of direct foreign investment in Ukraine for the period 2015-2023 is unstable and has significant fluctuations (Fig. 1). In the course of the analysis, it was found that during the period 2015-2023, the largest amount of direct foreign investment in Ukraine occurred in 2021 and amounted to 7,320 million dollars USA. However, there is also a negative trend in the volume of these investments, the values of which in 2015 and 2020 were negative.

Fig. 1. Dynamics of the volume of direct investments in Ukraine for the period 2015-2023, million dollars USA [2;3]

At the beginning of 2023, the World Bank estimated the needs for the reconstruction and restoration of Ukraine at approximately 411 billion USA dollars for the next decade [3]. The World Bank announced the creation of a multilateral trust fund (URTF) to support the government of Ukraine in the implementation of measures aimed at ensuring the critical needs of the state, in particular, the target fund for the support, recovery, reconstruction and reform of Ukraine.

For the post-war reconstruction of Ukraine in 2024-2034, funds needed for the following areas: housing sector (82.62 billion dollars USA); transport (72.9 billion dollars USA); trade and industry (68.04 billion dollars USA); agriculture (58.32 billion dollars USA); energy (48.6 billion dollars USA); social protection (43.74 billion dollars USA); other (111.78 billion dollars USA).

In order to stimulate the attraction of strategic investors to Ukraine's economy, increase Ukraine's investment attractiveness, create new high-paying jobs, as well as increase the competitiveness of the economy through the introduction of state support for large investment projects at the state level, a revision of the legislative framework was carried out. Canceled In the period 2022-2023, the Law of Ukraine "On the preparation and implementation of investment projects according to the principle of the "single window"" (from 21.10.2010, No 2623-VI) and the Law of Ukraine "On the stimulation of investment activity in priority sectors of the economy with the aim of creating of new jobs" (from 6.09.2012, No 5205-VI).

The Law of Ukraine "On State Support of Investment Projects with Significant Investments in Ukraine" (17.12.2020, No 1116-IX) and the Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine Regarding the Implementation of Investment Projects with Significant Investments" (09.08.2023, No 3311-IX) were adopted in place of the above-mentioned repealed legislative acts. On their basis, the main legal, economic, social, ecological, humanitarian and organizational principles of the state regional policy of Ukraine are determined.

Such institutional restructuring contributed to the revision of the budgetary legislation of Ukraine in the conditions of martial law and to present a new mechanism for attracting funds for the implementation of investment projects with significant investments in Ukraine under the conditions of public-private partnership. All of the above will contribute to the active recovery of the regions and territories of the country affected by the armed aggression against Ukraine.

Therefore, foreign direct investments play an important role in the reconstruction of the Ukrainian economy and contribute to the formation of a strategy for the reconstruction of infrastructure in Ukraine. The main directions of this strategy, which will be based on innovation, social responsibility, taking into account the Public-Private Partnership programs, include:

– Creation of strong institutional foundations for the implementation of investment projects and their support from international financial organizations;

– Formation at the legislative level of payment guarantees for private partners within the framework of investment projects and investor selection procedures;

– Mandatory insurance of investment projects with significant investments against the risks of military operations;

– Formation of a clear plan for phased implementation of investment projects with significant investments;

– Development and presentation in electronic access of tender documentation templates for investment projects with significant investments.

Список використаних джерел:

1. As after the war, Ukraine should restore the economy and business. Deloitte is in the news. URL: http://surl.li/rdzgs

2. Євтушенко Н.О. Прямі іноземні інвестиції: стан та перспективи розвитку. Економічний простір. 2023. (188), 83-88.

3. Інформаційно-аналітичні матеріали щодо інвестиційного клімату в Україні. Мінекономіки Інформаційні ресурси. URL: http://surl.li/tzmjz

4. Євтушенко Н.О. Світовий банк як ключовий партнер у відновленні України після війни. Стратегія розвитку України: фінансово-економічний та гуманітарний аспекти: X міжнародна науково-практична конференція (20 жовтня 2023 року, Київ). Національна академія статистики, 2023.

СПЛІТ-СКРІН: ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СОЦІАЛЬНИХ ТА ЕКОНОМІЧНИХ ВИМІРІВ У КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Олена КАРАСЬ, к.е.н., доцент
Західноукраїнський національний університет

У сучасному світі поняття сталого розвитку визнається як одна з найважливіших цілей людства. Спрямованість на стале зростання, яке враховує потреби сучасного покоління, не порушуючи здатності майбутніх поколінь задовольняти власні потреби, стала пріоритетом для багатьох країн та організацій. Проте, для досягнення цієї мети необхідно розглядати стале зростання як сукупність соціальних та економічних аспектів, які взаємодіють та впливають один на одного. У цій статті розглянемо взаємозв'язок соціальних та економічних вимірів у концепції сталого розвитку через призму концепції "спліт-скрін".

Термін "спліт-скрін" використовується для опису поділу екрану на дві частини з метою відображення двох різних джерел інформації одночасно. В контексті сталого розвитку, концепція "спліт-скрін" означає аналіз взаємодії соціальних та економічних аспектів як необхідний елемент забезпечення сталого розвитку.

Соціальні та економічні аспекти сталого розвитку взаємопов'язані і взаємозалежні. Соціальні аспекти включають у себе забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я, житла, рівних можливостей для всіх членів суспільства, а також захист прав людини та підтримку соціальної справедливості. Економічні аспекти, у свою чергу, включають створення

стабільної економіки, ефективного використання ресурсів, розвиток інфраструктури та підтримку підприємництва.

Соціальні виміри сталого розвитку включають в себе:

1. Освіта: Забезпечення доступу до якісної освіти для всіх громадян є ключовим елементом сталого розвитку. Освіченість населення сприяє підвищенню рівня кваліфікації, інноваціям та зростанню економіки.

2. Охорона здоров'я: Забезпечення доступу до якісної медичної допомоги та соціального захисту є важливою складовою сталого розвитку. Здорове населення є основою для економічного зростання та продуктивності.

3. Соціальна справедливість: Забезпечення рівних можливостей для всіх членів суспільства, боротьба з дискримінацією та нерівністю є ключовими аспектами сталого розвитку. Справедливе розподіл ресурсів та можливостей сприяє соціальній стабільності та зростанню.

Економічні виміри сталого розвитку включають в себе:

1. Стійкий економічний зростання: Розвиток ефективної та стабільної економіки є важливим для забезпечення сталого розвитку. Це включає створення нових робочих місць, збільшення виробництва та зростання ВВП.

2. Ефективне використання ресурсів: Збереження природних ресурсів та зменшення викидів відходів в атмосферу, водойми та ґрунт є важливими елементами сталого розвитку. Економічна діяльність повинна бути спрямована на збереження навколишнього середовища для майбутніх поколінь.

Соціальна відповідальність бізнесу: Підприємства повинні приділяти увагу впливу своєї діяльності на соціальні аспекти, такі як працівники, споживачі та спільноти, і приймати заходи для покращення соціального благополуччя.

Взаємодія між соціальними та економічними аспектами сталого розвитку проявляється у багатьох аспектах. Наприклад, інвестиції в освіту та охорону здоров'я сприяють підвищенню рівня кваліфікації населення та зменшенню бідності, що в свою чергу позитивно впливає на економічний розвиток країни через збільшення продуктивності праці та зниження витрат на лікування. З іншого боку, стабільна економіка забезпечує можливість вкладати в розвиток інфраструктури та соціальних програм, що сприяє підвищенню якості життя населення.

Концепція "спліт-скрін" допомагає нам краще розуміти взаємозв'язок між соціальними та економічними аспектами сталого розвитку. Розвиток суспільства та економіки повинен бути спрямованим на досягнення гармонії між цими двома вимірами, щоб забезпечити стабільний та тривалий прогрес для всіх членів суспільства. Сприяючи цій взаємодії, ми можемо забезпечити більш справедливе, ефективне та стабільне майбутнє для наступних поколінь.

THE CONCEPT OF INDUSTRY 5.0 AS THE FURTHER DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES

Кучерук В.Ю., доктор технічних наук
Уманський національний університет садівництва, кафедра інформаційних технологій

Industry 5.0 is a concept of industrial development aimed at integrating people and innovative technologies, including artificial intelligence, robotics, the Internet of Things, and other modern tools. Industry 5.0 is based on the idea that machines should not replace people, but should collaborate with them, complementing and improving their work. This concept aims to create a more efficient and human-oriented production, where people can use their creative abilities and intellectual capabilities, and robots perform routine and dangerous jobs. It involves the use of technologies to create a favorable environment for employees, ensure their safety and health, and also reduce the negative impact on the environment.

The main goals of Industry 5.0 are to improve the quality and efficiency of production, reduce waste and pollution, increase employment, develop innovative technologies, and increase the competitiveness of enterprises. Industry 5.0 has the potential to become a key driver of economic development and social progress, and it is an important area of research and investment in many countries around the world.

The concept of Industry 5.0 does not yet have a clear standardization or official documents that would describe its main principles and requirements. However, several countries and organizations have already started developing such documents that describe in detail the concept of Industry 5.0 and its main principles. The concept of Industry 5.0 is a global initiative, and many countries and international organizations are working on the development of documents related to its implementation. The main countries that are actively developing documents and strategies regarding Industry 5.0 include:

1. Japan. Japan was the first country to propose the concept of Industry 5.0, and it is one of the leading countries in developing standards and strategies for its implementation.

2. Germany. Germany is also actively involved in the development of documents and strategies for Industry 5.0, and it is already implementing this concept in its manufacturing enterprises.

3. The United States. The USA also has many initiatives and programs for the implementation of Industry 5.0, but they do not yet have an official strategy.

4. China. China is focusing on the development of its own concept of Industry 5.0, which is based on the combination of information technology and manufacturing.

5. European Union. The EU is also actively engaged in the development of strategies for the implementation of Industry 5.0 and the creation of common standards for this [1].

In addition, international organizations such as the International Organization for Standardization (ISO) and the International Electrotechnical Union (IEC) are also engaged in the development of standards and documents for Industry 5.0.

One such document is the Industry 5.0 Charter, which was adopted at the G20 summit in July 2019 in Japan [2]. This document defines Industry 5.0 as "production based on high-tech solutions that ensure economic and social development, increase competitiveness and ensure the well-being of the population." The document provides the main principles that should be relevant for any Industry 5.0 initiative:

1. Man is at the center of production - production should be aimed at improving the quality of life and well-being of people, as well as at creating a favorable environment for the development of intellectual and creative abilities of employees.

2. The concept of Industry 5.0 is the further development of information technologies and their implementation in industrial production. This concept puts people at the center of development, providing for their needs and ethical principles, as well as working for sustainable development and environmental security.

3. The main principles of Industry 5.0 are the use of advanced technologies and innovations, such as artificial intelligence, the Internet of Things, blockchain, and others. They help to ensure the efficiency and productivity of production, as well as the reduction of costs and emissions. Industry 5.0 also involves the use of intelligent systems that can analyze a large amount of data and perform complex tasks, which ensures maximum production efficiency. Robotization and automation of production processes allows to significantly reduce the number of errors and improve the quality of products. However, an equally important principle of Industry 5.0 is ensuring the humanity and social responsibility of production. Man remains at the center of development, and technology is used to improve his life and meet his needs.

Industry 5.0 has great potential for the development of new industries that will ensure the future of humanity. The use of advanced technologies in medicine, science and other fields can help solve the goals and problems of the modern world, such as climate change, energy crises, demographic problems and many others. Industry 5.0 is a necessary step in the development of modern production, as it allows reaching a new level of productivity and efficiency. At the same time, it also ensures social responsibility and humanity, which is extremely important in the context of the sustainable development of humanity.

However, unfortunately, the implementation of Industry 5.0 is not an easy task and it requires a great effort from governments, businesses and research institutions. It is necessary to create new regulatory documents, provide retraining of employees and create new jobs. Industry 5.0 opens up new opportunities and prospects for the development of industry and society as a whole. It allows to ensure productivity and efficiency of production, while at the same time ensuring humanity and social responsibility.

Literature

1. https://www.clusters.org.ua/blog-single/industry-5-0/
2. https://news.cgtn.com/news/2019-06-28/What-is-Society-5-0-at-the-G20-summit--HT4YQ8BXlC/index.html

РОЛЬ СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ У СТАЛОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ СТАНОВИЩІ

Матузка. А. С., студентка групи ФМТП 1-4
Державний торговельно-економічний
університет, Україна

У сучасному світі сталого розвитку, поняття стає все більш актуальним та невід'ємним від суспільного прогресу. Цей концепт не просто стає парадигмою для економічних та соціальних перетворень, але й спонукає нас переглянути наш підхід до життя, виробництва та споживання. У цьому контексті, розуміння ролі соціальних і економічних чинників у досягненні сталого розвитку є надзвичайно важливим. Проте, варто зазначити, що ця тема вже багато разів досліджувалася, тож в даній роботі спробую розглянути її з нового кута зору, зосереджуючись на взаємодії та взаємопов'язаності цих чинників у контексті досягнення сталого розвитку.

Отже, я хочу поговорити про пункти які відокремлюють роль соціальних інновацій. Тож основними пунктами, є:

1. Стратегічна перспектива: Вагомі зміни в політиці, економіці та суспільних відносинах, спрямовані на формування інтелектуального капіталу та відтворення соціального та людського потенціалу нації.
2. Соціально орієнтований розвиток: Обрахованість людських пріоритетів та формування нових соціальних критеріїв оцінки розвитку економіки і суспільства.
3. Посилення соціальної орієнтації економіки: Забезпечення базових потреб населення, завдяки якому зросте конкурентоспроможність та згуртованості суспільства.
4. Роль соціальних інновацій у формуванні інтелектуального капіталу: Сприяння на розвиток творчості та трудового потенціалу особистостей, а також розвиток соціального потенціалу.
5. Соціальні нововведення як каталізатор розвитку: Створення інноваційного середовища, що сприяє науково-технологічним та інформаційним нововведенням, є ефективним використанням нових технологій та скороченні інноваційних витрат.
6. Виклики у впровадженні соціальних інновацій: Необхідність змін в суспільстві та культурі для успішного впровадження та розвитку соціальних інновацій.

Ці аспекти показують нам як важливо в соціальних інновацій у формуванні сталого економічного розвитку та підкреслюють їхню взаємодію

з суспільством та культурою. Для цього наведу декілька прикладів успішного впровадження соціальних інновацій. І першим буде «Мікрофінансування». Програми мікрофінансування, які включають у себе інституції, що надають мікрокредити малим підприємцям, особам з низьким рівнем доходу та іншим вразливим групам, сприяють розвитку малого бізнесу та зменшенню бідності. Один із найвідоміших прикладів цього - Grameen Bank в Бангладеш, заснований Мухаммадом Юнусом у 1976 році. Головною метою банку є надання мікрокредитів, переважно жінкам у сільських районах, які не мають доступу до традиційних банківських послуг. Grameen Bank працює за принципом невеликих кредитів без застави та поручителів, що допомагає підтримати підприємницьку діяльність та підвищити рівень життя в цих спільнотах. Наступне я хотіла би розглянути «Соціальні підприємства». Для прикладу поговоримо про компанію TOMS. Він є одним із видатних прикладів соціального підприємства. Ця компанія продає різноманітні товари, проте, його основна місія полягає в тому, щоб за кожен проданий товар надавати допомогу. Наприклад, купівля однієї пари взуття дозволяє TOMS надати іншу пару безкоштовно дітям, які цього потребують. Така модель бізнесу сприяє залученню покупців, які хочуть підтримати соціальні ініціативи, що сприяють поліпшенню умов життя інших людей.

У сучасному світі, поняття сталого розвитку стає все більш актуальним і важливим для суспільного прогресу. Програми мікрофінансування, такі як Grameen Bank, та соціальні підприємства, наприклад, TOMS, є прикладами успішного впровадження соціальних інновацій, які сприяють розвитку малого бізнесу, зменшенню бідності та поліпшенню умов життя вразливих груп населення. Впровадження соціальних інновацій в суспільство є важливим кроком на шляху до сталого розвитку, проте воно також стикається з викликами, такими як необхідність змін у культурі та суспільстві. Підсумовуючи, соціальні інновації відіграють ключову роль у формуванні сталого економічного становища, сприяючи покращенню умов життя та розвитку суспільства.

Список використаних джерел:

1. Супрун Н.А., «Корпоративна соціальна відповідальність як чинник сталого розвитку».

2. Л.І. Федулова,« Соціальні інновації в системі соціально-економічних відносин».

3. В. Осецький, О. Кирильчук, Н.Савчук, «Соціальні інновації в освіті-драйвери розвитку людського капіталу»

SOCIAL PLANNING AS A COMPONENT OF SOCIAL MANAGEMENT

O. Mogylnytska
student of 11 m-sz group
Supervisor - PhD in Economics, Associate Professor O. Tupchiy
Uman National University of Horticulture

Social planning is a scientifically based definition of prospects and indicators of the development of social institutions, phenomena and processes, as well as the development of measures to achieve the desired at all levels of social relations.

The first level of social planning is the planning of social development of labor collectives. The main purpose of these plans was to encourage people to work with full dedication and create conditions for such work.

The plans were based on what a person could do to develop production and how it will change under the influence of progress, what the team can the team can do to improve human well-being, how to change the organization incentivizing labor to strengthen the material interest of each employee in improving the performance of the entire team, how to involve team members to public affairs, i.e. to manage human interaction with society.

The problems of social planning at the regional levels are as follows regulation of migration processes, use of labor resources, management of the development of national relations, distribution and use of cultural values, and thus equalizing social development and creating favorable conditions for the functioning of social organizations. As for individual areas of activity formed as a result of the division of labor, social planning covered such issues as labor conditions and content, professional and qualification training, prestige of professional activities, work-life balance, satisfaction of employees' basic needs, etc.

There are a number of methods of social planning. In the old system the old system was dominated by the balance method, which ensured a connection between the needs of society and its capabilities with limited resources. With the transition to market relations, when it is important to see the social consequences of decisions, to be able to reconcile the interests of all participants in the transformation, providing conditions for the expression of their creative activity, the following methods become more important:

- normative, when norms are fundamental for determining indicators of social development;
- analytical, which combines analysis and generalization. With this method, social progress is divided into this method divides social progress into components and identifies the main directions of program implementation;
- variant, which consists in considering various options and choosing the the most optimal one;
- complex, which involves taking into account the whole range of factors in determining the pace and proportions of rational development, characterizing its main parameters;

- problem-targeted, according to which the key tasks are determinedь regardless of departmental subordination;
- social experiment, which consists in testing the mechanism of action on the example of a single object;
- economic and mathematical (linear programming, modeling, multivariate analysis, game theory, etc.), which involves quantitative analysis when using the above methods.

To assess the compliance of the real state with scientifically based requirements social indicators are used in planning. They are quantitative qualitative characteristics of the state, trends and directions of social development and are calculated on the basis of statistical data. For a deeper measurement sociological research is conducted.

Social management is the management carried out in human society, by people in relation to people. Both the subject and the object of management are represented here by a person. Therefore, in management systems that operate in a social environment, the human factor is the main and leading one.

Social management is the implementation of goal-setting, organizing and regulatory influence on the joint (collective) activities of people in order to effective achievement of overall results in accordance with real social needs.

Management takes place in almost every society and in any human collective. Depending on historical, environmental, political and other circumstances, its goals, forms, and methods may change. What remains unchanged is the need for management.

Social management is aimed at organizing and coordinating the collective actions of people to achieve their goals. The objective need for the emergence and development of management in the social sphere is due to the social nature of labor.

Thus, social planning as a component of social management is the influence of some actors on others in order to organize socially important processes, ensuring sustainable development of social systems. It is a mechanism for organizing links between different single-level actors, which is carried out through a hierarchical vertical of governing bodies and persons to whom delegated the function of maintaining the sustainability of relations in the system as a whole.

СОЦІАЛЬНА СТАЛІСТЬ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

Мудрак Р. П., д.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Під соціальною сталістю аграрного виробництва слід розуміти:

1) стійкий розвиток сільських територій;

2) забезпечення надійного фізичного доступу до продовольства для громадян країни [1].

Під стійким розвитком сільських територій України ми розуміємо припинення депопуляції, збереження мережі сільських населених пунктів, відновлення їх соціальної інфраструктури, забезпечення побутових зручностей, що за кількісними та якісними характеристиками не поступаються аналогічним у міських поселеннях тощо [1].

Фізичний доступ до продовольства – це один із двох ключових критеріїв продовольчої безпеки. Він означає, що продовольство завжди є в достатній кількості, де б не виникла в ньому потреба. Головною умовою достатнього фізичного доступу є високорозвинене аграрне виробництво. За незмінності інших факторів, достатній фізичний доступ є умовою бездефіцитного продовольчого ринку та стабільності споживчих продовольчих цін [2].

Чисельність сільського населення України скорочується із стійкою динамікою. Має місце зростання середньорічного темпу скорочення сільського населення в розрізі десятилітніх часових відрізків: для 1991-2000рр. -0,53%; для 2001-2010рр. -1,08%; для 2011-2020рр. -1,23% [2].

Депопуляція сільських територій України відбувається за рахунок природного скорочення їх жителів та міграції. Дана тенденція отримала суттєве посилення у зв'язку із відновленням широкомасштабної російської військової агресії 24 лютого 2022р.

Продовження тенденції скорочення чисельності сільського населення несе в собі наступні ризики:

- скорочення трудового потенціалу аграрного виробництва та виникнення дефіциту трудових ресурсів;
- скорочення виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції, що повністю або у значній мірі виробляється в господарствах населення. Що зумовить їх дефіцит на внутрішньому ринку та посилить потенціал продовольчої небезпеки.

Причини зменшення чисельності жителів сільських територій України можна поділити на дві групи – об'єктивні та суб'єктивні:

- об'єктивні: урбанізація, зменшення попиту на робочу силу в результаті зростання продуктивності праці в сільському господарстві;
- суб'єктивні: занепад соціальної інфраструктури сільських територій, низький рівень оплати праці в сільському господарстві.

Більшість проблем, що стосуються розвитку аграрного виробництва та сільських територій можна вирішити лише в рамках аграрної політики головними інструментами якої є бюджетно-податкові підойми. Однак, в

умовах широкомасштабної військової агресії росії більша частина людських, технічних, організаційних та фінансових ресурсів спрямовані на забезпечення виживання української нації та її держави. Це означає, що до моменту закінчення російсько-української війни не варто очікувати на особливі зрушення щодо вирішення проблеми соціальної сталості аграрного виробництва.

Ключовою проблемою функціонування малих форм агробізнесу та підтримки соціальної інфраструктури сільських територій є дефіцит фінансових ресурсів. В даному контексті надзвичайно важливим джерелом грошей є грантові кошти міжнародних партнерів України. Для ширшого залучення сільських громад до участі в грантових конкурсах необхідно проводити від-повідні заходи популяризації, роз'яснення, надання організаційної та методичної допомоги у розробці та поданні заявок на конкурс, формуванні звітності у разі перемоги та освоєнні грантових коштів тощо.

Список використаних джерел

1. Мудрак Р.П., Лагодієнко В.В., Демченко О.В. Проблеми реалізації концепції сталого розвитку в аграрному секторі економіки України. *Український журнал прикладної економіки та техніки.* 2022. Том 7. № 3. С. 204-213. DOI: https://doi.org/10.36887/2415-8453-2022-3-28

2. Населення (1990-2021) [Електронний ресурс]. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2022/ds/nas_rik/nas_90-2021.xlsx

ОЦІНКИ ПЕРСПЕКТИВ НАРОЩУВАННЯ ОБСЯГУ ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ І ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

Пенькова О.Г., д.е.н., професор
Уманський національний університет садівництва

Перед початком повномасштабного вторгнення рф Україна нарощувала як обсяги виробництва, так і експорту зерна та продуктів його переробки. Цього вдалося досягти шляхом якісних змін, що позитивно вплинули на підвищення врожайності, а саме – використання більш якісного насіння, поліпшення методів внесення добрив і ширше застосування сучасної сільськогосподарської техніки. Подальші тенденції розвитку цієї сфери визначатимуться, насамперед, перебігом і тривалістю війни та її результатами.

Перспективи нарощування обсягу виробництва зернових і олійних культур в Україні значною мірою визначатимуться наявністю і станом посівних площ. У випадку відновлення територіальної цілісності країни найближчим часом швидко ввести деокуповані території у господарський обіг не вдасться через проблему забруднення мінами та нерозірваними боєприпасами. Такі оцінки відображено у прогнозі фахівців Київської школи

економіки, які прогнозують в 2033 році розмір посівних площ під олійними і зерновими культурами в 23122 тис.га (рис. 1).

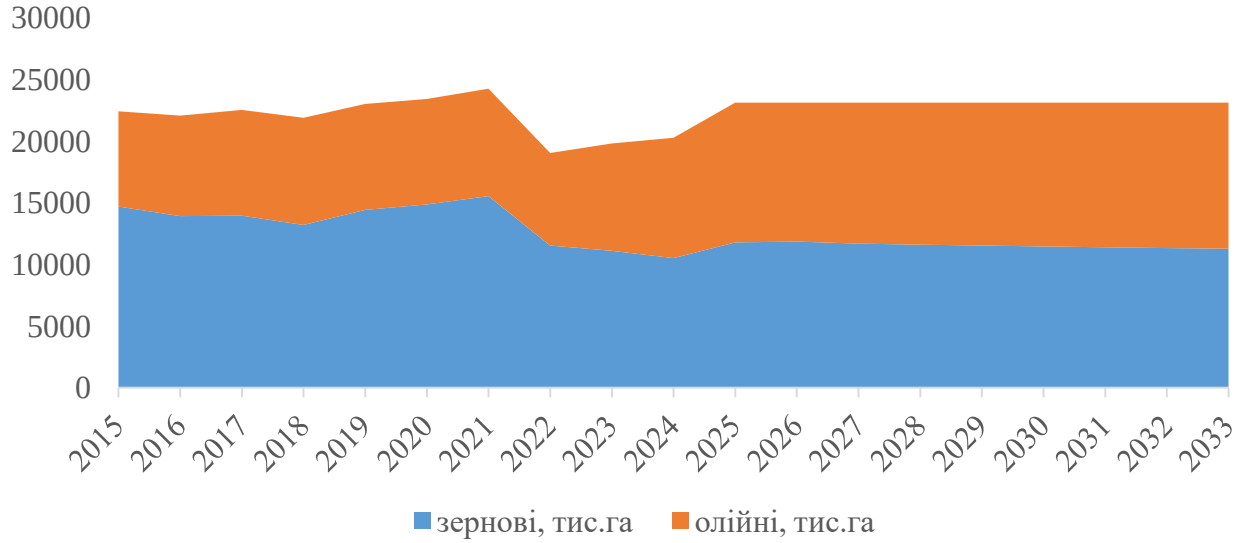

Рис. 1. Спостережувані та прогнозовані площі збирання зернових та олійних культур, тис. га

Джерело: складено за даними [1]

За сценарієм затяжної війни посівні площі зменшуватимуться. Такий розвиток подій відображено у сільськогосподарському прогнозі Міністерства сільського господарства США до 2033 року, оприлюдненому у лютому 2024 р. (рис.2).

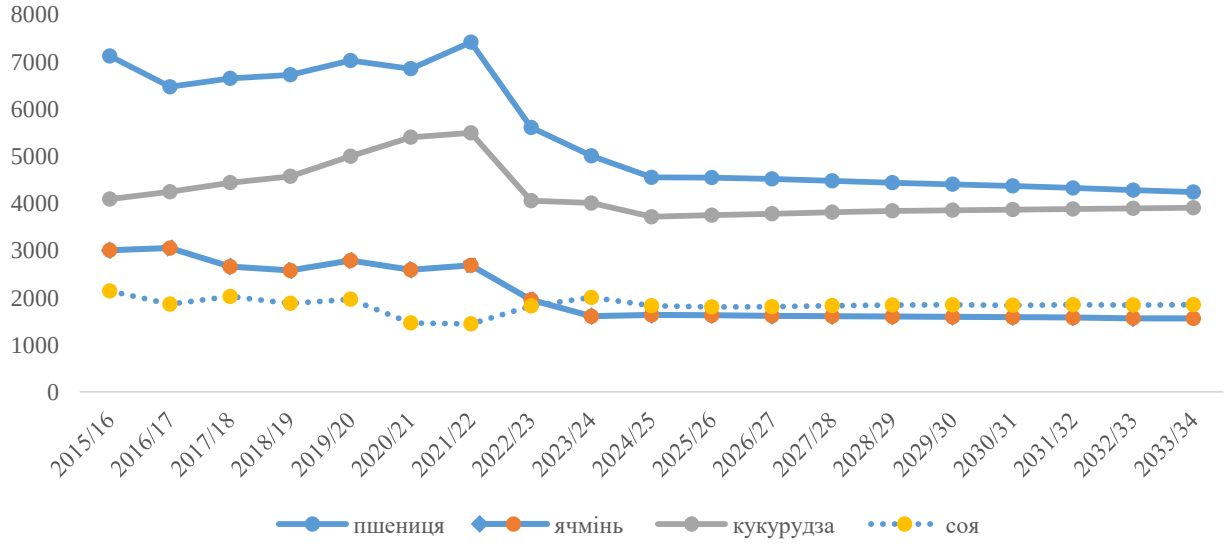

Рис. 2. Прогноз посівних площ основних зернових та олійних культур України, тис. га

Джерело: складено за даними [2]

Іншим фактором впливу на перспективи збільшення обсягу виробництва зернових і олійних культур в Україні є попит на світовому ринку та цінові тренди. Попри неістотні флуктуації цін на короткострокових проміжках часу, більшість експертів прогнозує у середньо- та

довгострокових періодах загальне збільшення обсягів світового споживання продовольства та висхідну цінову динаміку внаслідок зростання кількості споживачів (населення планети) і кліматичних змін.

Забезпечення конкурентоспроможності на світових ринках продуктів олійних і зернових культур українськими постачальниками шляхом утворення цінової переваги внаслідок нижчих витрат виробництва можливо лише в короткостроковому періоді. За умови затяжної війни значна частина експортної ренти залишатиметься в трейдерів, що негативно позначатиметься на доходах аграріїв та їх планах щодо нарощування обсягів виробництва. Також існує загроза, що внаслідок тривалих обмежень логістики постачань провідні країни-імпортери звернуться до інших постачальників, знизять споживання товарів, вироблених Україною, або збільшать власне внутрішнє виробництво. Саме такий сценарій розглядається у прогнозі Міністерства сільського господарства США (рис. 3).

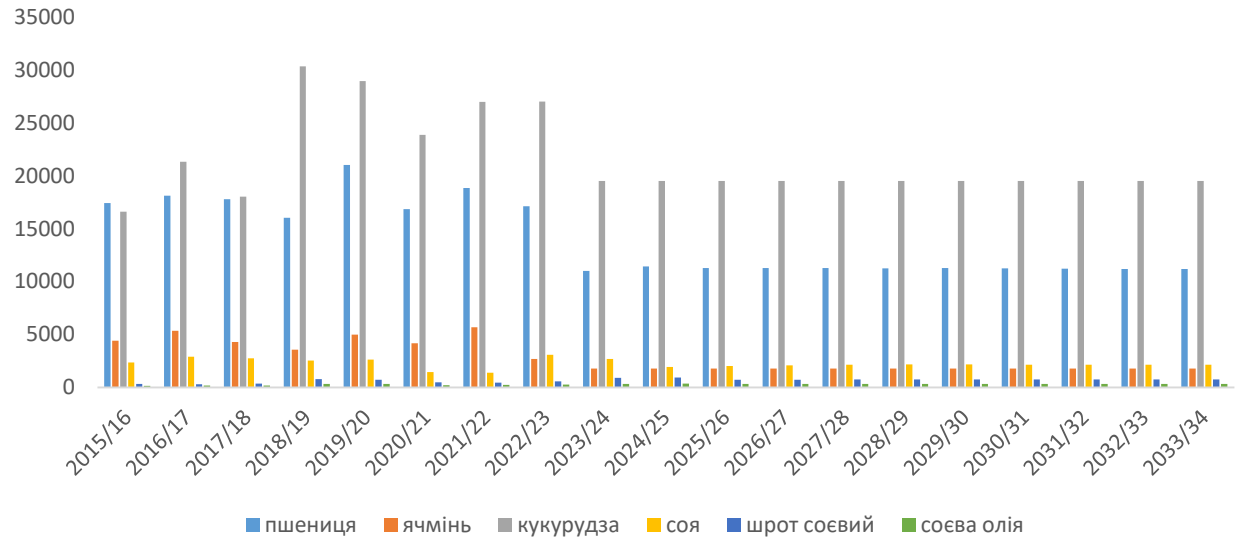

Рис. 3. Прогноз експорту українських продуктів зернових та олійних культур, млн т.

Джерело: складено за даними [2]

За умови швидкого припинення війни та прискорення руху України на шляху до набуття статусу повноправного члена ЄС, цінова перевага у середньостроковій перспективі також мінімізується. Отже можна констатувати, що на подальше нарощування обсягів виробництва українських продуктів олійних і зернових культур визначатиметься переважно політичними факторами, але досягнення показників 2021 року в середньостроковій перспективі не прогнозується.

Список використаних джерел:

1. Bogonos, M. et al. (2024). Agricultural Outlook Ukraine 2024-2033. Report-summary. KSE. URL: https://kse.ua/wp-content/uploads/2024/04/UA-Outlook-2024-2033-Report-1.pdf

2. USDA. Economic Research Service. International Baseline Data. URL: https://www.ers.usda.gov/data-products/international-baseline-data/international-baseline-data/

ЗАСТОСУВАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Прус Д.А., аспірант кафедри економіки
Науковий керівник – д.е.н. професор, Мудрак Р.П.

Хмарні технології (Cloud Technology) проникли в різноманітні галузі економіки, включаючи як бізнес- процеси так і сфери людського життя. Завдяки хмарним технологіям користувачів отримали доступ в реальному часі до онлайн-перекладачів, різноманітних ігрових майданчиків, швидких послуг фінансових установ, відеозв'язку між різними континентами, GPS - сервісів, бібліотек а також вже звичних програм для роботи з текстовою інформацією, електронними таблицями, базами даних від відомих фірм (Windows Azure, Google Apps та інші).

В загальному під хмарними технологіями розуміють застосування сучасних технологій розподіленої обробки інформації в цифровому вигляді віддалено, використовуючи відповідне програмне забезпечення, відповідну інфраструктуру (різні види кабелів, модемів, роутерів (маршрутизаторів) та ін.) та ресурси сервера. При цьому виконання функцій сервера можуть бути розподіленими між різними пристроями, що дозволяє знизити витрати на придбання ліцензій на використання високовартісного програмного забезпечення, підвищити рівень швидкості обробки інформації, застосовувати різноманітні ресурси мережі та зменшити навантаження на ресурси персонального комп'ютера.

Доцільно відзначити також такі переваги хмарних технологій як мобільність, гнучкість, можливість та надійність збереження даних за рахунок розміщення їх в комп'ютерних мережах.

І якщо в комерційних структурах застосування хмарних технологій залежить від фінансової спроможності організації та рівня підготовки спеціалістів, то в державних структурах та органах місцевого самоврядування застосування ІТ-технологій є вкрай важливою необхідністю.

З метою підвищення ефективності функціонування органів виконавчої влади в Центрах надання адміністративних послуг (ЦНАП) вже застосовують систему міжвідомчого автоматизованого документообігу, різноманітні електронні платформи взаємодії з громадськістю для опитування та обговорення проектів нормативно-правових актів, формування бюджетів громад. Для покращення цифровізації на місцевому та регіональному рівні в Україні утворена платформа цифрової трансформації громади «Дія. Цифрова громада» [1].

Законом «Про хмарні послуги» 2075-IX від 17.02.2022 встановлено, що надання хмарних послуг та/або послуг центру обробки даних публічним користувачам хмарних послуг має здійснюватися з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних, про захист інформації та про кібербезпеку[2].

Слід відмітити, що Законом не встановлено кінцева дата переходу органів місцевого самоврядування на застосування хмарних послуг. Повний перехід до технологій цифровізації діяльності залежить від самих громад і може відбутися лише за умови технологічного та програмного забезпечення доступу установ до мережевих ресурсів та відповідної підготовки працівників.

Особливістю є те, хмарні технології є послугою, а органи місцевого самоврядування є публічним користувачем хмарних послуг. Відповідно, закупівля цих послуг органами місцевого самоврядування має здійснювати відповідно до Закону України «Про публічні закупівлі», яким передбачено закупівля таких послуг з метою:

- організації забезпечення функціонування інформаційного суспільства;
- ефективного використання національних електронних інформаційних ресурсів та інформаційно-комунікаційних технологій з метою підтримки своєї діяльності;
- реалізації завдань соціально-економічної, екологічної, науково-технічної, оборонної, національно-культурної та іншої діяльності у сферах загальнодержавного значення [3].

Функціонування територіальних громад показав необхідність залучення громадського сектору до впровадження цифрових технологій. Дослідження шотландського вченого Е. Вільямсона показали, що залучення громадян і публічної влади до “цифрового” взаємодії може покращити суспільно-державні міжсуб’єктні відносини та зміцнити партнерство між зацікавленими сторонами [4].

Крім приведених особливостей, застосування хмарних технологій сприяє підвищенню рівня конкурентоспроможності, що неможливо зробити без активної рекламної діяльності. Оскільки сучасні рекламні технології неможливі без застосування комп’ютерних мереж, то підвищення рівня конкурентоспроможності громад, крім іншого, передбачає формування конкурентних переваг, доступ до них населення інших регіонів, країн, що призведе до ефективного використання різноманітних ресурсів, забезпечить їх технологічний та інноваційний розвиток.

Список використаних джерел

1. Платформа цифрової трансформації регіонів в Україні. Дія. Цифрова громада. URL: https://hromada. gov.ua/instruments (дата звернення: 08.03.2024).

2. Закон України «Про хмарні послуги» із змінами і доповненнями, внесеними
Законами України від 23 серпня 2023 року N 3343-IX, від 16 січня 2024 року N 3549-IX. URL:https://ips.ligazakon.net/document/T222075?an=2 (дата звернення: 08.03.2024).

3. Закон "Про хмарні сервіси": чого чекати місцевому самоврядуванню? URL : https://auc.org.ua/novyna/zakon-pro-hmarni-servisy-chogo-chekaty-miscevomu-samovryaduvannyu (дата звернення: 07.03.2024).

4. Як зробити взаємодію громади та влади успішною? Поради від Енді

Вільямсона. URL : https://euprostir. org.ua/practices/142779 (дата звернення: 07.03.2024).

СОЦІАЛЬНІ ТА ЕКОНОМІЧНІ АСПЕКТИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Ревуцька Алла Олександрівна к.е.н, доцент, доцент кафедри економіки
Уманський національний університет садівництва

Сутність поняття «сталий розвиток» розкриває максимізацію економічних та соціальних вигід від процесу розвитку всієї системи національного господарства за умов не тільки захисту довкілля а й забезпечення у відтворення природніх ресурсів на довгострокову перспективу. З точки зору економіки сталий розвиток означає не лише зростання національної економіки та постійне збільшення доходів на душу населення а й стабільне постійне покращення всіх складових елементів соціального забезпечення. На сьогодні сталий соціально-економічний розвиток є однією з найважливіших проблем людства, тому, має супроводжуватися необхідними структурними змінами в соціальній та економічній сферах держави.

Війна росії проти України спонукає від держави перегляд стратегічних підходів до створення та реалізації національної стратегії сталого соціально-економічного розвитку. Проблеми сталого розвитку України у до війни розглядали такі вітчизняні дослідники як, В.В. Мельник, М.Р. Подольський, Д.В. Брик, А.В. Коваленко, М.В. Руда, М.М. Мазурик [1, 2, 3, 4] та ін. Проте умови в яких опинилася наша держава внаслідок військового вторгнення країни агресора потребує проведення додаткових досліджень.

Поняття «сталий розвиток» у перше сформульовано 1983 році Світовою комісією з навколишнього середовища та розвитку, яку очолив прем'єр-міністр Норвегії Р. Брунтланд. А саму Концепцію сталого соціально-економічного розвитку було сформовано та сформульовано у 1987р., у звіті вказаної комісії [5]. Сутність концепції формулювалася у задоволенні потреб людини та запобіганню загроз задоволенню потреб майбутнього покоління. Тому «Сталий розвиток» включає в собі три складові: економічну, соціальну та екологічну.

У рамах реалізації концепції має бути забезпечено рівне задоволення потреб людей у розвитку, житті, включаючи якість навколишнього середовища, рівень освіти та культури та забезпечення таких можливостей наступному поколінню[5].

Отже, сталий соціально-економічний розвиток означає реалізацію трьох взаємообумовлених та взаємопов'язаних цілей: підвищення життєвого рівня населення; створення низьковитратної, конкурентоспроможної та високоефективної економіки; покращення екологічної ситуації в країні.

Постає питання щодо причин, саме через які та чи інша економіка держави потребує сталого розвитку. Якщо говорити про Україну та країни-члени ЄС то тут, на нашу думку, головною причиною є державна безпека. Згадані країни мають велику залежність від природніх ресурсів, яких у цих країнах обмаль, або взагалі відсутні і також від зовнішніх фінансових ресурсів. Така ситуація по-перше, ускладнює даним країнам формувати незалежну економічну політику (України і Європи від росії та Америки) по-друге негативно впливає на стан довкілля, що як наслідок погіршує умови життя людей. ЄС може допомогти у зменшенні впливу на навколишнє середовище застосувавши концепцію сталого розвитку. Що призводить до загрози забезпечення їх енергетичної безпеки. Вирішення даної проблеми надасть можливість забезпечити високий рівень життя населення, що є додатковим чинником економічного зростання.

Війна росії проти України спричинила багато неприємних перешкод до сталого розвитку нашої держави, але не зупинила прагнення до євроінтеграції та реалізації концепції сталого розвитку.

Інша причини через яку Україна та Європа потребують застосування даної концепції в руслі підвищення конкурентоспроможності національних економік у світлі геополітичних парадигм сучасності. Як приклад, зросла потреба у якісних та своєчасних даних, необхідних для прийняття рішення. Війна призвела доруйнації стійкості економічної системи (втрати ВВП на рівні 35-40%), дефіцит товарів певної категорії, порушення та погіршення інвестиційного клімату, зовнішня та внутрішня міграція населення, значне зниження податкових надходжень, митних платежів, в наслідок виник бюджетний дефіцит, руйнація в національній економіці логістичних ланцюгів, розвиток інфляційних процесів, руйнування активів держави тощо.

На сьогодні для України системною ціллю сталого розвитку стає досягнення перемоги та миру, що забезпечить досягнення інших цілей.

Список використаних джерел

1. Мельник В. В. Соціальні і економічні аспекти забезпечення збалансованого еколого-економічного розвитку в Україні. Економіка і суспільство, 2018. N 16. С.169-172 URL: https://economyandsociety.in.ua /journals/16_ukr/26.pdf

2. Подольський М. Р., Брик Д. В. Наукові підходи для досягнення цілей сталого розвитку України. Modalități conceptuale de dezvoltare a științei modern: збірник наукових праць ΛΌГОΣ. 2020. Vol. 5. P. 52-55 DOI 10.36074/20.11.2020.v5.15

3. Коваленко А. Стан і перспективи реалізації цілей сталого розвитку в Україні. Економіка природокористування і сталий розвиток. К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2018. N 1–2 (20–21). С. 11-14

4. Руда М. В., Мазурик М. М. Співпраця України та ЄС у сфері сталого розвитку: огляд перспектив. Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. 2021. N 3 (1). С.204-211 http://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2021/jun/ 23805/ menedzhment121-206-213.pdf

5. UN. Secretary-General. World Commission on Environment and Development (1987). Report of the World Commission on Environment and Development: note/by the Secretary-General.) URL: https://digitallibrary. un.org/record/139811

СУТЬ ПОНЯТТЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Рябокучма Віталій Сергійович,
здобувач третього рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва
Штельмах Олександр Васильович,
здобувач третього рівня вищої освіти
Уманський національний університет садівництва

Економічна безпека, яка є однією з фундаментальних сфер державної (національної) безпеки, є надзвичайно неоднорідним і багатогранним поняттям, що надає перевагу значущості матеріального чинника, формуючи стандарти якості життя та існування окремих осіб і цілих соціальних груп на індивідуальному, локальному та міжнародному рівнях. І як справедливо зазначають вітчизняні вчені В. Третяк та Т. Гордієнко «…*зневажання економічною безпекою може призвести до катастрофічних наслідків: занепаду галузей економіки, банкрутства підприємств та підриву системи життєзабезпечення нації з подальшою втратою суверенітету*» [1].

У мікроекономічному плані економічна безпека визначається, з одного боку, рівнем соціально-економічного розвитку держави, насамперед станом продуктивних сил, а з іншого – ефективністю різних правових та економічних інструментів, які гарантують стабільний розвиток даної соціально-економічної системи. У макроекономічному плані економічна безпека є співвідношенням низки зв'язків і залежностей з усім міжнародним середовищем, яке стимулює динаміку розвитку будь-якої національної економіки.

Економічна безпека є результатом дії багатьох факторів історичного, географічного, економічного, політичного характеру, а також функцією різних внутрішніх і зовнішніх відносин, у тому числі міжнародних. На думку К. Утенкової, економічна безпека стосується таких питань, як економічне процвітання, високий рівень життя громадян, вільний доступ до товарних і фінансових ринків, реальний економічний розвиток держави та гарантування різноманітних економічних свобод і свобод громадян [2].

Економічна безпека держави розглядається в трьох вимірах як:

 стан, що визначає рівень розвитку продуктивних сил і загальну досконалість національної економіки на тлі конкретного міжнародного середовища міжнародного середовища;

 процес трансформації наявних економічних ресурсів у реальні та перспективні потреби розвитку економічної системи;

 інструмент формування конкретної політики та стратегії секторальної безпеки держави в національному, політичному, військово-політичному, соціальному, внутрішньому та зовнішньому вимірах.

Стосовно економічної безпеки підприємства, то на думку К. Зіненко, це «*стан захищеності підприємства, що забезпечує стійке функціонування та досягання цілей підприємства в поточній діяльності та його розвиток у перспективі з урахуванням інтересів та взаємодії зацікавлених сторін*» [3]. Тобто, економічна безпека підприємства – це такий стан його бізнесу, за якого воно має стійку стійкість до негативного впливу внутрішніх і зовнішніх факторів, здатне ефективно використовувати наявні ресурси, забезпечує фінансову стабільність і конкурентну перевагу на ринку та досягає своїх стратегічних цілей у довгостроковій перспективі.

Ключовими аспектами економічної безпеки підприємства є:

- Фінансова стабільність, тобто підприємство повинно мати стійкий фінансовий стан, що характеризується достатньою ліквідністю, платоспроможністю та прибутковістю.
- Конкурентоспроможність, що означає, що підприємство повинно мати конкурентні переваги, які дозволяють йому ефективно конкурувати на ринку.
- Ефективне управління, що означає, що підприємством повинна керувати кваліфікована команда, яка здатна приймати правильні рішення щодо стратегії розвитку, інвестицій, виробництва та інших аспектів діяльності.
- Інформаційна безпека: підприємство повинно захищати свою конфіденційну інформацію від витоку та несанкціонованого доступу.
- Безпека виробництва, тобто підприємство повинно дотримуватися всіх правил і норм безпеки, щоб забезпечити безпеку своїх співробітників і уникнути нещасних випадків та інших надзвичайних ситуацій.

Підсумовуючи вищенаведене, забезпечення економічної безпеки підприємства є необхідною умовою його успішного функціонування в сучасних умовах. Підприємства, які не приділяють належної уваги питанням економічної безпеки, ризикують втратити конкурентоспроможність, збанкрутувати або бути поглинутими конкурентами.

Список використаних літературних джерел:

1. Третяк, В. В., Гордієнко, Т. М. (2010). Економічна безпека: сутність та умови формування. *Економіка та держава*, (1), 6-8.
2. Утенкова, К. О. (2019). Економічна безпека як складова національної безпеки України. *Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Серія: Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм*, (9), 133-144.
3. Зіненко, К., Кобєлєва, Т. (2022). Економічна безпека підприємства: методологічна сутність та складові формування. *Вісник Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (економічні науки)*, (4), 9–16.

ПРІОРИТЕТИ ТА ВИКЛИКИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

Смолій Людмила Василівна, к.е.н.,
Уманський національний університет садівництва

У сучасних умовах, коли Україна стикається з численними викликами, включаючи економічну нестабільність, соціальні проблеми та екологічні загрози, питання сталого розвитку аграрного сектору набувають особливої важливості. Від ефективного вирішення цих проблем залежить не лише добробут нашої країни, але й її здатність забезпечувати продовольчу безпеку та конкурувати на світовому ринку. Під сталим розвитком аграрного сектору економіки розуміють такий розвиток сільського господарства та сільських територій, який сприяє максимальному задоволенню потреб суспільства, підвищення якості життя та екосистем, що її забезпечують; який не викликає загрози для благополучного задоволення потреб майбутніми поколіннями [1]. Таким чином, сталий розвиток аграрного сектору базується на комплексному підході, що поєднує економічну ефективність, соціальну справедливість та екологічну відповідальність.

Основні пріоритети сталого розвитку аграрного сектору мають враховувати необхідність підвищення продуктивності, підтримки сільських громад, збереження природних ресурсів та адаптації до кліматичних змін. Водночас, ми не можемо ігнорувати негативні тенденції, які перешкоджають досягненню цих цілей. Серед них – економічні виклики, соціальна нерівність, екологічна деградація та технологічна відсталість.

Пріоритети сталого розвитку аграрного сектору мають враховувати економічні, соціальні та екологічні аспекти, забезпечуючи баланс між ними для довгострокової стабільності. Економічна складова передбачає підвищення продуктивності та ефективності сільськогосподарського виробництва, що може бути досягнуто шляхом впровадження інноваційних технологій, модернізації інфраструктури та оптимізації використання ресурсів. Важливим аспектом є також диверсифікація продукції та ринків збуту, що дозволить зменшити залежність від певних культур та зовнішніх факторів, а також розширить експортні можливості України на світових ринках.

Соціальна складова сталого розвитку аграрного сектору спрямована на підтримку та розвиток сільських громад. Це включає покращення якості життя в сільських місцевостях, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, а також створення нових робочих місць. Особлива увага надається залученню молоді до сільськогосподарського виробництва та розвитку місцевих ініціатив, що сприятиме збереженню та відродженню сільських територій.

Екологічна складова охоплює заходи щодо збереження природних ресурсів, мінімізації негативного впливу сільського господарства на навколишнє середовище та впровадження екологічно чистих технологій.

Важливим є розвиток органічного землеробства, що забезпечить виробництво якісної продукції без використання шкідливих хімічних речовин, а також впровадження агроекологічних практик, які сприятимуть збереженню біорізноманіття та покращенню родючості ґрунтів.

Виклики та негативні тенденції, що впливали на сталий розвиток аграрного сектору України та включали економічні, соціальні та екологічні аспекти, посилилися внаслідок збитків та руйнувань, завданих військовою агресією рф. Економічні виклики пов'язані з нестабільністю національної економіки, що призводить до недостатньої фінансової підтримки сільськогосподарських підприємств та обмеженого доступу до кредитних ресурсів. Ці фактори обмежують інвестиції в модернізацію та інновації, необхідні для підвищення продуктивності та ефективності виробництва.

Соціальні проблеми включають відтік молоді та робочої сили з сільських територій до міських центрів, що зменшує трудовий потенціал аграрного сектору. Це часто спричиняється відсутністю інфраструктури, низькою якістю життя в сільських районах та обмеженим доступом до освіти та медичних послуг. Наслідком є старіння населення в селах, що негативно впливає на динаміку розвитку сільського господарства та стійкість сільських громад.

Екологічні загрози також є серйозним викликом для сталого розвитку аграрного сектору. Нераціональне використання природних ресурсів, деградація ґрунтів, забруднення водних ресурсів та зменшення біорізноманіття стають все більш актуальними проблемами. Інтенсивне використання хімічних добрив і пестицидів, а також надмірне розорювання земель без врахування екологічних норм призводять до втрати родючості ґрунтів та погіршення екологічного стану агроландшафтів.

Кліматичні зміни додають ще один рівень складності. Зміни у погодних умовах, часті посухи, повені та інші екстремальні погодні явища значно впливають на врожайність сільськогосподарських культур та загальну стабільність аграрного виробництва. Це вимагає адаптації агротехнічних практик та впровадження стійких методів ведення господарства.

Також важливим фактором є низький рівень технологічного розвитку та недостатня інноваційна активність у багатьох аграрних підприємствах. Відсутність доступу до сучасних технологій та знань обмежує можливості підвищення ефективності та продуктивності, що є критично важливим для конкурентоспроможності на міжнародних ринках.

Усі ці тенденції вимагають комплексного підходу та координації зусиль з боку держави, бізнесу та наукової спільноти для подолання викликів і забезпечення сталого розвитку аграрного сектору України. Такий підхід дозволить забезпечити довгострокову стійкість аграрного сектору, зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь та сприяти розвитку сільських громад.

Список використаних джерел:

1. Pimenova O. Strategy of sustainable development of agriculture of Ukraine. Sofia. The Bulgarian Academy of Sciences, 2023. 406 p.

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В ТУРИСТИЧНОМУ СЕКТОРІ: ІННОВАЦІЙНІ МОДЕЛІ, ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Тимчук С.В., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Сучасний світ стикається зі значними соціальними, екологічними і економічними викликами, які потребують нових підходів та інноваційних моделей бізнесу. У контексті туристичної галузі, яка відіграє важливу роль у світовій економіці та культурному обміні, соціальне підприємництво виступає як потужний інструмент, спрямований на досягнення соціальних, економічних та екологічних цілей. Важливим є висвітлення сутності та значущості соціального підприємництва в контексті туризму.

Актуальним є дослідження ключових аспектів соціального підприємництва у туризмі, концентрація на його ролі у сприянні сталому розвитку, соціальній залученості, охороні культурної спадщини та збереженні природних ресурсів. Потребують ґрунтовного дослідження виклики, з якими стикаються соціальні підприємства у туристичному секторі, такі як фінансування, маркетинг та партнерство зі зацікавленими сторонами [1].

Соціальне підприємництво в сфері туризму спрямоване на досягнення соціальної місії через розвиток туристичних послуг і покращення життя місцевих спільнот. Основні аспекти соціального підприємництва в туризмі включають:

1. Соціальні підприємства в туризмі можуть сприяти інтеграції маргіналізованих груп населення, забезпечуючи їм робочі місця, навчання та можливості розвитку.
2. Соціальні підприємства можуть підтримувати збереження і популяризацію культурної спадщини, традицій та місцевих ремесел через розвиток туристичних продуктів та послуг.
3. Соціальні підприємства в туризмі можуть пропагувати екологічно відповідальні практики, зменшення впливу на навколишнє середовище і збереження природних ресурсів [2].
4. Соціальні підприємства можуть сприяти участі місцевих спільнот у розвитку туризму, включаючи їх у процес планування, управління та отримання користей від туристичної діяльності.
5. Соціальні підприємства можуть організовувати туристичні програми, спрямовані на підтримку осіб з обмеженими можливостями, соціально вразливих груп або тих, хто має особливі потреби.

Соціальне підприємництво в туризмі сприяє створенню стійкого туристичного продукту:

1. Соціальні готелі, які працюють на соціальних засадах, пропонують робочі місця та навчання маргіналізованим групам населення, таким як бездомні, колишні ув'язнені або люди з особливими потребами. Прикладом є

готель «De Prael» в Амстердамі, Нідерланди, який надає можливості працевлаштування для людей з психічними хворобами.

2. Соціальні підприємства в галузі екотуризму спрямовуються на збереження природи та підтримку місцевих спільнот. Наприклад, «Finca Bellavista» в Коста-Ріці пропонує екологічні готелі та екскурсії, сприяє відновленню лісів та співпраці з місцевими жителями.

3. Соціальні туроператори організовують туристичні подорожі з метою сприяння соціальному розвитку та підтримки місцевих спільнот. Наприклад, «G Adventures» працює з місцевими гідами та учасниками туру, підтримує проекти з освіти та сталого розвитку відвідуваних регіонів.

4. Кооперативні сільські туристичні проекти, створені місцевими спільнотами, можуть сприяти розвитку сільського туризму та підтримці сільських жителів [3]. Наприклад, «Mondragon Team Academy» у Баскії країні, Іспанія, підтримує сільські кооперативи у сфері туризму.

5. Туризм з місцевою економічною інтеграцією сприяє розвитку місцевої економіки, підтримуючи місцевих постачальників і підприємців. Наприклад, «Fair Trade Tourism» в ПАР сприяє туристичним підприємствам, які підтримують справедливу торгівлю та економічний розвиток в місцевих спільнотах.

6. Соціальні туристичні агентства забезпечують туристам можливість підтримувати соціальні проекти та ініціативи. Наприклад, «Responsible Travel» пропонує подорожі, які сприяють охороні природи, соціальній справедливості та культурному збереженню.

7. Утворення туристичних центрів та музеїв спільнот, що відображають культурну спадщину та історію місцевих спільнот. Вони пропонують туристам унікальний туристичний досвід та підтримують розвиток місцевих громад.

Для успішного функціонування соціальних підприємств у туризмі важливо забезпечити стійку фінансову базу, ефективну комунікацію з клієнтами та співпрацю з громадськими організаціями та урядовими структурами. Загалом, соціальне підприємництво в туристичному секторі має великий потенціал для розвитку та покращення туристичної індустрії.

Список використаних джерел:

1. Ярошевська О.В., Кулько-Любіцева І.В. Розвиток соціального підприємництва на базі туристичних підприємств України. *Ефективна економіка*. № 6. 2020. URL: DOI: 10.32702/2307-2105-2020.6.2

2. Соціальне підприємництво та краудфандінг – інструменти розвитку екологічного туризму. *Економіка та управління підприємствами. Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 3 (08) 2017. С. 142-146

3. Дульцева І.І. Соціальне підприємництво як чинник розвитку національної галузі туризму. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу.* № 2 (26) 2014. С.26-29

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО КОРПОРАТИВНОГО ІМІДЖУ СУБ'ЄКТІВ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Харенко А.О., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Стан зовнішнього макро- і мікросередовища ведення бізнесу в Україні, на сучасному етапі, можна охарактеризувати як несприятливий, що характеризується негативними чинниками в основі яких лежить розпочата російською федерацією війна. Такий розвиток подій призвів до загострення конкурентною боротьби між господарюючими суб'єктами у практично кожній галузі національної економіки, не виключенням є і аграрна сфера, що в довоєнний період відзначалася стабільністю та чіткою сегментацією, як за ринками збуту так і доступом до ресурсів. Події останніх років вивели на перший план, в контексті конкуренції, іміджеві критерії підприємств, оскільки саме вони виступають мірилом надійності їх як ділових партнерів, а отже сприяють формуванню довірливих відносин.

В класичному розумінні під дефініцією «корпоративний імідж» ми розуміємо цілеспрямовано сформований образ господарюючого суб'єкта, в свідомості цільової аудиторії, у вигляді відповідної інформації щодо його діяльності, досягнень та цілей, що покликаний забезпечити безперервний вплив необхідної інтенсивності на останню з метою досягнення ним бажаного результату. Дане поняття є багатогранним оскільки його природа має соціально-психологічне походження, а отже бере до уваги як особливості, в широкому розумінні, цільової аудиторії так і специфіку середовища здійснення господарської діяльності. Підходи до його формування, за сучасних реалій, в підприємств аграрного сектору повинні реалізуватися в стратегічному контексті, з дотриманням базових принципів та носити послідовний характер. Характерною особливістю аграрної сфери виступає потреба у налагодженні доброзичливих відносин товаровиробників із жителями населених пунктів на території яких знаходиться земельний банк господарств, адже левова частка його орендується. Крім того, вони виступають для підприємства і джерелом трудових ресурсів, дефіцит в яких, на даний час, є досить відчутним (мобілізація до лав ЗСУ, міграційні процеси).

Фахівці умовно поділяють чинники формування корпоративного іміджу на дві групи: внутрішні (характеристики керівника та персоналу, корпоративна культура, елементи фірмового стилю) і зовнішні (репутація, як ділового партнера так і роботодавця, параметри продукції, соціальна активність). Успішне вирішення поставленого завдання можливе лише за умови проведення господарюючим суб'єктом певних дій, що полягають у постійному дослідженні запитів цільових аудиторій та намаганні їх задовольнити; забезпеченні ефективної комунікації між усіма учасниками процесу із використанням оптимальних каналів поширення і акумулювання

інформації; формуванні в середині колективу позитивного емоційного фону; здійсненні соціально значущих та екологічних заходів. Таким чином, переважна більшість аграрних підприємств позиціонує себе як ефективний суб'єкт ведення бізнесу, що працює в правовому полі, дотримується інноваційної спрямованості та орієнтації на потреби і запити цільової аудиторії, займаючи при цьому активну громадянську позицію, в тому числі і через участь в соціальних проектах. Ключовим носієм корпоративного іміджу сільськогосподарського підприємства виступає його керівник (власник).

Для того, щоб корпоративний імідж став повноцінним інструментом конкурентної боротьби потрібно не лише вдало його сформувати, а й забезпечити йому постійну підтримку та просування серед представників цільової аудиторії. Останній аспект в діяльності аграрних товаровиробників знаходиться на досить низькому рівні розвитку. Не останню роль в цьому відіграє недостатня інформаційна відкритість менеджменту, що частково пов'язано з відсутністю розуміння потреби в ній у контексті роботи як з внутрішньою так і зовнішньою аудиторією.

Особливість аграрної сфери, щодо інструментів маркетингових комунікацій, полягає в тому що класичні рекламні кампанії є не достатньо ефективними. Кращий результат, на думку експертів, забезпечують у дистанційному форматі роботи з аудиторією такі цифрові засоби як корпоративний сайт та соціальні мережі, а за наявності прямого контакту – безпосереднє спілкування. Стосовно першої категорії, близько десяти років тому, аграрії масово створювали такі ресурси, проте протягом короткого проміжку часу втратили інтерес до них. Не в останню чергу це було пов'язано з тим, що ведення бізнесу відбувалося в стабільних умовах, які характеризувалися позиціюванням виробників в певному ринковому сегменті, контролем над відповідним земельним банком, напрацьованим колом ділових партнерів, і в сукупності все це приносило позитивний результат. При цьому основним джерелом зовнішньої інформації про потенційних партнерів виступали спеціалізовані цифрові платформи. Досить часто задавши пошук у мережі Інтернет, щодо певного підприємства, можна знайти посилання на ресурси сторонніх організацій (навчальні заклади, органи місцевого самоврядування та ін.) де висвітлено участь його представників у певних проектах. На нашу думку, відмова від власного сайту та/або сторінки в соціальних мережах є помилкою оскільки позбавляє господарство контрольованого каналу поширення інформації про себе, що забезпечує реалізацію комплексного підходу в роботі з цільовими аудиторіями. Ефективне використання вище зазначених інструментів просування корпоративного іміджу передбачає закріплення відповідних функцій за конкретним працівником, що дасть змогу структурувати та наповнити контент, а також організувати його постійне оновлення.

Отже, правильно сформований і ефективно поширений імідж підприємства є одним із ключових аспектів досягнення ним стратегічних цілей. Це складний і багатогранний вид діяльності, що передбачає

використання широкого переліку підходів та методик, а також носить індивідуальний характер. Важливо пам'ятати, що без створення належного внутрішнього іміджу організації не може бути мови про формування повноцінного бажаного образу в свідомості зовнішніх аудиторій.

ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ПОНЯТТЯ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

Чернега І.І.
професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Панахно Р.В.
здобувач третього освітнього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Протягом останніх років значну увагу зосереджено на темі підприємництва, оскільки за дослідженнями аналітиків, по всьому світу підприємництво значною мірою сприяє економічному зростанню і розвитку будь-якого суспільства або країни в цілому.

Ефективність господарювання в Україні нерозривно пов'язана із соціальною відповідальністю та набуває особливої актуальності в контексті стратегічного розвитку аграрної економіки країни. Важливим фактором для зростання соціального підприємництва є соціальний тиск, який змушує людей робити щось для суспільства і свого сьогодення, водночас маючи грошову винагороду, що забезпечить впевненість у майбутньому.

У науковій літературі термін «соціальне підприємництво» розглядають як глобальне явище, яке запозичує еклектичну суміш бізнесу, благодійності та моделей соціального руху для прийняття рішень з питань проблем громади і надання сталого нового соціального значення [1]. Багатьох науковців, які вивчають питання соціального підприємництва, надихнула новаторська робота професора Юнуса стосовно мікропідприємств, яка була випущена в Бангладеш, а погляди Юнуса стали впливовими з точки зору концептуалізації. Він визначає «соціальне підприємництво» в широкому розумінні як інноваційну ініціативу, що допомагає людям [2]. Відомий Фонд соціального підприємництва Шваба також зазначає, що соціальне підприємництво – це «використання практичних, інноваційних та стійких підходів для користі суспільства із концентрацією на маргіналізованих та бідних» [3]. По суті, соціальне підприємництво прагне не лише включити в економіку маргіналізованих, а й фактично створити масштабні соціальні зміни інноваційним способом [4].

Нове трактування «соціального підприємництва» було запропоновано на авторитетній конференції Тиждень соціальних медіа, що відбулася у жовтні 2013 р. в Лондоні. Соціальне підприємництво визначили одним із п'яти основних трендів 2014 р. [5]. Найпоширенішим є визначення соціального підприємництва Грегорі Дізу. Науковець виділив п'ять факторів,

що його визначають: 1) прийняття на себе місії створення і підтримки соціальних цінностей; 2) виявлення і використання нових можливостей для реалізації обраної місії; 3) здійснення безперервного процесу інновацій, адаптації і навчання; 4) рішучість дій, яка не обмежена ресурсами; 5) висока відповідальність підприємця за результати своєї діяльності перед безпосередніми споживачами та перед суспільством [4].

Підприємницька зосередженість в межах соціального підприємництва дозволяє повною мірою використовувати інформацію, отриману в процесі діяльності інших осіб, за рахунок чого можна визначити можливості, які не були знайдені іншими [1]. Дослідник дотримувався думки, що підприємці можуть одержати важливу інформацію за допомогою своїх соціальних мереж, тим самим удосконалюючи рівень успіху й визнання можливостей. Коли підприємницька поведінка узвичаїться в соціальних мережах, зв'язок між цими соціальними мережами, підприємцями й асоціацією між ресурсами та можливостями зможе стимулювати або обмежувати підприємницьку поведінку.

Науковці М. Йоганна та М. Ігнасі [6] спрямували свої роботи на вивчення основ соціального підприємництва. Головна ідея їх досліджень полягає у структуризації соціального підприємництва. Учені вважають, що соціальне підприємництво можна розглядати як процедуру створення цінності за рахунок інтеграції ресурсів у нових напрямах. Ці механізми ресурсів пропонуються для виявлення і використання можливостей для виробництва соціальної цінності, мотивуючи соціальні зміни або задоволення соціальних потреб. Знання про соціальне підприємництво може бути збільшене лише за рахунок використання різноманітних теоретичних аспектів і перестановки різних методів дослідження. Оцінка соціальної ефективності та впливу є одним з максимальних завдань для фахівців і дослідників у галузі соціального підприємництва. Соціальне підприємництво може набувати різних форм залежно від соціально-економічних і культурних умов. Називаючи це по-різному, автори вказували на важливість концепції включення до вивчення соціального підприємництва [1; 2; 4].

Учений дослідник А. Передо та інші науковці [7] зазначають, що соціальне підприємництво здійснюється з відповідною гнучкістю, де людина чи група людей мають наміри виключно щодо створення соціальної цінності або здатності розпізнавати і використовувати можливості для створення особливої цінності.

Аналіз пропонованих у різних публікаціях тлумачень поняття соціального підприємництва дозволив сформулювати визначення, що поєднує в собі багато аргументів і доказів. Зокрема, соціальне підприємництво – це підприємницька діяльність, що формує можливість гібридного партнерства, спрямована на встановлення соціальної відповідальності і вирішення проблем у системі соціального захисту, що забезпечує соціальні зміни і генерацію громадських цінностей зі створенням нових організацій або інноваційних шляхів в управлінні вже діючих організацій [1; 2; 5; 6].

Отже, соціальне підприємництво направлене на управління соціальними перетвореннями і вирішення конкретних соціальних проблем, розширення можливостей трансформаційного прогресу в межах усієї соціально-економічної системи території. Крім того, у цей час перспективним є об'єднання різноманітних наявних можливостей соціальних мереж, інформаційних технологій для побудови мережі у всіх секторах і топографічних межах.

Список використаної літератури:

1. Nicholls A., The Legitimacy of Social Entrepreneurship: Reflexive Isomorphism in a PreParadigmatic Field, Entrepreneurship Theory and Practice, 2010. P. 611–633.
2. Yunus M., Moingeon, B., Lehmann-Ortega L. Building Social Business Models // Lessons from the Grameen Experience. 2010. P. 308–325.
3. Advancing social innovation worldwide. URL: https://www.schwabfound.org
4. Dees J. G. The Meaning of Social Entrepreneurship. URL: http://www.labforculture.org/en/resourcesfor-research/
5. Social Entrepreneurs & Change-Makers Share Advice & Lessons Learned to Inspire You to Change the World. URL: https://growensemble.com/social-entrepreneurs/
6. Mair Johanna and Ignasi Marti. Social entrepreneurship research: a source of explanation, prediction, and delight // Journal of World Business. 2006. 41 (1). P. 36–44.
7. Peredo A. M., Anderson R. B., Galbraith C. S., Honig B., Dana L. P. (2004). Towards a Theory of Indigenous Entrepreneurship. International Journal of Entrepreneurship and Small Business. 2010. Vol.1. No.1/2. P. 1–20.

ВПЛИВ ВОЄННИХ ДІЙ В УКРАЇНІ НА РІВЕНЬ ТА СПРЯМОВАНІСТЬ КОНКУРЕНТНОЇ БОРОТЬБИ МІЖ АГРАРНИМИ ТОВАРОВИРОБНИКАМИ

Швець О.А., здобувач третього рівня вищої освіти (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Україна в усьому світі позиціонується як велика аграрна держава, що здатна забезпечити продовольчими ресурсами не лише власні потреби, а й запропонувати значні їх обсяги на експорт. В першу чергу, це стосується зернових і олійних культур та продуктів їх переробки. В структурі вітчизняних суб'єктів аграрного бізнесу представлено як холдинги так середні і дрібні господарства за земельним банком, що в переважній більшості орієнтуються на вирощування продукції галузі рослинництва. Протягом перших 20 років 21 століття, завдяки проведеним в країні аграрними реформам та появі «ефективного власника», їм вдалося сформувати індивідуальний виробничий напрям, оновити і оптимізувати в

значній мірі основні засоби, налагодити канали розподілу, що на рівні галузі національної економіки дозволило на стабільній основі забезпечити прибутковість левової частки господарств. Таким чином, характеризуючи вказаний період, в контексті конкурентної боротьби, можна прийти до висновку, що вона носила досить посередній характер оскільки відповідні ринки були сегментовані між виробниками, а наявна система взаємозв'язків та руху продукції дозволяла вести прибутковий бізнес більшості товаровиробників. Іноді спостерігалося загострення конкуренції за право користування ключовим ресурсом агровиробництва – землею.

Події 2022 року, а саме початок великої війни з російською федерацією, порушили баланс який склався в галузі. В першу чергу це пов'язано з блокуванням морського експорту, в тому числі і аграрного, що негативно відобразилося як на рівні цін внутрішнього ринку так і на доступності для виробників ряду послуг, в першу чергу тих які пов'язані із зберіганням та доведенням збіжжя до товарних кондицій. В напрямі посилення кризи здійснював вплив і рекордний урожай зернових та олійних культур 2021 року, левова частка якого знаходилася в зерносховищах на різних етапах логістичного експортного ланцюга. Таким чином, перші місяці війни переорієнтували вектор конкурентної боротьби серед сільськогосподарських товаровиробників на пошук каналів розподілу продукції, що здатні були б забезпечити їм її збут хоча б на рівні понесених витрат, а в ідеалі – певний прибуток. Особливо гостро питання стояло стосовно зернових (в першу чергу пшениці, кукурудзи, ячменю) і олійних культур, обсяги виробництва яких більш ніж в десять разів перевершувало потребу внутрішнього ринку. Враховуючи той факт, що за попередній період розвитку в деяких середніх та більшості дрібних господарюючих суб'єктів склався виробничий напрям з низьким рівнем диверсифікації (вирощування 2-3 культур) та орієнтацією на співпрацю із зернотрейдерами, саме вони потрапили в найбільш скрутне становище. Склалась ситуація коли значна частина із них розглядала можливість повного або часткового замороження бізнесу на наступний сільськогосподарський рік.

Подальші спільні дії представників України та інших держав, за підтримки міжнародних інституцій, дозволили частково відновити експорт збіжжя морським шляхом, а також активно використовувати (в більших масштабах) інші раніше доступні логістичні маршрути (дунайські порти, залізнодорожне сполучення із країнами Європи). Такий крок, з одного боку, сприяв розвантаженню зерносховищ, проте вартість логістики в нових реаліях виявилася досить високою та компенсувалася зернотрейдерами за рахунок низьких цінових пропозицій виробникам, що почасти не перекривали їх виробничі витрати. Така ситуація в подальшому змусила їх звернути увагу на види продукції, що призначалися для внутрішнього споживання. Часткова диверсифікація їх діяльності знизила пропозицію аграріїв стосовно вище зазначених позицій, що відразу позитивно вплинуло на рівень закупівельних цін.

Рівень конкуренції в галузях аграрного бізнесу, що традиційно

орієнтувалися на внутрішній ринок (продукція тваринництва, крупи, овочі, плоди, ягоди), який у довоєнний період передбачав боротьбу із іноземними виробниками, за нових умов практично зник. В першу чергу це пов'язано з обмеженням доступу продукції з інших країн через логістичні проблеми, а з іншого – значними втратами вітчизняної виробничої бази таких видів продукції (залишилась на окупованих територіях, знаходиться у прифронтовій зоні та ін.). Дрібні та середні товаровиробники намагаються заповнити дану нішу, проте в ній, і по нині, існує значний дефіцит, оскільки вище згадані види діяльності потребують як значних фінансових ресурсів так і великої кількості трудових. Останні є ще одним аспектом конкурентної боротьби між товаровиробниками незалежно від масштабу їх бізнесу, особливо коли мова йде про кваліфікованих працівників (наприклад, механізаторів), які згідно чинного законодавства не підлягають мобілізації до лав ЗСУ (проблеми із здоров'ям, наявність трьох і більше дітей, догляд за родичами-інвалідами, ін.). Це виступає певною гарантією безперервності виробничого циклу, вчасного виконання технологічних операцій.

Отже, середовище функціонування сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах сприяє загостренню конкурентної боротьби, як за покупця так і окремі види ресурсів. Така ситуація спостерігатиметься до завершення воєнних дій та повного розблокування морського експортного коридору, тому господарюючим суб'єктам доцільно розробляти відповідну стратегію поведінки, що сприятиме ефективному веденню бізнесу і базуватиметься на чітко спланованих, а не спонтанних діях.

СУЧАСНИЙ СТАН РИНКУ ГРИБІВ В УКРАЇНІ

Шпичко Д.О., студент 21дф-е групи
Уманський національний університет садівництва

Враховуючи існуючий потенціал та досвід, українські виробники мають хороші шанси закріпитися на міжнародному ринку грибів у ніші виробництва печериць. Це зумовлено наявністю в Україні добре розвиненого виробництва компосту третьої фази.

Компост для печериць в Україні виробляють лише близько 10 компаній, при цьому 95% загального обсягу постачають чотири великі компостні двори. Лише один компостний двір виробляє компост третьої фази, решта – компост другої фази [1]. До відновлення широкомасштабного вторгнення росії (24.02.2022) загальне виробництво компосту в країні минулого року склало 205 тис. тонн. При цьому Україна не імпортувала компост, як і свіжі печериці, оскільки внутрішній ринок був досить насичений і ціни на ньому були порівняно низькі [1].

Наприкінці лютого 2022р. більшість компостних заводів в Україні припинили замочування нових партій компосту, а відновили цей процес лише наприкінці березня, поступово збільшуючи обсяги. У травні 2022 року

обсяг замовлень компосту в Україні сягнув приблизно 60% довоєнного рівня, характерного для цього періоду. Однак період низьких цін на печериці в червні і все літо негативно вплинув на оптимізм грибників, тому сьогодні виробництво компосту в країні становить близько 50% від рівня відповідного періоду 2021 року. Водночас не працюють компостний завод «Грикар-АПС» у Харківській області та «Агротандем-Плюс» (ДП «Мрія»). Таким чином, 100% компосту для продажу в Україні зараз постачають на ринок 4 компанії з виробництва компосту: «Агаріс Міко Україна» (Тернопільська область, Кременецький район, с. Вілія), «Агаріс Міко Центр» (Черкаська область, Уманський район, с. Гродзево), VG Farming (Черкаська область, Черкаський район, с. Межиріч), «Світ соломи» (Миколаївська область, м. Криве Озеро). Компост фази 3 пропонують заводи «Агаріс Міко Україна» і World of Straw [2].

Ринок грибів в Україні представлений переважно печерицями, які складають 98% від загального обсягу ринку [3]. До початку 2022р. ємність ринку печериць в Україні була достатньо стабільною, проте наразі попит скоротився. Це спричинило падіння обсягів виробництва (рис. 1).

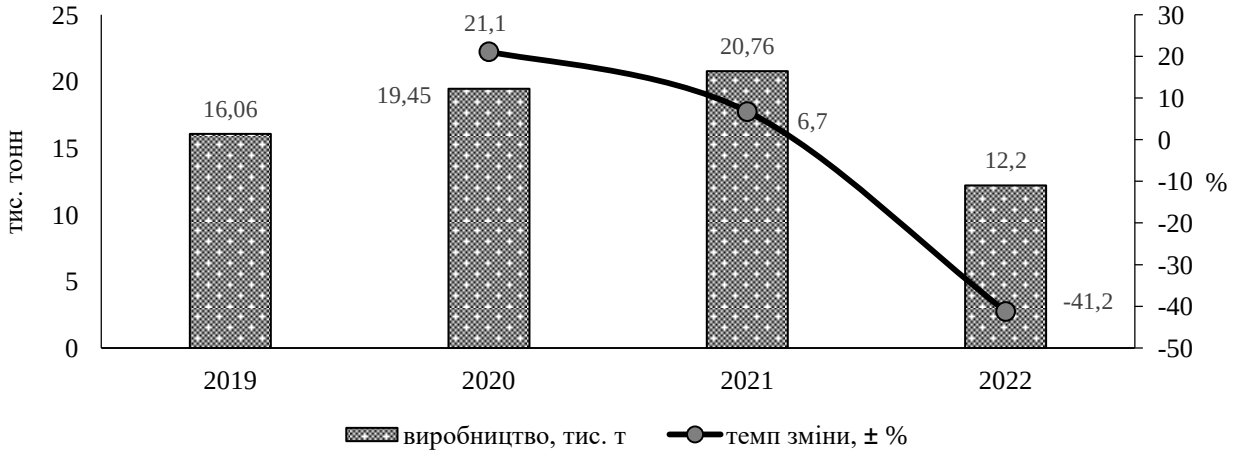

Рис. 1. Абсолютні та відносні показники зміни обсягів виробництва грибів закритого ґрунту в Україні, тис. тонн; %*

*побудовано автором за даними [3]

Не зважаючи на те, що значна частина компосту третьої фази, який виробляв найбільший виробник України – компанія «Агаріс Міко Україна», наразі не експортується в росію, в країні є дефіцит компосту другої і третьої фази.

Дефіцит компосту був ще на початку 2019 року, а починаючи з 2022р. з відомих причин він посилився. Актуальним є використання альтернативних джерел електроенергії, оскільки від масованих обстрілів росії у 2022 р. відбувалися тривалі відключення електроенергії. Для ефективної роботи ферми необхідний людський ресурс. Під час повномасштабного вторгнення росії спостерігається нестача професійних кадрів та збирачів грибів. З липня 2023 року припинила виробництво одна з найбільших ферм вирощування печериць та виробництва компосту [3].

Українські виробники грибів експортують близько 4% від вирощеного гриба. Основна маса залишається на внутрішньому ринку [3]. Однак, через вказані проблеми, обсяги експорту грибів скоротилися, натомість Україна розпочала їх імпорт.

Список використаних джерел:

1. В Україні 95% компосту для печериць виробляють 4 компанії. *AGROTIMES*. 17.07.2018, 16:46. URL: https://agrotimes.ua/ovochi-sad/v-ukrayini-95-kompostu-dlya-pecheric-viroblyayut-4-kompaniyi/

2. Під час війни Україна перетворюється з компосту 2 фази на 3 фазу. *Mushroom Matter*. 14.07.2022. URL: https://mushroommatter.com/uk/global-news/item/829-during-the-war-ukraine-is-turning-from-phase-2-to-phase-3-compost

3. . Аналіз ринку вирощування грибів в Україні. *Pro-Consulting*. 11.01.2024. URL: https://inventure.com.ua/uk/analytics/investments/analiz-rinku-viroshuvannya-gribiv-v-ukrayini

СЕКЦІЯ 4.РОЗВИТОК ФІНАНСОВО-ОБЛІКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

THE ACCOUNTING AND ANALYTICAL ASPECTS OF SUSTAINABLE PRODUCTION

Liudmyla Krachok, the Candidate of Economic Sciences,
Uman National University of Horticulture

Today, it is important to refocus enterprise management from short-term goals based on the business interests of the owners to strategic goals based on minimizing negative impacts on nature and society. At the same time, the key is to provide reliable, expanded and current information for internal and external users to measure the efficiency of the enterprise and determine its future policy in accordance with the new requirements of society. Therefore, the formation of accounting and analytical support for the enterprise's activities, which are implemented based on sustainable development, is of particular significance.

Thus, we propose to consider the process of formation of accounting support for managing the enterprise's activities according to the principles of sustainable development as a set of interrelated steps, which include:

1. Determining how the factors of sustainable development are reflected in the purpose, vision and mission of the enterprise.
2. Determination of the main users of information and the requirements they set for it.
3. Identifying which sustainability factors are important to internal and external stakeholders.
4. Determining how long-term business prospects are transformed into short-term goals of the enterprise, taking into account the goals of sustainable development.
5. Selecting key economic, social and environmental performance indicators that will be measurable and relevant to the decision-making process.
6. Assessing the information technology equipment of the enterprise, its strengths and weaknesses, including key means of data collection, processing and control.
7. Determining potential sources of information (both for internal and external users) that can provide value in managing the enterprise's activities organized in compliance with the principles of sustainable development.
8. Establishing cross-functional communication between different departments of the organization.
9. Ensuring the formation of comprehensive information and accounting support and implementation of a multi-capital approach to business decision-making.

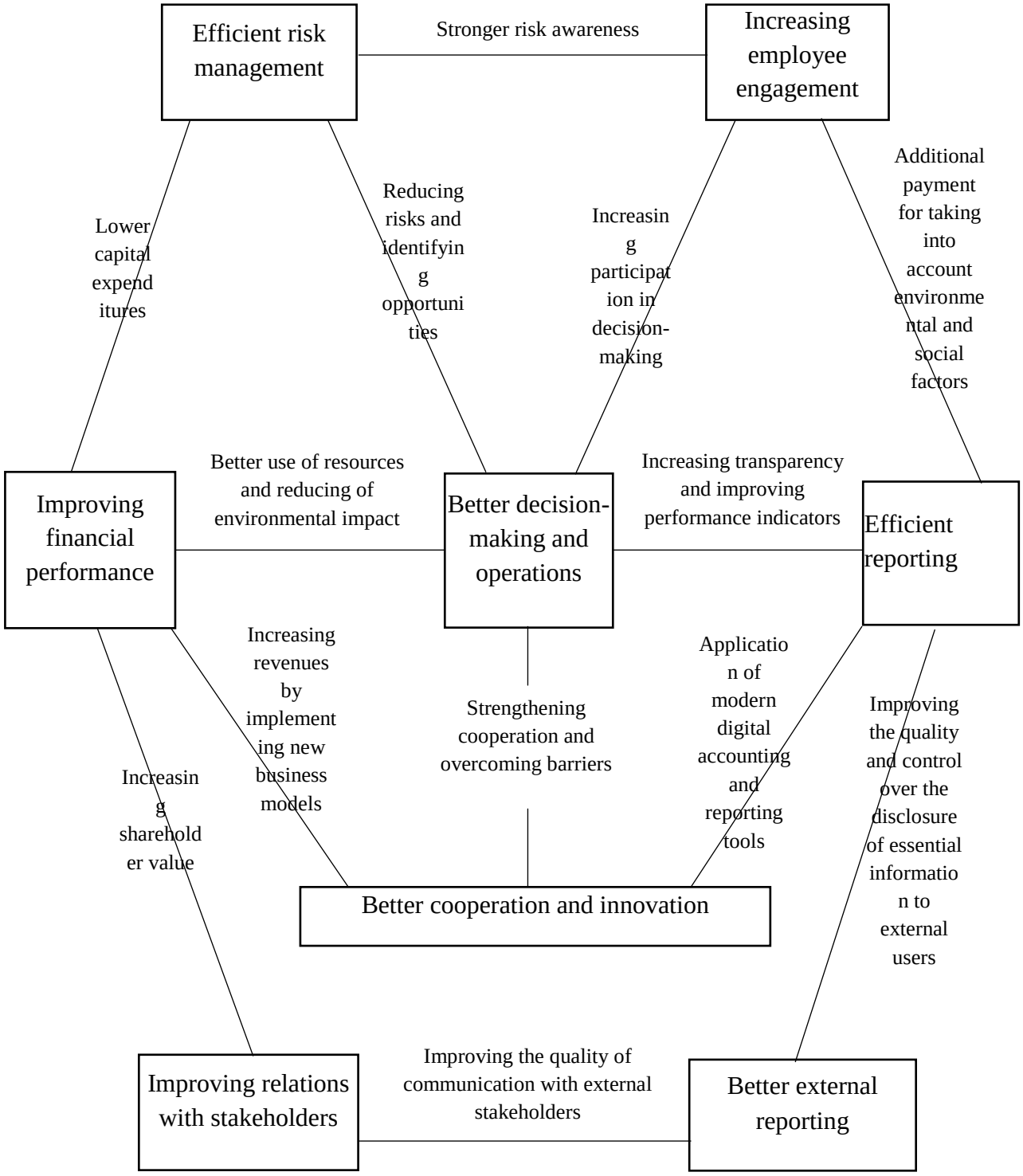

Fig. 1. Synergy of the advantages of accounting and analytical support of enterprises based on the principles of sustainable development
Source: added by the authors by [2].

It is assumed that these steps will help to form an accounting information system that would be an integral part of the process of strategic planning, budgeting and forecasting of future activities, guaranteeing a number of advantages (Table 1), which can be interconnected and multiply each other.

Therefore, in today's changing environment, the management of business enterprises directly depends on accounting and information support, which, on the one hand, should help to make informed tactical decisions in an operational mode, and on the other hand, to form and adjust the development strategies of the enterprise in accordance with modern global requirements.

References:

1. Крачок Л.І., Мельник В.М., Панчук М.О. Роль інформаційно-облікового забезпечення управління діяльністю підприємств в умовах сталого розвитку. *Економіка та суспільство*. 2024. Випуск 60. URL: file:///C:/Users/111/Downloads/3605-%D0%A2%D0%B5%D0%BA%D1%81%D1%82%20%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%96-3521-1-10-20240325.pdf (дата звернення: 23.05.2024).

2. 4S CFO Ladership Network (2020) Essential guide to management information: Supporting decision makers with information that is fit for the future. URL: https://www.accountingforsustainability.org/management-information.html (access: 18.10.2023).

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ЛОГІСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Аніщенко Г.Ю., к.е.н., доцент
Коказей В.Р., аспірант
Уманський національний університет садівництва

Постачальницько-збутова діяльність сільськогосподарських підприємств є важливою складовою виробничих процесів, на плечі якої лягає вирішення завдань забезпечення необхідними матеріалами та реалізація вирощеної продукції. Враховуючи територіальну віддаленість агровиробників від основних постачальників та покупців обумовлює необхідність забезпечення доставки виробничих активів та готової продукції. Вирішення даного питання можливе одним із альтернативних варіантів: замовлення спеціалізованих послуг з вантажних перевезень або розвиток власного транспортного відділу з наступним управлінням складськими запасами. Окремі види транспорту передбачають можливість внутрішньої організації, як виду економічної діяльності – перевезень вантажним автомобільним транспортом, а для великих сільськогосподарських підприємств додатково вантажний залізничний транспорт, а зернотрейдери співпрацюють з підприємствами водного транспорту. У будь-якому разі серед персоналу підприємств, які самотужки займаються транспортуванням, необхідно мати фахівців чи відділ, який проваджує допоміжну діяльність у сфері транспорту. Для управління логістичною діяльністю необхідно мати відповідні економічні дані про процеси транспортування, зберігання, пакування

вантажів. Питаннями управління логістичною діяльністю займаються С. Васильєва, О. Вишневська, І. Вініченко, О. Гуторов, К. Драмарецька, А. Зоргач, Є. Крикавський, Л. Помазана, Н. Чорнописька, Л. Фролова, у той же час проблеми формування облікового та інформаційного забезпечення логістики на підприємствах є малодосліджені та аналізуються Плисим В., Плисою З. та Рудніцким Я. [3].

Логістична діяльність є багатогранним поняттям, яке включає не лише сукупність цілеспрямованих дій щодо управління потоками ресурсів на шляху від виробництва до споживання. Частина цих дій виконується спеціалізованими підприємствами, частина – самими виробниками чи споживачами, а решта – у змішаному форматі із залученням перших чи других з вказаного переліку. Залежно від того, хто саме забезпечує функціонування логістичної діяльності і чи є для суб'єкта підприємницької діяльності це основним чи допоміжним видом діяльності, додатково необхідно відкрити КВЕД 52.59 «Інша допоміжна діяльність у сфері транспорту» [2], який включає широке коло господарських операцій, управління якими потребує відповідного аналітично-інформаційного супроводу. Враховуючи це, система обліково-аналітичного забезпечення, охоплюючи усі етапи логістичного процесу, покликана зібрати, обробити та проаналізувати інформацію про постачання, зберігання, розподіл та транспортування сільськогосподарської продукції. Залежно від напрямів організація управління логістичною діяльністю на сільськогосподарському підприємстві покликана забезпечити ряд переваг: змістове наповнення, структурованість та якість інформації про логістичні процеси; організаційно-економічна; управлінська концепція. Запропонована нами схема інформаційного забезпечення для аналізу та управління логістичною діяльністю базується на попроцесному підході. Він передбачає формування даних про діяльність господарюючого суб'єкта, виходячи з економічної ефективності його процесів загалом та логістичних зокрема.

У системі економічних оцінок ефективності логістичної діяльності необхідно передбачити склад інформації про витрати, доходи та фінансові результати за процесами чи окремими видами діяльності. Формування системи збору обліково-звітних даних можливе завдяки внутрішньогосподарському обліку. Такий варіант системи обліково-аналітичного забезпечення підходить для тих сільськогосподарських підприємств, які самостійно, або з частковим залученням сторонніх послуг, організовує транспортування, вантажно-розвантажувальні роботи, зберігання та інші операції на шляху руху товарних партій. Економічний аналіз охоплює дані про обсяги постачання, витрати на зберігання та транспортування, вартість утримання транспортних підрозділів, витрати на перевезення та їх порівняння у різноманітних розрізах з метою пошуку оптимальних співвідношень з позиції «витрати – ефективність».

Якщо сільськогосподарське підприємство в питанні обслуговування товарними потоками покладається лише на послуги сторонніх підприємств, то ситуативний підхід управління дозволить забезпечити розробку декількох

варіантів з наступним обранням найкращої альтернативи та її адаптації під умови конкретного сільськогосподарського підприємства. Інформаційні потреби економічного аналізу полягають в даних про обсяги товарних партій, виконавців-перевізників, витрати на зберігання та втрати при транспортуванні, вартість таких послуг, розрахунки з транспортними контрагентами, альтернативні витрати та їх порівняння з очікуваними доходами. Економічні оцінки ґрунтуються на мінімізації витрат. При зборі інформації головним джерелом є дані про попередні замовлення від виконавців, діючі контракти, вартість логістичних послуг на ринку та їх порівняння із потенційною чи поточною ситуацією за орієнтиром, який за Л.В. Титенко перебуває у зв'язку «ресурси–події–агенти» [4, С. 1411].

Таким чином, аналітичне забезпечення та обліковий супровід логістичної діяльності сільськогосподарського підприємства залежить від прийнятої системи управління процесами зберігання врожаю та його транспортування. Враховуючи необхідність обслуговування потоків товарної агропродукції, економічний аналіз потребує спеціальних даних, перелік яких визначається варіантами та умовами ведення логістичної діяльності, які безпосередньо впливають на масиви даних, на основі яких генеруються управлінські рішення. Аналітична система сільськогосподарського підприємства повинна розвиватись та охоплювати все нові види діяльності, у тому числі й логістичну сферу.

Список використаних джерел:

1. Забуранна Л.В., Кулік А.В. Управління логістичною системою підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 3. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3861

2. Класифікація видів економічної діяльності ДК 009:2010: національний класифікатор України: наказ Держспоживстандарту України від 11.10.2010 № 457. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/vb457609-10#Text

3. Плиса В., Плиса З., Рудніцкі Я. Бухгалтерський облік логістичних витрат на організацію виробництва та управлінняним в обліково-аналітичному забезпеченні мікрологістичної системи. *Соціально-економічні відносини в цифровому суспільстві*. 2022. № 3 (45). С. 41-51.

4. Титенко Л.В. Логістичні принципи формування обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління підприємством. *Економіка і суспільство*. 2017. № 13. С. 1408-1418.

5. Khaletskaya Anna (2021). How outsourcing in logistics works and what companies should pay attention to it. WereTeka. URL: https://wareteka.com.ua/en/blog/how-outsourcing-in-logistics-works/.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В БУХГАЛТЕРСЬКОМУ ОБЛІКУ

Балазюк Марія Олегівна
Студентка ФТМ 2-7, ДТЕУ
Науковий керівник - Тетяна ІГНАТЕНКО-доцент каф. обліку та оподаткування ДТЕУ,
м. Київ

Технологія бухгалтерського обліку - це будь-який цифровий інструмент, який покращує та автоматизує облікові процеси та підвищує ефективність та точність. Прогнозується, що ринок бухгалтерського програмного забезпечення досягне 19 мільярдів доларів до 2026 року [1].

Проте, багато фірм все ще покладаються на застарілі системи, незважаючи на те, що інноваційні технології вже легко доступні. Якщо технології використовуються належним чином, це виключає ризик людської помилки і допомагає оптимізувати операції. Використання цифрових інструментів, таких як прогнозна аналітика, дозволяє бухгалтерам надавати більш глибоке розуміння фінансових даних клієнтів. Більшість хмарних бухгалтерських програм можуть здійснювати аналіз даних та надавати цінну інформацію, таку як ключові показники ефективності для найскладніших наборів даних. ШІ може легко допомогти з економією часу на введення даних та обробку фінансової інформації, а також аналізувати історичні дані, ринкову інформацію та попередні фінансові звіти для точного прогнозування майбутніх доходів. Ці інструменти дозволяють допомогти з плануванням доходів і майбутніх бюджетів. Паперову або цифрову документацію, таку як контракти, електронні листи, нотатки та файли, можна сканувати за лічені секунди [2].

В останні роки інновації в галузі фінансів та бухгалтерського обліку зробили революцію в операціях, і значні тенденції змінюють всю фінансову функцію. У всіх фінансових та бухгалтерських процесах, будь то бухгалтерія, кредиторська заборгованість, дебіторська заборгованість або навіть складна аналітика, помітною тенденцією є використання автоматизованих платформ та ШІ. Ці інноваційні технології мають сильний потенціал розвинути сферу фінансів та бухгалтерського обліку. Сфера кредиторської заборгованості зазнала значного перетворення з інтеграцією інноваційних технологій. Прикладами є автоматизовані замовлення на купівлю, виставлення рахунків та обробка платежів постачальників. Традиційні ручні процеси в кредиторській заборгованості часто включали паперову документацію, ручне введення даних та тривалі робочі процеси затвердження. Автоматизація, ШІ та цифрові платформи зробили революцію в тому, як компанії керують своєю кредиторською заборгованістю, підвищуючи ефективність, точність та економію коштів [3].

Штучний інтелект має значний вплив й на сферу бухгалтерського обліку та фінансів. Роботизація у фінансовому секторі – давно звичне явище.

Скорочення на 80-90% часу, необхідного для виконання поставлених завдань, дозволяє фахівцям приділяти більше уваги консультуванню своїх клієнтів. Коли бухгалтерські фірми впроваджують штучний інтелект у свою роботу, фірма стає більш привабливою як роботодавець й постачальник послуг для фахівців нового тисячоліття, покоління Z. У бухгалтерському обліку існує багато внутрішніх корпоративних, місцевих та державних правил, яких необхідно дотримуватися. Системи з підтримкою штучного інтелекту допомагають підтримувати аудит та забезпечувати його відповідність, оскільки вони можуть відстежувати документи відповідно до правил й законів та відзначати ті, які мають проблеми [4].

Однією з переваг використання автоматизації є пришвидшення процесів. Автоматизація використовує генерацію фінансових звітів у реальному часі, що має вирішальне значення в сучасному швидкому бізнес-середовищі. Зацікавлені сторони можуть отримати доступ до постійно оновлюваної фінансової інформації, що дозволяє швидше приймати рішення та ефективніше створювати стратегічні планування. Наступною можу зазначити таку перевагу, як масштабованість. Автоматизовані системи обліку можуть легко адаптуватися до мінливих потреб малого бізнесу. Незалежно від того, чи є компанія малою чи великою, автоматизація може масштабуватися для обробки зростаючих обсягів фінансових операцій та даних [5].

Бухгалтерські фірми обробляють і зберігають конфіденційну інформацію клієнта. Будь-який вплив може призвести до втрати даних, судових витрат, санкцій та зіпсованої ділової репутації. Ось чому компанії інвестують більше в безпеку даних, наприклад, шифрування та відновлення резервних копій. Ці заходи захищають від втрати, злому, крадіжки даних, фішингу та атак вимагачів [6].

Отже, інноваційні технології, включаючи цифрові інструменти, автоматизацію та штучний інтелект, революціонують бухгалтерський облік, покращуючи ефективність та точність. Вони дозволяють компаніям краще адаптуватися до змінних потреб бізнесу, а також забезпечують безпеку даних. Загалом, ці технології відкривають великі можливості для розвитку фінансової та бухгалтерської сфер.

Список використаних джерел:

1. Karbon magazine (2024) - The state of AI in Accounting report 2024. URL:https://karbonhq.com/resources/accounting-technology/

2. 2020 innovation (2024) – How technology will change accounting in the future.URL:https://www.2020innovation.com/latest-news-and-updates/how-technology-will-change-accounting-in-the-future

3. Sfmagazine (2023) – Innovative processes in finance and accounting. URL:https://www.sfmagazine.com/articles/2023/october/innovative-processes-in-finance-and-accounting

4. Бухгалтер 911 (2020) – Штучний інтелект в бухгалтерському обліку та фінансах. URL:https://buhgalter911.com/uk/news/news-1049080.html

5. FinancialCents (2024) – Emerging accounting technology trends to look out for in 2024. URL:https://financial-cents.com/resources/articles/accounting-technology-trends/

КОМПЕНСАЦІЯ ЗА ДНІ НЕВИКОРИСТАНОЇ ВІДПУСТКИ

Грибовська Ю. М., канд. екон. наук, провідний бухгалтер
Відокремлений структурний підрозділ «Полтавський політехнічний фаховий коледж Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»

Порядок оплати надання відпусток врегульовано Законом України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР [1], Кодексом законів про працю України [2] та Порядком обчислення середньої заробітної плати від 8 лютого 1995 р. № 100 [3], до якого внесено зміни з 12.09.2023 р. та оновлено правила виплати компенсації за дні невикористаної відпустки.

Право на компенсацію за невикористану відпустку мають основні працівники та сумісники.

Працівник може отримати грошову компенсацію за невикористану щорічну відпустку (основну або додаткову) без звільнення за умов:

- використано за рік не менше 24 календарних днів щорічної відпустки (основної чи додаткової);
- наявності написаної заяви та виданого наказу на компенсацію за невикористану відпустку;
- досягнення 18-річного віку. Якщо працівник молодший, то повинен повністю використати свою щорічну відпустку, а не замінювати її [2].

При звільненні або виплаті компенсації без звільнення необхідно підрахувати кількість календарних днів відпустки, яку компенсують за період: по 31.12.2023 р., починаючи з 01.01.2024 р.

Для підрахунку кількість днів компенсації доцільно скористатися формулою: ТЩОВ ÷ (365 – 11) × ККДВ,

де: ТЩОВ – тривалість щорічної основної відпустки, на яку має право працівник (наприклад, 24, 28, 30 к. д.);

365 – кількість календарних днів у році, якщо рік високосний – 366;

11 – кількість святкових і неробочих днів за рік (до введення військового стану);

ККДВ – кількість календарних днів, які працівник відпрацював за робочий рік чи період, без урахування святкових і неробочих днів.

Святкові і неробочі дні до закінчення воєнного стану у розрахунку вважаються звичайними днями. Кількість календарних днів у розрахунковому періоді для 2023 р. – 365, для 2024 р. – 366.

Розраховані дні відпустки необхідно округлювати до цілого числа.

Обчислення середньої заробітної плати для оплати відпусток або компенсації за невикористані відпустки проводиться виходячи з виплат за

останні 12 календарних місяців роботи, що передують місяцю надання відпустки або виплати компенсації за невикористані дні відпустки.

Порядок обчислення середньої заробітної плати для виплати компенсації за невикористані дні відпустки, на які працівник набув право:

- до 31 грудня 2023 р., проводиться з виплат, нарахованих у 2023 р. (січень 2023 р. – грудень 2023 р.);

- з 1 січня 2024 р., проводиться з виплат, нарахованих за останні 12 календарних місяців роботи (або за відповідний менший відпрацьований період), що передують місяцю виплати компенсації за невикористані дні відпустки.

Приклад 1. Працівник звільняється 29 лютого 2024 р. Посадовий оклад 12000 грн. Його прийнято на роботу 12.06.2023 р.

Станом на дату звільнення в нього є 17 днів невикористаної щорічної основної відпустки, у т. ч.: 13 к. дн. за період роботи з червня по грудень 2023 р.; 4 к. дн. за період роботи з січня по лютий 2024 р.

Для нарахування компенсації проведемо окремі розрахунки.

1. Компенсацію за відпустку, право на яку набуто до 31.12.2023 р.:

1) обчислюємо середньоденну заробітну плату, враховуючи розрахунковий період липень – грудень 2023 р. (184 к. дн.), сумарний заробіток за цей період – 84000 грн (12000 грн х 7 міс.):

84000 грн / 184 к. дн. = 456,52 грн;

2) нараховуємо суму компенсації:

456,52 грн х 13 к. дн. = 5934,76 грн.

2. Компенсацію за відпустку, право на яку набуто з 01.01.2024:

1) обчислюємо середньоденну заробітну за розрахунковий період липень 2023 р. – січень 2024 р. (215 к. дн.), сумарний заробіток за період – 96000 грн (12000 грн х 8 міс.): 96000 грн / 216 к. дн. = 444,44 грн;

3) нараховуємо суму компенсації: 444,44 грн х 4 к. дн. = 1777,76 грн.

Загальна сума компенсації за всі невикористані дні відпустки становить: 5934,76 грн + 1777,76 грн = 7712,52 грн.

Отже, щоб правильно обчислити суму компенсації за дні невикористаної відпустки, необхідно розрахувати:

- загальну кількість календарних днів, що підлягають компенсації;

- кількість календарних днів відпустки, на які працівник набув право до 31.12.2023 р.

- кількість календарних днів відпустки, на які працівник набув право з 01.01.2024 р.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про відпустки» від 15 листопада 1996 р. № 504/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-%D0%B2%D1%80#Text (дата звернення: 23.05.2024 р.).

2. Кодекс законів про працю України від 10.12.71 р. № 322-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text (дата звернення: 23.05.2024 р.).

3. Про затвердження Порядку обчислення середньої заробітної плати:

Постанова Кабінету Міністрів України від 8 лютого 1995 р. № 100. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/100-95-%D0%BF#Text (дата звернення: 23.05.2024 р.).

РОЗВИТОК БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

Данилюк Артем Олександрович
студент ІІ курсу,
першого рівня вищої освіти, спеціальності 075 «Маркетинг»,
Факультету торгівлі та маркетингу,
Державний торговельно-економічний університет, м. Київ
Науковий керівник:
Ігнатенко Тетяна - канд. екон. наук, доцент кафедри обліку та оподаткування, Державний торговельно-економічний університет, м. Київ

Глобалізація є об'єктивним процесом, який охоплює практично всі сфери людської діяльності та впливає на розвиток усіх галузей знань, включаючи бухгалтерський облік. Інформатизація суспільства та економічні трансформації призводять до змін у теоретичному та методологічному забезпеченні розвитку бухгалтерського обліку в Україні та світі. Основною метою цього дослідження є формулювання теоретичних та методологічних основ впливу глобалізації на розвиток системи бухгалтерського обліку та звітності в Україні.

У сучасних умовах бухгалтерський облік як система знань та практична сфера діяльності зазнає значних змін. Після епохи багатовікового панування національних бухгалтерських шкіл, їх розвитку та збагачення за рахунок взаємопроникнення прогресивних ідей наступила ера формування єдиного бухгалтерського інформаційного простору [2].

Глобалізація – це об’єктивний процес, що проходить та охоплює практично всі сфери діяльності людини. Розвиток світових відносин в процесі глобалізації є однією з об’єктивних умов суттєвих змін як в українській системі бухгалтерського обліку і звітності, так і в облікових системах інших країн [1].

Процес глобалізації економіки супроводжується переміщенням права регулювання глобальних потоків фізичного та фінансового капіталу з національного рівня на міжнародний. Це змінює суб'єкти і умови регулюючого впливу на процеси економічного відтворення та системи їх бухгалтерського обліку. Стандартизаційні процеси у бухгалтерському обліку, викликані глобалізацією, призводять до уніфікації національних систем обліку з міжнародними стандартами, такими як МСФЗ (Міжнародні стандарти фінансової звітності).

Глобалізаційні процеси спричинили стандартизацію бухгалтерського обліку та уніфікацію національних систем обліку з міжнародними стандартами. Впровадження МСФЗ дає можливість подавати дані про діяльність компаній, зрозумілі зацікавленому користувачеві незалежно від його національної належності і територіальної віддаленості від суб'єкта господарювання. Однак існує критична точка зору щодо уніфікації, яка вважає, що така система спрямована на захист економічних інтересів глобальних гравців і позбавлена можливості виконувати соціальну функцію [2].

Глобалізація та стандартизація бухгалтерського обліку відкривають нові можливості, але також і ставлять перед професією нові виклики. Ведення бізнесу в сучасних умовах висуває підвищені вимоги до якості інформації, яка повинна бути пристосована до запитів користувачів [2]. Сучасний бухгалтер повинен володіти не лише глибокими знаннями у сфері бухгалтерського обліку, але й розуміти міжнародні стандарти, володіти іноземними мовами та бути здатним працювати з сучасними інформаційними технологіями [1]. Важливим аспектом є необхідність постійного навчання та підвищення кваліфікації бухгалтерів для відповідності міжнародним вимогам. У рамках глобалізації важливо забезпечити високий рівень прозорості фінансової звітності та дотримання міжнародних стандартів. Це сприяє підвищенню довіри інвесторів і розширенню доступу до міжнародних фінансових ринків [2].

Реалії сьогодення свідчать про невідповідність сучасних теоретичних засад бухгалтерського обліку вимогам сучасної глобальної економіки та інформатизації суспільства. Сучасне суспільство характеризується процесами глобалізації та відкритості капіталів. У цих умовах основою для визначення цінності компанії є фінансова звітність, яка формується у системі бухгалтерського обліку й має бути повною і достовірною [1].

Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації та інформатизації суспільства є складним та багатогранним процесом. Він включає в себе як гармонізацію національних стандартів з міжнародними, так і впровадження новітніх інформаційних технологій у облікову практику. Ці зміни спрямовані на підвищення ефективності управління, прозорості фінансової звітності та забезпечення конкурентоспроможності на міжнародному рівні.

Список використаних джерел:

1. Гаркуша С. А. Розвиток бухгалтерського обліку як інформаційної системи в умовах глобалізації. Економіка та суспільство, (36). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-36-29

2. Яценко В. М. Розвиток бухгалтерського обліку в умовах глобалізації. Економіка та суспільство. м. Кропивницький - 2017. URL: https://core.ac.uk/download/pdf/158807115.pdf

УДОСКОНАЛЕННЯ АУДИТОРСЬКОЇ ПРАКТИКИ У КОНТЕКСТІ ФІНАНСОВОГО ШАХРАЙСТВА

Іванова Н.А., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Звітність є важливим інструментом для розуміння фінансового стану та результатів діяльності підприємства. Вона надає комплексну та об'єктивну інформацію про фінансові аспекти діяльності суб'єкта господарювання, що дозволяє приймати обґрунтовані рішення. Важливо пам'ятати, що якість і доступність фінансової звітності може визначати її корисність для різних сторін, особливо при прийнятті рішень. Недоліки у цих звітах можуть призвести до того, що сторони прийматимуть рішення на основі неповної або неправильної інформації. Недостатня прозорість створює умови, коли шахраї можуть використовувати неправдиві фінансові звіти на шкоду як підприємствам, так і їхнім стейкхолдерам.

Шахрайство виникає тоді, коли дії заважають досягненню підприємством своїх цілей, часто через маніпуляції з фінансовою інформацією з боку керівництва. Шахрайство з боку керівництва часто пов'язане з фальсифікацією фінансової звітності з метою отримання особистої вигоди, наприклад, бонусів або уникнення відповідальності за неефективне управління. Шахрайство з боку працівників зазвичай включає зловживання коштами чи іншими активами підприємства.

Фінансове шахрайство полягає у навмисному або необережному викривленні фінансової звітності, порушуючи чинні стандарти бухгалтерського обліку. Шахрайство є навмисною дією, спрямованою на фальсифікацію фактів шляхом надання неправдивої та приховування правдивої інформації, яка може свідчити про вчинення правопорушення. Випадки шахрайства з фінансовою звітністю призводять до зниження суспільної довіри, оскільки вона стає ненадійним джерелом інформації для оцінки майбутніх перспектив підприємства.

Аудитори нерідко зазнають тиску з боку підприємств, що може вплинути на їхню об'єктивність та якість роботи. Для запобігання шахрайству були прийняті різні нормативні акти, які передбачають санкції для зменшення ризику шахрайства. Однак однією з проблем залишається відсутність чітких аудиторських рекомендацій щодо виявлення шахрайства, що спонукає розробників аудиторських стандартів постійно вдосконалювати та регулювати методи виявлення шахрайства. В Україні для виявлення шахрайства в аудиті використовуються Міжнародні стандарти аудиту (МСА), зокрема МСА 240 «Відповідальність аудитора, що стосується шахрайства, при аудиті фінансовій звітності». Цей стандарт, виданий Радою з міжнародних стандартів аудиту та надання впевненості, визначає відповідальність аудитора за ідентифікацію й оцінку ризику суттєвого викривлення внаслідок шахрайства та наголошує на важливості професійного скептицизму. Він також містить настанови щодо процедур,

необхідних для виявлення таких викривлень.

Шахрайство також відбувається через стимули, які спонукають людей до незаконної діяльності. Коли аудитори підозрюють шахрайство, вони повинні зібрати додаткові докази, наприклад, за допомогою опитувань та обговорень. Аудитори також повинні оцінити ефективність внутрішнього контролю за фінансовою звітністю, щоб забезпечити її надійність.

Аудитори несуть відповідальність за виконання аудиторських процедур для визначення відповідності фінансової звітності чинному законодавству та нормативним актам і отримання достатньої впевненості, що фінансова звітність не містить суттєвих викривлень.

У боротьбі з фінансовим шахрайством важливо, щоб активну роль відігравали не лише державні органи, а й незалежні особи. Фінансове шахрайство може завдати серйозної шкоди, особливо якщо воно пов'язане з фальсифікацією фінансової звітності. Неправдива інформація, що міститься у звітах, може спотворювати реальність і впливати на рішення людей. Необхідно створити ефективні механізми контролю та використовувати сучасні технології, щоб гарантувати прозорість. Але також важливо просувати культуру етики та прозорості, де чесність і відкритість підтримуються та високо цінуються. Важливу роль відіграють також ініціативи, спрямовані на посилення етичних стандартів та інформування громадськості про ризики фінансового шахрайства. Такий підхід допомагає зміцнити довіру до фінансових систем і зменшити ймовірність шахрайства.

Звичайний підхід аудиторів полягає в систематичному аналізі фінансової діяльності підприємства з метою виявлення будь-яких аномалій або незвичайних відхилень, які можуть свідчити про можливе шахрайство. Для цього вони використовують різноманітні методи, включаючи аналіз даних і штучний інтелект. Крім того, аудитори повинні бути уважними до симптомів потенційного шахрайства, таких як неточна інформація або невідповідності між різними джерелами даних.

Ще одним важливим аспектом є зменшення конфлікту інтересів шляхом забезпечення ротації аудиторів, що дозволить новій команді оцінити ситуацію під свіжим кутом зору. Крім того, важливими заходами для запобігання шахрайству є посилення контролю та етики, а також розробка ефективних політик і процедур запобігання шахрайству. Аудитори повинні підтримувати й оновлювати свої знання та навички виявлення шахрайства шляхом активної участі у тренінгах і навчанні.

Незалежність, професіоналізм та ефективність внутрішнього контролю аудиторів позитивно впливають на їхню здатність виявляти шахрайство. Чим вищий рівень цих факторів, тим ефективніше аудитори можуть виявляти потенційне шахрайство в підприємствах. Водночас, особиста етика аудитора не впливає на цей процес, що підкреслює важливість організаційних та професійних аспектів у виявленні шахрайства.

КЛЮЧОВІ АСПЕКТИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЕРЖАВНОГО СПРИЯННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Викладач-стажист Кірбай Т.В.
Факультет економіки і підприємництва

Розвиток державного сприяння підприємництва є важливим елементом економіки багатьох країн у всьому світі. Створення робочих місць, стимулювання підприємств, підвищення економічного зростання та підтримці інноваційного розвитку. Головним завданням держави є створення хороших умов для підприємництва. Це спрощення процедур реєстрації бізнесу, зменшення бюрократичних перешкод, а також поліпшення законодавства, щодо захисту прав власності та контрактів. Чим менше перешкод для бізнесу, тим більше підприємців будуть мотивовані створювати цікаві проекти, щоб інвестувати в економіку країни. Завдяки, державному сприянню підприємництва може збільшуватись конкурентоспроможність країни на міжнародному ринку, розвивати інфраструктуру та залучати іноземні інвестиції. Подальше вдосконалення бізнесу, зменшення економічних ризиків можуть допомагати зростанню ділової активності та інвестиційного клімату. В цілому, допомога підприємництву є ключовим чинником для створення ефективної та конкурентоспроможної економіки, що збільшуватиме загальне благополуччя та розвиток суспільства.

До ключових аспектів державного сприяння підприємництва відносять: фінансову підтримку, створення сприятливого бізнес-середовища, освітні програми та консультації, інфраструктурні проекти. Один з найважливіших аспектів державного сприяння - це надання фінансової допомоги. Що може включати різні програми для кредитування, а також створення ризикових капіталів для підтримки інноваційних проектів. Для підприємництва необхідно створювати сприятливі умови для бізнесу. Спрощення податкової системи, поліпшення доступу до ринків та забезпечення правової стабільності. Держава розвиває підприємницькі навички серед населення шляхом надання освітніх програм та консультацій. Допомагає створити культуру підприємництва та забезпечити підтримку тим хто має велике бажання розпочати власний бізнес. Розвиток інфраструктури є важливим для забезпечення ефективного функціонування підприємств. Інвестування у будівництво залізниць, доріг, портів та інших об'єктів покращать логістику та зменшать витрати на транспортування товарів. Перспективи сприяння державного розвитку підприємництва полягають у стимулюванні зростання економіки, процвітання малого та середнього бізнесу (МСП), забезпеченні сталості економіки. Такі заходи можуть допомагати зміцненню економіки та покращенню якості життя громадян. Зважаючи, що державний розвиток підприємництва важливий, деякі країни розробляють і впроваджують цільові програми та стратегії. Швеція відома своєю підтримкою стартапів та

інновацій. Уряд Швеції надає фінансову підтримку через різні програми, такі як Vinnova, що фінансує дослідження інновацій. Існують різні інкубатори та акселератори для стартапів, які надають консультацію з культури ведення бізнесу. Сінгапур відомий своєю відкритою економікою, підтримкою МСП. Уряд Сінгапуру надає широкий спектр ініціатив для стимулювання підприємницької діяльності, таких як субсидії для бізнесу, збільшення експорту тощо. В Канаді до програм підтримки підприємництва відносять Акселератори стартапів і Фонди ризикового капіталу. Канада активно працює над створенням інноваційних кластерів у різних секторах економіки. В Сполучених Штатах є різноманітні програми підтримки підприємництва на рівні федерального та штатового урядів. Програма Small Business Administration (SBA) надає фінансову допомогу та консультації для МСП. Крім того, існують інноваційні центри та технологічні парки, які сприяють розвитку інноваційних підприємств.

На прикладі України основною метою державної підтримки є забезпечити умовами для відкриття та ведення МСП. Щоб досягнути цієї мети було схвалено стратегію розвитку МСП в Україні. Ця стратегія сприятиме соціально-економічному зростанню та підвищенню рівня життя населення. Для її реалізації відповідальність покладена на Міністерство економічного розвитку та торгівлі[2]. Зусилля, які постійно зосередженні на збільшення можливостей фінансування бізнесу у вигляді кредитних та грантових програм, сприятимуть започаткуванню власної справи, створенню і збереженню нових робочих містить, сплаті податків.

Державне регулювання полягає в застосовуванні різних методів впливу на підприємницькі структури, щоб забезпечити їхнє нормальне функціонування. Зокрема, на підставі статті № 69 Господарського Кодексу України, держава підтримує підприємництво та створює необхідні умови, щоб передавати державне майно, надавати підприємцям земельні ділянки, необхідне для підприємницької діяльності, допомагати підприємцям в організації матеріально-технічного забезпечення та інформаційного обслуговування, забезпечувати підготовку кадрів та надавати інші види допомоги [1].

Отже, ці приклади демонструють різноманітність підходів державного розвитку підприємництва у різних країнах. Однак у всіх випадках головним є створення середовища для розвитку бізнесу та економічного зростання. Державне сприяння розвитку підприємництва є важливим фактором для стимулювання економічного та соціального зростання. Продумані державами стратегії та програми можуть створити сприятливі умови для підприємницької діяльності, що сприяє створенню нових робочих місць, підвищенню рівня життя та підтримці інновацій. Залучення різноманітних секторів та зацікавлених сторін у процес розвитку підприємництва є також важливим елементом успішної стратегії. Лише взаємодія та співпраця між

урядом, приватним сектором, академічною спільнотою та громадськістю можуть забезпечити належним бізнес-середовище та стале економічне зростання. Також для успішності потрібно використовувати комплексні підходи, спрямовані на інфраструктуру, фінансування, освіту та навчання. Стимулювання інновацій, підтримку експорту та збереження навколишнього середовища. Разом ці заходи можуть створити чудові умови для підприємництва.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України № 436-IV від 16.01.2003 р. – ВР URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15

2. Закон України Про схвалення стратегії розвитку малого і середнього підприємництва в Україні від 24 травня 2017 р. № 504-р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504-2017

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ: СПРИЯННЯ ІННОВАЦІЯМ ТА ПІДТРИМКА ПІДПРИЄМНИЦТВА

Викладач-стажист Кірбай Т.В.

Факультет економіки і підприємництва

Малі та середні підприємства (МСП) в Україні відіграють надзвичайно важливу роль у сталому економічному розвитку країни, створенні нових робочих місць та сприянні соціальному зростанню. Проте, нерідко вони стикаються з різноманітними викликами, такими як обмежений доступ до фінансування, недостатня кваліфікація персоналу та відсутність необхідних ресурсів для реалізації інноваційних ідей.

Основними проблемами, з якими зіткнулися підприємства в Україні, є проблеми своєчасного постачання, зменшення обсягів продажів, брак коштів для покриття витрат на оренду та оплату праці персоналу. Втрати малого бізнесу вже становлять 75% доходів [1]. У цьому контексті міжнародні програми розвитку МСП стають важливим інструментом підприємництва в Україні. Фінансова підтримка, надана цими програмами, відкриває перед українськими підприємцями можливості впровадження інноваційних проектів. Ініціативи, такі як програма "Підтримка МСБ від Європейського Союзу" та програма "USAID Competitive Economy Program", надають фінансову допомогу у вигляді грантів, кредитів та інвестицій, що стимулює підприємство та впроваджує нові технології у різні галузі економіки.

Окрім фінансової допомоги, міжнародні програми підвищують кваліфікацію підприємців та їхнього персоналу. Завдяки консультаціям та навчанні, які надаються, підприємства мають можливість отримати поради та

інформацію з управління, маркетингу та стратегічного розвитку, щоб ефективніше функціонувати та конкурувати на ринку. Особливу увагу приділяється розвитку інновацій та впровадженню нових технологій. Шляхом співпраці з науковими установами, академічними закладами та інноваційними класами, програми впроваджують розробку нових продуктів, що удосконалюються в галузях з високим потенціалом для майбутнього росту. Важливою складовою цього процесу є стимулювання креативності інноваційних проектів. Ініціативи, які орієнтовані на небайдужість інноваційного підприємництва, надають підприємцям можливість реалізувати свої ідеї, втілення новаторських рішень та розробка продуктів, які відповідають вимогам сучасного ринку. Наприклад, проект Seeds of Bravery триває вже два роки, а його переможці отримали фінансування вже у 2023 році Європейська рада надасть 20 млн євро, щоб розвивати інновації в Україні. Грантовий фонд становитиме 12 млн євро для українських стартапів та інноваційних компаній. Seeds of Bravery хоче допомогти понад 200 українським стартапам, яким в подальшому дасть можливість розвитку інноваційної спільноти[2].

До інших важливих аспектів міжнародних програм МСП варто віднести розвиток експорту, інфраструктури та підтримку соціально вразливих груп. Експортна діяльність надає підприємствам не лише фінанси, але й допомагає у виробництві товарів та послуг, що відповідають стандартам ринку. Такі ініціативи допомагають диверсифікувати ризики та збільшити прибутковість, розвивають експортний потенціал країни та підвищують її привабливість для іноземних інвесторів. Тому розвиток експортного потенціалу в рамках міжнародних програм стає важливим компонентом стратегії підтримки МСП. Розвиток соціально вразливих груп населення є ще одним важливим аспектом діяльності міжнародних програм МСБ. Їхньою метою є створення більш справедливого та гуманного суспільства. Забезпечення платформ для бізнес-середовища, де кожен, незалежно від соціального статусу чи походження, має рівні можливості досягти успіху у сфері підприємництва. Зокрема, існують спеціальні ініціативи для жінок-підприємниць, молоді та осіб з інвалідністю, спрямовані на підвищення їхнього підприємницького потенціалу та стимулювання бізнесу. Обмін досвідом, спільні проекти та партнерства - це може бути особливо корисним для соціально вразливих груп, які можуть відчувати себе відірваними від основних потоків бізнес-спільноти. Участь у таких мережах дозволяє знайти однодумців, а також збільшує можливості для успішного підняття власної справи.

Отже, міжнародні програми в Україні відіграють важливу роль у створенні сприятливого середовища для підприємництва його розвитку та інновацій. Фінансова, консультативна, навчальна допомога, забезпечують експортну діяльність та нові технології, які реалізуються завдяки цим програмам, розвивають сталий бізнес та економіку загалом. Умови, що застосовуються для міжнародних програм є важливою складовою стратегії економічного підняття країни. Їхній вплив на економіку є значущий, а їхні

результати допомагають українським компаніям досягти нових вершин у світі бізнесу. Населення в Україні виявляється як важливий інструмент підприємництва. Забезпечення рівних можливостей для всіх категорій підприємців, що формує більш стійке суспільство. Реалізація цих програм відкриває нові можливості для тих, хто раніше був відчужений від бізнес-середовища, та дає хороші умови для створення своєї справи. Щоб забезпечити ефективну підтримку, важливо продовжувати розвивати та розширювати програми МСП, залучати до них більше ресурсів та експертів з різних галузей. Проводити системний моніторинг та оцінку ефективності цих програм, щоб відстежувати їхній вплив та вчасно вносити необхідні корективи. Активний розвиток партнерств між урядовими структурами, міжнародними організаціями, громадськими організаціями також є надзвичайно важливим. Це дозволить об'єднати різноманітні ресурси, експертні знання та досвід для ефективного впровадження програм. Тільки взаємодія всіх зацікавлених сторін може забезпечити успішність, досягнення позитивних соціальних та економічних результатів. Впевненість та підтримка підприємництва допомагатиме збереженню та розвитку цих ініціатив у майбутньому.

Список використаних джерел:

1. Державна підтримка малого та середнього бізнесу в Україні в умовах кризи / Л.Б. Боденчук, І.С. Мурашко // Національна економіка №4 2020р. С.17-22 DOI: https://doi.org/10.32782/2415-8801/2020-4.3

2. Сайт журналу «Урядовий портал» URL: https://www.kmu.gov.ua/news/mintsyfry-ievropeiska-innovatsiina-rada-nadast-20-mln-ievro-na-rozvytok-innovatsii-v-ukraini

СТРАТЕГІЧНИЙ ТА ОПЕРАТИВНИЙ БРЕНЧМАРКІНГ: ПОНЯТТЯ ТА ВІДМІННОСТІ

Книхута К. А., студентка спеціальності маркетинг
Запорізький національній університет
Терентьєва Н. В., канд. екон. наук, доц.,
Запорізький національний університет

Бренчмаркетинг - це комплекс стратегій спрямованих на створення, розвиток і просування бренду на ринку. Бенчмаркінг може бути пояснений як систематичний процес пошуку кращої практики, інноваційних ідей та ефективного виконання ресурсів, які направлені на підвищення продуктивності підприємства. [1]

Мета бренмаркетингу полягає в тому, щоб створити індивідуальний та унікальний образ компанії або продукту у свідомості споживачів,

збільшуючи їхню лояльність та відданість бренду. За допомогою бренчмаркетингу компанії можуть досягти різних цілей, таких як:

1. Збільшення впізнаваності та лояльності
2. Покращення певних змін
3. Моніторинг активності конкурентів

Бренчмаркетинг поділяється на оперативний та стратегічний маркетинг. Метою стратегічного бенчмаркінгу є оцінювання альтернатив, розроблення і реалізація стратегій з урахуванням ключових факторів успіху в галузі та конкурентному середовищі для поліпшення позиціонування на ринку в довгостроковому періоді [2]. Його використовують у довгостроковій перспективі, який визначає загальні цілі, цінності та позиціонування бренду на ринку. Стратегічний маркетинг включає аналіз ринку, визначення цільової аудиторії, розробку унікальної пропозиції та формування емоційного зв'язку з клієнтами. Основні завдання в стратегічний маркетинг входить:

1) аналіз потреб споживачів і визначення базового ринку (тобто потреби, на задоволення якої має бути націлена діяльність фірми); сегментування ринку;

2) ситуаційний аналіз, мета якого – визначити сильні та слабкі сторони фірми, а також можливості та загрози, що визначається сприятливими (або несприятливими) для фірми факторами зовнішнього середовища, який і дає можливість скласти загальну картину ринку (враховуючи прогнози та припущення щодо його розвитку та стану підприємства);

3) визначення маркетингових цілей і розробка стратегії маркетингу, що є складником обґрунтування нової стратегії [3].

Його основна мета полягає в тому, щоб створити міцний емоційний зв'язок між брендом і споживачем, що сприяє підвищенню лояльності та збільшенню продажів. Бренд, який має чітко визначену стратегію, здатен виділитися серед конкурентів і забезпечити собі стабільне місце на ринку.

Оперативний бенчмаркінг сприяє прийняттю тактичних рішень, що забезпечують у короткотерміновій перспективі досягнення ринкових переваг у різних напрямах діяльності підприємства [2]. Мета оперативного бренчмаркетингу полягає у забезпеченні актуальності, підвищенні лояльності споживачів, оптимізації ресурсів та зміцненні позицій бренду на ринку. Використання сучасних технологій та інструментів аналізу даних дозволяє досягати цих цілей ефективно, що є запорукою успіху в умовах жорсткої конкуренції. Завдання які виконує оперативний маркетинг:

1) вивчення ринку та обґрунтування рішень щодо виробництва певних товарів і надання послуг;

2) розробку маркетингового комплексу, до якого входять тактичні маркетингові заходи товарної, цінової, комунікаційної політики та політики розподілу;

3) розробку бюджету маркетингу;

4) реалізацію плану маркетингу та його контроль [2].

Отже, дослідивши стратегічний та оперативний бренчмаргетинг значно відрізняється один від одного. Стратегічний маркетинг, націлений на

реалізацію довгострокової політики, а ось оперативний маркетинг передбачає короткострокове планування. Стратегічний маркетинг вимагає детального та комплексного планування, включає аналіз ринку, визначення цільової аудиторії та розробку довгострокових планів розвитку. Натомість оперативний маркетинг, зосереджується на швидкому виконанні поточних завдань та реагуванні на зміни ринку. Стратегічний та операційний бренчмаркетинг взаємопов'язані та необхідними для будь-якого бізнесу для успішного просування та досягнення цілей.

Список використаних джерел:

1. Thomas Bartz-Beielstein. Benchmarking in Optimization: Best Practice and Open Issues. Cornell University 2020. DOI: https://doi.org/10.48550/arXiv.2007.03488 (дата звернення: 20.05.2024)

2. Морщенок Т. Бенчмаркінг як інструмент підвищення конкурентоспроможності підприємницьких структур. Економіка і суспільство. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/92.pdf (дата звернення: 20.05.2024)

3. Кирич Н., Шведа Н. Дослідження моделей бенчмаркінгу. Соціально-економічні проблеми і держава. 2013.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОБЛІКУ ГОТІВКОВИХ КОШТІВ У БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

Крочак О.І., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Грошові кошти займають важливе місце у діяльності різних підприємств, організацій та установ. Вони є важливим об'єктом бухгалтерського обліку і, одночасно, вимірником інших облікових об'єктів. Грошові кошти у різних випадках можуть бути виражені по-різному: товар, економічні відносини між різними суб'єктами господарювання, вартість, загальний еквівалент та інше.

Гроші можуть бути виражені у різних формах в залежності від функції, які вони виконують. Зокрема, вини можуть бути паперовими, металевими та кредитними. Та не залежно від форми вони знаходяться у постійному русі, який являє собою грошовий обіг, що виражається у готівковій та безготівковій формах.

Грошові кошти бюджетних установ класифікуються за джерелами надходження:

1. Фінансування із загального фонду бюджету;
2. Спеціальні кошти установи;
3. Власні надходження установи: кошти, отримані від оплати послуг; інші власні надходження; інші надходження спеціального фонду [4].

Бюджетні установи найбільшу кількість грошових коштів отримують з державного чи місцевого бюджету. Надходження власних коштів можуть здійснюватися у готівковій та безготівковій формах.

В бюджетних установах організація бухгалтерського обліку грошових коштів, як і в інших суб'єктах господарювання, розпочинається з організації збереження готівки. Основні принципи організації операцій з готівкою регулюється Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. До них відносяться:

– обов'язковість для всіх суб'єктів господарювання зберігання всіх своїх грошових коштів на поточних рахунках у банківських установах;

–кожний клієнт банку може вільно одержати готівку з власного банківського рахунку навіть без надання підтверджуючих документів;

– здійснення розрахунків не лише у безготівковій, а і у готівковій формі;

– обмеження готівки, що знаходиться у касі бюджетної установи шляхом встановлення лімітів залишку готівки [1].

Також, згідно чинного законодавства, бюджетні установи мають зберігати вільні кошти на казначейських рахунках. Видача готівки з казначейських рахунків здійснюється на підставі заздалегідь поданої заяви в межах коштів, які знаходяться на їх казначейських рахунках.

Рух готівки всередині установи оформляють прибутковими та видатковими касовими ордерами єдиної типової форми. В касі одержані і видані суми готівки обов'язково реєструються у касовій книзі. Каса повинна розміщуватись у спеціально обладнаному та ізольованому приміщенні, обладнана вогнетривкою металевою шафою, яка по закінченню робочого дня повинна бути замкнена ключем і опечатана сургучною печаткою касира.

У касі бюджетної установи забороняється зберігати готівку або інші цінності, що не належать установі. Крім того касир несе повну матеріальну відповідальність за збереження усіх цінностей, які знаходяться у касі бюджетної установи.

У касі періодично, згідно затвердженого керівником установи графіку, але не рідше ніж один раз у квартал, має здійснюватися раптова ревізія. При її проведенні здійснюється поаркушний перерахунок усієї готівки, що знаходяться у касі, а також проводиться перевірка інших цінностей. Відповідальність за дотримання касової дисципліни несуть керівник бюджетної установи, її головний бухгалтер та касир.

Отже, такий об'єкт бухгалтерського обліку як готівкові кошти мають особливе значення у життєдіяльності бюджетних установ і потребують правильної їх організації.

Список використаних джерел:

1. Положенням про ведення касових операцій у національній валюті в Україні. База даних Законодавство України / ВР України. URL. https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0148500-17#Text

ІНСТИТУЦІЙНА РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

Кучеренко Т.Є., д.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Фінансова звітність є основним джерелом інформації для потенційних користувачів щодо основних фінансових показників діяльності суб'єкта економіки, його стану і ролі на ринку капіталу. Демократизація суспільства в умовах постіндустріального розвитку, сталого розвитку передбачає нові перспективи концепції, а відповідно і методології фінансової звітності. Генезис мети і принципів фінансової звітності висвітлюють політичні наслідки певного капіталістичного устрою. Нині фінансова звітність, її мета потребує відображення не лише фінансово-економічних показників діяльності, а й соціально-екологічних процесів, що адаптує політичні наслідки легітимним моральним нормам суспільства.

Дослідженню теорії і практики фінансової звітності, її мети та проблем присвячено наукові праці вітчизняних науковців, таких як: Ю. Верига, С. Голов, В. Жук, Т. Кучеренко, П. Хомин та інших.

За своєю роллю фінансова звітність є сполучною ланкою між суб'єктом економіки та різними економічними і соціальними групами суспільства. При цьому вплив різних соціальної групи суспільства на якісні характеристики та інформаційну складову фінансової звітності посилюється, що в певній мірі враховується як у стратегії, планах фінансово-економічного розвитку компанії, так і більшій соціалізації цих планів і стратегій. Одночасно навколо фінансової звітності як інформаційно-комунікаційного середовища бізнесу, стейкхолдерів, інших потенційних користувачів створюється цілий ряд інститутів, які визначають її мету, перспективи, принципи, методи, методологію тощо на міжнародному, міждержавному, державному рівнях. Поняття «інститут» розглядається нами як: «Стійка упорядкованість норм, правил, звичаїв і зв'язків між ними у вигляді певних відносин і соціальних дій, яка визначає інтегративні якості системи та забезпечує її взаємодію з зовнішнім середовищем» [1]. Реалізація вказаних відносин і соціальних дій відбувається через окремі інституції.

Важливість фінансової звітності в системі фінансово-економічних відносин потребує, в першу чергу, її нормативно-правового регламентування не лише на державному рівні, але і на міждержавному, міжнародному рівнях. На міжнародному рівні розвиток інституту фінансової звітності розпочався спочатку із європейської інтеграції, поширення міждержавних економічних відносин. Це призвело до утворення у 1973 р. Комітету з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASC), який у 2000 р. перейменовано на Раду з МСБО (IASB). Роль цих інституцій полягає у розробці та впровадженні міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), обов'язкових до виконання усіма суб'єктами економіки держав, які підписали угоду про їх імплементацію.

Зростання ринків соціально відповідального інвестування та більшою увагою інвесторів і кредитних інституцій до ширшого впливу діяльності компаній на економіку, навколишнє середовище та суспільство, зростає потреба в якісній інформації про такий вплив. Зважаючи на ці потреби, у 2010 р. група створено Міжнародну раду з інтегрованої звітності.

Таким чином, інституційна роль фінансової звітності полягає у функціонуванні цілого ряду інституцій, діяльність яких спрямована на розробку та реалізацію інформаційно-комунікаційних зв'язків бізнесу і користувачів звітності, яка відповідає визначеній меті, сформована за встановленими принципами, правилами, що відповідають потребам соціально-економічного розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Литвиненко Н.І. Інституціональні складові соціально-економічного розвитку країни. Дніпропетровськ: НГУ, 2015. 308 с.

СІМЕЙНИЙ БЮДЖЕТ ТА БУХГАЛТЕРІЯ: КЛЮЧ ДО ФІНАНСОВОЇ СТАБІЛЬНОСТІ

Матрос О.М., кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

У сучасному світі фінансова грамотність стає однією з ключових навичок для забезпечення стабільного і благополучного життя. Одним з основних інструментів фінансового управління є розробка сімейного бюджету та ведення бухгалтерії. Ці практики допомагають краще зрозуміти структуру витрат та доходів, а також ефективніше управляти фінансовими ресурсами.

Метою дослідження є усвідомлення важливості сімейного бюджету та ведення бухгалтерії для підвищення фінансової стабільності родини.

Сімейний бюджет - це план, який визначає, як розподілятимуться доходи та витрати родини протягом певного періоду часу. Ефективне планування бюджету дозволяє уникнути непередбачених фінансових проблем і сприяє досягненню довгострокових фінансових цілей.

Основними компонентами сімейного бюджету є:

1. Доходи. Включають всі джерела надходжень, такі як заробітна плата, прибутки від інвестицій, державні виплати тощо. Важливо розглянути як регулярні, так і нерегулярні доходи. Наприклад, заробітна плата є стабільним джерелом доходу, тоді як бонуси або випадкові надходження можуть бути непередбачуваними, але їх також слід враховувати.

2. Витрати. Можуть бути фіксованими (оренда, комунальні платежі) та змінними (харчування, розваги). Фіксовані витрати зазвичай передбачувані й незмінні протягом тривалого часу, що дозволяє їх легко планувати. Змінні витрати, навпаки, можуть коливатися в залежності від потреб та обставин, тому їх важливо ретельно моніторити. Розділення витрат на необхідні

(харчування, медичні витрати) та необов’язкові (відпустка, розваги) допоможе оптимізувати бюджет.

3. Заощадження та інвестиції. Важлива складова бюджету, яка дозволяє накопичувати кошти для майбутніх потреб і забезпечувати фінансову стабільність. Заощадження можуть використовуватися для створення резервного фонду на випадок непередбачених обставин, таких як втрата роботи або надзвичайні ситуації. Інвестиції, в свою чергу, допомагають примножити капітал і досягти довгострокових фінансових цілей, таких як придбання нерухомості чи освіта дітей.

Існує ряд переваг планування сімейного бюджету. Серед них наступні.

1. Контроль витрат. Дає змогу уникнути непотрібних витрат і зменшити боргове навантаження. Коли всі витрати чітко сплановані, сім'я може уникнути імпульсивних покупок і зосередитися на дійсно важливих фінансових цілях.

2. Досягнення фінансових цілей. Допомагає зібрати кошти на великі покупки або інвестиції. Наприклад, сім'я може планувати накопичення на придбання автомобіля або житла, що без чіткого плану бюджету було б значно складніше.

3. Фінансова безпека. Забезпечує створення резервного фонду на випадок надзвичайних ситуацій. Наявність такого фонду дозволяє сім'ї почувати себе впевненіше, знаючи, що у них є фінансовий резерв для покриття непередбачених витрат, таких як медичні витрати або термінові ремонти.

Ведення бухгалтерії у родині є важливим кроком до покращення фінансової стабільності.

Бухгалтерія в родині є систематизованим записом всіх фінансових операцій. Вона включає моніторинг доходів і витрат, аналіз фінансових показників та складання звітності. Ведення бухгалтерії дозволяє отримати повну картину фінансового стану родини та приймати обґрунтовані фінансові рішення.

Для ведення сімейного бухгалтерського обліку можна використовувати як традиційні методи - використання зошитів та таблиць для запису фінансових операцій. Такий підхід може бути простим у впровадженні, проте він вимагає постійної дисципліни та регулярного оновлення записів. На противагу традиційним методам існують цифрові інструменти - використання програмного забезпечення для ведення домашньої бухгалтерії, таких як Excel або спеціалізовані додатки. Ці інструменти забезпечують автоматизацію процесу, зменшують ризик людських помилок і дозволяють швидко отримувати детальні фінансові звіти. Додатки також можуть пропонувати аналітичні функції, що допомагають виявляти тенденції у витратах і оптимізувати бюджет.

Таким чином, розробка сімейного бюджету та ведення бухгалтерії є критично важливими елементами управління особистими фінансами. Вони не лише допомагають краще зрозуміти, куди йдуть гроші, але й сприяють досягненню фінансових цілей та забезпеченню фінансової стабільності

родини. Запровадження цих практик у повсякденне життя дозволить уникнути багатьох фінансових проблем і зробить управління фінансами більш ефективним.

Список використаних джерел:

1. Прокопишин, О.С.; Гінайло, К.В.; Куліш, Ю.В. Сімейна бухгалтерія: суть і мистецтво ведення. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та, 2022.

2. Блик, Наталія. Збалансованість сімейного бюджету як пріоритетний напрям економічного розвитку сім'ї. РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ, 2014, 293.URL: http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17922/1/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA_%D0%A4%D0%9C%D0%A4_2014.pdf#page=293

LEAVE: GROUNDS FOR GRANTING AND TYPES

Mykhailovyna Svitlana Oleksiivna,
Candidate of economic sciences, Associate Professor,
Uman National University of Horticulture

The calculation and taxation of vacation pay present a complex challenge within Ukraine's accounting system. This complexity stems from the absence of standardized guidelines and the frequent modifications in the legal framework. These issues often result in inconsistencies in how vacation pay is calculated and taxed across various economic sectors. This creates an administrative burden for employers, confusion for employees, and potential conflicts between taxpayers and tax authorities. Consequently, it is crucial to establish clear fundamental and methodological principles for the calculation and taxation of vacation pay to ensure compliance with legal requirements.

Understanding the accounting aspects of calculating and taxing vacation pay is of paramount importance in the field of economic sciences, as it directly impacts both the financial status of organizations and the well-being of employees. Accounting for vacations within an enterprise’s financial structure requires a comprehensive understanding of national accounting principles and tax legislation, as they are interrelated.

State guarantees for the right to vacation, conditions, duration, and procedures for accrual are established by Article 45 of the Constitution, the Labor Code, the Law of Ukraine "On Vacations" No. 504/96-VR of July 29, 2023, the Law of Ukraine "On the Organization of Labor Relations under Martial Law," and other regulatory acts. By enshrining state guarantees of employees' rights to vacation, the Law of Ukraine "On Vacations" defines the parameters, duration, and procedures for granting such vacations. These vacations serve to restore work capacity, improve health, fulfill childcare duties, meet personal needs and interests, and contribute to holistic individual development.

The sequence of granting vacations is determined by schedules drafted in a free form, approved by the owner or an authorized body, and communicated to all employees. When drafting vacation schedules, production interests, personal interests of employees, and opportunities for their rest are taken into account. The schedule approval period is set individually by each enterprise, usually at the end of December or the beginning of January.

By mutual agreement, vacations can be planned in parts, but it should be noted that the main vacation must be at least 14 calendar days.

The period for granting annual vacations within the established limits, as set by the schedule, is agreed upon between the employee and the employer, who must notify the employee in writing about the start date of the vacation at least two weeks before the scheduled time.

Annual and other types of vacations provided to employees according to current legislation are formalized by an order using the standard form No. P-3, approved by the Order of the State Statistics Committee of Ukraine "On Approval of Standard Forms of Primary Accounting Documentation in Labor Statistics," No. 489.

The order (directive) is issued in two copies: the first for the HR department, and the second for accounting. It is signed by the head of the structural unit and the head of the enterprise. The employee signs the order to acknowledge their familiarity with it.

Payment of vacation pay and compensation for unused vacations is made from the provision for vacation payments. The provision (reserve) for vacation pay comprises pre-accrued expenses and obligations for vacation pay before employees actually go on vacation. Typically, expenses for creating the provision (reserve) are accrued monthly as a certain percentage of the total payroll costs of the enterprise for that month. When an employee goes on vacation, the vacation pay is charged to the provision (reserve). Accruing the provision is mandatory for all business entities.The types of vacations and their duration are established by Article 4 of the Law of Ukraine "On Vacations.

Table 1. Types of vacations and their duration

Types of vacations	
Annual vacations	main
	additional leave for work with harmful and difficult working conditions
	additional leave for the special nature of work
	other additional holidays provided for by law
Additional leave in connection with studies	
Creative vacation	
Social holidays	leave due to pregnancy and childbirth
	leave to care for a child until the child reaches the age of three
	leave in connection with the adoption of a child
	additional leave for employees who have children or an adult child - a person with a disability since childhood of subgroup A of I group
	maternity leave
Leave without pay	

The specific duration of the annual additional leave for the special nature of the work is established by the collective or labor agreement depending on the time of employment of the employee under these conditions (Articles 7 and 8 of the Law of Ukraine on Leave).

References

1. Kodeks zakoniv pro praciy (1971) Zakon Ukraini № 322-VIII. *The Labour Code*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/go/322-08.

2. Pro vidpustky: Zakon Ukrainy vid 15 lystopada 1996 r. № 504/96-VR. *Verkhovna rada Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/504/96-вр. (дата звернення: 29.04.2024).

3. Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 14 bereznia 2022 roku, № 7160. *Verkhovna rada Ukrainy*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text. (дата звернення: 29.04.2024).

4. Pro orhanizatsiiu trudovykh vidnosyn v umovakh voiennoho stanu : Zakon Ukrainy vid 14 bereznia 2022 roku, № 7160. *Verkhovna rada Ukrainy*. URL: https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/100-95-п (дата звернення 29.04.2024).

ОБЛІК ЕЛЕКТРОННИХ ГРОШЕЙ

Оляднічук Н.В., к.е.н., доцент кафедри обліку і оподаткування
Уманський національний університет садівництва

Закон України «Про платіжні послуги» [1] трактує поняття електронні гроші «як одиниці вартості, що зберігаються в електронному вигляді, випущені емітентом електронних грошей для виконання платіжних операцій (у тому числі з використанням наперед оплачених платіжних карток багатоцільового використання), які приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж їх емітент, та є грошовим зобов'язанням такого емітента електронних грошей». Емітентами електронних грошей є певне коло осіб: банки, установи електронних грошей, філії іноземних платіжних установ, оператори поштового зв'язку, Національний банк України, органи державної влади, органи місцевого самоврядування.

Виконання платежу електронними грошима передбачає надходження коштів на електронний гаманець, що належить емітентові електронних грошей. «Електронний гаманець – це обліковий запис для обліку, зберігання електронних грошей та здійснення операцій з ними» [1]. Тобто, електронний гаманець ототожнюється з рахунком у банківській установі. Для відкриття або закриття електронного гаманця до ДПС надсилається повідомлення відповідного змісту. Крім цього, здійснюється перевірка наявності інформації про внесення власника електронного гаманця до Єдиного реєстру боржників [4]. Якщо власник електронного гаманця має непогашені борги, то ДПС має повноваження на арешт гаманця та примусове погашення боргу, тобто процедура аналогічна при користуванні банківським рахунком.

Електронними грошима не визнаються активи, які мають будь-які умовні одиниці вартості та обмежені певним суб'єктом. До таких активів належать: подарункові сертифікати в магазинах чи мережі магазинів, дисконтні картки з накопичувальними балами, електронні талони на пальне тощо.

Електронні гроші використовують для: погашення заборгованості за продукцію, товари, роботи та послуги; погашення заборгованості за податками, зборами та іншими платежами відповідно до чинного законодавства; перерахування на користь іншого користувача або між власними електронними гаманцями; сплати благодійних внесків.

Бухгалтерський облік електронних грошей ведуть на активному балансовому рахунку 33 «Інші кошти», субрахунку 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» [2]. На даному субрахунку обліковують операції з електронними грошима, що їх проводять комерційні агенти і користувачі відповідно до норм і правил чинного законодавства України. За потреби використання електронних грошей в іноземній валюті необхідно відкрити окремий аналітичний субрахунок до рахунку 33 «Інші кошти», прописати дану дію в Обліковій політиці підприємства та затвердити Наказом керівника. Регулювання обліку електронних грошей в іноземній валюті здійснюється нормами Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів» [3]. Господарські операції з використанням електронних грошей обов'язково обліковуються у їх власника (табл. 1) та продавця товарів (робіт, послуг) (табл. 2).

Таблиця 1

Облік електронних грошей у власника

Господарська операція	Бухгалтерська стаття		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Придбання електронних грошей	333	311	40000
Зарахування електронних грошей до електронного гаманця (за мінусом комісії 0,5%)	335	333	39800
Комісія за поповнення електронного гаманця (0,5%)	92	333	200
Перерахування електронних грошей продавцеві у вигляді авансу	371	335	24000
Нараховано податковий кредит з ПДВ	641	644	4000
Оприбутковано готову продукцію від покупця	26	631	20000
Нараховано ПДВ	644	641	4000
Закрито рахунок авансу виданого	631	371	24000

Таблиця 2

Облік електронних грошей у продавця продукції

Господарська операція	Бухгалтерська стаття		Сума, грн
	Дебет	Кредит	
Зараховано електроні гроші до електронного гаманця у вигляді авансу одержаного	335	681	24000
Нараховано податкове зобов'язання з ПДВ	643	641	4000
Нараховано заборгованість покупцеві за відвантажену йому готову продукцію	361	701	24000
Нараховано ПДВ	701	643	4000
Списано собівартість реалізованої готової продукції	901	26	16000
Закрито рахунок авансу одержаного	681	361	24000
Подано заявку на погашення електронних грошей	333	335	24000
Комісія за обмін електронних грошей (0,5%)	92	333	120
Зарахування грошей на рахунок у банку (за мінусом комісії 0,5%)	311	333	23880

Отже, використання електронних грошей має ряд переваг порівняно з іншими варіантами здійснення розрахункових операцій: висока швидкість транзакцій, мінімальна комісія за транзакції, безпека сервісів електронних гаманців та простота у використанні тощо.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про платіжні послуги» від 30.06.2021р. № 1591-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text (дата звернення: 14.05.2024р.).
2. Інструкція «Про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій» від 30.11.1999р. № 291 (зі змінами від 10.01.2024р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text (дата звернення: 16.05.2024р.).
3. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 « Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України від 10.08.2000 р. № 193. URL: https://oblik.press/p-s-bo-21-vplyv-zmin-valiutnykh-kursiv/ (дата звернення: 16.05.2024р.).
4. Постанова НБУ «Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними» від 29.09.2022р. № 210 (зі змінами від 22.06.2023р.). URL: https://zakon.rada.gov.ua /laws/show/v0210500-22#Text (дата звернення: 15.05.2024р.).

УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Поліщук О.М., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Сучасна аграрна сфера нашої країни протягом кількох останніх років залишається ключовою галуззю української економіки, забезпечуючи понад 40% експортної виручки. В умовах теперішнього економічного розвитку країни ціни на продукцію визначаються ринковими законами попиту та пропозиції з урахуванням реальних умов господарювання. Тому для ефективного ведення виробничої діяльності необхідно постійно контролювати рівень виробничих витрат і шукати можливості для їх зниження. З цією метою на сільськогосподарських підприємствах варто організувати ефективний процес оптимізації виробничих витрат, впроваджуючи систему управління виробничими витратами.

Зараз вітчизняні аграрні формування активно шукають резерви для підвищення економічної ефективності виробництва через перехід на нові умови господарювання. Пріоритетне значення для національного господарства має збільшення обсягів виробництва високоякісної сільськогосподарської продукції за рахунок підвищення продуктивності праці та зменшення витрат.

Управління витратами є однією з найважливіших проблем для кожного господарства, оскільки фінансові результати залежать від рівня і динаміки витрат. Основною метою будь-якого підприємства є отримання прибутку. Враховуючи важливість витрат у досягненні цієї мети, виникає потреба в створенні ефективної системи управління витратами. У виробничо-господарській діяльності сільськогосподарських підприємств виникають різноманітні витрати, які потребують управління для адекватного реагування на їх зміни. Управління витратами включає в себе комплекс взаємопов'язаних елементів, що дозволяють здійснювати обґрунтований вплив на виробництво з метою оптимізації витрат та підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств.

Витрати є одним з основних факторів, що впливають на фінансові результати діяльності сільськогосподарських підприємств, визначаючи їх конкурентні переваги та потенційні можливості в умовах ринкової конкуренції. Це вимагає від керівництва постійного пошуку нових, більш ефективних інструментів впливу на витрати, які забезпечать досягнення стратегічних цілей і підкреслюють важливість удосконалення управління витратами підприємства.

Сприятлива економічна ефективність, успішна виробничо-господарська діяльність та стратегічний розвиток сільськогосподарського підприємства залежать, перш за все, від правильного визначення поняття «управління витратами». Це визначення слугує теоретичним фундаментом для впровадження системи управління витратами в системно-організаційну діяльність підприємства.

На наш погляд, управління витратами є засобом досягнення високих економічних результатів для аграрного сектору економіки України. Це не лише зниження витрат, але й охоплення всіх елементів управління, являючи собою процес цілеспрямованого формування оптимального рівня витрат. Цей процес включає облік, аналіз, планування та контроль витрат на основі розробленої системи управління витратами.

Величина витрат є важливим показником для оцінювання ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства та визначальним фактором для формування його фінансових результатів. Витрати сільськогосподарського підприємства є складним об'єктом, на який впливають різноманітні зовнішні та внутрішні чинники. Для отримання стабільного доходу та прийнятного рівня прибутку необхідно системно управляти витратами. Системне управління витратами розглядає витрати як частину цілого і дозволяє глибше дослідити їх, а також детально визначити причинно-наслідкові зв'язки між елементами витрат.

Особливо важливим у системному управлінні витратами є взаємозв'язок підсистем стратегічного та тактичного управління. Підсистема стратегічного управління витратами повинна забезпечити правильний вибір цілей і завдань, а також визначення дій для їх виконання. Підсистема тактичного управління має забезпечити ефективне виконання поставлених завдань відповідно до обраної стратегії.

Основною складовою в системі управління витратами сільськогосподарського підприємства є використання державних і ринкових інструментів, таких як бюджетно-податкова, грошово-кредитна, цінова, митна та екологічна політика, квотування, ліцензування, державні замовлення тощо. До економічних інструментів належать фінансування у формі дотацій, субсидій, пільгове кредитування та оподаткування, прискорена амортизація, ціноутворення тощо. Організаційні важелі включають організацію управління, систему планування, маркетинг і зовнішньоекономічну діяльність, а також здійснення регіональних та галузевих програм фінансового забезпечення та розвитку аграрного виробництва.

Список використаних джерел

1. Васильєва В. Г., Січева К. В., Коновалова О. В. Особливості організації обліку доходів і витрат у фермерських господарствах. Економічний простір. 2019. № 148. С. 116-128.

2. Колісник Г.М., Шулла Р.С., Левкулич В.В. Концептуальні аспекти організації обліково-аналітичного забезпечення стратегічного управління витратами підприємства. Економічний простір. 2022. № 177. С. 62-68.

3. Лепетан І.М. Формування концепції стратегічного управління витратами сільськогосподарських підприємств. Агросвіт. 2017. № 10. С. 20-23.

ВПЛИВ ОБСЯГУ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ОБСЯГ КАПІТАЛЬНИХ ІНВЕСИЦІЙ В ГАЛУЗІ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ

Ратушна О.П., к.е.н.
Уманський національний університет садівництва

Для постійного розвитку будь-якої галузі, зокрема і промисловості важливим залишається постійне оновлення матеріально-технічної бази та організації своєї діяльності. Це є неможливим без постійного інноваційного розвитку, який забезпечується перш за все обсягами капітальних вкладень. Найбільшу частку такого фінансування забезпечується як правило за рахунок власних ресурсів. Основним джерелом таких ресурсів є дохід від реалізації продукції. Тому взаємозв'язок цих двох показників розвитку підприємства є очевидним. На прикладі статистичних даних в цілому по Україні побудуємо модель впливу обсягу реалізації промислової продукції на суму капітальних інвестицій галузі (таблиця 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для виявлення впливу обсягу реалізації промислової продукції на капітальне інвестування галузі*

Роки	Капітальні інвестиції, млн грн	Обсяг реалізації промислової продукції, млрд грн	Роки	Капітальні інвестиції, млн грн	Обсяг реалізації промислової продукції, млрд грн
	У	Х		У	Х
2001	13651	210,8	2011	89146	1331,9
2002	15112	229,6	2012	103473	1400,7
2003	19726	289,1	2013	105594	1354,1
2004	28191	400,8	2014	86242	1389,1
2005	35031	468,6	2015	87656	1776,6
2006	44804	551,7	2016	117754	2158
2007	64341	717,1	2017	143300	2625,9
2008	76618	917	2018	199896	3045,2
2009	57658	806,6	2019	254196	3019,4
2010	58558	1065,8	2020	180537	3236,4
			2021	242923	4678,9

**побудовано за даними https://www.ukrstat.gov.ua/.*

Побудоване кореляційне поле та лінія регресії (рис. 1) свідчить про лінійну залежність даних показників, а коефіцієнт детермінації 0,9104 – про щільний взаємозв'язок на 91 %.

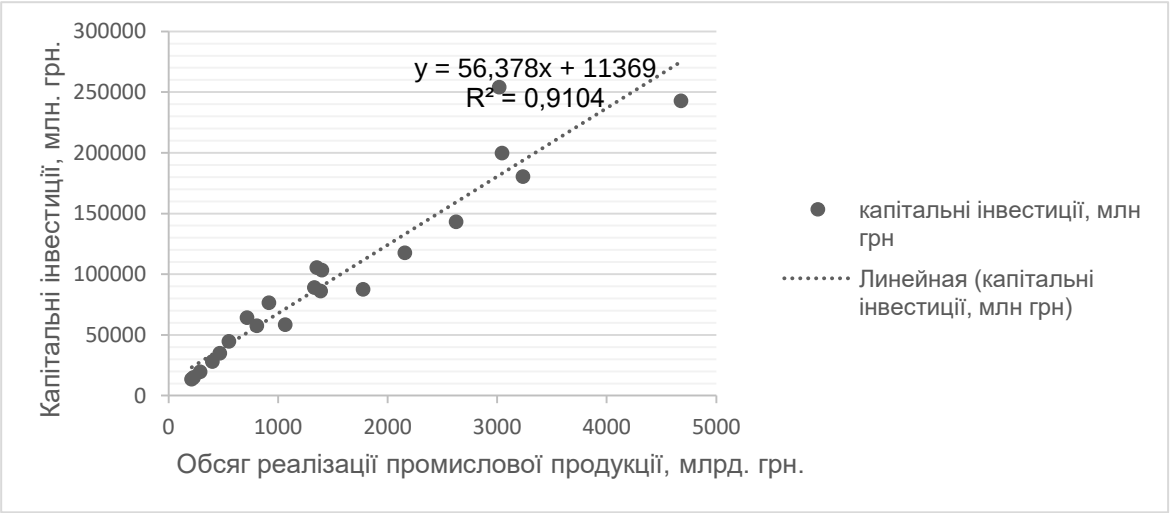

Рис. 1. Лінійна залежність капітальних інвестицій від обсягу реалізації промислової продукції

Модель залежності капітальних інвестицій від обсягу реалізації промислової продукції матиме вигляд: *У = 11396 + 56,178Х.* Зростання обсягу реалізації на 1 млрд. грн. дозволить збільшити обсяг капітальних інвестицій на 56,178 млн.грн. Проведений подальший аналіз, з використання програмних можливостей MS Ecxel, дозволяє стверджувати про значущість та адекватність сформованої моделі. Адекватність моделі підтверджує високе розрахункове значення F критерію Фішера 192,95, тоді як критичне значення становить $F_{\text{кр}(0,05;1;20)} = 4,38$. Параметр *b1* є значущим в моделі так як його фактичне значення *t* критерію Стьюдента значно перевищує його теоретичне значення:

$t_{b_1} = 13,89 > t_{kr(0.05;19)} = 2,093$. Враховуючи це довірчий інтервал для параметра b_1 становить $47,88 < b_1 < 64,87$.

Тому, враховуючи проведене дослідження та отримані результати, можна застосовувати сформовану модель для прогнозування на наступні періоди обсягу капітальних інвестицій, враховуючи суму обсягу реалізації.

СЕКЦІЯ 5. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

DEVELOPMENT OF COOPERATION IN THE VILLAGE IN WARTIME CONDITIONS

Kravchenko S. A., Sc.D., professor,
Malik L.M., Sc.C., Senior researcher,
Bezhenar I.M., Sc.C., Senior researcher,
NSC "Institute of Agrarian Economics" NAAS, Kyiv

Integrated economic structures - cooperatives, agricultural holdings, agricultural firms and other integrated structures - can play a characteristic role in solving many problems occurring in the agrarian economy. The development of agro-industrial integration at the current stage is due to the need to strengthen the competitiveness of agricultural production and deepen the cooperation of enterprises in various fields of activity. The creation of integrated structures in Ukraine is an objective need for the establishment of strong property and financial ties between business entities and the formation of new financially stable organizational structures on their basis. Large financial industrial groups show interest in creating integrated agro-industrial structures. The significant scale of activity of vertically integrated enterprises provides an opportunity to make the most of the advantages of integration, to create organizational structures capable of processing agricultural raw materials and realizing them with a common added value [1, p. 28-40].

Cooperation is the objective basis of society's functioning. This is the joint activity of several people, organizations, countries - to achieve certain goals in compliance with certain principles, thanks to which cooperation is not a mechanical sum of individuals, but a complete organic system. The purpose of cooperation is to meet the economic, social and other needs of members of cooperative organizations based on the combination of their personal and collective interests, the division of risks, costs and income between them. In the field of animal husbandry, cooperatives can be formed in dairy farming, beef production, growing and fattening pigs, sheep breeding, poultry farming, beekeeping, snail farming and aquatic species (fish farming). Dairy cooperatives are the most common in Ukraine. In other countries, cooperation in the field of milk production takes a leading place.

In 2023, the international charitable foundation "Heifer Project International" (USA) and the company "Danon Ukraine" created agricultural service cooperatives in the Kirvograd region: "Glodosyanochka" (Glodosy village) of the Novoukrainian district; "Ivankovetsky dawn" (Ivankivtsi village), "Chornoliskyi" (Bohdanivka village), "Kazarnyanskyi dobrobut" (Kazarnya village) of Znamyan district. Up to UAH 200,000 has been invested in the development of each of these SOKs to improve the quality of milk, increase the volume of milk production from

1.5 to 2 tons, provide agricultural services and increase the volume of milk production in individual peasant farms. If earlier the number of cows in the region reached 375,000, and milk production was 1 million tons per year, today milk is produced up to 350,000 tons per year, and the number of cows has decreased to 71,000. In March 2023, as part of the "Development of dairy cooperatives in Ukraine" project, a milk reception point for collection and cooling of milk was opened in the agricultural service cooperative "Kazarnya Dobrobut" in the village of Kazarnya, Znamyansky district. With the aim of uniting beekeepers to introduce new technologies, scale up production, and share experience, the service cooperative "Bilar" was established in the Chernihiv and Vinnytsia regions.

According to the high level of socio-economic indicators, it is possible to single out individual production cooperatives that are successfully developing livestock industries (cattle, pig breeding, sheep breeding, poultry farming) - these are the "Batkivshchyna" cooperatives of Poltava region, "Ploskivskyi" of Kyiv region, and "Urozhai" of Volyn region. SVC "Batkivshchyna" (Poltava region, Kotelva village) is a voluntary statutory association of citizen-owners and their personal land and property shares for joint collective management. As of April 1, 2023, the land bank of the cooperative was 6,886 hectares. "Batkivshchyna" SVC maintains 2,200 cattle (including 900 cows). Hope per cow is about 7 thousand kilograms per year. Agricultural production cooperative "Kvitan" (Dnipropetrovsk region, Krynychanskyi district, Myrne village) is engaged in milk processing, butter and cheese production, along with raising dairy cattle. The issue of financing cooperatives is complicated. A cooperative as a structure has costs associated with its functioning. Before the cooperative begins its activities, you need: a house, equipment, expenses for registration of a legal entity. The founders of the cooperative will not be able to give much money. Credit is unlikely due to lack of collateral and credit history. These are constraining factors for the development of cooperation [2, p. 157-160].

In addition, funds are needed to maintain staff (salaries), pay for premises (rent), the cost of detergents, electricity, and vehicles, and for this the cooperative must have a sufficient number of members. At the initial stage of activity, the cooperative needs financial assistance. Periodically, such assistance takes place - processing enterprise, territorial community, regional budget, international technical assistance projects. There were also cases of state aid. And as long as such assistance exists - the cooperative works. Therefore, there are cases when a cooperative is registered, but actually does not work, and there are about 30% of such non-working cooperatives. Therefore, in order for an agricultural cooperative to develop, government assistance is needed on a permanent basis, not from time to time.

References:

1. Malik M., Kravchenko S., Shpykuliak O., Malik L., Yuzhykova V. (2023). Adaptation of business entities in the agrarian secto of the economy to activities in wartime conditions. *Ekonomika APK*, 29 (6), 28-40. URL : https://eapk.com.ua/web/uploads/pdf/Ekonomika%20APK_2022_Vol.%2029,%20No.%206_28-40.pdf.

2. Kravchenko S. (2023). Financial support for the development of business entities in agriculture in wartime. *Підприємництво під час війни в Україні: виклики та можливості :* збірник праць. Івано-Франківськ: ПНУ ім. Василя Стефаника, С. 157-160. URL : https://kptpe.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/62/2023/12/zbirnyk_tez_2023.pdf.

ВПЛИВ ПОЛЬСЬКИХ ФЕРМЕРСЬКИХ ПРОТЕСТІВ 2023 РОКУ НА ПЕРЕТИН ВАНТАЖНОГО ТРАНСПОРТУ ЧЕРЕЗ УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКИЙ КОРДОН: ЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ ТА ВИКЛИКИ ДЛЯ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Моісєєнко Д.М.
студент 1 курсу, магістратура
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», м. Київ, Україна

У 2023 році польські фермери створили блокаду кордону для вантажного транспорту з метою захисту своїх інтересів, зокрема через надмірний імпорт українського зерна Основною причиною блокади було занепокоєння польських фермерів надмірним імпортом українського зерна. Після початку війни в Україні в 2022 році Європейський Союз надав Україні можливість безмитного експорту сільськогосподарської продукції, включаючи зерно. Це призвело до значного зростання імпорту українського зерна в Польщу, що спричинило зниження цін на внутрішньому ринку і фінансові втрати для польських фермерів.[1]

Тисячі польських фермерів влаштували блокади в 250 місцях і заблокували пункти перетину кордону з Україною на знак протесту проти заходів Європейського Союзу щодо зміни клімату та потоку сільськогосподарської продукції в країну.[3]

Найбільші блокади відбувалися на основних транспортних маршрутах, включаючи прикордонні пункти пропуску Медика-Шегині, Дорогуськ-Ягодин і Гребенне-Рава-Руська. Ці пункти є ключовими для міжнародного вантажного транспорту, і їхнє блокування спричинило значні затримки та збої в постачанні товарів. Протестувальники залишалися на місці, іноді протягом кількох днів, щоб забезпечити максимальний вплив своїх дій та привернути увагу медіа і урядових структур. Фермери вимагали від уряду вжити заходів щодо захисту їхніх інтересів, включаючи обмеження на імпорт українського зерна та надання фінансової підтримки для компенсації втрат.

За статистикою перетину кордону автомобілями у системі "єЧерга" за жовтень, польські прикордонні пункти пропуску в середньому пропускали 1140 вантажівок на день. З них три заблоковані пункти пропуску

обслуговували в середньому 960 вантажівок щоденно, що становить 84% від загальної кількості перетинів польського кордону. Крім того, 285 автомобілів на день виїжджало порожніми через два інші пункти пропуску.[3]

З цих 960 вантажівок частина вчасно скористалася попередженнями про страйк і обрала інші маршрути, деякі змогли проїхати, а інші зараз стоять у черзі на кордоні. Наприклад, "Ягодин – Дорогуськ" у період з 7 по 10 листопада перетинало в середньому 70 автомобілів за добу, пункти "Краківець – Корчова" та "Рава-Руська – Гребенне" – 270 та 74 відповідно.[3]

За даними Національного банку України, удари на західних кордонах України з осені 2023 року призвели до скорочення зовнішньої торгівлі. Про це свідчить Інфляційний звіт НБУ за січень 2024 року.

Проте швидка переорієнтація товарів на інші напрямки допомогла зменшити збитки.

НБУ оцінює прямі збитки по експорту в $160 млн, по імпорту в $500 млн у листопаді 2023 року.[4]

«Однак досить швидка переорієнтація торговельних потоків на інші види транспорту та маршрути, зокрема морський коридор, дозволила повністю компенсувати втрати експорту та частково імпорту.

Польські протестувальники оголосили про припинення блокади кордону в середині січня. Зазначається, що це дозволить скоротити втрати імпорту в січні до $150-200 млн. [4]

Очікується, що деякі обмеження триватимуть у лютому-березні, але потім припиняться. Прогнозовані втрати імпорту за цей період становитимуть 100 мільйонів доларів на місяць.[2]

Ця ситуація є актуальним питанням для підприємництва в Україні, оскільки демонструє, як зовнішні фактори можуть впливати на місцеві бізнеси. Зростання імпорту українського зерна до Польщі та блокади польських фермерів підкреслили важливість стратегічного планування і гнучкості для українських підприємців. Проблеми, які виникли через блокування кордонів, показали необхідність мати резервні плани і диверсифікувати логістичні маршрути, щоб зменшити ризики, пов'язані з зовнішніми ринками.

Українське підприємництво стикається з викликами, пов’язаними з міжнародними торговельними бар'єрами та політичними змінами. Відсутність стабільності на зовнішніх ринках змушує бізнеси шукати нові ринки збуту та вдосконалювати внутрішню інфраструктуру. Це сприяє розвитку внутрішнього ринку та зменшенню залежності від експорту, що є важливим для довгострокової економічної стійкості.

Отже, ця ситуація є не лише викликом, а й уроком для українських підприємців, наголошуючи на важливості адаптивності, диверсифікації та стратегічного партнерства як ключових елементів успішного підприємництва в умовах глобальної нестабільності.

Список використаних джерел

1. Polish carriers want to close border with Ukraine by end of year https://www.pravda.com.ua/eng/news/2023/10/30/7426326/date of access: 23.05.2024)
2. Polish farmers plan to completely block the border with Ukraine on February 20: detailshttps://visitukraine.today/blog/3366/polish-farmers-plan-to-completely-block-the-border-with-ukraine-on-february-20-details(date of access: 23.05.2024)
3. Thousands of Polish Farmers Strike, Block Ukraine Border URL:https://www.voanews.com/a/thousands-of-polish-farmers-strike-block-ukraine-border/7480973.html (date of access: 23.05.2024)
4. Ціна блокади: якими є наслідки протесту на українсько-польському кордоніhttps://www.eurointegration.com.ua/experts/2023/11/14/7173492/(дата звернення: 23.05.2024)

IMPACT OF THE CRISIS ON THE INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES

Blenda N.O., PhD in Economics, Associate professor
Uman National University of Horticulture

Crisis phenomena in the economy are a permanent phenomenon; they are accompanied by unstable conditions of activity of most business structures. The impact of specific threats largely depends on the financial and economic condition of the enterprise and the areas of activity.

The innovative activity of enterprises is very vulnerable to the influence of financial and economic crises. Research and development expenses are usually among the first items of expenses that are revised downwards in the early stages of crisis phenomena. At the same time, the main factors that have a negative impact on innovative provision are localized in the field of technological development. The change in the structure of demand for innovative products determines the need for an increase in financial costs (for carrying out innovative developments and acquiring patents and licenses), which are limited during a crisis [2].

During the spread of the COVID-19 pandemic, there is also a decrease in focus on innovation in many industries, except pharmaceutical and medical. Thus, for industrial enterprises, according to the results of a survey of industrial business managers, the priority of innovations decreased from 50% to 7-8%. The need to preserve the amount of investment in innovative activity caused the need to create strategic alliances, which, thanks to the power of innovation, more powerfully contributed to the rapid implementation of technological changes, the achievement of competitive advantages, the improvement of the satisfaction of the need for innovations, the creation of opportunities for entering new markets, and the growth of the scale of activity [1].

The COVID-19 pandemic was a shock to the entire world economy. Many restrictions were imposed on the activities of a wide range of enterprises. During

the pandemic, the production activities of most organizations were abruptly stopped, which led to a partial or complete disruption of the economic activity of business entities. They lost all or part of their resources, income, and investment attractiveness. Industries such as air and sea transportation, the tourism sector, and the leisure and entertainment industry were the most affected.

The COVID-19 crisis disrupted the normal functioning of enterprises and became a real threat to the development of their effective investment activity. Unlike other types of financial and economic crises that have existed until now, the current coronavirus crisis has its characteristics, namely, the operation of enterprises has been suspended (or completely stopped) against the background of the process of separation of countries (borders have been closed), which has created strict trade restrictions between countries. National economies became "closed", which destroyed the economic balance both within and between states.

In the conditions of martial law, the investment and innovation activities of enterprises are difficult and risky. However, even in such conditions, innovation and investment can be decisive for preserving competitiveness and surviving enterprises. In martial law, this task is quite difficult due to the unstable political and economic situation. However, companies can try to attract investors by explaining the potential benefits of investments in the development of new products or technologies that will become relevant after military actions [3].

Due to the disruption of innovative and investment activities, the resource support of the enterprise is significantly affected by crisis phenomena. Due to its versatility, this field of activity is vulnerable to almost all negative phenomena caused by the causes of the crisis, such as:

– lack of credit and financial resources for updating equipment, machines, mechanisms, buildings and structures;

– moral and physical wear and tear of production assets, which is an obstacle to the production of competitive products;

– a drop in demand for the products of enterprises of outsider industries, which is a consequence of the use of excess production capacity;

– shortage of capacities of enterprises working in industries that are the main branches of new technological development;

Thus, the emergence of a crisis in the development of the country's economy is a kind of catalyst for changes in the innovative activity of industrial enterprises, which leaves priority for the choice of management. Under the conditions of the availability of appropriate resources and timely response to the crisis, there is an opportunity for business to increase the volume of investment due to the implementation of organizational and technological changes, to ensure the growth of indicators of the effectiveness of innovative activity.

References

1. Krupka M.I., Rushchyshyn M.O. (2023). Financing of innovative activities as a factor in the development of modern entrepreneurship. Financial instruments of sustainable development of the economy: materials of the 5th international scientific-practical conference (Chernivtsi, April 27, 2023). Chernivtsi: Chernivtsi National University named after Yu. Fedkovicha.

2. Levitska, I.V. (2020). Innovative activity of industrial enterprises: current state and directions for improvement. Bioeconomics & Agrarian Business, 11(2), Pp. 1-12

3. Mykhailyk, O., & Birak, Y. (2023). Investment and innovative activity of enterprises under martial law conditions. Economy and Society, (58). URL: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-58-86

ОПТИМІЗАЦІЯ МАРШРУТІВ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ

ВЕРЕМЙОВА Юлія Райнгольдівна
ШКРОБОТ Маріна Володимирівна
кандидат економічних наук, доцент
НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського, м. Київ,Україна

Оптимізація маршрутів вантажних перевезень є ключовим фактором для підвищення ефективності та зниження витрат для будь-якої компанії, що займається логістикою. В галузі транспортування вантажів ретельне планування має вирішальне значення. На перший погляд, складання маршруту може здатися простим завданням, проте насправді воно потребує урахування численних аспектів, таких як резервні шляхи, об'їзні дороги та транспортні розв'язки. У деяких випадках використання альтернативних маршрутів може суттєво економити пальне, що, в свою чергу, веде до зменшення витрат для клієнтів.

Для досягнення оптимального маршруту та запобігання помилкам, важливо ретельно планувати кожен етап перевезення, враховуючи всі можливі варіанти та максимально використовуючи доступні ресурси.[1]

Для того, щоб мати можливість запропонувати певні дії та способи удосконалення вантажних перевезень, що у більшості представлені продукцією підприємств для реалізації, необхідно виявити проблеми, які викликають зменшення прибутку підприємства. Для цього розглянемо кожен етап процесу перевезення та існуючі проблемні моменти.

Першим етапом виступає організація транспортного ланцюга доставки. Найбільш поширеною проблемою на даному етапі може виступати так званий «людський фактор». Оскільки будь-який процес транспортування готової продукції не може обійтись без втручання людини (не повністю автоматизований), похибки можуть бути на кожному етапі, починаючи від створення маршрутів доставки, і закінчуючи розвантаженням продукції посередником.

Наступним етапом, на якому можуть виникати проблеми, це фактичне транспортування продукції. Проблеми, про які власне і йде мова – це неякісне виконання своїх посадових інструкцій водіями транспортних засобів, чиїми послугами користується підприємство. Це може проявлятись у цілеспрямованому затягуванні процесу транспортування.

Неможна оминути увагою і той момент, що на етапі вже фактичного відвантаження також є деякі недоліки, наприклад можливість пошкодження продукції за рахунок некваліфікованого відвантаження. Саме тому весь процес продукції за має контролюватись водієм-експедитором, що доставляє продукцію і у випадках пошкодження або ж самої продукції або вантажівки відразу про це повідомляти працівників компанії, яка відвантажує продукцію та керівництво компанії.

У еру розвитку технологій і комунікацій найоптимальнішими варіантом вирішення проблем пов'язаних із не оптимальністю вантажних перевезень буде використання наявних транспортних можна встановити програми GPS-моніторингу за транспортними засобами компаній. За допомогою того, що дані які отримуються з трекерів зберігаються компанії мають можливість робити статистичні вибірки, наприклад по витратах пального або загальному кілометражеві за певний період часу. Окрім цього за допомогою звітів можна отримати порівняльну характеристику маршрутів (середній час на доставку різними водіями та автомобілями).[2]

Не менш важливий аспект – використання інноваційних технологій у вантажоперевезеннях. Наприклад, використання системи керування транспортними потоками допомагає збалансувати завантаженість транспорту та оптимізувати розподіл вантажів між різними маршрутами. Також варто розглянути можливість використання електричних або гібридних транспортних засобів для зниження викидів шкідливих речовин та витрат на паливо.[3]

Прикладом успішного впровадження оптимізації транспортної логістики є компанія FedEx яка використовує складну систему оптимізації маршрутів на основі штучного інтелекту, що дозволяє їм планувати маршрути доставки з максимальною ефективністю, а також систему оптимізації маршрутів, яка враховує прогноз погоди, щоб уникнути затримок доставки.

Система враховує такі фактори, як:

- Розташування складів та пунктів призначення
- Поточний трафік
- Розмір та вага вантажу
- Доступність транспорту
- Час доставки

Завдяки оптимізації маршрутів FedEx змогла:

- Зменшити витрати на транспортні перевезення на 15%
- Скоротити час доставки на 10%
- Зменшити викиди CO_2 на 20%

Отже, за сучасних умов розвитку інформаційних технологій найбільш поширеним методом оптимізації транспортних витрат є встановлення GPS – моніторингових систем. Завдяки даному заходові підприємство отри-має можливість скорочення витрат на збут за різними статтями, а саме: амортизація, витрати на поливо, мобільний зв'язок та якість доставки.

Список використаних джерел

1) https://cargofy.ua/uk/blog/optimizaciya-marshrutiv-ta-planuvannya-vantazhoperevezen

2) Компанія «Комп'ютерінфо та сучасні технології». URL:https://freetrack.com.ua

3) https://galka.if.ua/optymizatsiia-vantazhoperevezen-po-ukraini-top-5-stratehiy-dlia-efektyvnosti-ta-znyzhennia-vytrat/

ІННОВАЦІЙНІ ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ В АГРОБІЗНЕСІ

Гайдей Віктор Петрович, здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»
Рабовський Дмитро Леонідович, здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»
Уманський національний університет садівництва

Бурхливий розвиток науково-технічного прогресу у сфері інформаційно-комунікаційних технологій в останні десятиріччя, поява штучного інтелекту та їх глибоке проникнення у всі сфери людської діяльності, кардинально трансформували суспільне життя. У підприємницькому середовищі, як одному із найбільш сприятливих до інноваційних трендів це призвело до появи та активного поширення нового виду комерції – електронної. Зручність електронних транзакцій позитивно сприйняли як представники бізнесу, так і кінцеві споживачі в усьому світі, що активізувало розвиток різноманітних оптимізованих платформ електронної торгівлі. В умовах сучасного глобалізованого світу для забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної економіки широке впровадження технологій електронної комерції є безальтернативним.

Аграрний сектор в Україні, не зважаючи на його традиційну консервативність та специфіку діяльності, сьогодні є одним із найбільш перспективних щодо розвитку електронної комерції, порівняно із іншими сферами бізнесу. Звичайно, слід зважати на те, що об’єктом торгівлі тут виступає сільськогосподарська продукція здебільшого сировинного характеру, насіння, добрива, засоби захисту рослин та тварин, корми, сільськогосподарська техніка та обладнання тощо. Переважна більшість товарів у цій сфері реалізуються зазвичай великими оптовими партіями, має обмежені терміни придатності, специфічні вимоги до зберігання транспортування тощо. Тому, для більшості суб’єктів агробізнесу, електронна торгівля в основному здійснюється у форматі B2B. Клієнтами як правило є інші підприємницькі структури, зокрема переробні підприємства, заготівельники, опотові трейдерські структури чи роздрібні торговці, що придбають сировину або товари з метою їх подальшої переробки або ж

перепродажу. Для торгівлі аграрною продукцією як правило використовуються спеціалізовані торгові платформи, такі як тендерні майданчики, товарні біржі та маркетплейси.

Великі агрохолдинги такі як Нібулон, Кернел, МХП для інформування споживачів про свою діяльність, пропозицію товарів та послуг і побудови ділової комунікації активно використовують власні веб-сайти. Вони є зручним інструментом як для представлення самої компанії, так і її продукції, а також розміщення різноманітних комерційних пропозицій. Не зважаючи на те, що розробка власних веб-сайтів, їх наповнення та підтримка в актуальному стані є доволі ресурсозатратною, варто відзначити останнім часом позитивний тренд створення власних сайтів не лише великими але й середніми і навіть малими сільськогосподарськими підприємствами.

Великі агрохолдинги, що здійснюють масштабну торгівлю широким спектром продукції та агропромислових товарів практикують створювати власні корпоративні маркеплейси, що враховують всю специфіку їх господарської діяльності. Це онлайн-платформи, які дозволяють придбавати, реалізовувати чи обмінювати продукцію у межах означеного бізнес-співтовариства або мережі. Такі платформи, як правило, інтегровані у систему управління підприємством і використовуються для оптимізації закупівельних процесів, підвищення ефективності управління поставками, проведення електронних торгів, забезпечують можливість формувати аналітику та звітність. Зауважимо, що розробка, налаштування та підтримка власного маркеплейсу потребує значних інвестицій, і в Україні їх мають лише декілька потужних агрокомпній – це, для прикладу, вже згадані Нібулон і МХП, а також агрохолдинг «Астарта Київ». Разом з тим, корпоративні маркеплейси забезпечують їх власникам можливість ефективно управляти як збутом продукції так і закупівлями необхідних ресурсів, оптимізувати технологічні процеси та зменшувати витрати.

Найбільш доступним способом організації електронної торгівлі сільськогосподарською продукцією для більшості українських аграріїв є використання відкритих електронних торгових майданчиків – маркетплейсів. Їх особливістю є те, що маркетплейс об'єднує багатьох різних продавців, надаючи їм платформу для пропозиції своїх товарів або послуг широкому колу покупців. Це формує пряму взаємодію між виробниками і споживачами, минаючи посередників і забезпечує споживачам можливість порівнювати ціни та умови від різних продавців та обирати з широкого асортименту товарів чи послуг.

Малі, мікро-, нішеві агровиробники та особисті селянські господарства, з обмеженими інвестиційними можливостями, мають реальні перспективи займатися електронною торгівлею з використанням сервісів формату C2C. Серед доступних в Україні для широкого загалу сервісів електронної комерції можна виділити онлайн-майданчик оголошень OLX, продажі через чи соціальні мережі Facebook, Instagram, Інтернет-спільноти тощо.

Розвиток технологій електронної комерції забезпечує кожному сільськогосподарському виробнику, який вирішить скористатись її

перевагами, можливість отримати альтернативні способи та ринки збуту своєї продукції, оптимізувати канали розподілу продукції, скоротити витрати на її реалізацію, підвищити ефективність збутової діяльності та рівень прибутковості.

Список використаних джерел

1. Нестерчук Ю.О., Соколюк С.Ю., Коротєєв М.А., Жарун О. В., Тупчій О. С., Соколюк К. Ю. Розвиток електронної комерції в аграрному секторі економіки України. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва* / Редкол.: О. О. Непочатенко (відп. ред.) та ін. Умань : Видавець «Сочінський М. М.», 2022. Вип. 100. Ч. 2 : Економічні науки. С. 299-310.
2. Петришин Л., Мацьків Г. Впровадження інструментів електронної комерції в аграрному бізнесі. *Аграрна економіка.* 2019. № 3-4. Т. 12. С.55-60.

СТРАТЕГІЧНІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ ЕКОСИСТЕМИ СТАРТАПІВ В ІТ СФЕРІ

Гудзь О.Є., д.е.н.
Державний університет інформаційно-комунікаційних технологій

Екосистема стартапів ІТ сфери – це комплекс взаємозалежних складових (суб'єкти господарювання, інвестори, акселератори, університети, ІТ інфраструктура, партнери, консалтингові фірми, фінансові установи, інші контактні аудиторії, які взаємодіють щодо формування комфортного середовища для зростання й успіху стартапів. Адекватність екосистеми ІТ-стартапу залежить від низки чинників: стратегічних орієнтирів, команди, креативних ідей, ринкових реалій. інновацій та сучасних технологій. Визначення стратегічних орієнтирів розвитку екосистем стартапів в ІТ сфері є ключовим елементом у забезпеченні успішної діяльності та стійкого росту стартапів ІТ сфери.

Вагомі розробки щодо теоретико-методичних аспектів визначення стратегічних орієнтирів розвитку стартапів в ІТ сфері зробили вітчизняні і закордонні дослідники, слід відмітити: М. Байє, Н. Бутко, С. Власюк, О. Гавриша, В. Дергачову. Н. Євтушенко, К. Ендрюс, О. Князєву, І. Крейдич, О. Непочатенко, Ю. Нестерчук, К. Мельник, Г. Мінцберг, Т. Сааті, Дж. Стігліца, А. Томпсона, Л. Шмалій, О. Яценка та інших.

Необхідність визначення стратегічних орієнтирів розвитку екосистем стартапів в ІТ сфері пояснюється наступними чинниками [1, 2]: швидкістю змін (фактично, ІТ сфера вважається однією з найбільш динамічних та швидкозмінних галузей, де технології швидко розвиваються, змінюються та постійно вдосконалюються. тому для стартапів у цій галузі важливо швидко адаптуватися до нових реалій та тримати руку на ринковому пульсі ринку); конкуренція в ІТ сфері надзвичайно велика, тому успіх стартапу залежить від того, наскільки вдало він вирізняється на фоні інших гравців. а визначення

стратегічних орієнтирів допоможе стартапу знайти свою нішу та призначення на ринку; екосистема стартапів в ІТ сфері включає в себе різноманітні компанії, інвесторів, акселераторів та інших учасників, а визначення стратегічних орієнтирів допомагає створити сприятливе середовище для співпраці та взаємодії між всіма учасниками екосистеми; визначення стратегічних орієнтирів дозволяє стимулювати інновації та творчий розвиток у стартапах, що сприяє зростанню їхнього потенціалу та конкурентоспроможності; регулятивне середовище (законодавство і правила, які стосуються інноваційних технологій, постійно змінюються і вимагають від стартапів відповідати високим стандартам, щоб підтримувати відповідність з правовими нормами та уникати потенційних проблем); у стартапів часто виникають фінансові труднощі, і важливо мати чіткий стратегічний план, який допоможе залучати і управляти фінансовими ресурсами, що є ключовим аспектом успішного ведення бізнесу в ІТ сфері; стандарти відбору та утримання талантів у ІТ сфері постійно зростають, тому важливо мати стратегічний план, який допоможе створити сприятливу атмосферу для розвитку амбіційних фахівців і забезпечити їхню працездатність та задоволеність роботою.

Для визначення стратегічних орієнтирів розвитку екосистем стартапів в ІТ сфері можна використати наступні підходи: вивчення потреб та тенденцій ринку, визначення ключових гравців та конкурентів, проаналізувати можливості та загрози; залучення різних гравців до керування екосистемою та взаємодія з партнерами, інвесторами, користувачами та іншими зацікавленими сторонами; стимулювання інновацій та технологічного розвитку в екосистемі, сприяння розробці та впровадженню нових продуктів та послуг; підтримка та розвиток талановитих фахівців та підтримка підприємництва в екосистемі; створення механізмів для залучення нових учасників у екосистему та збільшення її масштабів.

Таким чином, пріоритетними слід вважати наступні стратегічні орієнтири розвитку екосистем стартапів в ІТ сфері:

створення сприятливого екосистемного середовища для стартапів, включаючи доступність фінансування, інфраструктури та ресурсів;

підтримка та співпраця між університетами, дослідницькими центрами та іншими організаціями з метою сприяння інноваціям та технологічному розвитку.

розвиток мережі менторів та інвесторів, які б допомагали стартапам в їхньому розвитку та вирішенні проблем;

підтримка ініціатив для стимулювання співпраці між стартапами й великими корпораціями для спільного розвитку та інновацій.

стимулювання розвитку механізмів взаємодії між стартапами та владою для сприяння їхньому розвитку та розвитку ІТ галузі в цілому.

При цьому, слід використовувати соціальні медіа, контент-маркетинг, Agile або Scrum підходи, що ґрунтуються на ітераційному плануванні, прозорому скануванні й моніторингу, що дозволить оперативно вносити корективи. Креативними рішеннями розвитку екосистем стартапів в ІТ сфері

можуть бути: формування інноваційної платформи для IT проектів, комунікації та взаємодії в режимі реального часу; використання штучного інтелекту для управління ризиками; створення віртуальної реальності (VR) для форматів навчання та розваг; створення інтелектуального асистента; забезпечення захищеної системи електронних підписів; впровадження платформи для віртуальних подорожей; формування інноваційної медичної платформи; розробка платформи персоналізованої освіти; розробка системи керування логістикою; впровадження CRM-системи; підтримка соціальних медіа платформ для розвитку особистості.

Список використаних джерел:

1. Гладка Л., Колєснік Є. Українські стартапи: сучасний стан розвитку інноваційного підприємництва. *Молодий вчений*. 2023. № 4(44). С. 647–651.

2. Кохан М. О., Мазур А. В. Elements of startup ecosystem. *Scientific Achievements of Modern Society*. 2020. Pp.165-169.

СТРАТЕГІЧНА ВАЖЛИВІСТЬ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ В ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСАХ

Дубель Марія Олександрівна
Державний торгово-економічний університет
Науковий керівник: Каховська Олена Володимирівна
доктор економічних наук, професор кафедри менеджменту

Критично важливим аспектом успішної діяльності в Україні є управління ризиками в сучасних організаційних процесах. Чинні бізнеси, та ті які лише планують почати свій шлях, в цей турбулентний час, стикаються з різноманітними загрозами, що можуть негативно вплинути на їхню діяльність та результативність. Тому ефективне управління ризиками є необхідним для забезпечення стабільності, витривалості та успішності організації.

Для організацій критично важливо чітко усвідомлювати всі загрози, включаючи соціальні, політичні та економічні. Це необхідно для розуміння недоліків та переваг результатів до яких вони можуть призвести. Ці дії показують важливість розроблення стратегій в управлінні. Адже чіткий план допомагає подолати всі непередбачувані ситуації, та досягти найкращого результату з найменшими втратами. Також, не менш важливим є постійний контроль за ризиками, організації мають необхідність ввести цю практику на постійній основі. Організація повинна визначити відповідальних осіб, встановити механізми звітності та оцінки ефективності заходів з управління ризиками. Крім того, управління ризиками вимагає гнучкості та реагування на зміни у середовищі. Організації повинні бути готовими адаптуватися до нових обставин та вчасно реагувати на непередбачені події.

Чудовим прикладом ризик менеджменту є Українські бізнеси. Український бізнес адаптувався до діяльності в умовах війни: станом на кінець вересня – початок жовтня кількість підприємств, що продовжують працювати, поступово збільшується, майже дві третини компаній відновили роботу в повному обсязі.

Згідно з дослідженням, про здійснення комерційної діяльності в умовах війни повідомляють загалом 93% опитаних підприємств та організацій. З них 61% працює в повному обсязі, а 30% зберегли діяльність частково (у них працюють лише підрозділи в умовно безпечних регіонах країни).Здійснили релокацію в іншу країну 2% опитаних компаній. Повністю припинили роботу й не планують відновлювати діяльність лише 1%. Ще 4% підприємств поки не працюють, але планують відновлення діяльності у найближчі місяці. Також про стратегічну важливість управління ризиками в організаційних процесах свідчить статистика позитивної динаміки реєстрації бізнесів в Україні за 2020-2022 роки. А також, реєстрація нових суб'єктів господарювання з початку повномасштабної війни.

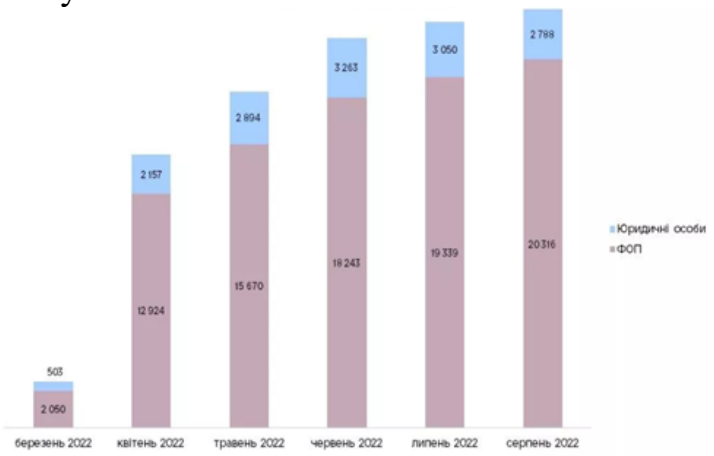

Рис.1 Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців [2]

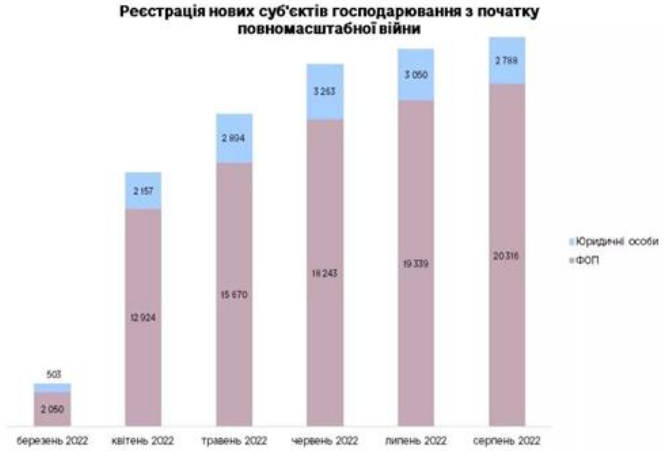

Рис.2 Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика

Отже, управління ризиками є ключовим елементом успішного функціонування організації в сучасному світі. Важливо збільшити

можливості та досягти своїх стратегічних цілей. Оговтатися від непередбачуваних подій таких як пандемії, війни, будь-які кризові ситуації можна шляхом аналізу та ефективного управління ризиками. Таким чином організації можуть забезпечити свою стійкість та витривалість на ринку.

Список джерел:

1. Більшість українських компаній поновили роботу, попри війну: опитування. Новинарня – новини України, що воює. URL: https://novynarnia.com/2022/10/11/bilshist-ukrayinskyh-kompanij-ponovyly-robotu-nezvazhayuchy-na-vijnu-opytuvannya/ (дата звернення: 07.05.2024).

2. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців. Дія.Бізнес - Головна сторінка. URL: https://business.diia.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-v-umovah-povnomasstabnoi-vijni-analitika-stanu-za-sist-misaciv (дата звернення: 07.05.2024).

ЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Чернега І.І., професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Дюкарев А. О., здобувач третього освітнього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

Ще на початку свого існування людство зрозуміло, що родючість ґрунтів є його найбільшим природним багатством, здатним забезпечити людей усім необхідним. Тому протягом тривалого часу люди намагалися повернути у ґрунт поживні речовині, винесені з нього врожаєм, удобрюючи землю гноєм та попелом, та зберегти врожай, знешкоджуючи бур’яни і шкідників, наприклад, розтертими листями кипариса та сіркою. Проте з попелом та гноєм у ґрунт повертається лише частина спожитих рослинами мінеральних елементів. Більша частина поживних речовин, що витратилася на формування врожаю сільськогосподарських культур, виноситься за межі господарства разом із товарною продукцією. Тому жодна країна світу не змогла досягнути значного підвищення урожайності сільськогосподарських культур до тих пір, поки не почали застосовувати добрива і пестициди, тобто не почалась ера хімізації землеробства.

Завдяки мінеральним добривам людство отримало можливість активно повертати винесені з урожаєм поживні речовини, що привело до підвищення рівня родючості ґрунтів та сприяло значному росту врожаю 8 сільськогосподарських культур. Досвід довів існування тісної залежності між рівнем урожайності сільськогосподарських культур і обсягами внесених добрив. Водночас добрива – це головне, але не єдине застосування хімії у сільському господарстві. Не менш важливим фактором підвищення рівня

родючості ґрунтів і збереження врожаю є застосування засобів захисту рослин. Завдяки широкому використанню пестицидів протягом останніх 25-30 років розвиненим країнам світу вдалося підвищити врожайність зернових культур, більш ніж у два рази [1].

Історія розвитку світового сільського господарства свідчить, що небажання чи нездатність використовувати захист рослин від шкідливих організмів неминуче призводить до втрати валового збору та якості сільськогосподарської продукції. Відомі випадки, коли шкідливі організми здійснювали прямий вплив на розвиток і благополуччя окремих народів та держав. Захист та збереження врожаю сільськогосподарських культур залишається актуальним питанням і у XXI столітті. Так, за даними зарубіжних експертів, у світі щорічні втрати потенційного врожаю від хвороб, шкідників і бур'яну досягають 35 % і оцінюються в 90 млрд дол США [1]. За даними Інституту захисту рослин, в Україні щорічні втрати врожаю від шкідників, хвороб і бур'янів становлять близько 30 % , зокрема, зерна 25 - 30%, цукрових буряків - 20 - 27%, соняшнику - 23 - 25%, картоплі - 32 - 35%, овочів - 27%, плодових насаджень - 48% і більше [2].

Достатньо на рік чи два залишити посіви сільськогосподарських культур без належного захисту, як вони переходять у розряд «занедбаних»: бур'яни забивають культури, різко знижуючи урожайність; з'являються хвороби на рослинах, що поступово знищують їх; нападають шкідники, які можуть з'їдати частину чи цілу рослину. Такі культури, як картопля, цукрові буряки та овочі практично неможливо виростити без проведення захисних заходів. За підрахунками спеціалістів, застосовуючи необхідну кількість пестицидів, сільськогосподарський 10 товаровиробник нині може зберегти до 10 ц з гектара зерна пшениці, 95 ц – цукрових буряків, 40 ц – картоплі і 15 ц – плодів [3]. Тому свідомий пошук засобів і методів боротьби зі шкідливими організмами, які пригнічують нормальну життєдіяльність культурних рослин, має тривалу історію, яка розпочалася разом із розвитком землеробства. Використання заходів, спрямованих на підвищення урожайності сільськогосподарських культур, особливо стає актуальним у зв'язку зі зростанням населення світу й необхідністю нарощування інтенсифікації сільського господарства.

Отже, основним шляхом нарощення обсягів виробництва сільськогосподарської продукції без зміни посівної площі є підвищення урожайності культурних рослин. Поряд із внесенням мінеральних добрив та селекцією важливим ресурсом у даному напряму є застосування хімічних засобів захисту рослин. Так, американські вчені у системі заходів підвищення урожайності найбільшу питому вагу відводять добривам (41%), потім ідуть гербіциди (13-20%), сприятливі погодні умови займають третє місце (15%), гібридне насіння - 8%, іригація - 5 %, на інші фактори припадає від 11 до 18% [3]. Незважаючи на значні успіхи селекції і виведення нових, більш стійких, сортів культурних рослин, сьогодні неможливе ефективне підвищення родючості ґрунтів без застосування хімічних засобів захисту. У багатьох культурах не виявлено ген стійкості до певних захворювань. Наприклад,

сьогодні в природі не існує сорту пшениці, який абсолютно стійкий до снігової плісняви [1]. Також відсутні сорти ячменю, стійкі до летючої сажки. І такі приклади можна продовжити. Тому доти, поки не будуть знайдені надійні джерела генетичного захисту, єдиним способом збереження високих урожаїв є застосування хімічних засобів захисту рослин.

Список використаних джерел:

1. Василенко Л.В., Корчинська О.А. Ринок хімічних засобів захисту рослин : монографія – К.: АПСВТ, 2020. – 176 с.
2. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : офіц. сайт. Електрон. дані. Київ, 2016. URL: http://www.consumer.gov.ua.
3. Корчинська О. А. Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 388 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ДИВЕРСИФІКАЦІЇ АГРАРНОГО СЕКТОРУ НА ЗАСАДАХ ЦИРКУЛЯРНОЇ ЕКОНОМІКИ

Зайцев Станіслав Вікторович, здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»
Кобзар Богдан Васильович, здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня «доктор філософії»
Уманський національний університет садівництва

Розробка та реалізація повоєнної програми відновлення аграрного сектора має відповідати цілям сталого розвитку економіки України, що передбачають збалансованість економічного зростання із підвищенням соціальних стандартів і покращенням екологічної ситуації. Це потребуватиме диверсифікації економіки аграрного сектору на інноваційній основі, з метою підвищення капіталізації та інвестиційної привабливості аграрних товаровиробників, зміцнення продовольчої безпеки держави, переорієнтації із сировинного характеру на виробництво продукції з більшою доданою вартістю, забезпечення комфортних соціальних умов для сільських жителів, підвищення ефективності та ощадливості споживання ресурсів, збереження та відновлення довкілля. Це потребує формування інноваційної парадигми розвитку аграрного сектору, що ґрунтується на принципах циркулярної економіки, яка спрямована на раціональне та ощадливе споживання обмежених ресурсів, збереження енергії, ефективне управління відходами, їх скорочення та створення замкнених циклів використання.

Перехід до моделі циркулярної економіки замкнутого циклу здатний забезпечити аграрним товаровиробникам суттєві конкурентні переваги, такі як економія та ефективне використання ресурсів, зменшення відходів, економічні вигоди, стимулювання інновацій тощо. У перспективі вони можуть стати підприємствами повного циклу з відновним і безвідходним

виробництвом, що передбачає повну переробку залишків продукції, використання екологічно чистих, «зелених» енергоощадних інноваційних технологій, ефективне та раціональне використання ґрунтів.

Навіть у важких економічних умовах сьогодення у сільському господарстві України мають місце непоодинокі практики впровадження елементів циркулярної економіки. На прогресивних тваринницьких фермах використовують біогазові установки для переробки органічних відходів, що не лише зменшує їх кількість, але й є джерелом поновлюваної енергії як для підприємства так і сусідніх споживачів. Важливим є розвиток мережі підприємств з безпечної утилізації та перероблення відходів тваринництва, що покликані зменшити ризики забруднення довкілля. Побічна продукція та відходи рослинництва такі як стебла, солома чи рештки рослин також можуть бути сировиною для виробництва біопалива або ж використовуватись як добрива. Це не лише забезпечує ефективне використання відходів але й сприяє підвищенню родючості ґрунту.

Набувають поширення технології точного землеробства, з використанням сенсорів та дронів, що забезпечують точний контроль за використанням ресурсів, дозволяють не лише зменшити витрати на добрива, отрутохімікати, воду та енергію, але й сприяють екологізації аграрного виробництва.

Надзвичайно актуальним в умовах руйнування енергетичної інфраструктури є спорудження вітрових та сонячних електростанцій, що дозволить аграріям забезпечувати власні потреби в електроенергії та підтримувати енергетичну стійкість держави, використовуючи відновлювальні природні ресурси.

Широке впровадження вказаних інноваційних практик може стати рушієм як для економічного зростання в аграрній сфері, так і сприятиме активізації розвитку пов’язаних секторів національної економіки.

Список використаних джерел

1. Усата Н. Концептуальні основи циркулярної економіки в сільському господарстві. Acta Academiae Beregsasiensis. Economics. 2023. № 4. P. 153-163.

2. Русан В. М., Жураковська Л. А. Аграрний сектор України у 2023 році: складники стійкості, проблеми та перспективні завдання. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2024-02/az_agrosektor_15022024.pdf

3. Мамонова Н., Бородіна О., Кунс Б. Українське сільське господарство у воєнний час стійкість, реформи та ринки. URL: https://www.tni.org/en/article/ukrainian-agriculture-in-wartime?translation=uk

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ АВТОМОБІЛІВ

Мельниченко М.В., головний судовий експерт відділу АТД КДТЗ
Крочак Є.І., судовий експерт відділу АТД КДТЗ
Черкаський НДЕКЦ МВС

Автомобільний транспорт займає важливе значення у виконанні робіт з перевезення різних вантажів, як в середині нашої країни, так і за її межі. Особливо сьогодні, коли через військові дії водний та повітряний транспорт не мають можливості надавати транспортні послуги у повній мірі, автомобілі можуть їх замінити. Для виконання цих робіт використовуються автомобілі вітчизняного виробництва, а також і зарубіжного.

Автомобільний транспорт забезпечує високу мобільність людей, дозволяє підвищити ефективність праці, а також визначає спосіб життя суспільства у відповідний історичний період. Наявність автомобілів вказує на показник рівня забезпеченості матеріальними засобами конкретної людини, а також і суспільства в цілому.

Аналітична компанія S&P Global Mobility прогнозує, що у 2024 році світовий авторинок складе 88,3 млн. автомобілів. Крім того постійно спостерігається зростання продажів саме електромобілів, які є більш екологічними порівняно з машинами, які забезпечені моторами внутрішнього згорання. Такий об’єм авторинку вказує на те, що у 2024 році на світових шляхах з’явиться на 2,8 % більше нових машин ніж у попередньому році.

На зростання автомобільного виробництва впливає рівень поставок та попиту на даний вид продукту. Але виникнути цілий ряд перешкод, зокрема, складні умови кредитування, підвищення ціни та інші. Крім того електромобілі коштують дорожче ніж дизельні чи бензинові, а це може знизити попит на них. Однак S&P Global Mobility прогнозує, що перехід до збільшення випуску електромобілів не зупинити, незважаючи на низький попит на них в країнах Європи та США. Для забезпечення збереження довкілля автовиробники планують нарощувати виробництво більш доступних електромобілів. Прогнозується, що «світові продажі електромобілів досягнуть 13,3 мільйона одиниць у 2024 році, що становитиме приблизно 16,2 % світових продажів легкових автомобілів. У 2023 році ця частка ринку становитиме 12 %, а в 2024 році буде продано 9,6 мільйона електромобілів» [1].

На сьогоднішній день більше третини світового становить китайський авторинок. Та незважаючи на війну, український авторинок має гарні результати серед європейських країн.

Експерти Інституту досліджень авторинку проаналізували інформацію про реєстрацію в Україні транспортних засобів у лютому 2024 року.

За цей місяць було придбали 5,9 тис. нових легкових автомобілів, що на 25,1 % більше, ніж у попередньому місяці та на 62,3 % більше лютого 2023 року. Більшість з придбаних авто були імпортованими із-за кордону

(95,9 %). Частина (4,1 %) - виготовлені в Україні методом крупновузлового складання або переобладнаних з імпортних машино комплектів [2].

Купували нові автомобілі переважно фізичні особи. У загальній кількості придбаних автомобілів вони займали 64,1 %. На долю юридичних осіб припадає 35,4 %.

Найбільше було придбано нових автомобілів у Києві та Київській області, а також у Львівській, Дніпропетровській та Одеській областях. Найменше – в областях де проходять бойові дії, зокрема, Донецькій та Херсонській, а також в Чернівецькій, Волинській, Рівненській областях. В Луганській області не було зареєстрованого ні одного автомобіля за вказаний період.

Покупці нових автомобілів надавали перевагу таким маркам, як Toyota, Renault, Volkswagen, Skoda та Peugeot. Найбільш популярним легковим автомобілем є кросовер Renault Duster. Крім того, спостерігається збільшення числа придбаних електромобілів.

У довоєнний час Україна належала до ТОП-40 країн світу за обсягами виробництва та експорту автомобільної продукції. У нас виробляли різний автотранспорт, причепи до них, напівпричепи. Сьогоднішнє зниження цих показників є серйозною загрозою для економічної безпеки нашої країни.

Експорт української автомобілебудівної продукції внаслідок військових дій втратив майже 2/3 від показників 2021 року. У 2022 році ця втрата була компенсована підвищенням рівня імпорту, що, звичайно, впливає на внутрішнього ринку від імпорту.

Українська промисловість зараз зазнає значного скорочення експорту. Так, в Україні експорт продукції машинобудування скоротився майже на 90 %, а металургії – на 65 %.

В цілому можна відмітити те, що частка машинобудування у загальному промисловому виробництві України становить лише 10 % і половина з цієї експортується до країн Євросоюзу.

Отже, Україна є вільна і сильна країна. Не дивлячись на тяжку ситуацію, вона розвиває власне виробництво продукції машинобудування і навіть має можливість її експортувати. Цим самим вона забезпечує зростання економічної незалежності на світовому ринку автомобілів.

Список використаних джерел:

1. В 2024 році світовий авторинок складе 88,3 млн. авто. / URL: https://autoconsulting.ua/article.php?sid=55380

2. Ринок нових автомобілів в Україні зріс у півтора рази / Info Car. URL: https://news.infocar.ua/rynok_novykh_lehkovykiv_v_ukrayini_zris_na_50_vidsotkiv_166659.html

СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМУ РЕАЛІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Пільник В. О., аспірант
Крочак О.І., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Термін «механізм» можна пояснити більш детальніше, як сукупність взаємопов'язаних складових, які об'єднуються в одне ціле для досягнення відповідного результату. Виходячи з цього, механізм реалізації підприємництва – це поєднання форм діяльності суб'єкта господарювання, принципів та умов її здійснення, функцій та методів регулювання, які поєднуються у спільний господарський комплекс для досягнення мети. Всі ці складові механізму можна систематизувати у наступні складники: економічний, організаційний та соціальний.

Згідно з Господарським кодексом України, суб'єкти господарської діяльності можуть самостійно обирати вид діяльності, його напрям та форму, складати власні бізнес - плани, використовувати необхідні ресурси, співпрацювати з різними постачальниками та покупцями, за власний бажанням розпоряджатися отриманим прибутком, здійснювати зовнішньоекономічну діяльність [2].

Всі підприємництва розвиваються відповідно до ведення комерційного розрахунку і обов'язково враховують можливість існування власного комерційного ризику. Комерційний розрахунок - це метод діяльності підприємства в умовах ринкової економіки, який визначається шляхом порівняння суми понесених витрат та результатів виробничо-фінансової діяльності. Комерційний розрахунок є похідним для економічних принципів підприємництва, таких як самоокупність, самозабезпечення, самофінансування, господарська самостійність, матеріальна зацікавленість.

В кожному підприємстві намагаються досягти позитивних тенденцій у системі господарювання. Ведення їх діяльності при цьому відбувається за наявності сприятливих умов. Умови підприємницької діяльності можна поєднати в окремі групи:

– економічні передумови мають за основу функціонування в умовах ринкової економіки, роздержавлення, приватизація, демонополізація, ведення вільної підприємницької діяльності.

– соціально-психологічні передумови насамперед передбачають існування сприятливого психологічного клімату, подолання негативного ставлення людей до підприємництва.

– політичні передумови – це умови, які забезпечують стабільність суспільного життя та демократизацію, сприятливу кредитну, податкову, митну та інші політики, гарантування недоторканості усіх видів приватної власності.

– правові умови розвитку підприємництва представляють собою наявність затверджених законів та підзаконних актів, що дозволяють

забезпечити правову захищеність підприємницької діяльності та її легітимність.

Підприємництво є категорією бізнесу. Теорія підприємництва зародилась ще у XVIII столітті. Вперше термін «підприємець» було введено в науковий обіг англійський економіст Р. Кантильоном. На його думку, це особливий вид новаторської діяльності, що пов'язана з ризиком [3, с. 80].

Функції підприємницької діяльності розкриває З. Варналій [1]:

- ресурсна, яка визначається формуванням у підприємстві та використанням різних ресурсів: природних, матеріальних, трудових, грошових, інвестиційних, капіталу, інформаційних та інших ресурсів.

- організаційна функція забезпечує організацію у підприємстві системи збуту, маркетингу та інших процесів, які необхідні для реалізації визначеної мети. Тобто вона насамперед полягає у виборі оптимальних пропорцій поєднання ресурсів, які має підприємство у своєму розпорядження для ведення підприємницької діяльності.

- стимулююча функція зосереджена на ефективному виробництві товарів та послуг на які у даний момент є попит споживачів, а також на формуванні мотиваційного механізму праці. Тут основним мотивом для працівника є отримання винагороди та задоволення від роботи – матеріальний та моральний стимул. Крім того важливим є створення сприятливого клімату для творчої праці, зародження та генерації нових ідей.

- інноваційна функція являє собою використання на практиці результатів інтелектуальної діяльності, які забезпечують ріст виробничого, економічного та соціального потенціалу суб'єктів господарювання. Інноваційна діяльність здійснюється в наступних напрямках: розробляються та впроваджуються у виробництво нові види продукції, або покращуються властивості уже тих, що існують; вводяться в дію нові або вдосконалюються наявні технологічні процеси та технології; розробляються та впроваджуються нові організаційно-технічні рішення в різних секторах виробництва: адміністративному, соціальному, комерційному та інших; використовується структурна інновація.

Механізм реалізації підприємницької діяльності містить в собі різні складові - економічну, організаційну та соціальну. Всі вони проявляються через відповідні принципи, певні функції, умови їх розвитку, форми та методи регулювання.

Список використаних джерел:

1. Варналій З. С. Основи підприємництва: навч. посіб. К.: Вид-во «Знання»-Прес, 2002. 239 с.

2. Господарський кодекс України. База даних Законодавство України / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text

3. Robert B, Ekelund R. B., F. Herbert A history of economic theory and method 3rd ed. New York: MCGraw-Hill, Inc., 1989.1. 688 p.

ПІДПРИЄМНИЦТВО У ВОЄННИЙ ЧАС: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ АДАПТАЦІЇ

Семенда Д.К., к.е.н., професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Семенда О.В., к.е.н., доцент кафедри маркетингу
Уманський національний університет садівництва

Підприємницька діяльність є невід'ємною складовою економічного потенціалу України, що впливає на різноманітні сфери функціонування суспільства. Забезпечення стабільності та сприяння розвитку бізнесу є ключовими чинниками для досягнення економічної стійкості та процвітання держави. Проте, починаючи з лютого 2022 року, вітчизняний бізнес-сектор зазнає серйозних негативних наслідків у зв'язку з повномасштабною збройною агресією Росії проти України. Дане протиправне воєнне вторгнення безпосередньо впливає на здатність підприємницьких структур ефективно функціонувати та розвиватися у надзвичайно складних умовах [1].

З початком війни національна економіка та вітчизняний бізнес-сектор зазнали безпрецедентного деструктивного впливу. За підсумками 2022 року показник падіння валового внутрішнього продукту України сягнув 30,4%, що є історично найвищим рівнем скорочення економіки держави. Крім того, за офіційними даними Міністерства соціальної політики, частка населення, чий рівень доходів опустився нижче встановленої межі бідності, зросла до майже 30%, що, у свою чергу, спричинило значне зниження платоспроможного попиту громадян на тлі стрімкого зростання споживчої інфляції, яка за підсумками 2022 року сягнула 26,6% [2].

Паралельно зі скороченням купівельної спроможності населення та підвищенням цінового рівня, на яке чинив додатковий тиск девальвації національної валюти (з 29 грн/дол. США до 40 грн/дол. США), з початком воєнного вторгнення підприємницький сектор України майже повністю втратив можливість здійснювати зовнішньоекономічну діяльність. Це було спричинено критично обмеженою пропускною спроможністю західних кордонів держави, практично повною паралізацією роботи морських портів на Чорному та Азовському морях. Згідно з результатами опитування, проведеного Європейською Бізнес Асоціацією, 67% вітчизняних підприємницьких структур зазнали негативного впливу від блокування державного кордону під час протестних акцій Польщею. Сукупні збитки бізнес-сектору України з початку вказаних протестів на момент проведення дослідження вже сягнули щонайменше 24,8 млн. євро, що в середньому становить близько 700 тис. євро на одну компанію. 98% респондентів повідомили про підвищення транспортних витрат більш ніж удвічі, тоді як 57% суб'єктів господарювання зазнали втрати частини замовлень на свою продукцію чи послуги [3].

Окремим непересічним викликом для підприємницького сектору стала також тимчасова окупація частини територій України, внаслідок чого компанії втратили доступ до своїх виробничих потужностей та складських приміщень на цих територіях.

Воєнний час представляє собою складний контекст для розвитку підприємництва, оскільки супроводжується різними викликами, руйнуючи екосистеми та порушуючи звичайний хід економічної діяльності. Однак, незважаючи на ці перешкоди, підприємці часто демонструють неймовірну стійкість та адаптивність, знаходячи інноваційні способи пристосуватися та процвітати в найскладніших умовах. Деякі стартапи можуть виявитися більш пристосованими до воєнного часу, ніж традиційні, завдяки своїй гнучкості, здатності швидко реагувати та інноваційним підходам. Стартапи, зосереджені на технологіях, що задовольняють нагальні потреби воєнного часу, такі як кібербезпека, логістика, альтернативна енергетика, можуть процвітати, якщо їм вдасться успішно пристосуватися до мінливих умов.

Державна політика відіграє вирішальну роль у створенні сприятливих умов для підприємництва [4]. Ефективна політика підтримки малого та середнього бізнесу, спрощені регуляторні вимоги, пільгові податкові режими та цільові програми фінансування можуть допомогти підприємцям подолати труднощі. Крім того, інвестиції в розвиток цифрової інфраструктури та створення віртуальних платформ для підтримки стартапів можуть забезпечити важливий доступ до ресурсів, знань та мереж, необхідних для успіху підприємців в умовах війни. Ефективна державна політика щодо підприємництва під час війни вимагає ретельного балансування між підтримкою економічного зростання та забезпеченням національної безпеки. Уряди повинні уникати надмірного регулювання, яке може загальмувати інноваційну діяльність, але водночас забезпечити належний нагляд для захисту критичної інфраструктури та даних

Отже, ведення підприємницької діяльності в умовах воєнного часу є надзвичайно складним завданням, що вимагає неабиякої стійкості, гнучкості та інноваційного мислення. Війна створює безпрецедентні виклики для екосистем стартапів, руйнуючи інфраструктуру, порушуючи ланцюги постачання та обмежуючи доступ до ресурсів. Однак ефективна державна політика, що сприяє підприємництву, може допомогти подолати ці бар’єри, забезпечуючи фінансову підтримку, сприятливе регуляторне середовище та розвиток цифрової інфраструктури.

Список використаних джерел:

1. Мельник Т. Український бізнес в умовах війни: сучасний стан, виклики та шляхи їх вирішення. *Journal of Innovations and Sustainability.* №7(3). 2023. https://doi.org/10.51599/is.2023.07.03.07

2. Як український бізнес виживає в умовах війни? (2023). https://visitukraine.today/uk/blog/1810/how-does-ukrainian-business-survive-the-war

3. Lutsyshyn M. (2024). Unblocking the border: what should be the transformation of relations between Ukraine and Poland. https://eba.com.ua/en/rozblokuvannya-kordonu-yakoyu-maye-buty-transformatsiya-vzayemyn-ukrayiny-ta-polshhi/

4. Семенда Д.К., Семенда О.В. Роль держави у розвитку підприємництва в Україні. *Наукові інновації та передові технології.* №2(4). 2022. С.230-239. DOI: https://doi.org/10.52058/2786-5274-2022-2(4)-230-239

CURRENT STATE AND TRENDS OF THE DEVELOPMENT OF TRADE SPHERES OF UKRAINE

Maksymenko S.M., recipient of the third (educational and scientific) degree "Doctor of Philosophy"

At the current stage of economic development, trade is a type of activity, the essence of which is determined by the processes of commodity exchange, purchase and sale of goods, their storage and preparation for sale, customer service, and the provision of related services. It belongs to the most socially significant types of activity, which affects all strata of the population, significantly increases the level of employment; its contribution to the formation of gross added value is the largest compared to other types of economic activity.

In a market economy, in the economic system, trade entrepreneurship comes to the fore, as an independent branch of economic activity, which is created for the sale of goods and the provision of appropriate services in order to satisfy the needs of consumers and make a profit.

Determination of the role of trade entrepreneurship in development of the country's economic system is based on the theoretical, methodological and organizational-management provisions of the review, the disclosure of the features of the functioning and safety of conducting the relevant business on the market of goods and services, and calculating the way out of risky situations and ensuring economic security in commercial entrepreneurship.

Not only trade plays an important role in the domestic economy taking into account the volume of products that are sold through wholesale and retail trade enterprises, and taking into account the fact that it can cause certain structural changes in the country's economy and affect the development and balance of the domestic market, including influencing domestic industry and regional markets, acting as a kind of agent of commodity-money relations that arise between the owners of goods, providing employment for a large number of workers, etc.

It should be noted that recently there is a trend towards the future growth in the share of small business entities with a decrease in the absolute number of all domestic enterprises in general and enterprises in the trade industry in particular. At the same time, from the very beginning of the investigation period, the share of small business entities in the trade sector was slightly higher than among all

enterprises of Ukraine, which is connected not only with the above-mentioned reasons, but also with the peculiarities of the functioning and construction of business by the owners of trading enterprises.

As the final result of the economic activity of the enterprise and an indicator of its efficiency, profit is the result of a combination of external and internal factors. Disparities and imbalances in the country's economy, accompanied by macroeconomic uncertainty, political instability, devaluation of the national currency, have a destructive effect on the economic condition and profitability of domestic enterprises.

Thus, the analysis of the state and trends in the development of retail trade enterprises of Ukraine made it possible to identify generally positive dynamics and trends regarding the further development of the trade industry of Ukraine and the potential of trade enterprises. Over the last decade, the number of retail trade enterprises has significantly decreased; mainly small enterprises operate in the domestic market. The innovative development of retail requires new approaches to the implementation of trade activities, taking into account European and world technologies in the trade industry. Further research will be aimed at developing recommendations for increasing the effectiveness of the activities of retail enterprises, which will create the basis for stabilizing their functioning.

References:

1. Kukharets V.V., Buluy O.G., Levkivska L.M. Development trends stock market in the conditions of globalization of the world economy. Efficient economy. 2021. No. 4.
2. Rovenska V.V., Burkatskyi Yu.Yu. Analysis of the current state of development of the trade industry of Ukraine. Economic Herald of Donbass. 2019. No. 2 (56). P. 145–150.
3. Apopii V. V., Chorna M. V. Key macroeconomic trends of the modern development of internal trade of Ukraine. Economic strategy and prospects for the development of trade and services. Collection of scientific works. Kharkiv: KhDUHT, 2020. Issue 1 (31). P. 148–162.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕДЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Соколюк С.Ю., Уланчук В.І.

Повномасштабна війна стала екзистенційним викликом для української промисловості. Промислові підприємства часто були змушені активно скорочували витрати на інновації, змістивши фокус із розвитку на виживання. При цьому бізнес бачить можливості відновлення інноваційної діяльності з допомогою галузевих програм підтримки, фіскальних стимулів та інших заходів на рівні держави. Такими є основні результати нового 12-го щомісячного опитування підприємств, яке провів Інститут економічних досліджень та політичних консультацій (ІЕД) у квітні 2023 року.

Сьогоднішні історичні виклики, з якими стикнулась Україна, дають можливість вибудувати нову систему взаємовідносин науки і суспільства, підвищити її значимість як у науково-технічному прогресі та інноваціях, так і в посиленні обороноздатності країни, прийнятті суспільнозначущих рішень, формулюванні національних стратегій розвитку, воєнних доктрин тощо. Інновації генерують позитивні структурні зрушення в економіці та суспільстві, сприяють підвищенню продуктивності економіки, посилюють її здатність конкурувати в глобальному середовищі з економіками інших країн світу та забезпечувати стійкі темпи зростання в довгостроковій перспективі [1].

Вже багато років Україна не має ефективної інноваційної стратегії, яка б визнавалась та підтримувалась всіма категоріями вітчизняних інноваторів та експертних спільнот. Сьогодні, війна може остаточно поховати ще існуючі залишки науки та інновацій в промисловому середовищі. Але вона створює й нові можливості.

Огляд аналітичної інформації [2] свідчить про те, що Україна «з'їхала» вниз в своїх показниках інноваційного розвитку в порівнянні з 2014 за кількістю продуктових та процесних інноваторів, категорій з інноваційним потенціалом тощо. Військові дії на території України значно посилили процеси деградації інноваційних екосистем промислових хайтек-секторів та, в першу чергу, серед промислових МСП, основними причинами чого є наступні:

- більше 40% МСП просто зупинили свою роботу;
- тим керівникам, що працюють в режимі елементарного виживання не до інновацій – лічені з них розглядають цей напрям роботи як пріоритетний, й такий, що має відношення до головного пріоритету – отримання бодай якихось замовлень;
- багато інноваційних МСП до війни працювали на експортних ринках – сьогодні вони так само втрачені, або заморожені;
- в режим виживання перейшли також десятки екосистемних акторів – університетів, НДІ, інкубаторів – акселераторів, бізнесоб'єднань, агенцій розвитку тощо.

У воєнний час гостріше постають питання промисловості, в тім числі індустріальних парків, та інновацій. Центр розвитку інновацій [2] провів аналіз розвитку підприємництва в Україні в результаті чого були отримані наступні результати. Війна активізувала закриття бізнесу в Україні: в середньому щомісяця закривалося 13 тисяч СГД, що до середини липня перевищувало кількість зареєстрованих нових СГД, хоча протягом 6 місяців повномасштабної війни реєстрація нового бізнесу продовжує демонструвати позитивну динаміку відновлення, яка розпочалася у квітні: кількість новозареєстрованих суб'єктів господарювання зростає щомісяця - з 15 тисяч у квітні до понад 23 тисяч у серпні. Проте ситуація щодо стану бізнесу відрізняється в кожному регіоні. Тож, на Сході України показник підприємств, які повністю або майже припинили діяльність, більший, ніж

середній по Україні, та становить 63,9%. На Заході та Півночі більша частина всіх підприємств зменшили обсяги робіт або працюють частково – це 57,3% і 56,6% відповідно. У Центрі України та на Півдні таких підприємств 44,9% і 46,9%, найменше на Сході – 29,1%. По всій Україні 11,5% підприємств змогли зберегти або навіть збільшити обсяги робіт, порівнюючи з 23.02.2022. Найбільше таких підприємств на Заході Україні – 16,9%, проте більшість підприємств, які стверджують, що суттєво збільшили свої доходи (140%+), розташовані на Півдні – 2,3%. Менше ніж 2% підприємств здійснили релокацію повністю або переважно за кордон. Натомість 38% підприємств зорієнтовані на експорт. Переважно релокація бізнесу відбувається зі Сходу України – 39,7% підприємств планують або здійснили релокацію в Україні чи за кордон. В інших регіонах від 80% до 90% бізнесів не здійснювали релокацію. Більшість підприємств, які змушені здійснити релокацію, роблять це виключно або переважно в Україні, за кордон релокувалося менше ніж 2% підприємств зі Сходу, Заходу та Центру України [2;3].

Для того, щоб національна наука приносила максимальну користь майбутній післявоєнній економіці необхідна системна перебудова її відносин з суспільством, державною владою та бізнесом. Складовими елементами цієї перебудови мають бути:

- формування та реалізація цілісної державної політики розвитку науки та стимулювання інновацій, законодавче забезпечення відповідних процесів та контроль за його дотриманням;
- інтеграція вітчизняного наукового сектора в каркас майбутньої постворенної економіки для забезпечення можливості залучення його напрацювань до обґрунтування національних пріоритетів розвитку;
- націленість програми післявоєнної відбудови економіки на технологічну модернізацію виробничого сектора, що створюватиме попит на інноваційну та наукову продукцію;
- запровадження європейських стандартів у сфері організації виконання та фінансування наукових досліджень.

Список літератури:

1. В. Данилишин. Про роль національної науки у відродженні України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://lb.ua/blog/bogdan_danylysyn/515894_pro_rol_natsionalnoi_nauki.html

2. Ольшанська О. В. Регіон як просторова соціально-економічна система//Актуальні проблеми економіки 2021.№3. С. 184- 191.

3. Офіційний сайт Центру розвитку інновацій[Електронний ресурс]. Режим доступу: https://cid.center/

INCREASING THE EFFICIENCY OF THE COMMERCIAL ENTERPRISE

Sokolyuk S.Yu. Doctor of Economics, Professor
Maksymenko S.M., recipient of the third (educational and scientific) degree "Doctor of Philosophy"

The biggest obstacle to creating an effective corporate strategy is the belief that the company should address the market in general. To reach "non-customers", companies throw more money into the wind than on any other endeavor. It is much more difficult to understand how to do this by narrowing the specialization.

The management of many companies faces the temptation to reduce efforts and funding aimed at analyzing the macro environment in which they have to work during economically difficult periods, because it becomes too expensive for them. While in such a period of activity for the company, the analysis is most necessary as the first thorough stage of business strategizing in order to solve the problems of working in the complicated context of the macro environment.

Regardless of the context, it is worth discussing the concept of marketing strategy in terms of the company and its business, according to the following issues: the role of marketing in the formation and implementation of company strategies; three levels of the company's strategy, each of which consists of similar components, but solves different tasks for the business; the marketing significance of corporate strategy decisions.

As you can see, the processes taking place in a commercial (trading) enterprise can be grouped into three segments:

1. Commercial;
2. Technological;
3. Additional trading services.

Companies struggle to even maintain the level of profitability they have achieved, let alone increase it, while systematically improving pricing skills can have a lasting positive effect. They claim that data collected from more than 1,000 pricing and efficiency improvement initiatives across a range of industries clearly demonstrate a 2-7 percentage point increase in return on sales, depending on the sector. And yet, the full potential of pricing in terms of revenue and profit growth will be realized only by those companies that hone analytical scrupulousness and develop practical skills.

You can turn pricing into a source of profit growth in five simple steps: transparency of data on the price structure. Pricing managers often do not have a full understanding of the differences in profitability across regions and product groups, let alone individual customers and transactions, all these factors greatly influence pricing and sales decisions. For example, the volatility of raw material prices turned out to be a serious problem for companies in which the term of sales contracts with customers exceeded the term of contracts with their own suppliers of raw materials. Raw materials may become more expensive, but sales representatives do not know which products, when and by how much the prices should increase. Without this knowledge, the possibility of obtaining profit melts

before the eyes. Customer-facing personnel must have access to transparent data on price levels, discounts, and other reasons for yield leakage due to suboptimal pricing at different periods and stages of portfolio diversification, and make informed decisions based on this data. The key word here is to aware. The amount of data available is constantly increasing, as is the power of computing systems to process it, and this gives sales representatives the ability to use more sophisticated analytical tools and make more informed decisions - at least in theory. However, the rapid spread of data and the complexity of its structure often only add additional confusion, rather than helping to understand the situation, so sales representatives prefer to ignore modern methods of pricing analysis and continue to rely on intuitive decisions, template models, past experience or outdated analytical techniques. As a result, companies either undercut prices and simply lose money, or overprice and lose customers.

It is important that, starting large-scale transformations - from any reasons, even for the sake of overcoming the crisis, - managers do not forget about the state of health of the organization. Its strengthening is one of the most important goals of any transformations, the current state of which largely determines the scenario in which the reforms develop. Companies that, within the framework of transformation programs, sought not only to achieve results, but also to strengthen organizational health, were much more likely (in 42% of cases) to successfully achieve their goals. Economic, political and social conditions of doing business are changing rapidly. Companies have to adapt, but change is not easy for them. Only one in three organizational transformation programs succeed, numerous studies show.

References:

1. Naboka Yu.V. Business environment: characteristics, structure, development, diagnosis. Economic space, 2018. No. 138. P.192-200.

2. Polegenka M. Management of the efficiency of agro-industrial enterprises. Agrarian science of the 21st century: realities and prospects: theses of reports of the scientific and practical conference 25.02-28.02.2020: Dnipro: "Standard" Printing House (PP Boyko V.V.), 2020. 156 p.

3. Analysis of the current state of development of the trade industry of Ukraine/V.V. Rovenska, Yu.Yu. Burkatskyi Economic Bulletin of Donbass, 2019. No. 2 (56). P. 145-150.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ АСОРТИМЕНТОМ ПІДПРИЄМСТВА

Темченко Олександр Петрович, студент
Сумський національний аграрний університет

Процес управління товарним асортиментом є багатоетапним та дуже складним, проте надзвичайно важливим етапом діяльності будь-якого

підприємства. Мета цього процесу - створення на підприємстві товарної номенклатури, яка мала б змогу задовольняти якісні й кількісні потреби споживачів, а також забезпечувати постійну ефективну діяльність підприємства. Управління товарним асортиментом має повністю відповідати меті і цілям діяльності підприємства.

Управління товарним асортиментом складається з декількох елементів:

– управління ринковою ідеєю. Сюди відносяться: розробка концепції товару для споживачів, костомізація товарів, управління атрибутивним позиціюванням;

– управління реальним товаром. Сюди відносяться: забезпечення якості і конкурентоспроможності товарів, оптимізація і вдосконалення товарного асортименту, аналіз життєвого циклу товару, виведення нових товарів, яких ще немає на ринку, розробка й реалізація стратегії щодо товарної марки, створення ефективного пакування;

– управління позиційним підкріпленням товару. Сюди відноситься підвищення рівня сервісу.

Управління товарним асортиментом кожного підприємства відбувається в декілька етапів.

На першому етапі здійснюється встановлення цілей, які прагне досягти підприємство в процесі управління товарним асортиментом. При цьому цілі мають відповідати загальній місії і меті діяльності підприємства.

Другий етап заключається в тому, що відбувається формування завдань асортиментної політики підприємства, які будуть повністю відповідати встановленим на попередньому етапі цілям. Іншими слова менеджмент підприємства створює список завдань і конкретний план дій, необхідних для досягнення поставлених завдань і, як наслідок, визначених цілей щодо асортиментної політики.

Після цього має здійснюватися визначення кількісних та якісних показників, за допомогою яких буде здійснюватися аналіз ефективності управління товарним асортиментом.

Власне, аналіз є наступним етапом в процесі управління товарним асортиментом. Він поділяється на два основні види: зовнішній та внутрішній. Зовнішній аналіз передбачає аналіз конкурентного середовища, ринків збуту та груп потенційних споживачів. В свою чергу, внутрішній аналіз полягає в аналізі ресурсного забезпечення, наявного асортименту та потенційних можливостей його вдосконалення. На основі проведеного аналізу здійснюється визначення слабких та сильних сторін в товарному асортименті, виявлення проблем, що існують, а також пошук та виявлення можливостей для їх подолання.

Останнім етапом процесу управління є прийняття рішень щодо подальшої класифікації, формування чи оптимізації товарного асортименту [1]. Для подальшого прийняття рішень на підприємстві можуть застосовуватися різні напрями та методи, які представлені в таблиці 1.

Таблиця 1 - Підходи та методи аналізу ефективності управління товарним асортиментом.

Підходи аналізу ефективності управління асортиментом	Методи аналізу ефективності управління асортиментом
Класифікація товарного асортименту	– АВС-аналіз – XYZ-аналіз – Матриця БКГ – Матриця Мак-Кінсі – Матриця Ансоффа – Карта позиціонування
Формування товарного асортименту	– Завдання вибору постачальника – Формування асортименту з точки зору комерційних завдань – Методи дистрибуції
Оптимізація товарного асортименту	– Оптимізація на основі ранжування ряду товарів – Структурні зміни в асортименті – Діагностика конкурентного середовища ринку – Інтерактивне формування асортименту

Для збалансованого управління товарним асортиментом підприємство має комбінувати різні підходи та методи в залежності від специфіки товарів, масштабів збуту, а також цілей і завдань, які стоять перед підприємством [2].

Отже, товарний асортимент є однією з найважливіших категорій для кожного підприємства. Якісне і ефективне управління ним, а також його правильне формування є запорукою успіху будь-якої організації.

Список використаних джерел:

1. Костромін, А. (2021). ОСНОВНІ АСПЕКТИ УПРАВЛІННЯ ТОВАРНИМ АСОРТИМЕНТОМ БІЗНЕС-ОРГАНІЗАЦІЇ. *Молодий вчений*, 1 (89), 163-166.

2. Могилов, А., & Рохлина, М. (2019). Управління асортиментом товарів. *Modern Scientific Researches*, (10-02), 122–130. https://doi.org/10.30889/2523-4692.2019-10-02-016

МІСЦЕ УКРАЇНИ НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗЕРНА

Тома О.С., аспірант
Крочак О.І., к.е.н., доцент
Уманський національний університет садівництва

Сільське господарство належить до основних галузей вітчизняної економіки. Основу його складають галузі рослинництва та тваринництва. Найбільше значення для національної безпеки держави має саме рослинництво і, зокрема, зерновиробництво.

На сьогоднішній день зернова галузь для економіки України є однією з основних. Рівень її розвитку, стабільна та ефективна діяльність зернового ринку, його функціональність дозволяють вирішити багато продовольчих проблем на рівні держави та забезпечувати національну безпеку.

Слід відмітити, що ринок зерна у нашій країні задовольняє не лише внутрішні потреби, але і споживання даної продукції у багатьох країнах світу. Тому, в Україні щорічно збільшуються обсяги виробництва та експорту зерна, що дозволяє їй бути одним із найважливіших постачальників зернової продукції на міжнародному ринку. Сильний зерновий сектор сільськогосподарського виробництва формується завдяки сприятливим агрокліматичним умовам.

Оскільки зернова продукції є стратегічною для економіки України, вирішенням питань щодо її виробництва та реалізації займались відомі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А. І. Алтухов, І. О. Бистрова, В. І. Бойко, Г. М. Калетнік, А. М. Карпенко, Л. П. Т. Саблук, О. М. Саковська, І. В. Свиноус, В. П. Ситник, Л. М. Худолій, В. М. Ціхановська, О. М. Шпичак та інші.

Зерновий ринок, в залежності від призначення зерна, складається з трьох ринків: фуражного, продовольчого та ринку насіння. На його стан впливає попит та пропозиція, ціна, галузеві резерви замовлень та інші показники.

Для участі у світовому зерновому ринку потрібно мати достатню кількість та якість продукції, щоб бути конкурентоспроможним. Основними факторами, що впливають на валове виробництво зерна в Україні є посівні площі та урожайність. Дослідження показали, що посівні площі під зерновими культурами у 2023 році в цілому становили 8,7 млн га, що на 22 % менше ніж у 2022 році та на 45 % менше ніж у 2021 році. Найбільше зернових культур вирощують в Індії. Під цю культуру у 2022 році тут відводилось 31,1 млн. га, у росії – 27,6, а у Китаї – 23,6 млн. га [2].

Аналіз вирощування кукурудзи в Україні показав, що у 2023 році було намолочено 28,7 млн. т кукурудзи і зібрано її було на 91 % площі. 9 % площ залишились необмолоченими з різних причин [3].

Виробництво кукурудзи у світі останнім часом зростає завдяки збільшенню посівних площ. У 2022 році її вирощували на площі 50,3 млн га. На першому місці знаходиться Китай – 43,3 млн. га, на другому - США – 34,5 млн. га, на третьому Бразилія – 20,8 млн. га. В Україні дану культуру у 2023 році вирощували на 3,6 млн. га. Слід відмітити, що у нас площі скорочуються під усіма сільськогосподарськими культурами через ведення військових дій та через розміщення посівних площ у зоні бойових дій, або на окупованій частині [1].

Крім посівних площ, одним із важливих показників розвитку галузі рослинництва є урожайність сільськогосподарських культур. У Китай врожайність кукурудзи у 2022 році було 5,81 т/га, Індії – 3,28 т/га. Найвища урожайність кукурудзи за цей період була у США – 11,1 т/га. В цілому в Україні у 2022 році намолотили 7,27 т/га кукурудзи. Тобто, країни з великими посівними площами можуть мати нижчу врожайність і навпаки і за

рахунок збільшення посівів збільшують валове виробництво сільськогосподарської продукції.

Починаючи з 2022 року для України почались важкі часи та незважаючи на бойові дії вирощується значна частина зернової продукції і реалізується на світовому ринку. Та внаслідок ворожих бомбардувань українські порти, що знаходяться в акваторії Чорного та Азовського морів припинили частково або повністю свою роботу. Це, звичайно, негативно вплинуло на експорт зерна, оскільки цю продукцію реалізували до країн Північної Африки, Близького сходу, Південної Азії тощо і доставляли її морем.

Україна, попри військові дії, має всі можливості для збільшення виробництва та експорту зернових культур. Неможливість використання водного транспорту компенсується транспортуванням продукції залізницею чи автомобілями до країн Західної Європи. Експорт зернової продукції забезпечує фінансові надходження до держави, які конче потрібні нам сьогодні для забезпечення безпеки нашого існування.

Список використаних джерел:

1. Експорт українського зерна у 2022/23 МР наближається до позначки у 45 млн тонн. URL: https://www.apk-inform.com/uk.
2. Лотиш О.Я. Роль України на світовому ринку зерна: виклики і загрози. https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1959/1886
3. Макконнелл К., Брю С Л. Економікс: принципи, проблеми і політика: пер.з англ. Е. С. Іванова та інші. Київ: ХаГар, 2000. 785 с.

ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ ЕТАПІВ ЕВОЛЮЦІЇ ТЕОРІЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Тупчій О.С., к.е.н., доцент
Мовсесян А.Г., аспірант
Уманський національний університет садівництва

Модернізація як один з основних інструментів забезпечення діяльності підприємств в умовах, що постійно змінюються, з розвитком процесу глобалізації національної економіки, потрапила в поле зору досліджень вчених з 50-х років XX ст. Активізація комплексу факторів, пов'язаних з впливом на результати функціонування соціально-економічної системи, підприємств усіх організаційно-правових форм залежить від одержаних результатів. Нині наукове обґрунтування управління модернізацією стало вельми актуальним. Термін "модернізація" походить від французького "modernization" – оновлювати, покращувати, надавати сучасний вигляд. Для трактування змісту "модернізація" вивчаються наукові роботи вчених з різних галузей, таких як соціологи, політологи, економісти та екологи, в результаті чого виділяємо основні етапи еволюції теорії модернізації:

1. Зародження теорії модернізації (формування класичної теорії модернізації). Цей етап тривав з середини 50-х до середини 60-х років XX ст. У цей період сформувалася концепція модернізації, суть якої полягала в переході від "традиції" до "сучасності". Тобто вона передбачала управлінський підхід до соціально-економічної системи, повну заміну застосовуваних ресурсів, культури і цінностей. В основі модернізації лежать інновації, а особливістю механізму її реалізації є комплексний підхід, що об'єднує зусилля фахівців з різних галузей.

2. Отже, згідно з класичною теорією, модернізація - це процес заміни традицій соціально-економічної системи сучасністю, або висхідний розвиток соціально-економічної системи – від методів традиційного функціонування до сучасних. Основними особливостями модернізації є: підвищення економічної ефективності виробництва та економічного зростання, орієнтація на внутрішні чинники, властиві соціально-економічній системі, застосування єдиної універсальної моделі сучасної системи. Уніфікований характер модернізації, що передбачає створення єдиної системи на основі створення певної кількості різновидів, сприяє розвитку спеціалізації у виробництві, комплексної механізації та автоматизації. Впровадження інновацій у всі компоненти системи та подолання консервативних сил - традиції системи.

3. Критика основної ідеї модернізації (з точки зору класичного підходу) - пряме протиставлення "традиції" і "сучасності" соціально-економічної системи. У другій половині XX ст., в 60-і і 70-і роки, вчені працювали над формуванням положень, на основі яких має відбуватися впровадження "сучасності" поряд зі збереженням окремих "традицій" системи. Було звернуто увагу на те, що сучасні системи можуть містити традиційні елементи, тому при здійсненні модернізації необов'язково забезпечувати повне перетворення системи в сучасний тип. При певних умовах рекомендується частковий характер оновлення. Крім того, завдяки появі нових інститутів і системних цінностей стає можливим встановлення традиційних форм і методів управління.

З вищевикладеного видно, що на даному етапі еволюція теорії модернізації являє собою процес часткового оновлення соціально-економічної системи сучасного типу, вирішальними рисами модернізації окремих "традицій" на основі інновацій є: економічне зростання; акцент ставиться не тільки на внутрішні чинники соціально-економічної системи, а й на зовнішні. Розробка оригінальних моделей сучасних систем, які засновані на окремих "традиціях". Уніфікований характер модернізації; впровадження інновацій та утвердження окремих традицій системи.

4. Посилення позицій "системних традицій" в теорії модернізації. Цей етап тривав в XX ст., у 80-х роках. Вектор наукових досліджень спрямований на формування унікальної оригінальної моделі сучасної економічної системи, органічно поєднує в собі "сучасність" і "традиції". Тобто дослідники продовжували шукати баланс між розвитком системи (якісними змінами) та утвердженням її традицій, економічним зростанням та соціальними

перетвореннями. Велику увагу було приділено внутрішнім можливостям системи. Також були прийняті до уваги зовнішні фактори.

Таким чином, модернізація на даному етапі еволюції її теорії являє собою основні риси розвитку, якісного оновлення, трансформації модернізації з урахуванням внутрішнього потенціалу сучасних типів соціально-економічних систем, заснованих на існуючих традиціях. Економічне зростання і соціальне вдосконалення внутрішнього потенціалу соціально-економічної системи та врахування зовнішніх факторів, застосування оригінальної моделі сучасної системи, заснованої на "традиціях"; єдиний характер модернізації впровадження інновацій та утвердження традицій системи.

5. У теорії модернізації посилюється позиція про розвиток системи і послаблюється позиція про утвердження її традицій. Таким чином, теорія "неомодернізму" формувалася з кінця 1980-х до 1990-х років XX ст. Остання концепція не передбачає єдиної мети модернізації, але застосована ідея "мобільного центру сучасності". Увага зосереджена на екзогенних (зовнішніх) факторах, за допомогою впливу яких система перетворюється в сучасний тип. Пошук балансу між економічним зростанням, соціальними перетвореннями та культурними цінностями стає все більш актуальним. Рушійною силою і передумовою модернізації є "сучасна особистість", що створює інновації.

Таким чином, модернізація інтерпретується як процес переходу соціально-економічної системи до "модернізації", заснований на обґрунтуванні органічно виникаючих інститутів і цінностей. Основними рисами модернізації є: економічне зростання, соціальне поліпшення, культурний розвиток, концентрація на зовнішніх факторах, застосування існуючих сучасних моделей системного розвитку, реалізованих в інших системах, багатогранний характер модернізації, її темпи різні в порівнянні з різними компонентами системи; впровадження інновацій, породжених "сучасною особистістю".

6. Теорія модернізації доповнюється положеннями про подальший розвиток системи, при якому завершується процес модернізації її основних (системних) компонентів. Тобто з 90-х років XX ст. і по теперішній час триває формування теорії "постмодернізму". Важливим положенням цієї теорії є рух системи в новому напрямі – змінюється нормативний характер функціонування всіх компонентів системи. Увага зосереджена на індивідуальній незалежності, різноманітності та самовираженні. В результаті цих змін враховуються економічні, соціальні, екологічні та інші наслідки.

Отже, на даному етапі еволюції теорії модернізації – це процес зміни норм функціонування всіх компонентів соціально-економічної системи в напрямі гуманізації, основними рисами системної модернізації є: концентрація на економічному зростанні, соціальному вдосконаленні, культурному розвитку, гуманізація довкілля та інші впливи на системи використання моделей для розробки нових типів систем впровадження

інновацій породжується багатогранним характером модернізації "особистості".

БІРЖОВИЙ ТОВАР, ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ У СВІТОВІЙ БІРЖОВІЙ ТОРГІВЛІ

Цимбалюк Ю.А., к.е.н., доцент
Кравець Є.П., здобувач освіти третього (освітньо-наукового) рівня
Кузло І.О., здобувачка освіти першого (бакалаврського) рівня
Уманський національний університет садівництва

Біржовий товар – це продукт, який є об'єктом біржової торгівлі. Біржовий товар є активом, який допущений до торгів на товарній біржі згідно з правилами біржі, а саме продукція та інші матеріальні цінності. Це може бути сировина, товари, фінансові інструменти або інші активи, які мають ціну на ринку і можуть бути куплені або продані [1, 2].

Торгівля біржовими товарами відбувається на організованих біржах, де купують та продають активи за узгодженими правилами. При цьому ціни встановлюються вільно на основі попиту та пропозиції.

Біржова торгівля відбувається без презентації товарів під час торгової сесії. Товар має відповідати певним вимогам, щоб його опис у біржовому контракті давав можливість учасникам торгівлі мати чітке уявлення щодо його кількісних та якісних параметрів. Оскільки біржова торгівля передбачає значну концентрацію попиту і пропозиції, то біржові товари повинні відповідати певним характеристикам [3]. Біржовий товар відрізняється від звичайного товару низкою ключових характеристик, які роблять його придатним для торгівлі на біржі:

- Масовість – торгівля на біржі ведеться великими партіями товару. Це робить біржовий ринок більш стійким до коливань цін та полегшує хеджування ризиків;
- Здатність до стандартизації – існує чітко визначений та зафіксований набір стандартів, що стосуються: якості товару, сорту, упаковки, маркування;
- Замінність – окремі одиниці товару одного сорту та якості повинні бути еквівалентними. Це означає, що для покупця не є суттєвим, яку саме одиницю чи партію товару він придбає, адже всі вони мають однакові характеристики;
- Ліквідність – біржовий товар має бути швидко та легко проданим на біржі. Це означає, що на ринку має бути достатньо покупців і продавців, готових укласти угоду;
- Цінова прозорість – ціни на біржі публічні і доступні для всіх учасників ринку, що забезпечує прозорість у формуванні цін;
- Волатильність цін – ціни на біржові товари можуть значно коливатися в залежності від різних факторів, таких як попит і пропозиція, геополітичні події, макроекономічні фактори, погода тощо.

Біржовий товар відіграє важливу роль у функціонуванні глобальної економіки, дозволяючи компаніям та інвесторам забезпечувати себе різноманітними активами та управляти ризиками. Такі товари відіграють важливу роль в економіці, оскільки забезпечують стабільне постачання сировинних товарів у різні галузі, створюють умови для хеджування ризиків та прогнозування цін, сприяють розвитку конкуренції та підвищенню ефективності ринку.

У світовій практиці виділяють наступні основні класи біржових товарів:

- Речові товари (товарна біржа) – це фізичний продукт, який має конкретну форму, властивості та призначення. На відміну від цифрових товарів, речові товари можна побачити, відчути на дотик тощо та використовувати в реальному світі;
- Цінні папери (фондова біржа) – це документи, які засвідчують право власності або інші майнові права їх власника. Вони можуть використовуватися як для залучення коштів, так і для інвестування. Це акції, облігації, державні цінні папери, деривативи тощо [4];
- Валютні цінності (валютна біржа) – це грошові кошти іноземних країн, а також кредитні та платіжні засоби, виражені в іноземних або міжнародних грошових одиницях [5].

На міжнародних товарних біржах торгують широким спектром товарів, які класифіковано за товарними групами, які наведено у таблиці.

Таблиця 1

Класифікація біржових товарів на міжнародних товарних біржах [1, 3]

Товарна група	Основний асортимент
Сільськогосподарська продукція і сировина	- Зернові культури (пшениця, кукурудза, рис, овес, ячмінь, жито) - Насіння олійних культур та продукти їх перероблення (насіння соняшнику, льону і бавовнику, соєві боби, шрот) - Текстильна сировина сільськогосподарського виробництва (бавовна, джут, натуральний шовк, пряжа, мита вовна, льон) - Натуральний каучук
Продовольчі товари	- Рослинного походження (цукор, рослинна олія, арахіс, концентрат апельсинового соку, какао-боби, кава) - М’ясо та живі тварини
Лісоматеріали	- Пиломатеріали - Фанера
Кольорові й дорогоцінні метали	- Кольорові метали (мідь, олово, свинець, нікель, цинк, алюміній) - Дорогоцінні метали (золото, платина, срібло тощо)
Паливно-енергетичні матеріали	- Нафта та нафтопродукти (сира нафта, мазут, дизельне пальне, бензин) - Газ та продукти його перероблення (скраплений газ, газойль, газ)

Крім того, біржові товари можуть класифікуватися за іншими критеріями, такими як спосіб поставки, місце поставки, термін зберігання, транспортабельність, ризик псування тощо.

Отже, біржові товари є важливими для глобальної торгівлі та економіки, оскільки вони дозволяють компаніям організовувати збут продукції та забезпечувати себе сировинними матеріалами, а інвесторам – можливості для диверсифікації портфеля та генерації доходів. Інвестування в біржові товари може бути вигідним, проте воно також пов'язане з ризиками, такими як цінова волатильність, політичні ризики та інші фактори. Біржові товари слугують різноманітним цілям для різних учасників ринку. Вони можуть бути використані для захисту від цінових ризиків, спекуляції, інвестування та забезпечення ліквідності.

Список використаних джерел

1. Основи біржової діяльності / Д.О. Приходько / Харків 2021. – 280 с.

2. Закон України «Про товарну біржу» від 10 грудня 1991 року № 1956-XII

3. Біржова справа: підруч. / за наук. ред. д.е.н., проф. О.М. Сохацької. – Тернопіль: ТНЕУ, 2014. – 655 с.

4. Закон України «Про ринки капіталу та організовані товарні ринки» від 23 лютого 2006 року № 3480-IV

5. Закон України «Про валюту і валютні операції» від 21 червня 2018 року № 2473-VIII.

ЗНАЧЕННЯ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ РОСЛИН ДЛЯ ЕФЕКТИВНОГО ВЕДЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

Чернега І.І.
професор кафедри підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Дюкарев А. О., здобувач третього освітнього рівня (доктор філософії)
Уманський національний університет садівництва

З самого початку своєї історії людство зрозуміло, що родючість ґрунтів є його найціннішим природним багатством, здатним забезпечити людей усім необхідним. Впродовж тривалого часу люди намагалися повернути в ґрунт поживні речовини, винесені з нього врожаєм, застосовуючи гній та попіл. Вони також намагалися зберегти врожай, знешкоджуючи бур'яни і шкідників, використовуючи, наприклад, розтерті листя кипариса та сірку.

Проте з гноєм та попелом в ґрунт повертається лише частина спожитих рослинами мінеральних елементів. Більшість поживних речовин, витрачених на формування врожаю сільськогосподарських культур, виноситься за межі господарства разом з товарною продукцією. Жодна країна світу не змогла досягти значного підвищення врожайності сільськогосподарських культур, доки не почали використовувати добрива і пестициди. Цей період, коли

почалася активна хімізація землеробства, ознаменував нову еру в розвитку сільського господарства [1].

Завдяки мінеральним добривам людство отримало можливість активно повертати винесені з урожаєм поживні речовини, що призвело до підвищення рівня родючості ґрунтів та сприяло значному зростанню врожайності сільськогосподарських культур. Досвід довів існування тісної залежності між рівнем урожайності сільськогосподарських культур і обсягами внесених добрив. Водночас добрива є головним, але не єдиним застосуванням хімії у сільському господарстві.

Не менш важливим фактором підвищення рівня родючості ґрунтів і збереження врожаю є застосування засобів захисту рослин. Завдяки широкому використанню пестицидів протягом останніх 25-30 років розвиненим країнам світу вдалося підвищити врожайність зернових культур більше ніж у два рази.

Історія розвитку світового сільського господарства свідчить, що небажання чи нездатність використовувати захист рослин від шкідливих організмів неминуче призводить до втрати валового збору та якості сільськогосподарської продукції. Відомі випадки, коли шкідливі організми здійснювали прямий вплив на розвиток і благополуччя окремих народів та держав. Захист та збереження врожаю сільськогосподарських культур залишається актуальним питанням і у XXI столітті [2].

За даними зарубіжних експертів, у світі щорічні втрати потенційного врожаю від хвороб, шкідників і бур'янів досягають 35 % і оцінюються в 90 млрд доларів США. За даними Інституту захисту рослин, в Україні щорічні втрати врожаю від шкідників, хвороб і бур'янів становлять близько 30 %, зокрема, зерна — 25-30%, цукрових буряків — 20-27%, соняшнику — 23-25%, картоплі — 32-35%, овочів — 27%, плодових насаджень — 48% і більше.

Якщо залишити посіви сільськогосподарських культур без належного захисту на рік чи два, вони швидко переходять у розряд «занедбаних». Бур'яни починають забивати культури, що різко знижує їх урожайність. На рослинах з'являються хвороби, які поступово їх знищують, а шкідники нападають і можуть з'їсти частину чи навіть цілу рослину. Вирощування таких культур, як картопля, цукрові буряки та овочі, практично неможливе без проведення захисних заходів. За підрахунками спеціалістів, застосовуючи необхідну кількість пестицидів, сучасний сільськогосподарський товаровиробник може зберегти до 10 центнерів з гектара зерна пшениці, 95 центнерів цукрових буряків, 40 центнерів картоплі та 15 центнерів плодів [3]. Тому, з розвитком землеробства виникала необхідність у засобах боротьби зі шкідливими організмами, які можуть зашкодити урожаю. Це пояснюється тим, що збільшення виробництва їжі для зростаючого населення вимагало постійного вдосконалення методів сільського господарства. Використання заходів для підвищення урожайності стало особливо актуальним з плином часу, коли населення світу продовжує зростати, а потреби у продуктах харчування зростають. Таким чином, інтенсифікація сільського господарства

стає необхідною для забезпечення продовольчої безпеки та задоволення потреб населення.

Так, підвищення урожайності культурних рослин є основним шляхом збільшення виробництва сільськогосподарської продукції без розширення посівних площ. Використання мінеральних добрив, селекція та застосування хімічних засобів захисту рослин є ключовими складовими цього процесу. Американські вчені вважають, що добрива відіграють найбільшу роль (41%), за якими йдуть гербіциди (13-20%), сприятливі погодні умови (15%), гібридне насіння (8%), та іригація (5%) [3]. Незважаючи на значні успіхи у селекції та виведенні більш стійких сортів культурних рослин, підвищення родючості ґрунтів без хімічних засобів захисту сьогодні неможливе. У багатьох культурах відсутні гени стійкості до певних захворювань, що робить їх вразливими. Наприклад, навіть сьогодні не існує сорту пшениці, який абсолютно стійкий до снігової плісняви. Тому, доки не будуть знайдені надійні джерела генетичного захисту, застосування хімічних засобів захисту рослин залишається єдиним шляхом збереження високих врожаїв.

Список використаних джерел:

1. Василенко Л.В., Корчинська О.А. Ринок хімічних засобів захисту рослин : монографія – К.: АПСВТ, 2020. – 176 с.
2. Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів : офіц. сайт. Електрон. дані. Київ, 2016. URL: http://www.consumer.gov.ua.
3. Корчинська О. А. Організаційно-економічне регулювання розширеного відтворення родючості ґрунтів : монографія. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2015. 388 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВА

Штаба К.В. , магістрант ФММ
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»,
м. Київ, Україна

Ефективно вибудована система організації, планування та контролю збуту здатна з максимально можливим ефектом забезпечити досягнення планових показників конкурентного розвитку підприємства. Пріоритетним завданням для організації в умовах конкурентного ринку є вибір орієнтації збутової діяльності в рамках однієї бізнес-стратегії, яка відповідатиме і цілям бізнесу, і запитам споживачів одночасно.

Актуальність теми дослідження полягає в тому, що збут є одним із найважливіших критеріїв та факторів економічного розвитку підприємства. Він включає процес проектування, виробництва, доведення до продажу готової продукції споживачеві. Таким чином, все це свідчить, що якісно

організована збутова діяльнысть в умовах сьогодення дозволяє суттєво покращіти загальну її ефективність та зміцнити конкурентну позицію підприємства на сучасному споживчому ринку.

Під збутовою діяльністю слід розуміти комплекс заходів просування продукції ринку, підготовку продукції до відправки, її відвантаження споживачеві та організацію розрахунків неї. Концептуальна сутність збутової діяльності підприємства полягає у підвищенні рівня капіталізації останнього через досягнення максимального обсягу продажу та задоволення платоспроможного попиту сучасного покупця.

У загальноекономічному сенсі система збуту є наслідком основного виробничо-технологічного процесу, але в сучасних умовах ринкового планування процес збуту продукції вже передує основній виробничій стадії, тому що для того, щоб організувати ефективний бізнес-процес необхідно провести комплексне дослідження потреб покупця, визначити цільові споживчі групи, канали збуту та продажу, форми доведення готової продукції до покупця, особливості конкурентного середовища, перспективи розширення ринкової ніші тощо.

Тільки в цих обставинах організація основного виробничого процесу буде чітко обґрунтованою, зумовленою і матиме високий ступінь значущості та ефективності в плані досягнення тактичних і стратегічних цілей розвитку тієї чи іншої підприємницької діяльності.

У діяльності будь-якого підприємства істотне значення має правильно організована збутова діяльність, оскільки у системі збуту концентрується результат всіх попередніх результатів діяльності підприємства.

Реалізація готової продукції є завершальним етапом всього відокремленого підприємницького циклу, із сукупності яких формується профіль економічного розвитку. Зниження обсягів реалізації готової продукції може свідчити у тому, що властивості продукції (асортимент, якість, вартість та інші споживчі властивості) відповідають запитам сучасного покупця. Також до цього результату може призвести поява ринку конкурентів з аналогічними товарами і товарами-замінниками [1]. Визначимо для цієї економічної категорії ключові характеристики, основні з яких проілюстровані рисунку 1 .

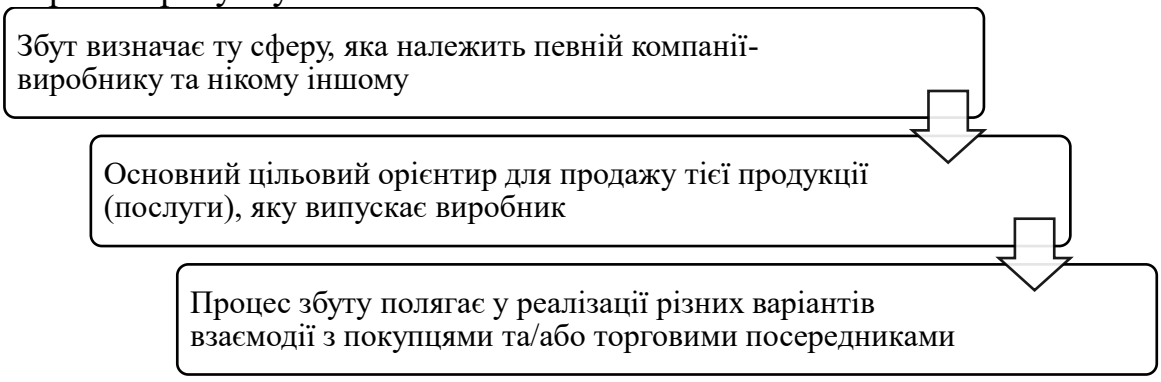

Рисунок 1. Основні характеристики категорії «збут продукції»

Таким чином, у загальному розумінні базової сутності та змісту категорії «збут» варто зазначити, що збутова діяльність є господарський процес просування готової продукції на ринок для забезпечення максимальних обсягів продажу, розширення ринкових ніш та максимально повного задоволення запитів цільової аудиторії (споживачів).

На рисунку 2 наведено загальні методи підвищення ефективності функціонування збутової мережі для підприємства.

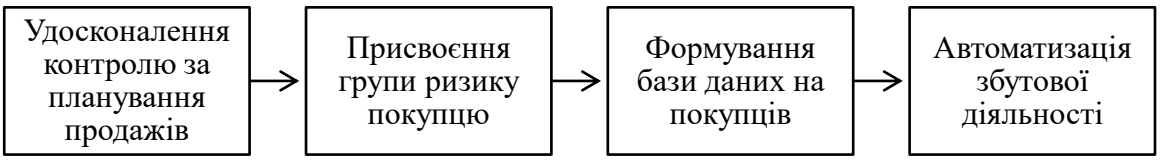

Рисунок 2 Методи підвищення ефективності функціонування збуту підприємства

Розглянемо подані методи більш докладно, з позиції організаційно-управлінського аспекту:

1. Удосконалення контролю за плануванні продажів пердбачає, що у процесі планування продажів має брати участь не тільки планово-економічний відділ, а й функціональний підрозділ збутової служби (економічне бюро, відділ маркетингу); має бути чітко вироблено алгоритм реалізації та оцінки продажів; в ринкових умовах з метою досягнення необхідного рівня оптимальності планування збуту слід організовувати перманентний облік на основі застосування параметрів оцінки та контролю [2].

2. Присвоєння групи ризику покупцю необхідна для підвищення рівня ефективності роботи з контрагентами за договорами постачання та продажу, а також скорочення обсягів продажів через некомпетентність останніх кожному з них присвоюється певна категорія ризику. В основу ранжування покладено такі фактори: відсоток виконання зобов'язань за розрахунками, зміст первинної інформації (документи, відгуки) [2].

3. Формування бази даних покупців – спрямована на розробку профілю клієнтської з максимально можливою та достовірною інформацією про відповідний споживчий сегмент [2].

4. Автоматизація збутової діяльності підприємства – сприятиме росту продуктивності та ефективності планування госпордарські дільностіформуванню біольш раціональних підходів оцінювання кон'юнктурних коливань у оперативному та стратегічному періоді.

Таким чином, в умовах багатофункціонального розвитку підприємства дуже важливо вміти грамотно керувати збутом. Це пояснюється тим, що невміння управляти збутом призведе до переповнених складів, неплатежів, відсутності оборотних коштів на закупівлю сировини та зупинення виробництва.

Список використаних джерел:

1. Деинега І. О., Якубовська Н. В. Перспективні оцінки впровадження маркетингових інструментів у збутову діяльність підприємств сфери агробізнесу. Український журнал прикладної економіки та техніки. 2024. Том 9. № 1. С. 78 – 83.
2. Гарматюк, О. (2023). ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАРМАЦЕВТИЧНИХ ПІДПРИЄМСТВ. Економіка та суспільство, (48). https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-54
3. Пєтухова О. М., Стасішена К. В. Удосконалення збутової діяльності підприємства. Ефективна економіка. 2018. № 2. – URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6105 (дата звернення: 25.05.2024).

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ І ТЕХНОЛОГІЙ В ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Нестерчук Ю.О., д.е.н., професор
Синенко І.М., здобувач третього освітнього рівня (доктор філософії)

Інформаційні технології і системи охоплюють весь суспільний простір та всі сфери економіки. Інформаційною технологією можна назвати систему, яка виконує функції збір інформації, її зберігання, оброблення та передача користувачам для прийняття рішень, прогнозування, обліку, контролю, регулювання та ін. Жодне підприємство не може обійтись без сучасних комп'ютерних інформаційних технологій для обліку, аналізу та контролю своїх господарських операцій. Проте, слід відзначити, що поряд з перевагами використання інформаційних систем і технологій на підприємствах різних галузей існують й недоліки [1], (табл.1)

Таблиця 1

Переваги та недоліки використання інформаційних систем і технологій в життєдіяльності підприємства

Переваги	Недоліки
Програмний продукт автоматизації обліку можливо швидко ввести в експлуатацію, а при зміні масштабів діяльності підприємства, підходів до управління чи організації облікових робіт.	Безперервне зростання кіберзлочинності (95% фінансове шахрайство та крадіжки і 5% шпіонаж.
Переналаштувати з мінімальними затратами часу та фінансових ресурсів.	
Усі облікові дані реєструються та	Статичність, оновлення техніки,

зберігаються в єдиній інформаційній базі.	навчання персоналу, висока ціна.
Швидкий доступ до інформації для прийняття управлінських рішень.	
Широкі можливості для планування діяльності.	Залежність від всесвітньої мережі Інтернет. Можливість постійного ведення оперативного контролю.
Можливість постійного ведення оперативного контролю.	
Сучасний ергономічний інтерфейс автоматизованих програм обліку забезпечує доступність засвоєння інформації та високу швидкість роботи для фахівців.	Постійна необхідність адаптації до сучасних вимог часу.
Можливість доступу до інформації через мережу Інтернет.	

Ефективне застосування інформаційно-технічних систем управління, що дозволяють оптимально організувати внутрішні бізнес-процеси на підприємстві і отримувати оперативну інформацію для прийняття обґрунтованих управлінських рішень є автоматизація обліково-аналітичного процесу до якого прагнуть всі керівники [2].

Інформаційними процесами досягається відразу кілька цілей: актуальність рішень; своєчасність дій; широту тактичних рішень; контроль на всіх етапах виробництва. Роль інформаційних процесів в управлінні підприємством неоціненна. Для управління підприємством важливо не тільки вчасно аналізувати потенційні ризики зовнішнього середовища, але також забезпечити своєчасність відповідей на такі ситуації. Якщо підприємство масштабне або знаходиться по різним територіальним зонам, інформаційні технології – це єдина можливість забезпечити своєчасність управління.

Список використаних джерел:

1. Kutsyk P., Lupak R., Kutsyk V., Protsykevych A. State Policy of the Investment Processes Development on the Market of IT Services: Analytical and Strategic Aspects of Implementation in Ukraine. Economic Annals-XXI. 2020. № 182 (3-4). P. 64-76.

2. Ukraine’s IT industry is a driving force in the country’s resurgent economy. URL : https://ukraineinvest.com/ sectors/it. (дата звернення: 02.04.2024).

DETECTION OF WATER CONTENT IN MILK DURING MILKING

Kulakov Pavlo, Doctor of Technical Sciences, Professor
Uman National University of Horticulture

During milking on milking machines with a milk line, the operators have at their disposal the container with water, which is used to prepare the animals for milking. At such installations, the salary of the operators is calculated in direct proportion to the amount of milk received. Unscrupulous operators, in order to overestimate milk yield, add water to milk by sucking water through the milking machine into the milk line.

In order to create the tool for operational measuring control of the water in milk presence, the dependence of the output voltage of the photodetector based on a pair of photodiode - operational amplifier on the relative mass fraction of milk in the water - milk solution, when passing through the solution of infrared radiation, was obtained [1].

$$U_F(\eta) = I_0 S_{I0}(\lambda) R_{ZZ} S_{VD} \cdot 10^{-\frac{d\rho_M\rho_V\left(k_M(\lambda)+k_V(\lambda)\left(\frac{1}{\eta}-1\right)\right)}{\rho_V+\rho_M\left(\frac{1}{\eta}-1\right)}}. \qquad (1)$$

To ensure the maximum sensitivity of the above-mentioned tool, a method of determining the optimal wavelength of infrared radiation has been created.

An expression that relates the relative mass fraction of milk in a water-milk solution to the output voltage of a photodetector based on a pair of photodiodes - operational amplifier

$$\eta = \frac{\rho_M \lg\frac{U_F(\eta)}{I_0 S_{I0}(\lambda) R_{ZZ} S_{VD}} + d\rho_M\rho_V k_V(\lambda)}{(\rho_M-\rho_V)\lg\frac{U_F(\eta)}{I_0 S_{I0}(\lambda) R_{ZZ} S_{VD}} + d\rho_M\rho_V\left(k_V(\lambda)-k_M(\lambda)\right)}. \qquad (2)$$

In fig. 1, a, shows the results of interpolation using cubic splines of the spectral characteristics of the transmission of water and milk, and in fig. 1, b is a graph of the relation of these functions.

As follows from fig. 1, b, the optimal value of the wavelength of infrared radiation for determining the relative mass fraction of milk in a water-milk solution, when the thickness of the solution is 10 mm, is approximately 0.91 μm.

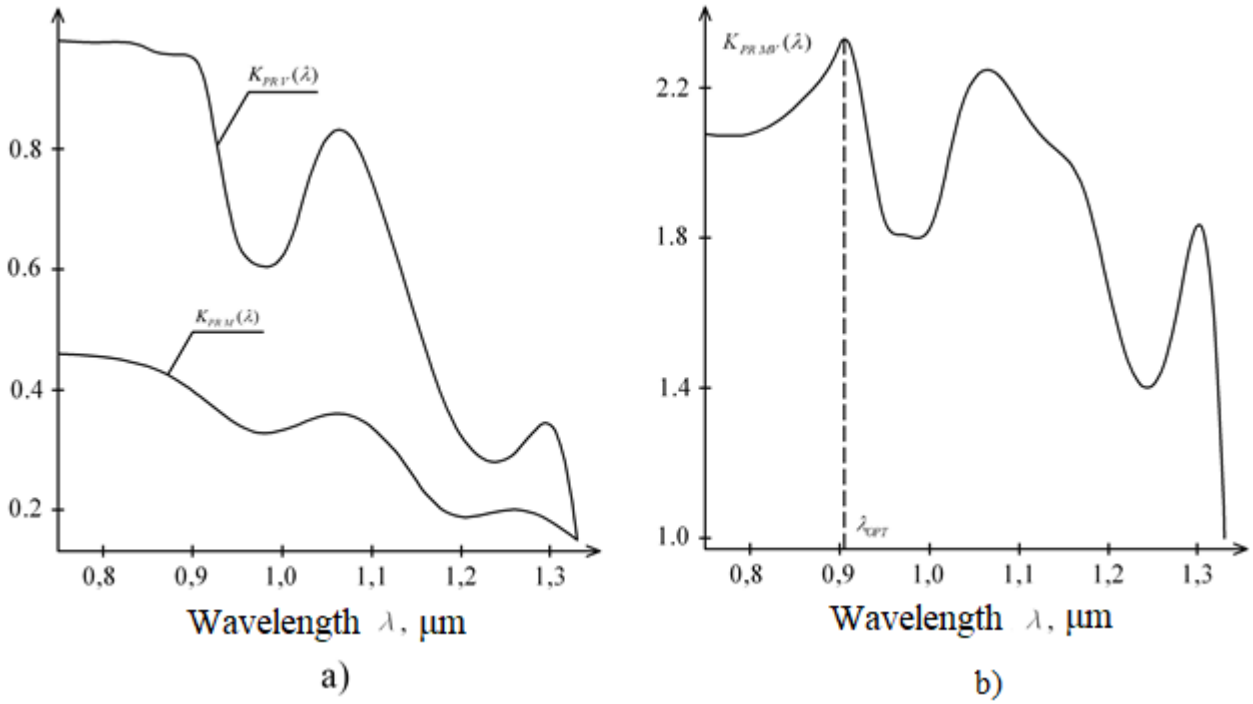

Fig. 1. Interpolation results of the transmission spectral characteristics of water and milk and the graph of their interpolating functions ratio. a - interpolating functions of transmission spectral characteristics of water and milk; b - ratio of the interpolating functions of the transmission spectral characteristics of the of water and milk

In experimental studies, an infrared light emitting diode ELIR11-21C manufactured by Everlight Americas Inc [2] is used as an emitter, which has a nominal infrared wavelength of 0.94 μm and a maximum current of 100 mA. The photodetector based on a pair of photodiodes – operational amplifier was implemented on the basis of the S1336-18BQ photodiode manufactured by Hamamatsu Photonics, which spectral characteristic has a maximum at an emission wavelength of 0.96 μm, and which at this wavelength has an integral current sensitivity of 0.5 A /W [3]. A certain discrepancy between experimental and theoretical data is due to the fact that the reflection of infrared radiation from the water-milk solution, the diffraction of radiation and its scattering by fat balls in the solution, and the non-monochromaticity of the radiation source are not taken into account.

An experimental sample of the device for operational measuring control of the presence of water in milk was implemented on the basis of modern microprocessor units [4].

References

1. Kucheruk, V. Measurement of the Number Servings of Milk and Control of Water Content in Milk on Stall Milking Machines / V. Kucheruk, P. Kulakov, N. Storozhuk // Proceedings of the International Conference SCIT 2016, May 20-21, 2016, Warsaw, Poland. Recent Advances in Systems, Control and Information Technology. Part V, Volume 543 of the series Advances in Intelligent Systems and Computing, pp 435-447. - 01 December 2016. - DOI: 10.1007/978-3-319-48923-0_46

2. Podzharenko, V. A. Photoelectric angle converter : Selected papers from the international conference on optoelectronic information technologies / V. A. Podzharenko, P. I. Kulakov // International conference on optoelectronic information technologies, vol. 4425. – Vinnitsa, Ukraine : VSTU, 2001. – P. 452 – 456, DOI: 10.1117/12.429768

3. Поджаренко, В. О. Пристрій для вимірювання і контролю кутової швидкості та кута повороту / В.О. Поджаренко, П. І. Кулаков, А.В. Поджаренко, С. А. Шаргородський, Є.В. Почверук // Вимірювальна та обчислювальна техніка в технологічних процесах. – 1998. - № 2. - с. 45 - 50.

4. Поджаренко, В. О. Програмування логічних контролерів Schneider Electric : навч. пос. / В. О. Поджаренко, В. Ю. Кучерук, П. І. Кулаков. – Вінниця : ВДТУ, 2002. – 132 с.

КРИЗА ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ПІД ЧАС РОСІЙСЬКОЇ АГРЕСІЇ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Костюк Віра Степанівна, кандидат економічних наук
Уманський національний університет садівництва

Повномасштабна агресія Росії завдала істотної шкоди людському капіталу України: скоротилась середня тривалість життя населення при значному зниженні народжуваності та підвищенні смертності і серед військових, і серед цивільного населення, втрата роботи як джерела добробуту та падіння доходів, втрата доступу до освітніх ресурсів та загострення проблем у навчанні та багато іншого. Дослідження Світового банку рік назад показало, що відновлення української економіки після прямої фізичної шкоди, завданої Росією інфраструктурі та будівлям, вплив на життя людей і засоби до існування коштуватиме 411 мільярдів доларів, що в 2,6 рази перевищує ВВП України в 2022 році. А оцінка впливу війни на людський капітал у стратегічній перспективі за дослідженнями аналітичного центру Easy Business та Центру економічного відновлення становить біля 255 мільярдів доларів США втраченого ВВП впродовж наступних 10 років [1].

Україна і до війни відставала за показниками економіки та людського капіталу порівняно із сусідніми країнами та країнами із середнім рівнем доходу, у яких людський капітал формує 70% національного багатства проти 30% національного багатства України**.** У дослідженнях і розрахунках Всесвітнього банку індекс людського капіталу з 2010 по 2021 рр. для України залишався приблизно однаковим на рівні 0.63, що означає - українська дитина, яка народилася сьогодні, буде на 63% продуктивною, коли виросте. Даний показник нижчий середнього показника для Європи та Центральної Азії (середній складає більше 0.72), але вище середнього для країн із нижчим середнім рівнем доходу.

Війна відкинула Україну у розвитку на декілька років, а то й десятиліть назад. Ще гірше те, що поки розвинуті країни свій людський капітал примножують, Україна його втрачає: демографічні втрати, негативні міграційні наслідки, складна ситуація на ринку праці через невідповідність освіти та кваліфікації працівників вимогам часу, продуктивність праці, що не відповідає інноваційності розвитку світової економіки.

Втрати людського капіталу насамперед пов'язані з демографічними і міграційними втратами, що проявляються у швидкому скороченні чисельності населення - з 48,5 млн. осіб за даними Всеукраїнського перепису населення на грудень 2001 року, до 42,0 млн.осіб на січень 2022 року і до 36,3 млн. осіб на серпень 2023 року. При цьому чисельність населення України в кордонах 1991 року, за оцінкою Інституту демографії та проблем якості життя НАН України, може знизитися до 25,2 млн. на січень 2051 року.

Однією з вагомих причин скорочення чисельності населення є низький рівень народжуваності**.** За даними Міністерства юстиції на підконтрольних Україні територіях за 2023 рік народилось 187 тисяч дітей. Для порівняння - в 2021 році чисельність народжених складала 267 тисяч. До початку поширення COVID-19 в Україні сумарний коефіцієнт народжуваності становив 1,2 на одну жінку проти 1,5 у 2012 році, що майже вдвічі нижче показника, який забезпечує просте відтворення населення (2,2 – 2,3). Нажаль, за період збройної агресії цей показник знизився до 1,0, а 2024р – до 0,73, що є одним з найнижчих у світі. Звичайно, це можна пояснити рядом причин, таких як втрата відчуття безпеки, високий рівень невизначеності щодо майбутнього, розділення сімей через міграцію, смертність серед молодих військових на фронті, неможливість мати житло взамін зруйнованого та багато інших об'єктивних і суб'єктивних причин. Проте важливо виховати, культивувати у громадян суспільства бажання мати дітей, а також створити належні умови із наданням підтримки сім'ям у реалізації прагнень народити і виховати бажану для них кількість дітей.

Ключовим інструментом для стабілізації соціально-економічної ситуації є забезпечення позитивного сальдо міграції. Ідеться насамперед про повернення в Україну українців, які проживають за кордоном. Політика щодо заохочення повернення мігрантів має спрямовуватись на розроблення фінансових стимулів із урахуванням культурно-гуманітарних аспектів, чим забезпечуватиметься постійний зв'язок держави з такими особами для збереження їх відчуття приналежності до країни. Голове, Україні необхідно не лише стимулювати українців до повернення, а ще й працювати над розвитком якості людського капіталу, аби підвищити продуктивність праці та стимулювати розвиток талантів.

Наша стратегічна мета, якою є шлях до Європейського Союзу, повинна супроводжуватись не лише протистоянням сьогодні ворогу, а й будувати нову економіку у відповідності до європейських стандартів. Це спонукає рухатися значно швидше в порівнянні з іншими європейськими країнами, проводити реструктуризацію і переорієнтацію на наукоємні галузі,

розробляти нові технології та методи виробництва, що сприяють інноваційному розвитку сільського господарства, як основної експертної галузі, орієнтуватись на виробництво високотехнологічних продуктів зі значною доданою вартістю.

Тому для України йдеться не стільки про відновлення людського капіталу до довоєнного рівня, а про те, щоб підійти до цього виклику з метою закласти фундамент для прискореного і безперервного розвитку людського капіталу України, який зможе підтримувати економічне зростання України в майбутньому. Це означає, що в найближчі роки будуть потрібні значні інвестиції в такі сфери, які безпосередньо впливають на стан людського капіталу та можуть сприяти сталому економічному зростанню: охорона здоров'я, соціальний захист, освіта, професійна підготовка, розвиток інновацій, технологій та інші. Ключовими інвестиційними потребами у 2024–2027 роках, як показує світовий історичний досвід, будуть вкладення капіталу в будівельну сферу для покращення стану соціального житла, для відновлення житлових, соціальних інфраструктурних об'єктів, зруйнованих агресором, для відновлення інфраструктури бізнесу.

Список використаних джерел

1. What investments in human capital will Ukraine need in long term? Espreso. 2023. URL: https://global.espreso.tv/what-investments-in-human-capital-will-ukraine-need-in-long-term

THE CONCEPT OF INDUSTRY 5.0 AS THE FURTHER DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES

Кучерук В.Ю., доктор технічних наук
Уманський національний університет садівництва, кафедра інформаційних технологій

Industry 5.0 is a concept of industrial development aimed at integrating people and innovative technologies, including artificial intelligence, robotics, the Internet of Things, and other modern tools. Industry 5.0 is based on the idea that machines should not replace people, but should collaborate with them, complementing and improving their work. This concept aims to create a more efficient and human-oriented production, where people can use their creative abilities and intellectual capabilities, and robots perform routine and dangerous jobs. It involves the use of technologies to create a favorable environment for employees, ensure their safety and health, and also reduce the negative impact on the environment.

The main goals of Industry 5.0 are to improve the quality and efficiency of production, reduce waste and pollution, increase employment, develop innovative technologies, and increase the competitiveness of enterprises. Industry 5.0 has the

potential to become a key driver of economic development and social progress, and it is an important area of research and investment in many countries around the world.

The concept of Industry 5.0 does not yet have a clear standardization or official documents that would describe its main principles and requirements. However, several countries and organizations have already started developing such documents that describe in detail the concept of Industry 5.0 and its main principles. The concept of Industry 5.0 is a global initiative, and many countries and international organizations are working on the development of documents related to its implementation. The main countries that are actively developing documents and strategies regarding Industry 5.0 include:

1. Japan. Japan was the first country to propose the concept of Industry 5.0, and it is one of the leading countries in developing standards and strategies for its implementation.

2. Germany. Germany is also actively involved in the development of documents and strategies for Industry 5.0, and it is already implementing this concept in its manufacturing enterprises.

3. The United States. The USA also has many initiatives and programs for the implementation of Industry 5.0, but they do not yet have an official strategy.

4. China. China is focusing on the development of its own concept of Industry 5.0, which is based on the combination of information technology and manufacturing.

5. European Union. The EU is also actively engaged in the development of strategies for the implementation of Industry 5.0 and the creation of common standards for this [1].

In addition, international organizations such as the International Organization for Standardization (ISO) and the International Electrotechnical Union (IEC) are also engaged in the development of standards and documents for Industry 5.0.

One such document is the Industry 5.0 Charter, which was adopted at the G20 summit in July 2019 in Japan [2]. This document defines Industry 5.0 as "production based on high-tech solutions that ensure economic and social development, increase competitiveness and ensure the well-being of the population." The document provides the main principles that should be relevant for any Industry 5.0 initiative:

1. Man is at the center of production - production should be aimed at improving the quality of life and well-being of people, as well as at creating a favorable environment for the development of intellectual and creative abilities of employees.

2. The concept of Industry 5.0 is the further development of information technologies and their implementation in industrial production. This concept puts people at the center of development, providing for their needs and ethical principles, as well as working for sustainable development and environmental security.

3. The main principles of Industry 5.0 are the use of advanced technologies and innovations, such as artificial intelligence, the Internet of Things, blockchain,

and others. They help to ensure the efficiency and productivity of production, as well as the reduction of costs and emissions. Industry 5.0 also involves the use of intelligent systems that can analyze a large amount of data and perform complex tasks, which ensures maximum production efficiency. Robotization and automation of production processes allows to significantly reduce the number of errors and improve the quality of products. However, an equally important principle of Industry 5.0 is ensuring the humanity and social responsibility of production. Man remains at the center of development, and technology is used to improve his life and meet his needs.

Industry 5.0 has great potential for the development of new industries that will ensure the future of humanity. The use of advanced technologies in medicine, science and other fields can help solve the goals and problems of the modern world, such as climate change, energy crises, demographic problems and many others. Industry 5.0 is a necessary step in the development of modern production, as it allows reaching a new level of productivity and efficiency. At the same time, it also ensures social responsibility and humanity, which is extremely important in the context of the sustainable development of humanity.

However, unfortunately, the implementation of Industry 5.0 is not an easy task and it requires a great effort from governments, businesses and research institutions. It is necessary to create new regulatory documents, provide retraining of employees and create new jobs. Industry 5.0 opens up new opportunities and prospects for the development of industry and society as a whole. It allows to ensure productivity and efficiency of production, while at the same time ensuring humanity and social responsibility.

Literature

1. https://www.clusters.org.ua/blog-single/industry-5-0/
2. https://news.cgtn.com/news/2019-06-28/What-is-Society-5-0-at-the-G20-summit--HT4YQ8BXlC/index.html

РОЗРОБКА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ПІДСИСТЕМИ ДЛЯ БЕЗПЕЧНОЇ АВТЕНТИФІКАЦІЇ КОРИСТУВАЧІВ

Стульківський Іван Васильович,
Уманський Національний Університет Садівництва

У сучасних умовах зростаючих кіберзагроз, захист інформації та безпека користувачів стають надзвичайно важливими завданнями для будь-якої інформаційної системи. Одним з ключових аспектів цього захисту є процес автентифікації користувачів, який відіграє вирішальну роль у забезпеченні безпеки даних і доступу до системи.

Ефективна інформаційна підсистема для безпечної автентифікації користувача використовує передові технології та методи, що гарантують високий рівень захисту і зручності для користувачів. У цьому контексті важливо поєднувати різні аспекти, такі як біометричні дані, двофакторна

або багатофакторна автентифікація, а також використання сильних паролів і шифрування даних.

Мультифакторна автентифікація (MFA) - це процес перевірки особи, який використовує кілька незалежних методів. Це може включати в себе введення паролю, використання одноразових кодів або навіть біометричну ідентифікацію. Головною метою MFA є підвищення безпеки та запобігання несанкціонованому доступу до конфіденційної інформації. Завдяки комбінації різних методів перевірки, MFA забезпечує більш високий рівень захисту, ніж просто введення паролю. Такий підхід дозволяє зменшити ризик кібератак та злому облікових записів.

Для забезпечення безпечної реєстрації та автентифікації користувачів використовуються Flask і Flask-Mail. Flask надає зручну та гнучку структуру для створення веб-додатків, у той час як Flask-Mail використовується для відправки коду підтвердження на електронну пошту користувача. Цей код підтвердження є додатковим заходом безпеки, який допомагає убезпечити систему від несанкціонованого доступу та зловживань. Використання цих інструментів дозволяє забезпечити високий рівень захисту конфіденційності та безпеки для користувачів веб-додатків.

Технологія шифрування за допомогою cryptography.fernet використовується для захисту конфіденційності збережених даних. Цей метод забезпечує надійне шифрування інформації, що дозволяє захистити облікові записи користувачів та їх особисті дані від можливих витоків і кібератак. Використання cryptography.fernet допомагає забезпечити безпеку та приватність інформації, що є критично важливим у цифровій епохі, коли загрози кібербезпеки стають все більш серйозними.

Використання мови розмітки HTML (Hyper text Markup Language) є важливим етапом у розробці веб-додатків, оскільки вона дозволяє створювати не лише зручні, але й інтуїтивно зрозумілі інтерфейси для користувачів. Спільне використання HTML разом з CSS (Cascading Style Sheets) та JavaScript дозволяє досягти кращого користувацького досвіду шляхом створення привабливого та функціонального дизайну веб-сторінок. Крім того, правильна структура HTML допомагає підвищити рівень безпеки, оскільки чітко структуровані форми для введення даних та підтвердження автентифікації забезпечують надійний захист від зловмисників та кібератак.

Системи управління доступом (IAM) грають важливу роль у забезпеченні безпеки та ефективності управління доступом до ресурсів та даних в підсистемі. IAM системи дозволяють контролювати, які користувачі мають доступ до певних ресурсів, які операції вони можуть виконувати та які дані вони можуть переглядати чи змінювати. Це досягається шляхом присвоєння ролей користувачам та встановлення відповідних прав доступу для кожної ролі.

Безпечне зберігання та передача даних автентифікації - це важливий аспект забезпечення конфіденційності і цілісності інформації. Для цього використовуються захищені протоколи передачі даних, такі як

SSL/TLS(Secure Sockets Layer/Transport Layer Security), які забезпечують шифрування інформації під час передачі через мережу. Крім того, для зберігання облікових даних використовуються сервери, на яких дані шифруються унікальним ключом, даючи цим високий рівень захисту від несанкціонованого доступу до даних. Всі ці заходи спрямовані на забезпечення безпеки та конфіденційності даних користувачів.

Розробка інформаційної підсистеми для безпечної автентифікації користувача з використанням технологій Flask, Flask-Mail, cryptography.fernet та HTML відзначається інноваційним підходом до інтеграції сучасних веб-технологій з передовими методами безпеки. Застосування Flask забезпечує легкість і гнучкість створення веб-додатків, тоді як Flask-Mail додає додатковий рівень захисту через двофакторну автентифікацію за допомогою електронної пошти. Використання cryptography.fernet для шифрування даних гарантує високий рівень захисту збереженої інформації, що є критично важливим у сучасних умовах кіберзагроз. Завдяки поєднанню цих технологій створюється безпечне і зручне середовище для користувачів, що підвищує загальний рівень безпеки.

Список використаних джерел:

1. Мультифакторна автентифікація (MFA) - https://support.microsoft.com/uk-ua/topic/що-таке-багатофакторна-автентифікація-e5e39437-121c-be60-d123-eda06bddf661

2. Flask і Flask-Mail - https://foxminded.ua/freimvorky-python/

3. cryptography.fernet - https://cryptography.io/en/latest/fernet/

4. HTML - https://css.in.ua/html/tags

5. IAM - https://www.microsoft.com/uk-ua/security/business/security-101/what-is-identity-access-management-iam

6. SSL - https://uk.wikipedia.org/wiki/SSL

7. TLS - https://uk.wikipedia.org/wiki/Transport_Layer_Security

СЕКЦІЯ 7. ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МАРКЕТИНГУ

ЕЛЕКТРОННА КОМЕРЦІЯ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ БІЗНЕСУ

Корман Ірина Іванівна, к.е.н.
Уманський національний університет садівництва, кафедра маркетингу

Електронна комерція є невід'ємною частиною сучасного бізнесу. Вона дозволяє компаніям вийти на нові ринки, розширити клієнтську базу та підвищити ефективність бізнес-процесів. Завдяки електронній комерції підприємства можуть пропонувати свої товари та послуги доступними 24/7 для споживачів з будь-якого куточка світу.

До основних маркетингових стратегій для електронної комерції включають медійну рекламу, оптимізацію пошукового просування (SEO) та Email-маркетинг. Медійна реклама передбачає використання банерів, контекстної реклами та таргетованої реклами в соціальних медіа, що допомагає ефективно охопити широку аудиторію потенційних клієнтів в Інтернеті. Оптимізація пошукового просування (SEO) – це правильна оптимізація сайту, контенту та технічних параметрів, що забезпечує високу видимість бренду в органічних результатах пошуку. Email-маркетинг включає регулярну розсилку новин, акцій та персоналізованих пропозицій, що стимулює повторні продажі та будує довгострокові стосунки з клієнтами.

Для ефективного просування бізнесу в електронній комерції, важливо створити інтернет-магазин, який не лише привертає увагу відвідувачів, але й забезпечує зручний та інтуїтивний користувацький досвід. Продумане оформлення, структура навігації, а також адаптивний дизайн під різні пристрої є ключовими аспектами при розробці високоякісного інтернет-магазину.

Персоналізація вмісту та рекомендацій на основі даних про поведінку клієнтів також сприятиме підвищенню конверсії та лояльності. Інтеграція з системами оплати, доставки та складського обліку забезпечить ефективне виконання замовлень та задоволення потреб споживачів.

Ключем до успіху в електронній комерції є не тільки створення привабливого та функціонального інтернет-магазину, а й його активне просування. Використання ефективних стратегій, таких як контент-маркетинг, SEO-оптимізація та платне просування, дозволить збільшити видимість бренду в Інтернеті та залучити цільову аудиторію.

Ефективне використання соціальних мереж для залучення клієнтів передбачає створення присутності в соціальних мережах, запуск таргетованої реклами, робота з лідерами думок, персоналізація взаємодії з клієнтами та кастомізація пропозицій

Використання даних про поведінку клієнтів на веб-сайті, їхніх уподобань та історії замовлень дає змогу створювати персоналізовані рекомендації та спеціальні пропозиції для кожного покупця.

Ефективна електронна комерція вимагає постійного аналізу та оптимізації маркетингових кампаній. Відстежування ключових показників, таких як конверсія, ціна за клік та відсоток повернень, допоможе виявити слабкі та сильні сторони вашого маркетингу.

За допомогою детального аналізу даних про поведінку користувачів, можна персоналізувати пропозиції, вдосконалити цільові сегменти та оптимізувати рекламні бюджети. Постійні тестування та внесення змін до стратегії забезпечать безперервне підвищення ефективності ваших маркетингових зусиль.

Сучасні споживачі все частіше здійснюють покупки з мобільних пристроїв, що вимагає від інтернет-магазинів наявності адаптивного дизайну. Адаптивні сайти автоматично підлаштовуються під будь-який екран, забезпечуючи зручний та інтуїтивно зрозумілий досвід користувачів. Впровадження мобільних додатків також може бути ефективною стратегією, дозволяючи краще взаємодіяти з клієнтами та пропонувати персоналізовані пропозиції.

Для управління відгуками та репутацією в Інтернеті потрібно постійно стежте за відгуками про бізнес в Інтернеті, використовувати інструменти моніторингу, щоб вчасно виявляти негативні відгуки та ефективно на них реагувати. Важливо швидко відповідати на будь-які відгуки, позитивні чи негативні, дякувати за позитивні відгуки та вибачатися і пропонувати вирішення за негативними. Крім того потрібно активно займатися репутаційним менеджментом, створювати позитивний контент, просувати його у пошуковій видимості та соціальних мережах, щоб перекривати можливі негативні відгуки, використовувати тактовне спілкування, щоб вирішувати конфлікти з незадоволеними клієнтами, намагатися знайти компроміс і надати їм прийнятне рішення.

Електронна комерція продовжує стрімко розвиватися, тому підприємствам необхідно постійно адаптувати свої маркетингові стратегії. Комплексне впровадження ефективних методик, таких як оптимізація сайту, персоналізація взаємодії з клієнтами та використання мобільних технологій, допоможе забезпечити стійкі конкурентні переваги і значно збільшити продажі в Інтернеті.

CURRENT ISSUES OF THE DEVELOPMENT OF CREATIVE ENTREPRENEURSHIP IN UKRAINE

Makushok OV, Candidate of Economic Sciences
Uman National University of Horticulture

The issue of the development of creative entrepreneurship is extremely relevant at the current stage of the functioning of the national economy. Subjects of creative entrepreneurship are part of the innovation infrastructure, which unites institutions and organizations of various forms and covers the entire innovation cycle - from the generation of a scientific and technical idea to the implementation of an innovation. Recently, creative entrepreneurship is gaining more and more weight and significance as a result of ensuring the possibility of creating, conducting and improving modern business processes through the formation of creative ideas on an innovative basis.

Creative entrepreneurship is one of the most innovative sectors of the economy, a driving force for the development of society, which contributes to better integration of a person into society. Its characteristic features are: mobility, seasonality of economic activity and project-based. As practice shows, creative entrepreneurship is implemented mainly in such areas as publishing, design, fashion, crafts, architecture, visual arts, music, performing arts, cinema, radio, television, photography, video games, digital media, festival and exhibition management, creative spaces and IT solutions for creative initiatives. Creative entrepreneurship includes all types of economic activity that require a creative approach and the search for new non-standard solutions. A creative innovative idea provides a sustainable competitive advantage to the subject of entrepreneurial activity and creates prerequisites for achieving commercial success.

Facilitation of creative entrepreneurship in Ukraine is still not a widespread phenomenon. The first national creative entrepreneurship facilitation programs date back to 2015. One of the first large-scale creative entrepreneurship facilitation programs in Ukraine is the international program "Creative Enterprise", launched by the British Council and the British innovation agency Nesta, which is implemented with the support of the British Council in Ukraine, the consulting company PwC and the economic development agency PPV Knowledge Networks. The "Creative Enterprise" program is designed for novice entrepreneurs with no more than 2 years of business experience and future entrepreneurs who have a formed idea for their own creative business.

Facilitation of creative entrepreneurship in Ukraine in modern conditions does not have a complex and systematic nature and, first of all, involves providing information and consulting support to business entities that are already implementing their creative ideas or have such intentions. Popular forms of informational and advisory support for entrepreneurs are trainings, seminars, conferences, forums, master classes, individual consultations of accredited facilitators, etc. According to the participants of the facilitation programs, the best

form of support for creative entrepreneurship is trainings, which most effectively help participants realize their ideas.

However, it should be noted that the above-mentioned problems, in particular, complicated access to financial and credit resources, prompted the subjects of creative entrepreneurship to independently search for alternative options for financing economic activity. For example, the use of crowdfunding platforms has recently become increasingly popular. Crowdfunding platform – public financing or community financing (from English Crowdfunding, crowd – "community, group, crowd", funding - "financing"), cooperation of people who voluntarily pool funds and other resources to support other people or organizations. In the future, sponsors may receive financial compensation from the authors. Crowdfunding is revolutionizing the way small businesses find the capital they need and simplifying the traditional model of small business financing. In our opinion, crowdfunding is in most cases a technology of social financing through the Internet. Crowdfunding realizes the financial resources of society and ensures the use of the financial potential of the population in innovative, industrial, cultural projects, etc. There are many types of crowdfunding, including donation-based crowdfunding (a crowdfunding campaign in which there is no return of financial funds to investors and contributors, close in nature to fundraising), reward-based crowdfunding (a crowdfunding campaign that involves the presence of individuals who contribute to the entrepreneurial activities in exchange for remuneration), equity-based financing. However, it should be noted that despite the search for backup opportunities, the problem of improving the current legislation and state systems in order to facilitate the access of creative entrepreneurs to financing remains extremely urgent.

Taking into account the above and relying on foreign experience, we can conclude that creative small entrepreneurship is a promising direction of entrepreneurial activity in Ukraine. It was found that the list of the main problems of the development of national creative entrepreneurship includes: the complexity of economic activity as a result of basing the latter on unique, unique and original ideas that have no analogues, which causes high degree of risk; complicated access of creative entrepreneurship subjects to financial and credit resources; unsatisfactory level of state support for creative entrepreneurship due to misunderstanding and non-acceptance of its specificity; discrepancy between the level of remuneration in the creative industry and the volume of products (services) sold, which leads to an increased size and level of expenses compared to other areas of business; institutional restrictions on trade, in particular export operations.

Наукове видання

Матеріали XIX Міжнародної науково-практичної конференції

«Аспекти стабільного розвитку економіки»

Відповідальний редактор – Непочатенко Олена Олександрівна
Відповідальний секретар – Уляніч Юлія Василівна
Комп’ютерне верстання Уляніч Юлія Василівна

Видається в авторській редакції. Редакція не несе відповідальності за зміст матеріалів. Автори вміщених матеріалів висловлюють свою думку, яка не завжди збігається з позицією редакції.

Все буде Україна!